
Nederlandstalige T_EX Gebruikersgroep

MAPS: M_inutes and AP_pendiceS ..... #13 (94.2)

Verslag:	1. Opening 13 ^e NTG bijeenkomst 9 juni 1994	1
	2. Verslag NTG bijeenkomst van 18 november 1993	1
	3. Ingekomen stukken en Mededelingen	1
	4. NTG ledenvergadering	2
	5. Verslag werkgroepen	3
	6. Rondvraag en Sluiting	4
	7. Voordrachten: 'T _E X en Educatie'	4
	8. Volgende bijeenkomsten	4
	9. Sluiting	4

Bijlagen:	A Het weten waard	5
	B Van de Voorzitter	7
	C Van uw MAPS Editor	8
	D NTG's Listserver T _E X-NL	10
	E NTG's Listserver 4T _E X	12
	F Verslag TUG '94	14
	G Goossens at TUG '94	18
	H Report CyrTUG '94	23
	I Goossens at EuroT _E X '94	27
	J FGBBS: de kastelein	31
	K General information 4allT _E X CD-ROM	34
	L 4allT _E X, the ultimate T _E X-resource	37
	M The NTG 4allT _E X CD-ROM on the Macintosh	39
	N Makefont: a new 4T _E X utility	40
	O T _E X zonder omhaal; voor Atari ST en andere PC's (V)	43
	P T _E X zonder omhaal; voor Atari ST en andere PC's (VI)	45
	Q NT _E X 1.2	51
	R BLUe blood in math mode?	52
	S CijferBLUes: Verborgene schoonheid in L ^A T _E X2.09	55
	T The new L ^A T _E X: L ^A T _E X2 _ε	57
	U Document Classes and Packages for L ^A T _E X2 _ε	58
	V How to make your own document style in L ^A T _E X2 _ε	65
	W A Guide to use Macros and Style Files in L ^A T _E X	73
	X Een proefschrift zonder knippen en plakken	111
	Y T _E X: buitengewoon goed tekstverwerken	115
	Z T _E X en SGML bij Elsevier Science	118
	A Real life book production — lessons learned from 'The L ^A T _E X Companion'	123
	B Headers and footers in L ^A T _E X	127
	C Metafont als matrixprinter	136
	D PostScript fonts in T _E X	139
	E (Al)DraT _E X, a package for doing (portable) graphics in T _E X	149
	F Plaatjes in een tekst	153
	G PPCHT _E X: Chemische Structuurformules in T _E X	167
	H Een meertalige interface naar T _E X	178
	I Sub- en Superscripts in Chemische Formules	183
	J MIDI2T _E X, een MusicT _E X tool	184
	K BLUe's Format	189
	L BLUe's Graphs	200
	M BLUe's Cross-referencing	207
	N Paradigms: Plain's item-s extended	210
	O Paradigms: Headache?	212
	P NTG ledeninformatie	215

De NTG vereniging

Voorzitter:	J.L. Braams, Internet: j.l.braams@research.ptt.nl
Secretaris:	G.J.H. van Nes, ECN, Unit Faciliteiten, Petten. Internet: vannes@ecn.nl
Penningmeester:	W. Dol, Internet: w.dol@lei.agro.nl
Bestuursleden:	E.H.M. Frambach, RUG, Econometrie, Groningen. Internet: e.h.m.frambach@eco.rug.nl F. Goddijn, Internet: goddijn@fgbbs.iaf.nl
Postadres:	Nederlandstalige T _E X Gebruikersgroep, Postbus 394, 1740 AJ Schagen.
Postgiro:	1306238, 000-1662209-17, t.n.v. Penningmeester NTG, t.n.v. Ph. Vanoverbeke (NTG) Leiden. Langenhoekstraat 28, B-8210 Veldegem, België
E-mail bestuur:	ntg@nic.surfnet.nl

De Nederlandstalige T_EX Gebruikersgroep (NTG) is een vereniging die tot doel heeft het bevorderen van de kennis en het gebruik van T_EX.

De NTG tracht dat te bereiken door het uitwisselen van informatie, het organiseren van congressen, symposia en tentoonstellingen m.b.t. T_EX en 'T_EX-produkten', en door het onderzoeken en vergelijken van T_EX met soortgelijke/aanverwante producten.

De NTG biedt haar leden ondermeer het volgende:

- Tweemaal per jaar een NTG-bijeenkomst.
- Tweemaal per jaar de uitgebreide NTG MAPS (Minutes and Appendices).
- Speciale MAPS uitgaven (o.a. T_EX cursusmateriaal en PR set).
- De 4allT_EX CD-ROM met een volledige en direct te gebruiken T_EX PC-DOS implementatie inclusief een zeer uitgebreide verzameling van utilities. De CD-ROM bevat ruim 100 Mbyte aan documentatie, inclusief discussielijsten van vele jaren, *alle* MAPS uitgaven, en zeer veel tutorials.
- De discussielijst TEX-NL waarop vragen gesteld worden. Ook worden er via deze listserver ervaringen uitgewisseld.
- De fileservers TEX-NL waarop algemeen te gebruiken 'T_EX-produkten' staan. De meeste van deze T_EX-produkten zijn, tegen geringe vergoeding, ook op diskette verkrijgbaar. Daaronder valt ook de 4allT_EX distributie set: een gebruiksvriendelijke en 'volledige' L^AT_EX/T_EX implementatie voor PC-DOS systemen.
- Het NTG FGBBS Bulletin Board met ruim 100 MByte aan T_EX en aanverwante software.
- Activiteiten in werkgroepen. Enkele belangrijke werkgroepen zijn: 'Nederlandse T_EX', 'PC's en T_EX', 'educatie' (cursussen), en 'communicatie'.
- Korting op (buitenlandse) T_EX congressen en cursussen, en op het lidmaatschap van TUG.
- Eenmaal per jaar een ledenlijst met per lid informatie welke software en welke hardware, in relatie met T_EX, wordt gebruikt.

Lid worden kan door overmaking aan de penningmeester van het verschuldigde contributie bedrag. Daarnaast dient een informatieformulier te worden ingevuld, welke laatste via het secretariaat te verkrijgen is.

De contributie voor een persoonlijk lidmaatschap bedraagt f 75,-, de contributie voor een instituutslidmaatschap bedraagt f 200,-. Een instituutslidmaatschap geeft het recht om drie personen aan te wijzen die informatie welke aan de leden wordt verstuurd, ontvangen. Van die drie personen dient één persoon te worden aangewezen als rechtsgeldige vertegenwoordiger van het bedrijf/instituut, een ander als vervangend vertegenwoordiger.

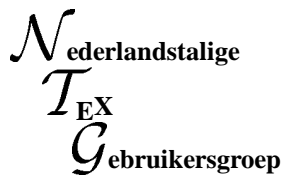
Indien meer leden per bedrijf/instituut lid willen worden, geldt als additioneel tarief f 50,- per persoon.

Voor studenten geldt eveneens een tarief van f 50,- (geen stemrecht; bewijs van inschrijving vereist). Voor afwijkende regelingen dient contact met het bestuur opgenomen te worden. *Tarieven gelden voor 1994.*

Een gecombineerd NTG/TUG lidmaatschap voor 1994 bedraagt f 171,- per jaar (i.p.v. f 75,- + \$ 60).

Belgische leden kunnen de lidmaatschapskosten van BF 1420 (individueel), BF 3790 (instituutslidmaatschap) of BF 3240 (NTG/TUG lidmaatschap) overmaken op de NTG Belgische postgiro te Veldegem (zie hierboven).

De statuten van de Nederlandstalige T_EX Gebruikersgroep zijn via het secretariaat of via de fileservers te verkrijgen.

- Aanwezig** : R.D. Alkema (RUG); A.W.W.M. Biegstraaten (TUD); Ph. Bloemen (TUE); A.A.C. van den Boogaart (TrendSet B.V.); J. Braams (PTT Neher Lab.); L. de Coninck (de Kraal); N. Cox (KUB); M.M.M. Dings; F. van Ditmarsch (EGD); W. Dol; W. van Dongen (Inter. Documentation Company B.V.); J. Fischer; E. Frambach (RUG); F. Goddijn; P.C.A. van Gool (TUD); W.J. van de Guchte; J. Hagen (Pragma); Mevr. S. van Harreveld (Actual Business Group); R. van der Heijden (Hogeschool Utrecht); R. de Jeu (Wolters Kluwer); J. Jonkhart (Delta Systems); W.J. Karman (KUN); Mevr. N.S. Kroonenberg (RUG); C.G. van der Laan; A. de Leeuw van Weenen (RUL); G.J.H. van Nes (ECN); J.H.B. Nijhof (RUG); G. Oomen (Wolters Kluwer); P. van Oostrum (UU); S.A.M. Pepping (Elsevier); J. Pijnenburg (KUB); J. Renkema (TU); W. Schoonenberg (VU); M.J. Sinke (TUE); R. Smedinga (RUG); A. Soos (UT); E. Ulijn (TUD); E.J. Vens (BlueFuzz); J.E. van Weerden (UU); R. Zielman.
- Notulist** : Frans Goddijn

1 Opening

Wietse Dol demonstreert op een daarvoor gereedstaande PC zonder $\text{\TeX}$ -files, hoeveel tijd het duurt om met de nieuwe NTG CD-ROM een volledige installatie van 4all $\text{\TeX}$ te doen, tot en met het compileren en op het scherm bekijken van een eerste `sample.tex`-file.

De vergadering hoeft niet lang te wachten; *in krap 45 seconden is het gepiept*.

Wietse laat ook zien dat er 150 Mbyte aan documentatie staat op de CD-ROM. 'Houd uw printerlinten op voorraad!', raadt Gerard van Nes ons aan.

2 Verslag van de NTG-bijeenkomst van 18 november 1993

Bij het verslag van de NTG-bijeenkomst van 18 november 1993 zijn geen opmerkingen en aldus wordt het ongewijzigd goedgekeurd.

3 Ingekomen stukken en Mededelingen

De volgende mededelingen worden gedaan:

- Van een enkele buitenlandse zustervereniging (GUTenberg) zijn weer tijdschriften ontvangen. Deze liggen zoals gewoonlijk weer op de leestafel ter inzage. Ook diverse andere $\text{\TeX}$ / $\text{\LaTeX}$ documenten kunnen worden ingezien, onder andere een voorbeeldig proefschrift van Henk de Haan, en een tweetal leesboekjes voor kinderen onder redactie en $\text{\LaTeX}$ vormgeving van Jacqueline van Weelden.
- Addison-Wesley is aanwezig met een uitgebreide boektafel met ondermeer $\text{\TeX}$ / $\text{\LaTeX}$ en PostScript literatuur. Ook kan men reeds intekenen voor de nieuwe

uitgave van het $\text{\LaTeX}$ manual van Leslie Lamport. Boeken zijn met 10% korting aan te schaffen.

- Mededelingen/verzoeken van de voorzitter en anderen:

- Op verschillende plaatsen ter wereld zijn reeds $\text{\TeX}$ CD-ROM projecten in gang gezet. De voorzitter noemt er een aantal, onder andere de CD-ROM van Prime Time en die van O'Reilly. Beide mogelijk bij de komende TUG'94 bijeenkomst eind juli in Californië beschikbaar. Johannes Braams neemt in ieder geval een exemplaar mee. Ook de Euro $\text{\TeX}$ meeting in Polen eind september belooft een 4all $\text{\TeX}$ feestje te gaan worden.

Idee van Wietse Dol: zouden we het bestaande diskette-rondzend-circuit kunnen gebruiken voor het om beurten uitproberen van deze nieuwe CD-ROM producten? Natuurlijk! Actie zal hiervoor door het bestuur genomen worden!

Johannes Braams is bereid om voor NTG leden CD-ROM inkopen te doen tijdens zijn verblijf in Santa Barbara voor de TUG'94 meeting. Belangstellenden worden verzocht om contact met hem op te nemen.

- Gerard van Nes meldt dat van David Salomon's boek nog enkele exemplaren voorradig zijn, evenals van de PR-sets.
- Kees van der Laan doet verslag van zijn lobby-werk voor het verkrijgen van erkenning van $\text{\TeX}$ als *de facto* standaard voor het vervaardigen van documenten. Hoewel het een abstracte materie is, kan succes hier van belang zijn voor instituten waar men alleen mag werken met pakketten die op een of andere wijze *standaard* zijn.

Editors van deze MAPS zijn: Wietse Dol, Gerard van Nes en Jos Winnink.

Oplage MAPS: 300.

Het verslag van de NTG bijeenkomst op 18 november 1993 is (in concept) eind juli 1994 via e-mail of via de post reeds gestuurd naar alle NTG leden.

- Gerard van Nes bericht dat diegenen die een MAPS hebben ontvangen waarvan een of meerdere bladzijden onleesbaar zijn, deze kunnen omruilen (toesturen na de vergadering is ook mogelijk).
- De NTG leden worden uitgenodigd om deel te nemen aan de komende Euro $\TeX$ bijeenkomst te Polen. De kosten zijn zeer laag. Bij voldoende belangstelling kan vervoer per busje plaatsvinden

4 NTG ledenvergadering

4.1 Jaarverslag secretaris

Er worden geen opmerkingen gemaakt met betrekking tot het jaarverslag, en aldus wordt het goedgekeurd. Gerard van Nes meldt als aanvulling, dat het NTG ledenaantal inmiddels de 250 is gepasseerd!

4.2 Jaarverslag penningmeester

Simon Pepping heeft een fout in de becijfering van de balans ontdekt (MAPS 94.1, blz. 16, tabel 2 en 3). Johannes Braams erkent dit; het betreft een typografische onjuistheid, geen financiële misser. De correcte balanstabellen zijn:

<i>Bedragen in guldens</i>	Aktiva	Passiva
Giro	23.256,16	
Kas		
Contributies		281,50
Debiteuren		6.518,11
Crediteuren	90,00	
Kapitaal		16.546,55
	23.346,16	23.346,16

Tabel 2: De balans per 1 januari 1993

<i>Bedragen in guldens</i>	Aktiva	Passiva
Giro	14.078,01	
Kas		
Contributies	675,20	
Debiteuren	267,00	
Crediteuren		2.103,85
Kapitaal		12.916,36
	15.020,21	15.020,21

Tabel 3: De balans per 31 december 1993

4.3 Verslag commissie voor kascontrole

Wietse Dol vertelt (mede namens kascontrole lid Jules van Weerden) dat uit controle van de boeken is gebleken dat de penningmeester alles uitstekend heeft gedaan en vastgelegd. De hoge uitgaven die zijn gedaan, kwamen direct ten goede aan de leden zelf.

4.4 Vaststelling van nieuwe commissie voor kascontrole

Jules van Weerden is bereid gevonden wederom plaats te nemen in de nieuwe kascommissie. Simon Pepping stelt

zich eveneens beschikbaar. Genoemd wordt dat de werkzaamheden hooguit één avond in beslag nemen.

4.5 Bestuursverkiezingen

Eerst wordt voorgesteld de twee kandidaat-bestuursleden te benoemen, hetgeen bij acclamatie (Wietse Dol) en handgeklap (Frans Goddijn) gebeurt.

Johannes Braams ontvangt uit handen van vertrekkend voorzitter Kees van der Laan een fraaie en toch niet te zware voorzittershamer. Johannes dankt Kees voor zijn langdurige en volledige inzet voor het NTG en spreekt de hoop uit dat we hierop mogen blijven rekenen.

Nadat Kees voor enkele ogenblikken de zaal heeft verlaten, brengt Wietse Dol het voorstel in stemming *om Kees te benoemen tot erelid*. De vergadering onthaalt dit voorstel op een hartelijk applaus. Kees, die de zaal weer betreedt, krijgt het nieuws te horen van Wietse, die erbij vertelt dat het erelidmaatschap zo zijn verplichtingen meebrengt. Er hoort ook een kado bij: Kees ontvangt het enige unieke eerste 'gold' exemplaar van de NTG 4all $\TeX$ CD-ROM.

Kees maakt bekend dat hij voornemens is een commissie van oudgedienden te vormen, met leden die zeer lang zeer actief betrokken zijn geweest en nu deels informeel, deels structureel behoever willen blijven van het NTG. Deelnemers van de commissie zullen voorlopig zijn: Kees van der Laan en Jos Winnink.

4.6 NTG lidmaatschappen

Johannes Braams meldt dat twee leden de contributie over 1993 niet hebben betaald, ondanks herhaalde verzoeken en herinneringen, per post, e-mail en telefoon wanneer dat maar mogelijk was. Het voorstel is deze leden te royeeren.

Siep Kroonenberg vraagt zich af waarom zulke zaken in de vergadering moeten worden besproken. Kan het lidmaatschap niet stilzwijgend vervallen bij wanbetaling? Johannes legt uit dat bij de oprichting van onze vereniging nu eenmaal deze procedure is vastgesteld. Dit sluit aan bij Nederlands gebruik dat een lidmaatschap of abonnement doorloopt *tenzij* er door het lid of door de abonnee wordt opgezegd. Overigens geldt dat het bestuur in het algemeen zeer tolerant is bij een te late opzegging.

Er is niemand tegen de voorgestelde royementen en niemand onthoudt zich. De leden Bison en Aerts zijn geroyeerd. Dit kan door hen worden tenietgedaan door betaling van het verschuldigde.

4.7 Wat verder ter tafel komt

Gerard van Nes meldt dat er weer een **NTG MAPS-Award** is toegekend. Ook ditmaal waren er weer velen die zich bijzonder verdienstelijk hebben gemaakt, waardoor een goede MAPS kon worden uitgebracht. De keuze is uiteindelijk gevallen op *Sebastian Rahtz*, als blijk van waardering voor zijn MAPS artikelen en met name voor zijn inspanningen ten dienste van de bloeiende relatie tussen zijn Baskerville publicatie en de MAPS, waaruit een gestage stroom aan wederzijdse vertalingen en uitwisselingen voortvloeit.

Voor wie dit nog niet wist: de NTG MAPS Award bestaat uit een reusachtige puntzak box255, gevuld met een verzameling kleurrijke wiebervormige rekbare objecten. . . met een hoog gehalte lucht en suiker: T_EX-spekkies.

5 Verslag werkgroepen

5.1 PC zaken: 4allT_EX

Wietse Dol, Erik Frambach en Phons Bloemen zijn alweer begonnen aan het verzamelen en inbouwen van een update van de diskettescollectie, ten behoeve van gebruikers zonder CD-ROM. Ook is een update-file voor de CD-ROM users in voorbereiding.

De 4T_EX discussielijst loopt uitstekend. Twee maanden na introductie waren er al ongeveer 100 subscribers. Alle discussie wordt via listserv gearchiveerd, waardoor oude vragen/antwoorden door nieuwe gebruikers altijd weer op te vragen zijn.

Phons Bloemen merkt op dat menigeen is ontgaan dat T_EX reeds is te gebruiken met één of twee diskettes uit de 4allT_EX collectie. Door alle uitbreidingen ontstaat de indruk dat deze ook per se noodzakelijk zijn om met T_EX te kunnen werken.

Rene van der Heijden vraagt of er aan kan worden gedacht dat niet iedereen High-Density diskettes kan lezen. Zou er ook een 720 Kbyte-per-diskette verzameling kunnen komen? Andrea de Leeuw van Weenen wijst erop dat anderen weer graag de verzameling op 5¼ inch zouden willen ontvangen.

Kees van der Laan oppert het idee om alsnog een, bijvoorbeeld DEMOT_EX genaamde, miniatuur T_EX-versie samen te stellen. Wietse Dol weet dat er op de TU van Twente Adwin Soos aan zoiets werkt.

Verder wordt onder andere de mogelijkheid beschouwd om in de toekomst ook te kijken naar vergrote bruikbaarheid van de CD-ROM op andere systemen, zoals Atari, en Apple. Gerard van Nes deelt mede dat de 4allT_EX CD-ROM al met succes op het PC (Pathwork) netwerk van zijn werkgever is uitgetest. Daarnaast konden tekstfiles zonder problemen op een SUN systeem (met SUN CD-ROM-drive) gelezen worden. Werd echter een connectie gemaakt van een PC met dit SUN systeem, dan kon vanwege een bug in Digitals Pathworks, files met een filenaam *zonder* extensie niet worden gelezen. 4T_EX leek in deze omgeving wel te werken.

Rene van der Heijden vraagt of er kan worden gewerkt aan een bewegwijzering voor .sty-files. Johannes Braams stelt zich hierbij een hypertext-versie van de L^AT_EX Companion voor. Gerard van Nes betreurt het dat er nog geen *HTML-browser* bestaat onder DOS (wel onder MS-Windows: mosaic). Het boek van Kopka is inmiddels wel op een dergelijke manier beschikbaar voor Atari-systemen.

Kees van der Laan oppert de mogelijkheid dat leden een 4allT_EX CD-ROM doneren aan minder bedeelde leden in landen van het voormalig oostblok. Het NTG bestuur heeft

inmiddels een presentexemplaar gestuurd naar de Poolse en Russische T_EX gebruikersgroep.

Kees van der Laan zal nog contact opnemen met SURF om te bezien of die als intermediair kan fungeren bij het leveren van de 4allT_EX CD-ROM in het universitaire circuit.

Op de eerste dag van beschikbaarheid blijkt de 4allT_EX CD-ROM al gretig te worden afgenomen. De belangstelling is boven verwachting. Een CD-ROM wordt aangeboden aan het FGBBS. De zeer positieve opbrengst van de low-budget 4T_EX cursus levert daarnaast een NTG CD-ROM drive op, eveneens ten behoeve van het NTG Bulletin Board, waardoor men zeer binnenkort ook via modem & telefoon de informatie van de CD-ROM kan downloaden.

5.2 Communicatie: FGBBS

Frans Goddijn meldt dat, aangezien de onmisbare cosyop Henk de Haan niet aanwezig kon zijn, meer technische kanten van het FGBBS onderbelicht zullen blijven.

Zo spoedig mogelijk zal een groot deel van de files van de NTG CD-ROM op het FGBBS worden aangeboden. Een CD-ROM drive is daartoe al geïnstalleerd. Wietse Dol vindt het FGBBS een ideale oplossing, ook voor wie op zijn werk een internet verbinding kan leggen: ook buiten werktijd kan men op het FGBBS files halen en de aan T_EX gewijde berichten lezen.

De connectie van FGBBS met de TEX-NL discussielijst op internet loopt inmiddels uitstekend. Deze faciliteit is echter alleen voor NTG leden toegankelijk.

5.3 Communicatie: TEX-NL, CTAN

Johannes Braams meldt dat er een nieuwe versie is van L^AT_EX_{2 ϵ} , en van het bijbehorende babel-pakket. Een en ander staat op CTAN, samen met drie documenten voor ontwikkelaars. De laatste maanden zijn veel interne wijzigingen in deze nieuwe versie aangebracht.

Gekeken wordt naar de mogelijkheid om door middel van een diskette-file de L^AT_EX_{2 ϵ} versie van de NTG 4allT_EX CD-ROM te updaten. Daarentegen is er alweer een kleinere update op komst, ter reparatie van het \fbox commando dat problemen gaf.

De naamgeving van L^AT_EX is in zoverre veranderd dat het officiële L^AT_EX nu identiek is aan L^AT_EX_{2 ϵ} , terwijl de *oude* versie uitsluitend nog wordt aangeduid als versie 2.09.

Johannes Braams raadt aan om, indien mogelijk, nog even te wachten met het installeren van de juni versie van L^AT_EX_{2 ϵ} . Dit in verband met het nog verbeteren van aanwezige bugs in deze nieuwe versie.

Op een vraag van Phons Bloemen meldt Johannes Braams dat er een eerste versie voor een L^AT_EX_{2 ϵ} compatibele AMS beschikbaar is, zij het in stilte en niet breed verspreid.

Phons Bloemen vraagt of er belangstelling is om TEX-NL, nu een distributielijst, te veranderen in een zogeheten newsgroup. Johannes Braams zou voor een gehele *conversie* niet voelen, wel zou onder bepaalde omstandigheden er een gateway kunnen worden opgezet naar een extra

newsgroup waarin TEX-NL berichten zouden kunnen worden gelezen en geschreven.

6 Rondvraag en Sluiting

Kees van der Laan merkt op dat het oorspronkelijke idee om te komen tot actieve werkgroepen (zie de MAPS uitgaven van enkele jaren geleden), niet altijd tot de beoogde werkgroepen zelf heeft geleid, maar wel tot een aantal zeer produktieve initiatieven van de leden in verschillende samenstellingen.

Gevraagd wordt om een actueel lijstje in de komende MAPS weer eens op te nemen.

Jan Renkema spreekt de hoop uit dat er een oplossing wordt gevonden voor de hinderlijke typografische problemen bij combinaties van de letters 'a' en 'k' in het cmr10-font. Piet van Oostrum merkt op dat een plaatselijke aanpassing direct incompatibele .dvi-bestanden zou op gaan leveren. Johannes Braams noemt daarbij het ontbreken in de DC-fonts van de wiskundige symbolen. Is dit nu iets om als *bug* te melden bij TUG? Jan Renkema meent van wel.

Omstreeks 11:30 uur sluit de nieuwe voorzitter de vergadering.

7 Voordrachten

Het hierna volgende is, als tegemoetkoming aan de Engelstalige lezers van de MAPS, in het Engels gesteld.

The afternoon offered a richly varied set of readings. **Erik-Jan Vens** opened with a discourse on 'fonts', a subject in which he has considerable expertise. His lecture developed an unexpected line of humour, as it turned out he had changed the subject overnight into 'a panorama on the history of typography' . . . While he carried a well prepared set of slide sheets for illustrations, unexpected ones turned up on the overhead projector, and after a member in the auditorium remarked that he missed the seventeenth century, Erik-Jan readily admitted that he'd lost that sheet altogether. The board thanked him with a cassette tape (from the Meridian Arts Ensemble, a New York brass quintet, recorded live in Arkansas), the cassette label having been typeset by Sunil Podar's tape .sty.

Piet van Oostrum then gave a comprehensive tour of the use and management of T_EX in a UNIX environment. His formidable knowledge on the combination of UNIX and T_EX is legendary; many grateful users know him from his prompt and detailed responses to questions on the TEX-NL list, pointing users to the exact style files, commands and utilities they need to solve this or that T_EX related problem. There are very few packages in the T_EX environment that Piet doesn't know by heart.

Then, attention was given to two extremes in the approach of 'the merit of development' in T_EX applications. First, our new chairman **Johannes Braams** lectured on L^AT_EX_{2_ε}, providing us with an insight in the demands and possibilities opened up with the changed structure and expanded macros of L^AT_EX. Much has changed and lots of details were readjusted to the new logic concept. When he ex-

plained in response to a question from Kees van der Laan that the command `\def` has been silently buried, Kees expressed his sincere dismay. The reason for his sorrow was explained by him in his speech entitled 'Manmac BLUES'. **Kees van der Laan** has, in past years, been studying Knuth's markup, always discovering the beauty of Knuth's simplicity after pondering some detail that was puzzling at first. Kees illustrated his findings with pieces of hermetic code, in which very few lines represent unbelievable power and versatility. While studying these wonders, where a mere space character can make all the difference, Kees posed the rhetoric question why we would ever want to 'improve' something which is already perfect. Are we introducing complications in all 'new' versions to have basically unnecessary extras? Thus ended the speech, given by Kees as a food-for-thought present to the T_EX community at large.

The next day, a good number of members (30!) returned to the university buildings for a 4allT_EX course given by the 4T_EX authors Wietse Dol and Erik Frambach. In a leisure and enthusiastic atmosphere, and with plenty computers available for all, everyone gained hands-on experience, enjoying the clarifications that the teachers gave to the class and to individuals. All had ample chance to find out more about the structures within the 4allT_EX shell and to learn new tricks that will pay off at home and in the office.

1994 is becoming a busy and fruitful year for the NTG. On november 17, we'll meet again — but this time in Antwerpen, Belgium!

8 Volgende bijeenkomsten

De voorlopige planning van de volgende bijeenkomsten ziet er als volgt uit:

- **najaar 1994**
Universitaire Instelling Antwerpen (UIA)
op 17 november 1994.
Onderwerp: 'T_EX en Publiceren'.
- **voorjaar 1995**
Universiteit Twente op 24 mei 1995.
Onderwerp 'Multimedia en T_EX' (onder voorbehoud).

9 Sluiting

Om ongeveer 17:20 uur werd de eerste (vergader-)dag door de voorzitter gesloten (de tweede dag zou in het teken van 4T_EX educatie staan).

Hierna ging een gedeelte van de deelnemers nog natafelen. In een oud gedeelte van Groningen, een concentratie van monumentale pandjes, nieuwbouw, winkels en een klein en drukbezocht reservaat waarin de vensterramen rood zijn gekleurd, staat het stamcafé van enkele NTG-ers, waar een degelijke, smakelijke en vooral gezellige dis werd aangericht.

De volgende vergadering is op:

donderdag 17 november 1994

te Antwerpen. Het thema: 'T_EX en Publiceren'.

1 T_EX kalender 1993/1994

24 mei '95	NTG (15 ^e)	Twente
24/28 jul '95	TUG '95	St. Petersburg, Florida, USA
?? sep '95	EuroT _E X '95	Nederland?

2 Glossary

Gebruikersgroepen

TUG	:	T _E X Users Group
LUG	:	Local Users Group
CSTUG	:	LUG Tsjecho Slowakije
CyrTUG	:	LUG USSR (het Cyrillisch taalgebied)
DANTE	:	LUG Duitsland (het Duits taalgebied)
GUTenberg	:	LUG Frankrijk (het Frans taalgebied)
HunTUG	:	LUG Hongarije
ITALIC	:	LUG Ierland
JTUG	:	LUG Japan
Nordic	:	LUG Scandinavië, Denemarken, en IJsland
NTG	:	LUG Nederland en België
SibTUG	:	LUG Siberië
UKTUG	:	LUG Engeland
YUNUS	:	LUG Turkije (feitelijk een discussielijst)
GUST	:	LUG Polen

Bulletins/journals

Baskerville	:	UKTUG
Cahiers GUTenberg	:	GUTenberg
Zpravodaj	:	CSTUG
TeXnische Komödie	:	DANTE
TeXline	:	Malcolm Clark; UK
GUST bulletin	:	GUST
TTN	:	T _E X and TUG News; TUG
TUGboat	:	TUG
MAPS	:	Minutes and AppendiceS; NTG

Diversen

AMS	:	American Mathematical Society
BoD	:	Board of Directors
SGML	:	Standard Generalized Markup Language
ltxiii	:	L ^A T _E X 3.0
FGBBS	:	NTG's Bulletin Board

3 NTG's T_EX Bulletin Board System

Op het T_EX Bulletin Board van de Nederlandstalige T_EX Gebruikersgroep (FGBBS) is een zo volledig en actueel

mogelijke T_EX, emT_EX, L^AT_EX, TEX-NL en MusicT_EX collectie beschikbaar voor alle bezitters van een modem. Het BBS is kosteloos toegankelijk voor iedereen en er zijn geen beperkingen aan de hoeveelheid bestanden die kunnen worden opgevraagd. Het systeem is aangesloten op een High Speed modem, vergeleken met de transmissiesnelheid die een directe Internet link biedt misschien niet geweldig, maar veel beter kan het niet over de gewone huis-tuin- en keukenPTTlijn. De beheerders zijn Frans Goddijn en Henk de Haan. FGBBS is te bellen op 085-217041.

4 NTG's winkel

Via de NTG is beschikbaar:

- **4allT_EX CD-ROM:**
Ruim 600 Mbyte (ruim 28.000 files) aan ondermeer 4T_EX utilities, fonts, T_EX/L^AT_EX/METAFONT/etc documentatie, de volledige MAPS 1 t/m 12, discussielijsten TEX-NL, TEX-HAX, UKTEX van de afgelopen 5 jaren, etcetc.
Kosten inclusief het uitgebreide 4T_EX manual: f 60,-.
- **Syllabus Advanced T_EX course:**
Insights and Hindsight, David Salomon (*revised*; ruim 500 pagina's).
MAPS'92 speciale uitgave.
Kosten f 50,- voor leden en f 60,- voor niet-leden (extra verzendkosten: f 10,-).
- **PR set MAPS'93 speciale uitgave:**
Ruim 25 pagina's; 1 exemplaar gratis voor leden; extra exemplaren: f 2.50; niet-leden: f 5,- (extra verzendkosten: f 5,-).

Bestellingen kunnen gedaan worden door overmaking van het verschuldigd bedrag (plus verzendkosten) op de postgiro van NTG (1306238) t.n.v. penningmeester NTG, Leiden, met vermelding van hetgeen gewenst is.

NTG en World Wide Web

Op 16 oktober j.l. ontvingen wij het hieronderstaande bericht van NTG lid *Henk de Haan*. Zoals u kunt lezen wordt *dringend gezocht* naar een WWW gastheer waar NTG informatie geplaatst kan worden.

Aanbiedingen of suggesties worden met belangstelling ontvangen door het NTG bestuur en initiatiefnemer Henk de Haan.

De laatste tijd staat de zogenaamde 'Elektrotechnisch snelweg' in het middelpunt van de belangstelling. Voor een aantal NTG leden bevat deze snelweg geen enkel geheim meer, maar voor veel potentiële T_EX-gebruikers moet de ontdekkingsreis nog beginnen.

Eén van de moderne vervoermiddelen op de snelweg is het zogenaamde 'World Wide Web' (WWW). Dit is een hypertext-achtig systeem wat niet gehinderd wordt door systeemgrenzen (zowel qua systeemtype als qua locatie). Ook veel bestaande internetgebruikers gaan steeds meer de kracht van programma's als Mosaic ontdekken, terwijl voor de nieuwe gebruikers het WWW de eerste kennismaking zal zijn (zo levert IBM bij de nieuwste versie OS/2,

het zogenaamde OS/2 Warp 3.0, een programma genaamd WebExplorer leveren).

Deze hype gaat ook niet voorbij aan de T_EX-gemeenschap, zo is het CTAN archief al enige tijd direct via een World Wide Web interface te benaderen (<http://jasper.ora.com.ctan.html>), is er documentatie voor L^AT_EX beschikbaar:

(http://club.eng.cam.ac.uk/help/tpl/textprocessing/LaTeX_intro.html) en heeft de TUG een aantal eigen pagina's: (<http://www.ucc.ie/info/TeX/tug/tug.html>).

Ik denk dat de NTG wat dit betreft niet achter kan blijven, zeker niet nu het met de 4allT_EX CD-ROM in het midden van de belangstelling staat.

Waaruit moet het 'NTG op het Web' dan uit bestaan? Een opgepoetste versie van het huidige informatiebestandje of complete versies van de MAPS die te benaderen zijn? Het eerste valt nauwelijks tussen alle snelle pagina's op het Web, terwijl het tweede veel te hoog gegrepen zal zijn. In eerste instantie zou er te denken zijn aan de volgende onderwerpen:

- Algemene informatie over de NTG.
- Specifieke informatie over de dingen waar de NTG mee bezig is.
- Een aanmeldingsformulier (eventueel via een z.g. Forms-page).
- Wat voorbeelden met betrekking tot de kracht van T_EX/L^AT_EX.
- Verwijzingen naar andere T_EX-gerichte pagina's op het Web.
- De 4allT_EX CD-ROM (inclusief wat mooie plaatjes van screendumps).
- (kleine) bugfixes voor 4allT_EX.
- Distributie van de verschillende NTG-stylen.
- Archieven van de TEX-NL en 4allT_EX distributielijsten.
- Informatie over de MAPS.

Wat betreft dat laatste puntje: alhoewel het met behulp van een programma als latex2html best mogelijk zou zijn om de gehele MAPS online te krijgen denk ik niet dat dat wenselijk is. Er zit namelijk toch nog heel wat werk achter zo'n operatie en het gaat hier natuurlijk om een concurrent van de papieren versie. Ik zit zelf eerder te denken aan het opnemen van de inhoudsopgave en een kleine selectie uit het artikelen bestand (en dan met name uit het verslag gedeelte).

De op deze manier verzamelde informatie hoeft echter niet beperkt te blijven tot de selecte groep internetgebruikers. Zo is het ook mogelijk om WWW pagina's vanaf een lokale schijf (of CD-ROM) te bekijken door middel van text-mode programma's zoals (DOS)lynx of grafische programma's als Mosaic en Cello. Misschien zou het zelfs mogelijk zijn om de informatie via het FGBBS beschikbaar te stellen (alhoewel dat nog verder uitgezocht zou moeten worden).

Wat zou er allemaal nog moeten gebeuren voordat bovengenoemde dienst beschikbaar kan zijn. Ten eerste moet er een geschikte thuishaven beschikbaar komen (een <http://www.ntg.nl> zou prachtig zijn, maar voorlopig zullen we het van de gastvrijheid van de leden moeten hebben). Ten tweede zal er enige mankracht (v/m) nodig zijn om het geheel op te zetten (en minstens zo belangrijk: actueel te houden).

Wat betreft dat laatste: ik ben in principe wel bereid om mee te helpen bij het opzetten van het een en ander. Ik benieuwd of er nog andere ideeën leven bij de Nederlands-talige T_EX gebruikers, en of er anderen zijn die willen meehelpen bij de implementatie van die ideeën.

5 NTG/TUG lidmaatschap

Het blijkt soms dat nieuwe NTG/TUG leden na ongeveer een half jaar nog geen TUGboat of TTN van TUG hebben ontvangen. Ondanks dat men een TUG lidmaatschap via NTG aanvraagt, blijkt in bijna alle gevallen de administratie- en verzendproblemen bij TUG zelf te liggen. Mocht na enige tijd geen post van TUG ontvangen worden, dan worden de betreffende NTG/TUG leden dringend verzocht om contact op te nemen met de penningmeester van de NTG: Wietse Dol.

6 MAPS 95.1

Sluitingsdatum voor het inleveren van artikelen, bijlagen, en/of mededelingen voor de volgende MAPS uitgaven is: *1 april '95 (MAPS 95.1)*

Aanleveren kopij voor de komende MAPS:

- Bij voorkeur in L^AT_EX gebruikmakend van de `maps.sty`
Deze stijlfile is via de redactie te verkrijgen en beschikbaar op de TEX-NL fileservers, archive.cs.ruu.nl (ftp-site) en FGBBS (085-217041). Daarnaast kunnen bijdragen ingestuurd worden gemaakt met `ltugboat.sty` of `article.sty/report.sty`.
- Verder zijn bijdragen vanzelfsprekend ook welkom in *plain-T_EX* of ongeformatteerd.
- Plaatjes bij voorkeur als (Encapsulated) PostScript file.

Bij onduidelijkheid gaarne contact opnemen met de redactie.

Daar MAPS bijdragen in plain T_EX worden omgezet naar L^AT_EX, verdient vanzelfsprekend aanbieding van materiaal in L^AT_EX de voorkeur!

Eventuele nadere richtlijnen voor auteurs zijn op te vragen bij de redactie.

Bijdrage kunnen gestuurd worden naar:

`vannes@ecn.nl`

Niet Internet-gebruikers kunnen hun bijdrage ook via modem/PTT lijn direct naar de redactie sturen. Gaarne hiervoor eerst contact opnemen met Gerard van Nes.

Van de Voorzitter

Johannes Braams

Een terugblik

Toen we als NTG in november vorig jaar besloten om de 4 $\TeX$ distributie die toen net klaar was op CD-ROM te zetten konden we in de verste verten niet vermoeden welke gevolgen dat zou hebben. In eerste instantie zouden we er 250 gaan maken. Ik herinner me nog goed mijn eigen scepsis ten aanzien van het maken van een CD-ROM. Zoals in de afgelopen maanden gebleken is, was die scepsis niet gerechtvaardigd. Toen eenmaal zeker was dat de CD-ROM gemaakt zou gaan worden is een eerste peiling van de markt gedaan. Er bleek toen al zoveel belangstelling voor het project te bestaan dat het aantal van 250 veel te klein was en we besloten (optimistisch) er dan maar 600 te gaan maken. Na veel werk door Wietse Dol en Erik Frambach kon op de bijeenkomst in juni jl. de CD-ROM gelanceerd worden.

De verkoop na de bijeenkomst heeft onze stoutste verwachtingen ver overtroffen. Binnen twee maanden werd duidelijk dat de CD-ROM al snel volledig uitverkocht zou raken. We zagen ons genoodzaakt te beslissen wat er daarna zou gaan gebeuren. Moesten we CD-ROM's bij laten maken? Moesten we een nieuwe versie maken? *Moesten we het wel zelf blijven doen?* Na enige discussie binnen het bestuur werd besloten contact te zoeken met Addison & Wesley om te onderzoeken of er mogelijkheden zijn tot samenwerking. Al snel werd duidelijk dat het enige tijd zou gaan duren totdat hierover duidelijkheid zou bestaan. In de tussentijd moesten we wél aan de vraag naar de CD-ROM blijven voldoen. Toen de CD-ROM begin september vrijwel uitverkocht was is besloten om opnieuw 600 exemplaren te maken. Tevens is van de gelegenheid gebruik gemaakt het al goede produkt nog verder te verbeteren. Alle leden hebben eind september dan ook een brief ontvangen met het aanbod hun CD-ROM tegen geringe kosten te vervangen door de nieuwe versie.

De CD-ROM is bijzonder positief besproken in de Personal Computer Magazine van oktober. Deze positieve publiciteit heeft op het moment dat ik dit schrijf al een eerste reactie opgeleverd van iemand die informatie wilde over onze vereniging. Ik ben ervan overtuigd dat de 4all $\TeX$ CD-ROM een goede bijdrage levert aan één van de doelen van onze vereniging, het verspreiden van $\TeX$ en het bevorderen van het gebruik van $\TeX$. Vanaf deze plaats wil de mensen die het CD-ROM-project ten uitvoer hebben gebracht dan ook hartelijk danken voor hun initiatief en feliciteren met het behaalde succes!

Een vooruitblik

Op het moment dat ik dit schrijf is de Euro $\TeX$ conferentie net beëindigd. Tijdens deze conferentie is de idee geopperd dat de NTG de volgende conferentie zou kunnen organiseren. De aanwezige bestuursleden hebben na overleg besloten deze uitdaging aan te nemen. Aan het einde van Euro $\TeX$ '94 is derhalve aangekondigd dat Euro $\TeX$ '95 georganiseerd zal worden door de NTG. Dat betekent dat de NTG een bijzonder druk jaar voor de boeg heeft. Een aantal van de leden zullen op het moment dat u dit leest ook al benaderd zijn om te helpen met het organiseren van die conferentie. Desalniettemin wil ik graag vanaf deze plaats een oproep doen aan alle leden om, op welke wijze dan ook, een steentje bij te dragen aan het succes van de conferentie. Zonder hulp van de leden zal het niet mogelijk zijn dit avontuur tot een goed einde te brengen.

Naast het organiseren van een Europese $\TeX$ conferentie gaan de normale activiteiten natuurlijk gewoon door, volgend voorjaar hebben de bijeenkomst op de Universiteit Twente. Verder verwachten we dat de verkoop van de CD-ROM ook in 1995 gewoon door zal gaan. Ik hoop dat we in de loop van 1995 een overeenkomst kunnen sluiten met A&W voor de wereldwijde verspreiding van de CD-ROM via hun verkoop kanaal.

De gebruikersgroepen

Op het moment dat ik dit schrijf is TUG aan het onderzoeken op welke manier zij het beste de belangen van *alle* gebruikers van $\TeX$ kan behartigen. De voorzitter heeft de opdracht van het bestuur gekregen een dialoog met alle 'local user groups' aan te gaan en te onderzoeken hoe de LUGs de relatie met TUG gestalte zouden willen geven. Met andere woorden: wat verwachten de LUGs van TUG en wat kan TUG van de LUGs verwachten. Deze discussie zal ook met NTG gevoerd worden. Ik verwacht dat we in het komende jaar een aantal belangrijke veranderingen zullen meemaken.

De toekomst van $\TeX$

Zowel op de TUG conferentie in Santa Barbara als op de Euro $\TeX$ conferentie in Gdańsk zijn voordrachten gehouden over potentiële opvolgers van $\TeX$. Yannis Haralambous en John Plaice werken hard aan het tot stand komen van Ω , een 16-bit opvolger van $\TeX$ die UNICODE als interne codering gebruikt. Het NTS project is inmiddels ook aan het werk gegaan en zal in de loop van het komende jaar waarschijnlijk ε - $\TeX$ beschikbaar maken voor algemeen gebruik. ε - $\TeX$ is een opvolger van $\TeX$ die aan aantal nieuwe faciliteiten beschikbaar maakt. Zowel Ω als ε - $\TeX$ moeten volledig compatibel zijn met $\TeX$.

Van uw MAPS Editor

Gerard van Nes

En daar zijn we weer. . .

Het MAPS editorswerk is altijd veel meer dan verwacht. De contacten met de potentiële auteurs, het ontvangen van de diverse bijdragen, het ‘werkend’ en passend maken binnen de MAPS omgeving, het omzetten van enkele ASCII en plain- $\TeX$ bestanden naar de MAPS $\LaTeX$ omgeving en het verwijderen van de grootste blunders (ongetwijfeld hebben we er nog diverse voor u in laten zitten. . .) namen de nodige (avond/nacht-) uren in beslag. Maar de MAPS is gelukkig weer op tijd gereed (als er niets fout is gegaan bij de nieuwe MAPS-drukker ‘Context Systems’ te Groningen).

Overigens, ziet u het verschil in drukwaliteit met vroeger? PostScript files worden nu direct aan de drucker aangeboden in plaats van de 600dpi uitvoer op papier. Zou een stuk in kwaliteit moeten schelen.

Op tijd de MAPS bij de lezer brengen is natuurlijk prioriteit nummer 1¹. Is de redactie te laat met het uitgeven van de MAPS, dan kan zij wel stoppen. Als we eenmaal achterlopen, dan is het bijna niet meer in te halen. De redactie kan nu weer even rusten. . .

MAPS misdrukken

Helaas, er kan ook wel eens wat verkeerd gaan bij het drukken van de MAPS. Een aantal NTG-leden heeft het al gemerkt: MAPS 94.2 bevatte enkele slecht gedrukte bladzijden; wat zeg ik, bij een aantal MAPSen waren bladzijden soms in het geheel niet meer te lezen.

Men heeft mij verteld dat de oorzaak een druppeltje olie was dat na een machinestoring zijn vernietigende MAPS werk kon uitvoeren. Vanwege de drukte en de korte periode waarin de MAPS moest worden gedrukt en verstuurd, is het aan de grondige aandacht van de betreffende personen (inclusief mijzelf) ontsnapt. Onze excuses daarvoor.

Leden die een MAPS in hun bezit hebben die slechts gedeeltelijk of nauwelijks is te lezen, kunnen deze vanzelfsprekend inruilen. Bij enkele van onze NTG-leden is dat reeds gebeurd. Nog niet bij U? Stuur uw MAPS dan naar het NTG-secretariaat. Een nieuw exemplaar krijgt u dan direct toegestuurd. Inruilen op de komende NTG-bijeenkomst kan natuurlijk ook.

Uw bijdragen

De redactie wordt elke keer weer overstelpt met prachtige MAPS-bijdragen. Leesvoer om de vingers bij af te likken. Veelal heel bescheiden aan de redactie aangeboden onder het mom van ‘het stelt nauwelijks iets voor’, ‘het is bijna al weer achterhaald’ of ‘wie interesseert dat nu’. Doch in de praktijk blijken deze bijdragen juist een grote groep lezers te boeien!

Zeer veel bijdragen zijn weer *praktisch gericht*. Zo is er de bijdrage van de FGBBS-monteur Henk de Haan over een van zijn (neven?)activiteiten: het schrijven van een proefschrift. Eindelijk! Belangrijk leesvoer voor *alle promovendi*. Zou mooi zijn als bij elke volgende MAPS zo’n ervaring naar buiten wordt gebracht. *Wie is de volgende die zijn ervaring kwijt wil?*

Een tweetal bijdragen, ‘Chemische Structuurformules’ van J. Hagen, en het ‘(A1)Dra $\TeX$ ’ van J.J. Winnink, gaf mij weer een blij gevoel dat er toch nog redelijk snelle PC’s (mijn 486DX2) bestaan. Plaatjes uitrekenen nam een minuutje tijd in beslag zodat ik in eerste instantie dacht dat mijn systeem ‘hing’ (dus 386 en lagere bezitters: heb even geduld!).

En verder natuurlijk zeer leuke PostScript en grafische bijdragen, congresverslagen (u bent weer volledig op de hoogte), de bekende serie artikelen van ons *erelid* Mr. Big Blue (alhoewel, onze FGBBS-man begint ook al ‘de roots’ te onderzoeken), wat op muziek- gebied (een andere muziekbijdrage moest vanwege het grote aanbod naar de volgende MAPS worden doorgeschoven), een prachtige bijdrage over de veel gebruikte `fancyheadings.sty` en nog veel meer moois.

We hebben, zoals reeds eerder gezegd, in deze MAPS niet alle bijdragen kunnen plaatsen, zowel door plaatsgebrek, tijdgebrek als geldgebrek (jaja de MAPSen drukken zwaar op de begroting, het grootste deel van uw contributie gaat daaraan op!). Zo mist u onder andere de bijdragen van collega Sebastian Rahtz en ook een vierde artikel van auteur Hans Hagen moet nog even een half jaar wachten. MAPS 95.1 is nu reeds voor ruim een kwart gevuld!

Daarnaast mist u één vaste bijdrage: de concept begroting 1995. Daar de financiële overdracht pas begin oktober j.l. plaatsvond, kon de nieuwe penningmeester niet op tijd een goed gefundeerde begroting bij de redactie inleveren. We

¹Jaja, U ziet het goed, dit ‘eentje’ staat in de vertrouwde oldnumberstyle, naar voren gebracht tijdens een discussie op de `ntg@nic.surfnet.nl` bestuurslijst en direct prachtig opgepikt door onze NTG-schrijver Frans Goddijn (en dat speelde zich af begin oktober, een handvol dagen voordat de MAPS naar de drucker zou worden gestuurd!).

streven ernaar deze op de NTG-bijeenkomst in november beschikbaar te hebben.

Desondanks staat deze MAPS vol met prachtige bijdragen. Het zal opnieuw moeilijk worden om een keuze te maken bij de toekenning van de MAPS 94.2 award.

Vallen en opstaan, zelfs met L^AT_EX

Een aantal bijdragen gaf weer de nodige zweetdruppels, telefoongesprekken tussen redactieleden, heen-en-weer e-mail en meer van dat soort hobbels.

Zo waren er bijvoorbeeld stijlfiles die layout-commando's bevatten, geheel verschillende stijlfiles met precies dezelfde naam (`tree.sty` bijvoorbeeld), verschillende versies van stijlfiles die net op bepaalde punten anders zijn (MusicT_EX-ers, pas op!), verbatim's (sommige nauwelijks meer als zodanig te herkennen. . .) die langer waren dan de kolombreedte, plaatjes die maar niet op de juiste plaats wilden staan, floats die spoorloos verdwenen en meer van dat soort tijdvretende probleempjes. Het bleek ook dat het ene artikel invloed had op een ander, dit ondanks alle voorzorgen.

Eén troost hadden we. Met een ander tekst/documentverwerkend produkt was het *nooit* gelukt om binnen redelijke termijn de MAPS te maken.

Trouwens ook nog leuk om even te vermelden dat de *Makefont* bijdrage van Wietse Dol meteen kon worden uitgeprobeerd. Ik kan u verzekeren: het werkt (niets anders verwacht natuurlijk). Ook al die chemische formules in deze MAPS bleken zeer simpel te kunnen worden gegenereerd (komen in 'Public Domain'; met dank aan Hans Hagen! Je hoort er nog van. . .).

En voordat ik het vergeet te vermelden: natuurlijk is alles weer verwerkt met de internationaal geprezen 4T_EX implementatie! En al die `.sty`, `.mf`, `.pfa` etc. files die nodig waren stonden keurig op dat schijfje. Wel nog met L^AT_EX2.09. De redactie wilde niet al te veel risico nemen door nu reeds op L^AT_EX2_ε over te gaan.

Oude MAPS-uitgaven?

Staan *natuurlijk* op de 4allT_EX CD-ROM. Alle MAPS-uitgaven, te weten de nummers 1 t/m 12, zijn door het printen van de ruim 165 PostScript files naar uw PostScript printer te sturen. En heeft u geen PostScript printer? GhostScript is dan de perfecte oplossing. Staat ook op de 4allT_EX CD-ROM. Alles printen kost wel ongeveer 1600 vel papier! Dus wees kieskeurig.

De bedoeling was om de 4allT_EX CD-ROM het alleenrecht van de elektronische MAPSen te geven. Een push om het schijfje te kopen. Echter dat de belangstelling zo groot voor deze CD-ROM was, hadden we niet verwacht. In krap

4 maanden hebben er 1000 een weg naar de (L^A)T_EX gebruiker/ster gevonden! Uniek. En ter gelegenheid van deze 1000e uitgave is besloten om de MAPSen die ouder zijn dan één jaar op CTAN én op FGBBS te plaatsen. Eind dit jaar hopen we dit te hebben gerealiseerd. En natuurlijk, ons eigen FGBBS krijgt de primeur.

De MAPS is nu dus geheel elektronisch. En de levensduur? Ook de allereerste MAPS is in het jaar 2000 nog wereldwijd te verkrijgen.

MAPS-sponsoring

En dat is ook geheel nieuw in deze en hopelijk de volgende MAPS-uitgaven: Addison-Wesley is donateur geworden van de NTG. Als eerste! Als tegenprestatie krijgen ze van de redactie *een eigen pagina* achterin de MAPS.

Wilt u ook een geheel eigen bladzijde? Neem dan contact op met het NTG-secretariaat. NTG-donateurs kunnen we altijd gebruiken.

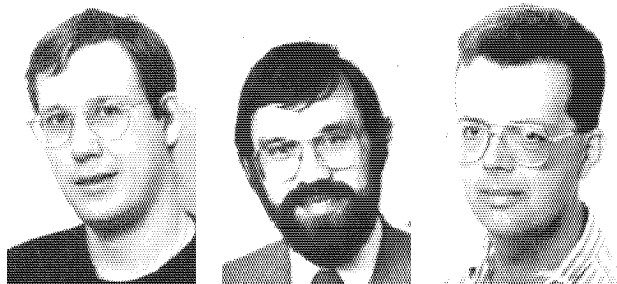
MAPS in 1995

En, zoals eerder vermeld, liggen er nu al bijdragen klaar voor de MAPS 95.1! Ook hoopt uw MAPS-redactie dan met iets speciaals te komen. Wat dat is, blijft echter nog een verrassing.

Ondanks het steeds weer overweldigende aanbod, blijft de redactie natuurlijk altijd open voor Uw bijdragen (minimaal één alinea, maximaal een bladzijde of 50), suggesties en ideeën. Bijdragen zijn welkom van 'beginner's level' tot 'guru-niveau'. De NTG kent nu eenmaal een divers pluimage aan leden. De MAPS blijkt te worden gelezen door zowel de beginnende gebruiker als de wandelende T_EX database (U weet wel, die Utrechenaar die in T_EX-NL op alle vragen direct een goed antwoord weet).

Vergeet de sluitingsdatum voor de MAPS 95.1 niet: *1 april 1995*. Iets eerder is nóg fijner!

Overigens, kent u de MAPS-redactie? Wij stellen aan u voor van links naar rechts: Wietse Dol, Gerard van Nes en Jos Winnink. En vindt u ze er wat slaperig uit zien, dan komt dat door hetgeen nu voor u ligt. Een goed 1995!

NTG's Listserver TEX-NL

20 oktober 1993

TEX-NL is de Nederlandstalige $\TeX$ discussielijst. Het adres is:

tex-nl@nic.surfnet.nl

Men kan zich op deze TEX-NL discussielijst abonneren (TEX-NL mails ontvangen en versturen) door het versturen van de volgende één-regelige e-mail:

```
to      : listserv@nic.surfnet.nl
subject : 'any'
SUBSCRIBE TEX-NL your_name
```

Een lijst van deelnemers is te verkrijgen door het versturen van de volgende één-regelige e-mail:

```
to      : listserv@nic.surfnet.nl
subject : 'any'
REVIEW TEX-NL
```

Met als resultaat:

```
*
* TEX-NL
*
* Review=      Public
* Subscription= Open,Confirm
* Send=        Public
* Notify=      Yes
* Reply-to=    List,Ignore
* Files=       No
* Validate=    No
* Errors-To=   Owners
* X-Tags=      Comment
* States=      None,Private
* Confidential= No
*
* owner= Jules.vanWeerden@LET.RUU.NL (Jules van Weerden)
* owner= Quiet:,E.J.Evers@med.ruu.nl (Evert Jan Evers)
* owner= Quiet:,N.Cox@UCI.KUN.NL (Niek Cox)
* owner= quiet:,J.L.Braams@research.ptt.nl J. Braams
kees@ACAS.HOBBY.NL      Kees Serier
LEMMENS@ALF.LET.UVA.NL "Arthur Lemmens"
VDBERG@ALF.LET.UVA.NL  Martin H. vdBERG
HELLINGS@AMC.UVA.NL   JAN HELTINGS
KROPVELD@AMC.UVA.NL   Daniel Kropveld
gineke@ASTRO.RUG.NL   Gineke Alberts
zwitser@ASTRO.RUG.NL  Wim Zwitser
raichle@AZU.INFORMATIK.UNI-STUTTGART.DE Bernd Raichle
LAAAA18@BLEKUL11     Erik van Eynde
HJBORTOL@BRLNCC      Humberto Jose Bortolossi
CAI@BUTLER.FEE.UVA.NL Carsten Folkertsma
SALAMON@BZS.TU-GRAZ.AC.AT Salamon Alexander
FDC@CAGE.RUG.AC.BE   "F. De Clerck"
bruno@CCL.KULEUVEN.AC.BE Bruno Tersago
steiner@CLIO.RZ.UNI-DUESSELDORF.DE Rene Steiner
graf@CONMUC.DE.CONVEX.COM Ingbert graf
jjw@CPB.NL           jos winnink
krabb@CS.RUU.NL      Jeroen Krabbendam
piet@CS.RUU.NL       Piet van Oostrum
eijkhout@CS.UTK.EDU  Victor Eijkhout
A.G.Geraets@CTRL.PHYS.TUE.NL Tonnie Geraets
frankw@CWI.NL        Frank van de Wiel
Kees.van-t.Hoff@CWI.NL Kees van 't Hoff
rvdh@CWI.NL          Rob van der Horst
combee@DELGEO.NL     leendert combee
X33@DHURZ1           Joachim Lammarsch
a421ruud@DIAMOND.SARA.NL Ruud Gal
abi@DUTIBA.TWI.TUDELFT.NL Ton Biegstraaten
wim@DUTIOSA.TUDELFT.NL Wim Penninx
wita@DUTISTA.TUDELFT.NL Hans Braker
ewout@DUTMPW1.TUDELFT.NL EWOUT BIEZEN
mkmfhuy@DUTREX.TUDELFT.NL Tom Huijgen
wbtrvos@DUTREX.TUDELFT.NL Ron v. Ostayen
huib@DUTTWA.TN.TUDELFT.NL Huib Wouters
robk@DUTTWA.TUDELFT.NL Rob Kuypere
martien@DUTW85.WBMT.TUDELFT.NL Martien Hulsen
gerard@DUTW9.TUDELFT.NL Gerard Kuiken
jaap@DUTW9.TUDELFT.NL Jaap van der Zanden
vdhoek@EB.ELE.TUE.NL Maarten van den Hoek
hogenbirk@ECN.NL     Alfred Hogenbirk
vanderstad@ECN.NL    Rob C. L. van der Stad.
vanheuveln@ECN.NL    Fred Van Heuveln
vannes@ECN.NL        Gerard van Nes
verhoef@ECN.NL       Hans Verhoef
E.H.M.Frambach@ECO.RUG.NL Erik Frambach
FRAMBACH@ECO.RUG.NL "Erik Frambach"
SIEPO@ECO.RUG.NL     rkoning@ECON.VU.NL
rkoning@ECON.VU.NL   4tex@ECON.VU.NL
phons@EI.ELE.TUE.NL  D.M.Snippe@EL.UWENTE.NL
B.WAGE@ELSEVIER.NL  B.WAGE@ELSEVIER.NL
N.POPPELIER@ELSEVIER.NL S.PEPPING@ELSEVIER.NL
alex@ET.KULEUVEN.AC.BE alex@ET.KULEUVEN.AC.BE
ludo@ET.KULEUVEN.AC.BE ludo@ET.KULEUVEN.AC.BE
COMBEE@ET.TUDELFT.NL peter@EVELYN.PHYS.RUG.NL
j.h.m.nusteling@ET.TUDELFT.NL peter@EVELYN.PHYS.RUG.NL
P.v.Oosterom@FEL.TNO.NL rafel@FENK.WAU.NL
rafel@FENK.WAU.NL   tex-nl@FGBBS.IAF.NL
branderhorst@FGG.EUR.NL branderhorst@FGG.EUR.NL
huygen@FGG.EUR.NL   huygen@FGG.EUR.NL
vdende@FGG.EUR.NL   hansm@FWI.UVA.NL
hogeveen@FYS.RUU.NL hogeveen@FYS.RUU.NL
INEKE_VAN@GCRC2.WUSTL.EDU A401INEK@HASAR11
A401INEK@HASAR11    A471BERN@HASAR11
RCRONH@HEITUE5     harm@HFWORK1.TN.TUDELFT.NL
joost@HFWORK1.TN.TUDELFT.NL joost@HFWORK1.TN.TUDELFT.NL
KANABY@HHEOUH51     APPRMB@HHEOUH53
LETTVA@HLERUL2     BORSBOOM@HLERUL53
VDSCHOOT@HLERUL53 VDSCHOOT@HLERUL53
U001290@HNYKUN11   U055223@HNYKUN11
U070040@HNYKUN11   U212757@HNYKUN11
U216002@HNYKUN11   U250005@HNYKUN11
U251006@HNYKUN11   U439019@HNYKUN11
U605005@HNYKUN11   U632015@HNYKUN11
U632016@HNYKUN11   U641012@HNYKUN11
BISON@HNYKUN52     Guenter.Partosch@HRZ.UNI-GIESSEN.DE
KETTENIS@HWALHW5   stokhof@ILLC.UVA.NL
ITALIANO@IMEUNIV   npop@INDY.KNOWARE.NL
wilnij@INDY.KNOWARE.NL janjoris@INFO.WIN.TUE.NL
E.H.M.Ulij@IO.TUDELFT.NL E.H.M.Ulij@IO.TUDELFT.NL
E.W.G.Zweers@IO.TUDELFT.NL E.W.G.Zweers@IO.TUDELFT.NL
ldc@KIHVV.BE       devries@KNMI.NL
SURF083@KUB.NL     POL@KVI.NL
STAPEL@KVI.NL      VSDOL@LEI.AGRO.NL
AnneMarie.Mineur@LET.RUU.NL Iede.Snoek@LET.RUU.NL
Jules.vanWeerden@LET.RUU.NL Jules.vanWeerden@LET.RUU.NL
andre@MAESTRO.HTSA.AHA.NL andre@MAESTRO.HTSA.AHA.NL
R.H.M.Huijsmans@MARIN.NL R.H.M.Huijsmans@MARIN.NL
N.S. Kroonenberg
"Ruud H. Koning"
Walther Schoonenberg
Phons Bloemen
Dick Snippe
"Bart Wage"
"Nico Poppelier"
Simon Pepping
Alex Schoenmakers
Vangilbergen Ludo
leendert combee
Jan H Nusteling
Peter Magnee
Peter van Oosterom
Rafel Israels
Frans Goddijn
Erick Branderhorst
Paul E.M. Huygen
Jan van der Ende
Hans van der Meer
Sake J. Hogeveen
ineke vandermeulen
ineke weijer
Bernard R. Bollegraaf
Ron Helwig
Harm Pellemans
Joost Dijkstra
Abdy Jooya
Rut Berns
Andrea de Leeuw van Weenen
Gerard Borsboom
Jan Vanderschoot
Niek Cox
Tim Hendriks
Patrick Wever
Mathieu Koppen
Paul Wackers
Peter-Arno Coppen
Hans Stoks
Ton de Haan
Willem Jan Karman
F Filthaut
R Rosmalen
Rini van Doorn
PIETER BISON
G. Partosch,
"Di(r)k Kettenis"
Martin Stokhof
Antonio ITALIANO
Niels Poppe
Willem Nijenhuis
Jan Joris Vereijken
Erik H.M. Ulijn
Erwin Zweers
Luc De Coninck
Hans de Vries
Johannes de Moor
"John van Pol"
"Kees Stapel"
"Wietse Dol"
Anne-Marie Mineur
Iede Snoek
Jules van Weerden,
Andre v.d. Vlies
rene huijsmans
```

```

bnb@MATH.AMS.COM
demeijer@MATH.RUU.NL
hvdberg@MATH.UTWENTE.NL
soos@MATH.UTWENTE.NL
twpolder@MATH.UTWENTE.NL
bene@MECANIC.RUG.AC.BE
MAILLIST@MED.RUU.NL
dvheule@MMWW-001.RMA.AC.BE
behnke@MPI.NL
R.Pauly@KE@RuLimburg.NL@MSN.RULIMBURG.NL
ramon@MURPHY.IAF.NL
boelhouser@NICI.KUN.NL
erwin@NIOZ.NL
kassies@NLR.NL
MBR@OCE.NL
H.de.Vries@PHILOS.RUG.NL
colpa@PHYS.UVA.NL
mwijz@PHYS.UVA.NL
pat@PO.CWRU.EDU
W.Wolfswinkel@POBOX.RUU.NL
J.BERKHOF@PPSW.RUG.NL
kotte@RADTH.RUU.NL
ramesh@RADTH.RUU.NL
vdkoijk@RADTH.RUU.NL
cgl@RC.SERVICE.RUG.NL
suykerb@REKS.UIA.AC.BE
DCMR1@paul@RELAY.NLUUG.NL
J.L.Braams@RESEARCH.PTT.NL
bftvee@RIVM.NL
Lieven.VanVooren@RUG.AC.BE
nijhof@RUGTH4.TH.RUG.NL
rein@RUG4.CS.RUG.NL
jeroen@RULGM0.LEIDENUNIV.NL

Barbara Beeton
Andre de Meijer
Harmen van den Berg
Adwin Soos
Jan Willem Polderman
Benedict Verhegghe
TeX-NL distribution
Dirk Van Heule
Kay Behnke
Rob Pauly
Ramon de Klein
Bob Boelhouser
Erwin Embsen
Kassies A.
Marius Broeren
Hauke de Vries
Jaap Colpa
Maurits Wijzenbeek
Paul A. Thompson
Wolf Wolfswinkel
Hans Berkhof
Alexis Kotte
Ramesh Bhagwandien
John van der Koijk
C.G. van der Laan
Benoit Suykerbuyk
Paul Eilers
Johannes L. Braams
M.P. van Veen
Lieven Van Vooren
Jeroen Nijhof
Rein Smedinga
Jeroen Balkenende

vroonhof@RULGM0.LEIDENUNIV.NL
engelbrg@RUUCV1.CHEM.RUU.NL
ELBERS@SARA.NL
A.W.J.HEIJS@SC.AGRO.NL
mvdholst@SCI.KUN.NL
gert@SG.TN.TUDELFT.NL
v912182@SI.HHS.NL
marks@STACK.URC.TUE.NL
toin@STACK.URC.TUE.NL
betlem@STRW.LEIDENUNIV.NL
POPPE@SVOV.NL
erik@TNTNHB3.TN.TUDELFT.NL
HOEB@TUDW02.TUDELFT.NL
HUISMAN@TUDW03.TUDELFT.NL
m.daalmeijer@TWI.TUDELFT.NL
P.P.deWolf@TWI.TUDELFT.NL
rcpt@URC.TUE.NL
ALDHAHIR@UTWENTE.NL
Pierre=van=Mouche%Alg%SHHK.WAU@VINES.WAU.NL
Wilfred=Zegwaard%Alg%AAE.WAU@VINES.WAU.NL
KNAPPEN@VKPMZD.KPH.UNI-MAINZ.DE
a.j.r.m.gademann@WB.UTWENTE.NL
bertv@WFW.WTB.TUE.NL
pebov@WFW.WTB.TUE.NL
vdgriend@WI.LEIDENUNIV.NL
ROB.deJEU@WKAP.NL
vdvoorn@WDELFT.NL
best@ZEUS.RIJNH.NL
*
* Total number of "concealed" subscribers: 3
* Total number of users subscribed to the list: 172
* Total number of local node users on the list: 0
*

Jan Vroonhof
Barend van Engelenburg
Chris Elbers
Anton Heijs
Marcel van der Holst
Gert Rietveld
Eric Veldhuyzen
Mark J. Sinke
Toin Bloo
Hans Betlem
"Frank Poppe"
Erik Luijten
J.B.W. HOEBEEK
H. Huisman
Marion Daalmeijer
Peter-Paul de Wolf
Piet Tutelaers
Alaaddin Al-Dhahir
Pierre van Mouche
Wilfred Zegwaard
Joerg Knappen Uni-Mainz
Noud Gademann
Bert Verbeek
Peter Bovendeerd
Jaap van de Griend
Rob de Jeu
Marjan v\ d Vooren
Robert W. Best

```

Opmerkingen:

- Verzocht wordt om de TEX-NL listserver niet te gebruiken voor het versturen van grote bestanden (programma's).
- Daar ook enkele buitenlanders meeluisteren, wordt men verzocht de 'subject' van de mail in het Engels op te geven.
- De TEX-NL listserver is bij uitstek geschikt voor ondermeer een ondersteuningsverzoek bij een $\text{T}_{\text{E}}\text{X}/\text{L}_{\text{A}}\text{T}_{\text{E}}\text{X}$ /driver probleem, voor vragen over beschikbaarheid van bepaalde software modules, voor aankondigingen van bijeenkomsten en/of cursussen, voor het

attenderen op bepaalde publicaties, voor het attenderen op bepaalde producten en voor een mededeling die ook voor een grotere groep interessant is.

- Daar het versturen van e-mail's zowel voor het netwerk als voor de ontvanger een duidelijke belasting is, wordt men verzocht geen 'overbodige' boodschappen te versturen zoals bijvoorbeeld 'bedankt' en 'geheel mee eens'.
- Indien problemen optreden bij het opzeggen dan wel het wijzigen van het eigen e-mail adres op de listserver, wordt men verzocht contact op te nemen met de beheerder *J.E. van Weerden of J.L. Braams*.

NTG's Listserver 4TEX

20 oktober 1993

4TEX is de Wereldwijde 4TEX-informatie distributielijst (ook wel discussielijst genoemd). Het adres is:

4tex@nic.surfnet.nl

Men kan zich op deze 4TEX discussielijst abonneren (4TEX mails ontvangen en versturen) door het versturen van de volgende één-regelige e-mail:

```
to      : listserv@nic.surfnet.nl
subject : 'any'
SUBSCRIBE 4TEX your_name
```

Een lijst van deelnemers is te verkrijgen door het versturen van de volgende één-regelige e-mail:

```
to      : listserv@nic.surfnet.nl
subject : 'any'
REVIEW 4TEX
```

Met als resultaat:

```
*
* 4TeX: a TeX work bench for ms-dos pc's
*
*
* Review=      Public
* Subscription= Open,Confirm
* Send=        Public
* Notify=      Yes
* Reply-to=    Both,Respect
* Files=       Yes
* Errors-To=   Owners
* Confidential= No
* Validate=    No
* X-tags=      Comment
* Stats=       Normal,Private
* Ack=         Yes
* Notebook=    Yes,B,Monthly,Public
* Language=    English
*
* owner= e.h.m.frambach@eco.rug.nl Erik Frambach, RUG, Groningen
* owner= w.dol@lei.agro.nl Wietse Dol, LEI, Leiden
* owner= Quiet:,bert.stals@surfnet.nl Bert Stals
*
*
* 4TeX is an integrated system (work bench) for TeX users
* on ms-dos pc's.
* On this list users discuss problems, remarks, tricks and
* (future) developments of 4TeX. Purely TeX related problems
* should not be discussed here, unless they concern programs
* integrated in 4TeX.
*
ehlers@ACS.UCALGARY.CA Peter Ehlers
HELLINGS@AMC.UVA.NL Jan Hellings
KROPVELD@AMC.UVA.NL Daniel Kropveld
mike@ATLAS.PHYSICHEM.CHEMIE.UNI-TUEBINGEN.DE Michael Kuch
zdee411@BAY.CC.KCL.AC.UK Jon Nangle
Giva@BBB.NO Gisle Vanem
bartke@BONITO.INFO.BERLIN.DE Bartke Peter
HJBORTOL@BRLNCC Humberto Jose Bortolossi
dsevee@CAM.ORG Denis Sevee
Krzysztof_Leszczynski@CAMK.EDU.PL Chris Leszczynski
zbc01@CC.KEELE.AC.UK Tim Sharrock
Erik.VanEynde@CC.KULEUVEN.AC.BE Erik Van Eynde
hueckst@CC.UMANITOBA.CA Bob Hueckstedt
mk_donnelly@CCMAIL.PNL.GOV Matt Donnelly
C0915001@CCUPM.UPM.ES Luis Seidel
HAHN@CERNVM.CERN.CH Ferdinand Hahn
MMALONE@CHEVAX.ECS.UMASS.EDU Michael F. Malon
qudo046@CIRA.IT Domenico Quagliarella
sturm@COE.WVU.EDU David W. Sturm
mouss@COLORADO.INRIA.FR Mahmoud Chilali
R.A.Reese@COMPUTER-CENTRE.HULL.AC.UK Allan Reese
magnus@CONTROL.AUC.DK Magnus Svavarsson
hus@CRMUNICH46.CRAY.COM Hans-Ulrich Schaefer
braver@CS.BERKELEY.EDU Michael Braverman
ericb@CS.KUN.NL Eric Boon
kslee@CSD.HKU.HK Kwok-Shing Lee
tundra@CT.COVIA.COM "Tundra" Tim Daneliuk
sojka@DAERON.IC5.MUNI.CZ Petr Sojka
paul@DCMR.NL Paul Eilers
Aloke.Phatak@DMS.CSIRO.AU Aloke Phatak
abi@DUTIBA.TWI.TUDELFT.NL Ton Biegstraaten
mkmfkuu@DUTREX.TUDELFT.NL Jan van der Kuur
jaap@DUTW9.TUDELFT.NL Jaap van der Zanden
ardo@EB.ELE.TUE.NL A. van Rangelrooij
vandervis@ECN.NL
vanheuveln@ECN.NL
vannes@ECN.NL
vroegindewei@ECN.NL
hli@ECN.PURDUE.EDU
D.W.Brand@ECO.RUG.NL
E.H.M.Frambach@ECO.RUG.NL
F.Koudjeti@ECO.RUG.NL
FRAMBACH@ECO.RUG.NL
G.K.Immink@ECO.RUG.NL
L.Schoonbeek@ECO.RUG.NL
M.H.van.der.Vlerk@ECO.RUG.NL
T.J.Wansbeek@ECO.RUG.NL
W.Voorhoeve@ECO.RUG.NL
rkoning@ECON.VU.NL
4tex@ECON.VU.NL
gintis@ECONS.UMASS.EDU
AKKERMANS@EDTE.UTWENTE.NL
miller@EDVZ.SBG.AC.AT
gt@EE.LATROBE.EDU.AU
phons@EI.ELE.TUE.NL
RZA003@EO-NWFS-1.KU-EICHSTAETT.DE
peter@EVELYN.PHYS.RUG.NL
4tex@FGBBS.IAF.NL
al019@FREENET.HSC.COLORADO.EDU
pvalente@GARF.FE.UP.PT
metr@GRZ08U.UNILEOBEN.AC.AT
rhaubri@gwdg.de
matwb@HALINA.UNIV.GDA.PL
keithc@HEL.CO.UK
harm@HFWORK1.TN.TUDELFT.NL
remco@HFWORK1.TN.TUDELFT.NL
U250005@HNYKUN11
dkr@HPPS1.PHYSIK.UNI-JENA.DE
Gunter.Partosch@HRZ.UNI-GIESSEN.DE
magan@IDA.LIU.SE
IRSQ100@INDYVAX.IUPUI.EDU
SRAVICH@INDYVAX.IUPUI.EDU
jon@INTREPID.MGMT.PURDUE.EDU
rmd@IO.COM
apl194pgm@IRES.UCL.AC.BE
steinman@IRUS.RRI.UWO.CA
iwamoto@ITC.CO.JP
xga@JEEVES.UWATERLOO.CA
R.Pauly@KE.RULIMBURG.NL
TOMEK@KSINET.UNIV.GDA.PL
vijay@KSU.KSU.EDU
ALKEMA@KVI.NL
davey@LATCS1.LAT.OZ.AU
laumy@LE-EVA.UNIV-BPCLERMONT.FR
W.DOL@LEI.AGRO.NL
ecssawlc@LEONIS.NUS.SG
Jules.vanWeerden@LET.RUU.NL
killer@LORIEN.CREOL.UCF.EDU
enrique@MALLOCO.ING.PUC.CL
W.Peel@MANCHESTER-METROPOLITAN-UNIVERSITY.AC.UK
Bill.Peel
H.C.Raven@MARIN.NL
R.H.M.Huijsmans@MARIN.NL
harvey@MATH.UCLA.EDU
a.aldahair@MATH.UTWENTE.NL
a.b.soos@MATH.UTWENTE.NL
R.C.W.Strijbos@MATH.UTWENTE.NL
menaldi@MATH.WAYNE.EDU
sven@MATHS.LTH.SE
kgs@MATHS.UQ.OZ.AU
Martin van der Vis
Fred Heuveln van
Gerard van Nes
Corine Vroegindewei
Hong Li
Daan Brand
Erik Frambach
F. Koudjeti
Erik Frambach
Trudeke Immink
Bert Schoonbeek
Maarten H. van der Vlerk
Tom Wansbeek
Wim Voorhoeve
"Ruud H. Koning"
Walther Schoonenberg
Herbert Gintis
Wies Akkermans
Peter V. Miller
Geoffrey Tobin
Phons Bloemen
Peter Zimmermann
Peter Magnee
Frans Goddijn's BBS
D. R. Evans
"Paulo Valente"
Dr. Guoxin Shan
Raif Haubrich
Wlodek Bzyl
Keith Collyer
Harm Pellemans
Remco Strijbos
Peter-Arno Coppen
Dieter Ruder
Gunter Partosch,
Magnus Andersson
D Afolabi
Shoba Ravichandran
Jon Haveman
Ralph DiGuilio
Alain Delmotte
David Steinman
'Hitoshi Iwamoto'
xiaolin Gu
Rob Pauly
Tomasz Borzyszkowski
Bhuvanagiri K.Vijayanath.
Roel Alkema
Brian A. Davey
Michel LAUMY
Wietse Dol
Sutaip Saw
Jules van Weerden,
Kijun Park
Enrique W. Pinad W.
AC.UK Bill Peel
Hoyte Raven
Rene Huijsmans
Tyron L. Harvey
Alaaddin al-Dahair
Adwin Soos
Rens Strijbos
Jose-Luis Menaldi
Sven Spanne
Ken Smith
```

```

bene@MECANIC.RUG.AC.BE
scholma@MGZ.FGG.EUR.NL
axel@NATA.RHEIN.DE
church@NETCOM.COM
EKVLING@NTUVAX.NTU.AC.SG
steinjw@OPSMASSTER.MSFC.NASA.GOV
bateman@OWL.NMT.EDU
mos@PHILABS.PHILIPS.COM
H.de.Vries@PHILOS.RUG.NL
mwijz@PHYS.UVA.NL
Martin.Wiesenfeldt@PHYSIK.TH-DARMSTADT.DE
avham@PRL.PHILIPS.NL
BSB2@PSUVM.PSU.EDU
lestrade@RA.MSSTATE.EDU
vlgold@RAMA.NJIT.EDU
petrolit@REDGUM.UCNCV.EDU.AU
bftvee@RIVM.NL
Lieven.VanVooren@RUG.AC.BE
jeroen@RULGM0.LEIDENUNIV.NL
vdschoot@RULLF2.LEIDENUNIV.NL
HJH@RULWINW.LEIDENUNIV.NL
engelbrg@RUUCV1.CHEM.RUU.NL
elbers@SARA.NL
RUUD_GAL@SARA.NL
comcasve@SAVBA.SAVBA.SK
comcjase@SAVBA.SAVBA.SK
JOHANNES-IDSO@SPDH.SOGNHS.NO

Benedict Verhegghe
J.K. Scholma
Axel Wrede
Gary Church
Ling Keck Voon
James W. Steincamp
Monte G. Bateman
Michael Shneier
Hauke de Vries
Maud Wijzenbeek
Martin Wiesenfeldt
Arjan van Ham
Bruce S. Babcock
"John Patrick Lestrade"
Vladislav Goldberg
Joe Petrolito
Mark van Veen
Lieven Van Vooren
Jeroen Balkenende
Jan Vanderschoot
Hendrik Jan Hoogeboom
Barend van Engelenburg
Chris Elbers
Rud Gal
Anna Svedova
Helena Jasenska
Johannes Idso

loh@STAT.WISC.EDU
mim@SUNRISE.PG.GDA.PL
A.H.Abdullah@SUNSERVER1.BATH.AC.UK
andersk@TDB.UU.SE
acs@TESS.NL
kdh@TOPPOINT.DE
trka@TROI.CC.ROCHESTER.EDU
Ragnar.Soleng@TROMSOLH.NO
NTUT019@TWNMOE10
uclkahg@UCL.AC.UK
drw@UMASSMED.UMMED.EDU
hermann@UNIK.NO
KUBACKI@URSUS.AR.LUBLIN.PL
MAP@UWSTOUT.EDU
pmisra@VALHALLA.CS.WRIGHT.EDU
CSG0070@VAX2.QUEENS-BELFAST.AC.UK
MASCHLER@VMS.HUJI.AC.IL
a.j.r.m.gademann@WB.UTWENTE.NL
J.B.W.Hoebeek@WBMT.TUDELFT.NL
rcronh@WIN.TUE.NL
ROB.deJEU@WKAP.NL
pd@WORLD.STD.COM
*
* Total number of "concealed" subscribers:      1
* Total number of users subscribed to the list:  148
* Total number of local node users on the list:   0
*
Wei-Yin Loh
Micha/l Mrozowski
Abu Hasan ABDULLAH
Anders Kallstrom
Henk Wevers
Dieter Heyer
Tarik Kara
Ragnar Soleng
Tsong-Min Wu
Alan Griffiths
Doug Waud
Hermann Lia
Krzysztof S Kubacki
Peiming Ma
Pradeep Misra
"Ciar<a'>n <0'> Duibh<i'>n"
Michael Maschler
Noud Gademann
JBW Hoebeek
Ron Helwig
Rob de Jeu
Peter Davis

```

Opmerkingen:

- De lijst is internationaal. Zowel subject als inhoud van de e-mail dient in het Engels gesteld te zijn.
- De 4TEX listservers is bij uitstek geschikt voor ondermeer een ondersteuningsverzoek bij een 4TEX probleem, 4TEX tips, voor aankondigingen van bijeenkomsten en/of cursussen, voor het attenderen op bepaalde publicaties, voor het attenderen op bepaalde produkten

en voor een mededeling die ook voor een grotere groep interessant is.

- Indien problemen optreden bij het opzeggen dan wel het wijzigen van het eigen e-mail adres op de listservers, wordt men verzocht contact op te nemen met *de beheerder E.H.M. Frambach*.
- Zie verder de opmerkingen bij de vorige bijdrage over de TEX-NL discussielijst.

Verslag TUG '94, Santa Barbara, Californië

Johannes Braams

1 Inleiding

Dit jaar vond de TUG conferentie plaats op de Universiteit van Californië te Santa Barbara. Omdat de vergadering van de 'board' van TUG plaats vond vóór de eigenlijke conferentie en ik als voorzitter van de NTG zitting heb in de board was ik al een paar dagen eerder naar Santa Barbara gereisd. Daar aangekomen bleek het tot mijn verbazing op dat moment in Californië minder warm te zijn dan in Nederland. Gedurende de gehele conferentie hebben we plezier gehad van de meegenomen trui tijdens de avond activiteiten die buiten plaats vonden.

De conferentie begon op zondagmiddag 31 juli en duurde tot en met donderdagochtend 4 augustus. Onderdeel van het conferentie pakket was de CD-ROM met een 'snapshot' van CTAN.

2 Zondag 31 juli

Volgens de planning zou de conferentie geopend worden door Charles Bigelow, de ontwerper van onder meer de Lucida Bright font familie. Vanwege technische problemen werd zijn voordracht echter omgewisseld met die van Frank Mittelbach en Michel Goossens. Frank vertelde het een en ander over zijn ervaringen met het maken van 'The L^AT_EX Companion'. Michel Goossens zal deze voordracht op de bijeenkomst in Antwerpen opnieuw houden, ik zal er daarom niet verder op ingaan¹.

Charles Bigelow besprak in zijn verhaal de ontwikkeling van Lucida Bright en Lucida NewMath. Hij vergeleek 'zijn' font familie met de computer modern roman familie van Donald Knuth. Hij vertelde onder meer dat hij bezig is met het ontwerpen van een (schreefloos) font dat alle tekens moet bevatten die in UNICODE zijn gedefinieerd.

Het eerste deel van de middag werd afgesloten met de eerste voordracht van Yannis Haralambous, 'Typesetting the holy bible in Hebrew, with T_EX'. Yannis verteld het een en ander over de eigenaardigheden van het zetten van hebreeuwse letters. Ook gaat hij in op de bijzondere eisen van het zetten van een bijbel. De tekst van de bijbel mag niet veranderd worden. Toch zijn er voorstellen geweest voor veranderingen; die moeten op de één of andere manier worden aangegeven.

Na de theepauze (waarin thee noch koffie verkrijgbaar was wegens een misverstand) verhaalde Michel Cohen over 'Adaptive character generation and spatial expressiveness'. Hij heeft hierover eerder gepubliceerd in TUGboat nummer 14-2. Michel heeft een methode ontwikkeld om, wanneer een tekst bijzonder veel 'haakjes' bevat, de nesting van

haakjes aan te geven door ze van (witte of zwarte) streepjes te voorzien. Hij noemt zijn oplossing voor dit probleem 'Zebrackets'.

De middag werd vervolgd met een voordracht van Yannis Haralambous. Hij beschreef een systeem, dat hij 'Humanist' noemt, dat het mogelijk moet maken om de tekst invoer te doen met elke wordprocessor die RTF files kan maken en PostScript kan gebruiken voor het display. Eén van de onderdelen van 'Humanist' is een programma dat de — op een bijzondere manier van markup voorziene — .rtf-file omzet in een syntactisch correcte L^AT_EX file.

De laatste voordracht van de middag was gepland om te worden gegeven door Basy Malyshev. Vanwege problemen met zijn inreis visum kon hij helaas niet aanwezig zijn. De voordracht werd nu door Alan Hoenig verzorgd. Het onderwerp van de voordracht is de conversie van METAFONT fonts naar PostScript type 1 fonts. Hij vergelijkt verschillende methoden om de 'outline' van een bitmap font te bepalen.

Het diner werd (gedurende de gehele conferentie) verzorgd in één van de mensa's op de campus van de universiteit. 's Avonds was er een informele bijeenkomst in een bowling alley in de buurt van de campus.

3 Maandag 1 augustus

De tweede dag van de conferentie begon met een voordracht van Leslie Lamport waarin hij zijn visie gaf op de toekomst van tekstverwerking in het algemeen en L^AT_EX in het bijzonder. Volgens Leslie is L^AT_EX input niet langer acceptabel voor wat hij de WYSIWIG-generatie noemt. Zijn beeld van het 'ideale' interface is dat je, alleen de tekst ziet, zonder paginering, sprekende kop- en voetregels, figuren, etc. Het scherm waarin gewerkt wordt moet als een venster over de 'scroll' met de tekst geschoven kunnen worden. De tekst bevat 'active pointers' die een apart window met een figuur of citatie e.d. kan oproepen. Volgens Leslie moet de gebruikte editor niet een 'direct manipulation editor', zoals bijvoorbeeld Word, zijn, noch een 'two view' editor zoals VORTEX of Janice. Hij wil een editor hebben die hij omschrijft als een 'structuring/destructuring' editor, waarmee een lijst zowel als één entiteit behandeld kan worden, maar ook opgesplitst kan worden om de inhoud van de lijst te wijzigen.

De tweede voordracht van de dag was van James Hafner en handelde over de historie van kleur ondersteuning met behulp van dvips.

¹Zie het artikel 'Real life book production — lessons learnt from The L^AT_EX Companion'.

Het volgende verhaal, van Tom Rokicki, sloot hierbij goed aan. Hij toonde een aantal voorbeelden van wat er kan gebeuren als een document kleur bevat. Er zijn allerhande mogelijke oorzaken waardoor de kleur op plaatsen terecht komt waar dat niet gewenst is. Om een oplossing voor de problemen te vinden is het nodig om in de dvi driver 'color stacks' bij te houden. In toekomstige versies van `dviops` zal dit worden geïmplementeerd. Het bijbehorende programma `dvidvi` zal dan worden aangepast zodat het gebruikt kan worden om een `.dvi` file om te zetten voor verdere verwerking door een driver die de 'color stacks' niet ondersteunt.

De laatste voordracht voor de koffiepauze gaat over kleur separatie en PostScript en wordt gehouden door Angus Duggan. Angus heeft hiervoor een programma geschreven (onderdeel van zijn DVIutils pakket). Angus besteedt onder meer aandacht aan het verschil tussen proces-kleuren en 'spot colors'.

In de pauze bestond de mogelijkheid om, naast het drinken van koffie, de stands van verkopers te bezoeken. In die ruimte was ook een stand van O'Reilly & Associates, waar het boek 'Making TeX Work' van Norman Walsh gratis aan de conferentie deelnemers werd gegeven.

Het onderwerp kleur werd na de koffiepauze gecontinueerd met een voordracht van Sebastian Rahtz en Michel Goossens met als titel 'Simple colour design and LaTeX'. Zij gingen in op de verschillende modellen voor kleur en aspecten als welke kleuren passen bij elkaar. Zij stelden dat het vinden van de juiste kleuren combinatie een kunst is, er is geen wiskundige formule om het goed te doen. Aan de hand van een aantal voorbeelden liet Michel zien dat de beleving van de voorgrond-kleur afhangt van de achtergrond-kleur.

De ochtend werd besloten met een verhaal van Friedhelm Sowa over 'Printing colour pictures', en dan met name op inkjet printers. Een probleem waar hij tegen aan liep was het al of niet transparant gedrukt moeten worden.

Na de lunch werd het onderwerp kleur nog verder uitgediept met een voordracht van Michael Sofka, getiteld 'Color book production using TeX'. Hij ging in op het werken met rasters voor de proces kleuren. Ook liet hij de noodzaak zien om kleuren iets overlappend te drukken om registratie problemen niet te laten opvallen. Hij beschreef een set `\special` commando's die hij in zijn driver heeft geïmplementeerd.

Sebastian Rahtz presenteerde vervolgens het pakket `pstricks` van Timothy van Zandt, die niet zelf aanwezig kon zijn. Het pakket biedt een bibliotheek hulpmiddelen voor onder andere het maken van tekeningen gebaseerd op PostScript routines.

De sessie wordt besloten door John Stenerson van TCI software (de makers van Scientific Word) die verteld hoe hij een style file generator heeft gemaakt. Hij moest LaTeX style files kunnen wijzigen zonder kennis van LaTeX, met een 'WYSIWIG' interface.

Na de theepauze werd het thema van de conferentie LaTeX2_ε, met een voordracht van Johannes Braams over 'Document classes and Packages in LaTeX2_ε' (zie het artikel elders in de MAPS) en een voordracht van Alan Jeffrey over font support in LaTeX2_ε.

De dag wordt besloten met een barbeque op het strand.

4 Dinsdag 2 augustus

Het spits wordt deze dag afgebeten door Oren Patashnik, die van plan is om BibTeX af te maken. Hij begint zijn verhaal met een kort overzicht van de geschiedenis van BibTeX. Hij heeft over de jaren heen zo af en toe aan BibTeX gewerkt, maar de laatste keren was in 1988 toen hij de huidige versies van BibTeX zelf (versie 0.99c) en de BibTeX style files (`.bst` files, versie 0.99b) maakte en vervolgens in 1990 toen de macro's (`btmac`, versie 0.99j) gewijzigd zijn. Hij wil nu (eindelijk) BibTeX versie 1.0 gaan maken. Zijn doelen daarbij zijn:

1. bevroren van BibTeX;
  2. betere beschikbaarheid van niet standaard BibTeX style files;
  3. betere ondersteuning van 'internationale' bibliografien;
  4. betere mogelijkheden om een verzameling bibliografische gegevens te delen.
- ad 2 Oren hoopt met het maken van een programma (`Bibsty`) om style files voor BibTeX te genereren te bereiken dat het eenvoudiger wordt om dat te doen. Dit programma heeft dan een `.btp` file als input en genereert `.bst` files.
- ad 3 Om dit te bereiken heeft Oren terugkoppeling nodig over de eisen en wensen.

Oren wil in BibTeX 1.0 ook een aantal nieuwe eigenschappen inbouwen:

- Ondersteuning van 8-bit input zoals in TeX.
- Ondersteuning voor meerdere bibliografien in één document.
- Ondersteuning voor verwijzingen uit de bibliografie naar de locatie in de tekst waar het betreffende werk geciteerd wordt.
- Een mechanisme om aan te kunnen geven dat een bepaald werk ook elders (eventueel onder een andere naam) gepubliceerd is.
- Flexibelere citatie commando's voor TeX en LaTeX.
- Een nieuw commando `\bibtexoptions` om compile-time constanten te veranderen.
- Ondersteuning voor 'alias labels'.
- Een `@modify` commando.
- Kleine veranderingen in de standaard style files.
- Een paar extra primitieven in de programmeertaal voor `.bst` files.

Oren is van plan BibTeX te documenteren in een boek. Hij wil graag suggesties voor ondersteuning van talen anders dan Engels, algemene feedback, suggesties voor `.bst` primitieven etc. ontvangen op het adres `opbib-tex@cs.stanford.edu`.

Pierre Mackay vertelde daarna over zijn ervaringen met het maken van boeken. Hij moest werken met bron materiaal dat met diverse (al of niet nog bestaande) tekstverwerkers was gemaakt. Conversie naar $\TeX$ code leverde soms code op als:

```
{\i italic {\b_}{\r{\i.}}}=
```

Zijn aanbeveling is dan ook om minimale markup te gebruiken. Ook breekt hij een lans voor een designer interface voor $\TeX$. Dit zou er uit kunnen zien als

```
\specify CT,20/18,centered,18pc down
```

Michael Barnett verhaalde daarna over zijn ervaringen met het mathematica. Hij heeft $\TeX$ gebruikt om de uitvoer van Mathematica beter leesbaar te maken.

De laatste voordracht voor de koffiepauze wordt gehouden door Minato Kawaguti. Hij heeft gewerkt aan een het laten samenwerken van `emacs` en `xdvi`. Het aanklikken van een woord in het `xdvi` scherm laat `emacs` naar de betreffende positie in de bron tekst springen.

Na de koffiepauze weer een voordracht van Yannis Haralambous; ditmaal over een preprocessor voor $\TeX$, *Indica* genaamd, die bedoeld is om Indische schriften (behalve Urdu) met $\TeX$ te kunnen zetten. De preprocessor accepteert $\LaTeX$ commando's, 7-bit ASCII, CSX en ISO 10646 UNICODE als input en produceert $\TeX$ code. De preprocessor is in `flex` geschreven. Het tweede deel van de voordracht was gewijd aan het Singalese schrift.

De ochtend werd besloten door Jean-Luc Doumont over 'Pascal pretty-printing: an example of 'preprocessing within $\TeX$ '. Zijn macropakket heeft de volgende eigenschappen:

- 'reserved words' worden in vet gezet;
- de programma code wordt op basis van de syntax van de juiste indentering voorzien door het herkennen van constructies zoals **begin . . . end**;
- 'string literals' worden in een type-letter `\tt`, gezet;
- Pascal commentaar wordt als $\TeX$ code geïnterpreteerd.

Na de lunch was iedereen 'vrij' om Santa Barbara te bezichtigen. Later op de middag kon worden deelgenomen aan een bootreisje langs de kust of een wijnproeverij. Wij zijn het water opgegaan in de hoop dolfijnen te zien. Helaas, geen dolfijn te bekennen langs de kust. Wel ging het steeds harder waaien, waardoor enkele mensen zich genoodzaakt zagen de vissen van extra voedsel te voorzien.

5 Woensdag 3 augustus

De derde dag van de conferentie begon met het verslag van werk van Joachim Schrod: 'Towards interactivity for $\TeX$ '. Hij geeft een overzicht van eerder werk in deze richting:

- *Textures*,
- `VORTEX` (two view editor),
- Edimath, `easyTeX`, Scientific Word (allen 'front ends')
- Arbortext's SGML publisher, VAX DOCUMENT.

Volgens Joachim wordt interactiviteit gedefiniëerd door:

1. run-time controle over de acties van het systeem,
2. vroege (directe) terugkoppeling.

Een systeem dat hieraan volledig voldoet is moeilijk te maken; daarom onderscheid Joachim verschillende niveaus van interactiviteit:

- ondersteuning van macro ontwikkeling ($\TeX$ debugger²);
- goede visualisatie van het document;
- gestructureerde edit faciliteiten voor (delen van) een document;
- een volledig publishing systeem.

Dit alles vergt voor $\TeX$ een formele beschrijving van het programma $\TeX$. Als aanzet tot een interactieve $\TeX$ heeft Joachim een 'executable $\TeX$ language specification' gebouwd. Dit is een $\TeX$ interpreter, geïmplementeerd in Common Lisp. Dit systeem kan als een debugger voor macro ontwikkeling gebruikt worden.

De tweede spreker van deze morgen was Chris Rowley, die het een en ander vertelde over de onderzoeksaspecten van het werk in het $\LaTeX$ 3 project. Voor de samenstelling van een pagina moeten drie basisonderwerpen bestudeerd worden:

- **Talen**

Er is sprake van verschillende talen; een 'low level' taal voor de implementatie van algemene zaken en een 'high level' taal die een interface voor een 'document designer' moet zijn. Van de laatste taal kan gezegd worden dat die een breed spectrum aan regels voor het samenstellen van een pagina moet ondersteunen en tegelijkertijd de gelegenheid moet bieden een nauwkeurig te specificeren hoe de pagina eruit moet zien.

- **Modellen**

Een pagina kan op verschillende manieren beschreven worden; een beschrijving waar nu op gestudeerd wordt gaat uit van 'Moulds', 'Areas' en 'Rectangles' en het 'Logical Document'.

Een 'Rectangle' heeft een vaste grootte en twee referentie punten (aan weerszijden).

Een Mould is als een 'Rectangle' maar met een vaste lengte in één richting en een lengte beperking in de andere richting. Een 'terminal mould' bevat alleen rectangles, een non-terminal mould kan ook 'Areas' bevatten.

Een 'Area' is ook een 'Rectangle' met een vaste lengte in één richting en een lengte beperking in de andere richting. Een area heeft minstens 1 referentie punt en een beschrijving waar de 'Area' in een 'Mould' geplaatst moet worden. Verder is er een lijst van 'Moulds' waarin de 'Area' past.

- **Algorithmen**

Don Hosek vervolgde de ochtend met een verhaal over het ontwerpen van de layout van documenten. Hij doet dat aan de hand van de layout van zijn tijdschrift 'Serif'.

²Een $\TeX$ debugger werd op de Euro $\TeX$ conferentie besproken.

De laatste voordracht voor de koffiepauze werd door John Plaice gehouden. Hij vertelde over de voortgang in het Ω project. Ω is in principe een $\TeX$ - $X\TeX$ die intern met een 16 bits representatie van tekens werkt. Nieuw in Ω zijn filters die op de input *en* op de output kunnen worden toegepast. Ω is geïmplementeerd als een change file voor `tex.web`, samen met een aantal programma's ter ondersteuning.

Na de koffiepauze volgen twee voordrachten over object oriented programmeren. Arthur Ogawa besprak aspecten van beschrijvende markup en object oriented programming gerelateerd aan $\TeX$ en document verwerking. De tweede voordracht, van Wiliam Baxter, gaat in op de implementatie van een object oriented programmeer systeem in $\TeX$.

Na de lunch vond de ledenvergadering van TUG plaats. In deze vergadering lichtte de penningmeester de financiële resultaten van TUG over 1993 toe. Over 1993 blijkt TUG een tekort te hebben opgelopen van ongeveer \$ 16.000,-. Dit tekort is geheel veroorzaakt door een dubieuze debiteur met wie inmiddels een betalingsregeling is getroffen.

In de vergadering van de board was een voorstel aangenomen dat inhield dat de contributie *lager* zou worden. Ook was besloten de leden de mogelijkheid te bieden alleen 'TeX and TUG News' (TTN) te ontvangen tegen een verder gereduceerde contributie. Onderdeel van dit voorstel was om meer inhoud aan TTN te geven. De contributie wordt in 1995 \$ 55,-, wanneer TUGboat niet wordt ontvangen wordt dat \$ 40,-. Dit besluit van de board bracht zoveel discussie te weeg dat de voordracht van George Greenwade kwam te vervallen. De idee achter het *verlagen* van de contributie is dat verwacht wordt dat mensen die de oude prijs te hoog vonden, wél de nieuwe prijs willen cq. kunnen betalen.

Andere besluiten van de board zijn:

- de korting die leden krijgen bij bestellen via het kantoor van TUG wordt verhoogd van 10% naar 20%;
- De voorzitter gaat in een discussie met andere gebruikersgroepen (LUGs) proberen vast te stellen wat de relatie tussen TUG en de LUGs moet zijn — de verschillende LUGs zal worden gevraagd aangegeven wat zijn van TUG verwachten en eventueel aan TUG kunnen bieden;
- De tariefstructuur voor institutional memberships wordt vereenvoudigd; één basistarief (\$ 350,- op basis van 7 personen) en een vast bedrag per extra te registreren persoon (\$ 45,-).

De penningmeester van TUG heeft een voorlopige begroting opgesteld voor 1995. Deze begroting is sluitend.

Na deze tumultueuze ledenvergadering mocht Yannis Haralambous de eerste toepassingen van Ω bespreken.

Na de theepauze volgde de show van het NTS team; Phil Taylor gaf een globaal overzicht van de gebeurtenissen tot nu toe, waarna Peter Breitenlohner inzicht verschafte in ε - $\TeX$ en Jiří Zlatuška meer inhoudelijk inging op de plannen voor NTS. ε - $\TeX$ is een uitgebreide versie van $\TeX$; ε - $\TeX$ moet in compatibility mode en in extended mode kunnen draaien. Voor NTS wordt voorgesteld te beginnen met een volledig nieuwe implementatie van $\TeX$ in een moderne

taal, geschikt voor prototyping, zoals 'Common Lisp Object System'. Deze nieuwe implementatie moet modulair zijn opgezet zodat modules kunnen worden uitgewisseld. Wel moet de nieuwe implementatie in eerste instantie aan de `trip` test voldoen.

6 Donderdag 4 augustus

De laatste dag van de conferentie was gewijd aan 'Publishing and design'. De dag werd geopend met een voordracht van het Louis-Jean printing house in Gap. De voordracht werd gehouden door... Yannis Haralambous. Zij hebben diverse hulpmiddelen ontwikkeld, waaronder een dvi editor (eDVIitor) — die als WYSIWIG editor gebruikt kan worden maar ook als postprocessor ingezet kan worden — en een $\TeX$ naar SGML vertaler.

De volgende spreker was Michael Downes die vertelde over een macro pakket dat 'design by template' mogelijk maakt. Het macro pakket kan een layout specificatie vertalen in een $\TeX$ style file.

De derde spreker van deze ochtend was Alan Hoenig, die liet zien dat bepaalde layout problemen uitstekend met $\TeX$ kunnen worden opgelost zolang ervan uitgegaan wordt dat de tekst aan een set beperkende voorwaarden voldoet. Hij toont bijvoorbeeld aan dat het mogelijk is met $\TeX$ code een 'window' in een blok tekst open te laten.

De laatste voordracht voor de koffiepauze was van Jonathan Fine, maar werd verzorgd door Malcolm Clark, Jonathan kon op het laatste moment niet op de conferentie aanwezig zijn. Jonathan Fine betoogt dat met $\TeX$ en de juiste hulpmiddelen veel meer mogelijk is dan tot nu toe wordt verondersteld.

Na de pauze vertelden Marko Grobelnik c.s. over een geïntegreerd systeem voor het zetten van een encyclopedie met behulp van $\TeX$.

De laatste voordracht van de conferentie werd verzorgd door Henry Baragar die voor het weergeven van de regels van een expert systeem een speciale invoer taal heeft ontworpen. Zijn oplossing is erop gericht om de regels van het expert systeem correct weer te geven op een zodanige wijze dat ze begrijpelijk zijn voor zowel de programmeur als voor de 'eigenaar' van het systeem.

De conferentie werd tenslotte afgesloten door Christina Thiele. Zij sprak de hoop uit iedereen op de volgende TUG conferentie (in Florida) weer te mogen ontmoeten. Wie meer informatie wil over die conferentie kan terecht bij `tug95@scr.fsu.edu`; tot 1 februari a.s. kunnen voorstellen voor een presentatie worden ingediend. Suggesties voor TUG kunnen gestuurd worden naar `tug-suggest@shsu.edu`.

7 Tot slot

Het was weer, zoals altijd, een drukke week. Ook tussen de voordrachten door werd veel overlegd. Tijdens de conferentie zijn door mij de eerste besprekingen over de 4All $\TeX$ CD-ROM gevoerd met Peter Gordon van Addison & Wesley.

Goossens at TUG '94

July 31st, Santa Barbara, California, USA.

Michel Goossens

goossens@hpkuipc.cern.ch

1 Introduction

July 31st, Santa Barbara, California, USA. Just the right combination of sunshine, temperature, and sea breeze. The mountains in the background, the beach nearby, the food nearly perfect. The ideal setting for a conference. And here we were, some 120 $\TeX$ enthusiasts, coming from many countries and cultures, to meet each other, and talk about and listen to presentations of the latest developments in the area of high quality typesetting.

We were not disappointed. The quality of the presented papers was uniformly good, or even outstanding, so many Birds of a Feather (BoFs) were going on in parallel that it was impossible to keep track of the many hot topics being debated by specialists and users in these informal meetings that took place when there were no formal presentations.

The formal theme of the conference was 'Innovation'. Malcolm Clark and Sebastian Rahtz brought together a tremendous programme that clearly showed how $\TeX$ is now making inroads in many areas of book production, like colour support, more flexible page layouts, scholarly and non-Latin alphabet editions. Several groups are working on extending $\TeX$ or $\LaTeX$ so that these tools become ever better adapted to the demands of present-day document handling and are integrated more readily into electronic distribution networks or databases. Several new approaches introduce object-oriented programming techniques, and hence show that $\TeX$ forms an integral part of a modern computing development environment.

I hope that the following detailed overview will give you a flavour of all these developments, and that it will convince you that you want to know more about one or more points. You can obtain the proceedings of the Conference by becoming a TUG member for \$60, which entitles you to four issues of TUGboat and of $\TeX$ and TUG News, or else for \$30 you can obtain a copy of the Proceedings only. For more details contact the TUG office at the following address

$\TeX$ Users Group	Phone: +1 (805) 963-1338
P.O. Box 869	Fax: +1 (805) 963-8358
Santa Barbara, CA 93102, USA	E-mail: tug@tug.org

2 Saterdag July 30th

It all started Saturday July 30th in the evening with the traditional Welcome Party, where one meets old friends and colleagues or discovers new faces, that are at first look-

ing around with somewhat anxious eyes, but are quickly surrounded by reassuring oldies, shaking hands, and being welcomed to the 'Family'. The Californian wine, beer, or lemonade flowed freely, and by the end of the evening all ice was broken and the atmosphere was one of harmonious warmth and unity.

3 Sunday July 31th

The Conference was formally opened the next day by TUG'S Executive Director, and local organizer, Patricia Monohon, and Christina Thiele, TUG's President also spoke a few words of welcome.

The theme of the day was 'Publishing, languages, literature and fonts.' It was Charles (Chuck) Bigelow who had the honour to present the first paper. He started by looking back at letter forms over the past 2500 years or so, and then discussed work — together with Kris Holmes — on the Lucida Sans Unicode font, that contains at present some 1700 alphabetic and mathematical symbols and is or will be available with the multi-byte operating systems Windows/NT, Apple GX and AT&T Plan 9.

Frank Mittelbach then discussed some of the do's and don't's that he learned while preparing the *$\LaTeX$ Companion*. From the discussions following the talk it seemed that his impressions were shared by many other authors/editors who are in the publishing business.

Just before tea it was Yannis Haralambous who showed off his artistic talents using METAFONT when he presented his work on typesetting the Holy Bible in biblical Hebrew using his *Tiqwah* system, that will make it possible, for the first time, to use the typographic powers of $\TeX$ to typeset high-quality Bible editions. Together with his work on typesetting the Holy Koran using several thousand ligatures, and his font developments for many other scripts, (as described at earlier conferences, and later in the present one) this will allow scholars in many disciplines to typeset their works at affordable prices using $\TeX$ and any computer.

Michael Cohen, an American teaching at the University of Aizu in Japan, explained how his *Z brackets* system of meta-METAFONTs can generate striated parenthetical delimiters on demand. This offers the reader a more complete graphical picture of the relationship between various document elements by augmenting the information content of their representation.

Yannis Haralambous then came back on stage to present 'Humanist', his new system to 'humanize' L^AT_EX. Document input, markup and editing is performed using any word processor that supports RTF output (like Word, WordPerfect), that will then be turned into L^AT_EX code by the Humanist system. A user can thus work on a text in the most friendly and natural way (i.e., without a single L^AT_EX command), but will get syntactically correct L^AT_EX output so that the powerful T_EX engine can be used to obtain high-quality typeset output.

The final paper of the Sunday was by Basil Malyshev, on converting METAFONT fonts automatically into PostScript Type 1 outlines. It was read by Alan Hoenig in the author's absence. Various techniques to perform the conversion in question were presented and the one chosen for the creation of the *Paradissa Fonts Collection* was described. This collection offers a freely available set of PostScript Type 1 renderings of all Computer Modern, Euler, CM Cyrillic and L^AT_EX fonts.

4 Monday August 1th

It was Leslie Lamport who had the honour to start the presentations of the second day, which had L^AT_EX and Colour as its theme. He gave us his ideas on 'L^AT_EX4', a WYSIWYG-like, though structured text editor, well integrated into the user environment.

James Hafner gave a short historical overview of how colour was first implemented in Tom Rokicki's dvips .dvi driver to provide an efficient and simple method for specifying colour with T_EX. Tom Rokicki then discussed a new implementation of colour support and proposed a standard way for specifying colour and colour-like specials, implemented by modular C-code, that can be easily integrated into the .dvi drivers. Angus Duggan described his program DVISep, a simple colour separator for .dvi files, as well of some other tools for working with .dvi files. Sebastian Rahtz provided an introduction to the colour commands available in L^AT_EX2_ε and showed some interesting examples. Michel Goossens discussed some of the more basic issues concerning the use of colour in documents. He emphasized that the colour dimension has to be used with great care, so as not to distract the reader from the main message. Colour, like typography, has a set of rules, that have to be learnt and applied for greater effectiveness. Friedhelm Sowa presented his original and device-independent approach to colour support and showed some results obtained using BM2FONT on a Hewlett Packard inkjet printer. Michael Sofka gave an overview of the various stages in the production of a colour book. He addressed the issues involved in professional colour separation, and demonstrated how T_EX, with a suitable driver, can be used to produce high-quality custom and process colour books. Then Sebastian Rahtz returned to the spotlight, with a presentation of PSTricks, a paper by Denis Girou and Timothy van Zandt, who could not be present. Sebastian, in his usual clear style, showed how PSTricks provides a convenient interface to PostScript from within T_EX. It allows one

to draw any kind of graphics object, like circles, polygons, curves, springs. It offers several drawing tools, grids and has various commands to place text along a path. Objects and text can be rotated, scaled and tilted, and 3-D effects are available. Framing and clipping are supported, as is a general tree-drawing package. A package for generating slides, seminar, exists, and an early version of a plotting package is also ready.

After the presentations on colour our attention turned to the subject of general L^AT_EX-related developments. First, Jon Stenerson showed us his system for creating customized L^AT_EX style files via a graphical user interface, composed of menus, windows, and dialog boxes. It is at present closely linked to the Scientific Word text processor, although, in principle, it could be used with any L^AT_EX environment. Johannes Braams provided a clear introduction to classes and packages and L^AT_EX2_ε. He started by relating the L^AT_EX2_ε packages and classes to L^AT_EX 2.09 major and minor styles. Then he discussed how old styles can be most easily upgraded. In the last part of his talk he gave a concise overview of the document classes and packages that come with L^AT_EX2_ε. The last talk of the day was by Alan Jeffrey, who covered the subject of using PostScript fonts with L^AT_EX2_ε. He described the L^AT_EX2_ε font packages psnfss and mathptm and some of the design decisions made in their development.

Before the dinner 'on the beach' several BoF sessions took place. One was on 'colour', coordinated by David Carlisle, another on 'practical indexing', coordinated by Nelson Beebe, and one on 'font encoding', coordinated by Alan Jeffrey. Many of the discussions in the BoFs carried over into the beach dinner time, but, as families were also present, other more mundane subjects were also addressed. It was one more golden occasion to get to know each other in a more personal context, without reference to glue, (coloured) boxes or other T_EX speak.

5 Tuesday August 2th

Tuesday morning was devoted to 'Tools', and started with a presentation by Oren Patashnik, the author of BIB_TE_X. He first took a look back and explained why some of the design decisions of BIB_TE_X were made. Then he discussed some of the features that he plans to include in the new version, such as an easier interface to create non-standard bibliographies, support for national languages and the possibility of multiple bibliographies in a single document. The next talk was by Pierre MacKay, who presented his typesetter's toolkit, which includes tools for remapping fonts and generating composite glyphs, and a program for generating AFM PostScript metric files for the Computer Modern fonts. Michael Barnett described a remarkable application where a combined use was made of electronic typesetting and symbolic computations. His work seems to indicate that a considerable amount of time and effort can be saved when complex formulae are obtained symbolically by a computer program, like MATHEMATICA. Minato Kawaguti, of Japan, proposed a new and efficient method

to edit (L^A)T_EX source files by combining an emacs-type editor and a special version of `xdvi`, where the two windows (emacs and `xdvi`) are displayed simultaneously, and pointing to a portion of the document in the `xdvi` window positions the text in the editing window in the same region.

After coffee Yannis Haralambous showed his work on the Indica system, and a completely new T_EX system for Sinhalese. The Indica system is a generalized preprocessor for Indic scripts (scripts of languages used on the Indian subcontinent, plus Sanskrit and Tibetan. Urdu, where the Arabic script is used, is not supported). Various input encodings are accepted and with the help of flex, a UNIX-based lexical analyser generator, are translated into T_EX commands. Identical input encodings can be used for different languages, thus minimizing user retraining when inputting in different languages. The Sinhalese T_EX system is a complete typesetting workbench for that language, containing specially designed fonts. Jean-luc Doumont explained how pretty-printing of Pascal programs can be done entirely within T_EX, without the need of a preprocessor. He showed how this approach of 'preprocessing within T_EX', using two-token tail-recursion, can also be applied to other situations, e.g., for an elementary chemistry mode.

After lunch we had the afternoon off and most of us spent it in the nice town of Santa Barbara (the town itself has a population of 86,000, while the county counts about 360,000 inhabitants). The town lies about 150 km north of Los Angeles, and 530 km south of San Francisco. The climate is sunny and temperately warm (average temperature is about 12 centigrades in December, and 20 in July). The architecture of the town offers a unique blend of Chumash, Spanish, Mexican and American heritage. State Street, Santa Barbara's main and most famous street, whose lower lying part was rebuilt after the 1925 earthquake as a beautiful Spanish-style avenue, lined with trees, plants, benches, and lamps is the town's favorite shopping area. At the end of State Street Stearn's Wharf, built in 1872, and the oldest operating wharf on the west coast, offers a lot of restaurants, gift and souvenir shops, wine tasting, a seafood market and other small shops. From the wharf one has a marvelous view of the mountains, the ocean and the yacht harbor.

Santa Barbara also has an interesting history, and many of its buildings and museums will give the visitor an overview of what happened since 1542, when the first European, Juan Cabrillo, set foot in the area. But it was not until 1782 that the Spaniards came to stay, and also around that time they established a military presidio and the now famous Mission, established in 1786. Its beautiful setting, unique twin bell towers and lovely facade have earned it the title 'Queen of the Missions'. Santa Barbara, heart of the American Riviera, also offers white-sand beaches, whale watching, mountain biking, sailing, and many good restaurants. In fact, during the Tuesday afternoon we were supposed to go and have a look near the Santa Barbara Channel Islands, that provide a shelter for the area between the islands and the mountains, thus giving Santa Barbara its unique subtropical climate. The plan was to go and spot a few whales,

but the sea was somewhat rough, and the captain preferred to take us on a 3-hour tour along the coast. Even so quite a few of our passenger-colleagues felt sick, and it was with some relief that many of us set foot ashore again around 7 pm, and set off to go and pick a restaurant to enjoy the local food.

6 Wednesday August 3th

The next day's theme was 'Futures', and Joachim Schrod thought that interactivity was the way forward. He emphasized that Knuth already very early on thought that an interactive T_EX would be useful. Many T_EX systems have been built that contain some interactivity. To better understand the actions of T_EX he proposes that a formal approach should be used since, according to his views, informal descriptions have failed. As part of a solution he presented, after developing an abstract decomposition, a formal description for T_EX's macro language. The latter can be interpreted by a Common Lisp system and the resulting Executable T_EX Language Specification (ETLS) can be used as the basis for a debugger of T_EX macros. Chris Rowley then reviewed some of the investigations of the L^AT_EX3 team in the area of modeling and specifying page layouts. One of the questions that they asked themselves was how well L^AT_EX can cope with that job compared to other text processing software systems, and whether a complete redesign of the system is needed. He also mentioned the wider question of how these aspects should be addressed in future typesetting systems. Don Hosek gave an overview of various page layouts he had tried for his new magazine *Serif*, and showed how he could massage T_EX into doing (almost) everything he wanted, mainly using code from the infamous Appendix D of *The T_EXbook*. John Plaice then reported on the present status of the Omega project, which is a series of extensions to T_EX to improve its multi-lingual abilities. It supports multiple input and output character sets and allows any input encoding. Transformations from one coding to the other are supported. 16-bit or 32-bit virtual fonts can also be used, so that even scripts requiring a very complex contextual analysis, such as Arabic or Khmer, can be handled elegantly.

After a short break Arthur Ogawa showed ways of combining within T_EX the descriptive markup and object-oriented programming (OOP) paradigms. He discussed an extension to L^AT_EX's markup scheme that more effectively addresses the needs for a production environment, and for implementing such a system he heavily relied on the use of OOP techniques, where L^AT_EX environments can be thought of as objects, and several environments can share functionality of a common, more general object. In his companion talk to Ogawa's, William Baxter went on to describe the actual implementation of an OOP system in T_EX, where formatting procedures and markup are strictly decoupled, so that, indeed, designers can fully benefit from the OOP techniques available.

The afternoon started with the TUG Business meeting, where decisions taken by the TUG Board of Directors

for the coming year were presented, explained, and discussed. These decisions will be presented in a separate message. The Knuth Scholar was also announced: Shelly Lee Ames of the University Manitoba, where she works for the Canadian Mathematical Society (Société mathématique du Canada) preparing formats and proofing all papers published by the society in their Journal and Bulletin. This involves handling submissions in many different flavours of $\TeX$, and initiating the development of macros to implement their formatting requirements.

After the meeting Yannis Haralambous, in a companion paper to Plaiçe's on the Omega project, showed a few applications for fully diacriticized scholarly Greek, vowelized Arabic, properly kerned Khmer, and for Adobe's calligraphic Poetica font. Then Phil Taylor reported progress on the NTS project. This project was started in 1992 by the German-speaking $\TeX$ user's group, DANTE, and has as its main task the development of a successor to Donald Knuth's now frozen $\TeX$ system. In fact two paths, one evolutionary, with e- $\TeX$, and one more revolutionary, with NTS (New Typesetting System) are at present being investigated. As the $\TeX$ typesetting system consists of a rather complex set of tools, the group proposed to define a 'canonical $\TeX$ kit', which is assumed to be present at every installation. The status of the e- $\TeX$ project was reviewed by Peter Breitenlohner. At present improved control over tracing, additional math delimiters, improved access to the current interaction mode, checking for the existence of a control sequence, alternative ligature/kerning, extensions to the set of valid prefixes for macro definitions (e.g., `\protect` and `\bind`), support for colour. Finally it was Jiří Zlatuška who told us about the team's present thinking on the more ambitious NTS project. He sees essentially a two-phase approach, namely first a re-implementation in a rapid-prototype language such as CLOS or Prolog, so that one can experiment easily with various modular representations of the present $\TeX$ engine. Using this model one will try and identify functionally independent units, for which various alternate ways of extensions can then be proposed and tested. Based on the knowledge gained in phase one, the second phase will then see the step-by-step re-implementation of the functional units in a more efficient and widely available programming language, such as C++. Initially only e- $\TeX$ will be implemented in NTS, but later on alternate algorithms can be included to perform some of the typesetting tasks better. The long-term aim of NTS is thus to make maximum use of the phase-1 test bed to investigate and evaluate possible approaches to overcome various of $\TeX$'s perceived shortcomings. A lively discussion followed these presentations, and then the participants went off into one of the three BoF sessions. The first was on WWW servers, coordinated by Peter Flynn and Norman Walsh, where the latter discussed at some length his paper describing his WWW interface to the CTAN archive, which provides an attractive means to combine different views of the archive into a single view. Marko Grobelnik coordinated a BoF on database publishing, while Oren Patashnik discussed extensions to $\text{BIB}\TeX$ in his BoF. At the Banquet,

that started at 19:30, all participants had one last chance together with their families to socialize, and enjoy the good food, wine (some had original 16 year old cask Caol Ila malt Whisky...), and the music.

7 Thursday August 4th

It was a little difficult for some of the participants to get up on time for the last morning, which had the theme 'Publishing and design'. Yannis Haralambous and Maurice Laugier discussed some of the tools used at the Louis-Jean Printing house in Gap (France) to typeset books. The Trad $\TeX$ -SGML program was introduced. It is used to convert $\TeX$ and $\LaTeX$ files into SGML. The tool is presently implemented on a Macintosh and is in real-life production. eDVItor is a program that allows interactive editing of a `.dvi` file, using a mouse-driven cursor to move blocks of text, insert illustrations, change colours, etc. It runs on both DOS and Macs. Michel Downes stated that the American Mathematical Society produces almost all its publications (a couple of dozen journals and book series) with $\TeX$ using AMS-developed macro packages. About two years ago a major overhaul of the macros package was decided, one of the goals being to ease revisions to the visual design. In this new approach the design specifications are kept outside of the $\TeX$ code in an element spec template that is relatively easy to understand and modify by traditional book designers. Alan Hoenig then showed us some examples of visually pleasing page layouts, which most $\TeX$ users only thought possible with PageMaker or Quark Express. His secret is to turn off some of the $\TeX$ functions, like vertical glue or tall characters, and all lines are assumed to have the same height and depth. It is to be said that this arguably restrictive set of conditions still allows one to typeset probably at least 99% of all printed material in the world. And, indeed, the model is not so limited as it seems, since with some work one can include section heads, display material, and so on. Just before the coffee break, Malcolm Clark presented Jonathan Fine's paper in his absence. He described first some historic aspects of the $\TeX$ typesetting program, leading to a discussion of strategies for possible future extensions. He strongly believes that with improved macro packages and `.dvi` processors many of the present problems will be solved. Also imposing a more rigorous syntax for inputting compuscripts should help. This will not only allow the source to be used with a possible future successor of $\TeX$, but also ensure re-use with other, not-necessarily typesetting, applications.

Marko Grobelnik presented a $\TeX$ -based system developed in Slovenia for publishing dictionaries, lexicons and encyclopedia. The $\TeX$ macros are augmented with many special purpose written editing tools to assist the editor, who looks after the contents and form of the publications. The final talk was by Henry Baragar, who showed how special purpose ('small') languages can be used for documenting Knowledge bases so that $\LaTeX$ can be augmented by adding expressiveness for specific tasks. He introduced the language TESLA, that allows Expert System analysts to mark up groups of rules into tables so that the logical

structure of the database becomes clear. The system generates L^AT_EX tables, that can be typeset in tabular form to be used by expert system programmers or typeset as text, to be used by Domain experts, thus yielding presentation forms adapted to the targeted audience.

8 See you next year in Florida

The conference was brought to a close by Christina Thiele, but not before Mimi Burbank, coordinator of next year's TUG meeting, gave us a short outline of plans for the 1995 meeting, to be held during the week of July 24–28th 1995 in the Trade Winds Hotel in Florida. It was also the occasion to honour the winners of the trophies for the best papers, namely Alan Hoenig, Yannis Haralambous and Tom Rokicki.

I think that I can safely suppose that at the end of our five day conference all participants left the University of

California, Santa Barbara Campus satisfied to have taken part in this unique event. Even though most of us, Internet addicts, were a little surprised to find only very limited access to the Internet, this fact might indeed have been more of a blessing than a shortcoming, since in this way we were not distracted by having to answer e-mail or otherwise respond to 'urgent requests' from home. In any case it certainly benefited contacts between the participants and hence contributed to the friendly atmosphere. Another positive factor was the hard work of John Berlin and Janet Sullivan of the TUG office, who did their best almost 24 hours per day to help solve problems, or better, trying to prevent them before they occurred. Their kindness and helpfulness were truly appreciated by all those present. Thanks once again to John, and to Malcolm Clark, as co-editors of *THE TUGLY TELEGRAPH*, which kept us informed of the latest conference news, and to Katherine Butterfield, Suki Bhurghi, and Wendy McKay for helping with staffing the on-campus TUG office.

CyrTUG '94

— and some more —

Sept 7th–10th, Dubna, Russia

Kees van der Laan

Hunzeweg 57,
9893 PB Garnwerd, The Netherlands
cgl@rc.service.rug.nl

Russian T_EX tour

Introduction

CyrTUG¹ invited me again to participate in their annual meeting. There was more to that. Kazan (Renat and Sergej) and St Petersburg (Yuri and Olga) urged me to visit their towns too and to lecture about T_EX. It promised to become a real Russian T_EX tour.

A lot of details had to be fixed and dangers to be circumvented. The visa came off in time and I definitely felt at ease when Irina and Sergej offered to host me again at Moscow.

The trip was a bit more complicated than last year. Now I drove to Warsaw by car, and from there by train (The Polonez) to Moscow. My Polish friends (met at BachoT_EX '94) turned out to be indispensable. The idea was that on my way back I could pass by the EuroT_EX '94 meeting at Gdansk.

On Saturday 3 September my hosts Irina & Sergej Gorbunovi welcomed me into Moscow, this time at the Belarus station. The weather was fine again. The city holiday weekend invited us into the Sokolniki park to enjoy various exhibitions, especially the one devoted to virtual reality. Most of the park was in dinosauris mode imported straight from the USA.

Later Sergej showed me around in the house of the press, where he has one of his two jobs as designer.² In his office Macintoshes are used with big screens, such that two facing pages can be seen on the screen simultaneously. The many colour printing machines were impressive. The newspaper industry is upcoming, especially those newspapers which contain a lot of advertisements. In the old days people informed each other when something special was on sale. Because of the cash-and-carry shopping Russian people developed all kinds of tricks to ascertain quality. CDs seen through the light of a lamp must yield a nice regular wire! 4AllT_EX passed of course the test. We also went to the Zoo. The news in there was the Tset-tset bird, after which

tap-dancing in Russia is named. Much activity in Moscow. Many things are under reconstruction. The smell of the town is typical Moscovite.

1 Conference at Dubna

The conference was attended by some 60 members and essentially about the experience of using T_EX. We had mostly a one-stream reports schedule about the usual things: fonts, hyphenation, and ligatures. Michel Goossens was there to report about his work on L^AT_EX2_ε and the use of colours. He also told about TUG '94 at Santa Barbara. Attention was paid to (L^A)T_EX and PostScript, next to moving to UNIX platforms. User reports came from Dubna, Moscow State University, and the people at the Academy of Sciences. Irina detailed with the submission process of camera ready copy to MIR. I presented 'BLUe's Format,' and had my tutorial about Manmac BLUes. Like last year CyrTUG '94 attendees were the first to hear about my latest work. The papers were well-received, although the main interest was towards L^AT_EX2_ε developments, which is not much of a surprise.

Suited to the occasion was the visit to the Publishing Department of the Dubna institute.

At the Dubna JINR³ the scientists use (L^A)T_EX for submissions to journals, while the Publishing Department uses Ventura. The cooperation of the Dubna Publishing Department with CyrTUG is emerging and promising.

Courses were run in parallel: a L^AT_EX course for beginners, a L^AT_EX2_ε course, a Manmac BLUes workshop, and a computer room for those who just liked to demo, and to discuss (L^A)T_EX matters, or to exchange software.

The attendees were less eager for new software compared to last year. There was also a Birds-of-a-Feather session.

The equipment consisted of some 386-based PCs with emT_EX and A_MS-T_EX on it as basis. Overhead projectors supported the lectures. However, nearly all of the

¹The Russian T_EX Users Group.

²Because of his 'job rotation' he learns on the fly, and comes into contact with many advanced software, for example CorelDraw and QuarkXpress. Very common in Russia is the Norton commander.

³Joint Institute of Nuclear Research.

lectures were in Russian. Most of what I know about the meeting reports was prompted to me by Renat Zagretdinov.

The reading table contained many nice contributions: the GUTenberg colour issue, some L^AT_EX introductions in Russian, the L^AT_EX₂_ε companion, of course the T_EXbook in Russian, and like last year an introduction to PostScript, also in Russian, next to NTG's 4AllT_EX CD-ROM.

The conference banquet (better known as 'towaritzeski oozin') had as usual a cosy Russian atmosphere. Many a toast was given, for example one to the health of Don Knuth and traditionally to the Ladies present. I toasted on the friendship of CyrTUG and NTG and the maturity of CyrTUG. This time I drank friendship with at least three Olgas. After dinner we had our Russian round dance and Irina 'Balerina' and I let ourselves go into a Wolga ballet.

The Wolga and Dubna here are beautiful. More of the Wolga was still to come at Kazan.

2 The Tatarstan

Next was Kazan. The train leaves at 6 PM, meaning that an 'oozin' had to be enjoyed on the train as well as a night's sleep. The Tatarstan as was said by Renat is the best train to be found in all Russia, and indeed that is true. The curtains, the blankets and everything was well-maintained. Sergej, Renat, Marina and me enjoyed it very much. A little talking and a bite now and then. The 'guest' in our compartment, Yakowlef a musician, joined the party by offering a bottle of champagne to finish the meal. 'Otsin priatne,' very pleasant indeed.

The Wolga was overwhelming here. No time of yet for a boat trip.

First Sergej and Tania showed me around. The most pleasant was just the walking together and chatting. Of course I liked the museum with some Tartan art. Kazan means Wolga and Tartar culture to me now.

Renat showed me around in the University Museum and that was impressive. The best University museum I have ever paid a visit. The big surprise was that Lobachevski worked here for the better part of his life. His lecture rooms are still there and I could feel the crossing of parallel lines. In the evening we enjoyed a Tartar festival in the national theatre. So subtle the Tartar music.

The next days I had to go to work: 'What is T_EX and METAFONT all about?' and BLUE's Format. Students spotted immediately Big BLUE.

Renat took me for lunch one day to the place where the Russian people go. It was within the walls of the Kremlin, and indeed we had to queue and it was very warm in there. For the afternoon tea we were invited by Marina. Her boss Andre runs a small 'science park'-like company offering computer science technology, not in the least the network-

ing infrastructure. He donated a UNIX machine with two 486 in there to the University, and therefore he could locate his office within the Computer Science building.

The last day was devoted to what I had hoped for. By hydrofoil Renat, Marina, Tania and me went to Swiyask, an island in the Wolga with a rich history. So pleasant to walk about and around and having a lunch a la Russe. Unforgettable.

3 St Petersburg

For the last part of the trip John Roseman from Urbansoft company was my escort. After the tea at MIR publishers on the occasion of the L^AT_EX introduction book, John invited me to come along for some business. Surprise, surprise, it was Luda we went to. Of course I do remember Luda from last year to say the least. We had some contact after the meeting via e-mail and she even sent me Evgeny Onegin in Russian. She was at the heart of this Russian T_EX tour, although the way she envisioned it did not work out. Needless to say it was a cosy visit and we really had to hurry to catch the St Petersburg train. Getting more and more confident it all went smooth.⁴

The Newa was beautiful, especially with those palaces along it. Olga Grineva was my hostess and all went smooth, and given the experience so far, I was not surprised at all. Joseph Romanovski took me out for a walk and detailed about art nouveau, the special Peter the Great statue and more such things. After this morning walk we were invited for tea at Urbansoft. Yuri was a shy but pleasant host. His office reflected T_EX in a very surprising way. The walls of the office garden consisted of boxes of Russian T_EXbooks. A handy storage and well-suited to inflation.

In the evening Olga took me to a Jazz club on my request, and that was an experience. Russia is not for Jazz, they have their own culture. I should have known better. But with charming Olga around I would have enjoyed everything.

The next day Joseph Romanovski had invited us for 'oozin.' Knuth seated on their divan some months before, as I could witness from the photographs, and now it was me!?! On his video he had Knuth lecturing about (Stanford) tree(s).⁵ Joseph also told about how Knuth processed the illustrations in the Bible Illuminated by computer. He used 4 colours as basis and calculated the nuances all by himself. Knuth did it again and just nobody knows about it.

On his home computer he showed me his work in PostScript, and he gave me some homework for casting this into METAFONT. He was especially interested in the size of the files.

The next day Olga showed me around in the University. I was surprised to find out that Alexander Block was a stu-

⁴The problem is that foreigners have to pay a different price and my hosts had bought tickets as if I was a Russian, so all I had to do was to keep my mouth shut and look intelligent.

⁵Video tapes are abundant now in the booths on the street.

dent of this University.⁶ BLUe's Format was rehearsed for the third time, a piece of cake by now. Joseph was again interested in the size of the memory used and suggested to load only what a user needed.⁷ His attitude is different from ours. We are used to larger and larger hard disks. He also mentioned that 'BLUe's Format' reflects the Russian attitude: *not only using tools but also understanding them*. I'm happy that BLUe's Format was sown into the right soil. Tania from the Univeristy Press would try it out too, next to a colleague of her. In Moscow Nikolai Tretjakof was also very pleased, and he communicated that especially persons who used $\mathcal{A}\mathcal{M}\mathcal{S}$ - $\text{T}\mathcal{E}\mathcal{X}$ so far would welcome the alternative, not in the least the underlying realistic model of how to cope with scripts during their life-phases.

MIR Publishers

A visit to MIR publishers was less formal than last year. It looks like that MIR is experiencing difficulties. Less titles have been produced and the selling slows down, due to inflation.

Corridors

The plans are to organize next year's meeting in Yaroslav, and to offer TUG to host the TUG '96 meeting, and to unite TUG '96 with Euro $\text{T}\mathcal{E}\mathcal{X}$ '96. Russia is a country of extremes, and definitely things are going to happen here in near future. Watch out!

Social life

The shopping has been improved. It is still difficult to find the good shops. As a foreigner one has to rely on the centre of Moscow. Irina however helped me with finding the shop for Russian music and other souvenirs on the former Lenin prospect.

Inflation goes still up by the hour. During my stay the fare for the underground was nearly doubled.

The mafia was there but grace to my disguise I was not noticed, despite my continuous escorte. I believe I'm the first $\text{T}\mathcal{E}\mathcal{X}$ VIP.

The Dacha

Olga and her parents took me to their Dacha. This was a true experience. First we stopped for collecting mushrooms. Next the driving in Russia resembles much Russian roulette. But I survived.

Many people enjoy their freedom at the Dacha. They can build their own house roughly as they wish on their allotment. No rules, and hardly no papers to be filled in. All like to have their 'bania' too. Olga's Dacha was still under construction. The bania of her friends was not yet ready either. Their hospitality was again great: friends of friends are friends.

⁶Not true as Olga communicated later to me. Alexander was born in the Rector's house because his grandfather D.I Mendeleev was in that time rektor of the University.

⁷Because of the modular approach he can easily delete what he does not need. His suggestion to load only the macros needed has the wrong 'granularity' IMHO, with all respect, especially in view of the increasing number of megabytes per dollar, of which the end is not yet in sight.

Jobs

Curious for me was that many people have more than one job!?! Usually an University tenure — with a low salary — and a job somewhere else. The agreement is that the University does not fire employees but just divides the workload such that each has work only for a day or two. Every person is encouraged to look elsewhere for another paid job in order to survive. Banks are the 'rich' employers. Men also help to build Dachas for some extra money.

4 Euro $\text{T}\mathcal{E}\mathcal{X}$ '94 at Gdansk

This was not yet the end. Gdansk was still on the program. Irina and Olga were also on the Polonez to Warsaw. From there I took them with me in my old car to Gdansk, meeting old and new friends. An impressive program and a tidy issue of the proceedings with many a paper worthwhile to study at home. Jackovski and Ryćko again earned the public approval for their presentation and work.

To be honest this meeting had all to do with looking for amber, collecting mushrooms, and enjoying guitars at night. ($\text{\LaTeX}$) $\text{T}\mathcal{E}\mathcal{X}$ was just a excuse.

During my Manmac BLUe's Tutorial I found that I did not really understand Knuth's subtleness completely of yet. While lecturing I realized that Knuth's `\beginchapter` tag is as close to natural markup as I can think of. An eye-opener! Phil Taylor's lucid `\ignorewhitespace` as generalization of `\ignorespaces` has been immediately incorporated in BLUe's Format. Thanks folks!

Some Euro $\text{T}\mathcal{E}\mathcal{X}$ afterthoughts

Although I know that not many people like me thinking aloud, I feel I should do it nevertheless, with all respect to those involved. It is just that from my point of view innocent users should be warned. Given the main stream and my warnings it is up to them what to decide.

Personally, I think to let $\text{\LaTeX}2_{\epsilon}$ pass by. I don't need it and its inherent quasi-static nature is too cumbersome for my personal collection of works. To boost a standard is one thing while how to cope with change and customization is another, and more realistic to my taste. That the coding is based on a one-part macro is regrettable and an inheritance from $\text{\LaTeX}$. If I only think of that exercise 15.12 about automatic numbering of footnotes was completely neglected, and that counters with value zero can't be printed, see the $\text{\LaTeX}$ book figure C6, then too much has to be corrected still at the elementary level which does not give me confidence in advanced issues. $\text{BiB}\text{T}\mathcal{E}\mathcal{X}$ needs a multi-pass job, and is complicated, and so on.

As I see it the innovative approach of Knuth via processing on the fly via two-part macros has not been appreciated as it should have been.

Many thanks. . .

I like to thank again CyrTUG for having invited me, and not in the least I owe my gratitude to my hosts at Moscow (Irina and Sergej) at Kazan (Sergej and Tania) and at St Petersburg (Olga and Yuri) for having taken care of me, and never leaving me on my own. Of course, I also thank those whom I met and chatted with so friendly. There was always a friend watching over me. Thank you! Unbelievable, it was the trip of my life, very much so indeed. Unforgettable. . . and many a sweet dream pops up now and then in my mind. I hope I will find the discipline and energy to continue my learning of Russian.

PS I: CyrTUG

CyrTUG is thriving. Roughly 300 members with Knuth as number 314. Cyrillic $\TeX$ is available, with some diversity with respect to Cyrillic fonts. MIR publishers especially Irina's Makhovaya's department, is the heart of the organization. The new board consists of Evgeny Pankratiev (Moscow) president, and members Sergej Strelkov (Moscow), Wladislav Andrushenko (Moscow), Renat Zagretdinov (Kazan) and perhaps some more. Strong centres are Moscow of course (Irina and her staff at MIR, Pankratiev and co-workers of Moscow State University, Tretjakov and Academy of Sciences colleagues) next to St Petersburg (Joseph Romanovski of St Peterburg University and Academy of Sciences, Yuri Nesterenko and John Roseman of Urbansoft, Olga Grineva, Alex Berdnikof), Kazan (Renat Zagretdinov, Sergej Perfilov, Andre

Wladislawowicz of TISSA), and Siberia. Of the latter I did not meet nor talk to specific persons this time, but Olga Lapko assured me that it is a strong branch of CyrTUG.

The new generation is also present. I spotted various young people for example Tania Gavrilova (Kazan, involved in (IA) $\TeX$ education), Tania Semjova (St Peterburg, head of University Press).

PS II: GUST

GUST (the Polish Local $\TeX$ Users Group) is modest but stable and was already on the scene before NTG existed. Polish $\TeX$ has been around already for some years, and the interaction of METAFONT and PostScript is common and used in (business) practice. Like CyrTUG they have a non-nonsense approach. Organizing an Euro $\TeX$ within a couple of months, did not seem to be a heavy exercise. They enjoy a hundred or so members, but are deprived from institutional members, as Jackovski told to me. Definitely some top class $\TeX$ ies are within their ranks. Ryćko and Jacko earn rewards regularly when they participate in Euro $\TeX$ s. Their annual meetings — The Bacho $\TeX$ s — are renowned, not in the least for the courses and the courseware. The only disadvantage for me is that the booklets are in Polish, alas. The GUST bulletin is tidy and well-suited for the purpose, IMHO as observer, with all respect. The fileserver is on the air since a year or two. E-mail with GUST members works reliable. Warsaw, Gdansk, and possibly Torun are strong centres.

Figure 1: Mr. BLUe lecturing in St. Petersburg

Goossens at EuroTeX '94 in Gdańsk*

Michel Goossens

CERN, Geneva, Switzerland
goossens@cernvm.cern.ch

1 Sunday September 25th

After a Fokker 50 took me in about one hour from Copenhagen to Gdańsk, it was about midday on Sunday September 25th, when I stepped out of the plane and was greeted by a beautiful blue sky and summer-like temperatures. A trip by taxi of 41 km around the southern part of Gdańsk brought me in about 30 minutes to the Orle holiday center in Sobieszewo, a resort on the Baltic some 20 km east of the city. The hotel was located 100 meters from the beach, and already straight after lunch I had the pleasure of walking along the wide sandy beach in search of amber and shells, while discussing TeX and other text processing related problems with several colleagues and friends of the TeX world, who had already arrived the day before. The hotel had nice rooms, comfortable lecture theaters; and the organizing Committee of the Polish user group GUST made available two PC's, a printer and a photo-copying machine, so that those who wanted to exchange software had the necessary infrastructure, while many of the participants came with their own notebooks (PC's, Mac's, a Sparcbook). The drop in price of these machines (I now have one myself!) allows users to readily take their development or production systems with them and demonstrate their work. They allow one to test new ideas immediately, and that is very important in developers' environments, like the ones that most of those attending TeX conferences are dealing with. It also makes it possible to make notes, without the need to retype them afterwards, and to distribute documentation in a flexible way. In fact the hard disk of my Notebook PC contained a lot more Mbytes of data and source files when I left Sobieszewo than when I arrived, and it will take some time before I can put to good use all the goodies I got from various friends at the conference.

2 Monday September 26th

The next day, the Monday, was kept free to allow people to register and to meet one other. On arrival everybody was given a copy of the Proceedings, and extremely useful typographic ruler, and the traditional mug, with the specially designed EuroTeX94 logo, showing a paper origami boat in the foreground, symbol of Gdańsk and its famous shipyard, on a dark background (the Baltic sea), and the words EuroTeX '94 in a light sky at the top. Very nice stylistic work, indeed!

I also be glad if you mention that mug and rules were given to the all participants. My friends put a lot of work preparing these. What about the EuroTeX '94 logo. That also cost a lot of voluntarily work? Could you mention that too?

The conference had a total of 57 participants coming from 15 different countries, with the Polish (19) and German (13) representations being the largest, while there were also TeX users from Belgium, Canada, the Czech Republic, France, Hungary, Lithuania, the Netherlands, Norway, Russia, Slovenia, Switzerland, the United Kingdom, and the United States. All those who had arrived by 1 o'clock in the afternoon were taken by bus on a guided tour of the most interesting parts of Gdańsk, a northern Polish city of 400000 inhabitants with a proud cultural history and a promising future. Thanks to the extremely competent guide who showed us the various places where events had become history, we got an extremely good idea of the life and death, the joys and tragedies, the wars and peace in this famous city on the Baltic during the last millenium.

3 Tuesday September 27th

The formal opening of the conference was on Tuesday morning, and after the usual opening speeches by the organisers, it was Petr Sojka who walked us through the various aspects of hyphenation with TeX and described the significant success that has been obtained recently, especially in the case of multi-lingual documents. Bernd Raichle demonstrated how useful it is to use TeX's mouth to process data and showed how he had applied these ideas to implement a quicksort algorithm. Klaus Lagally, the author of the multi-lingual ArabTeX system, explained in his talk how he solved, staying within standard TeX, the problem of line-breaking inside paragraphs with text that runs both from right to left (like English) and from left to right (like Arabic or Hebrew), thus providing a really portable solution. The techniques described were successfully used to process a forty-page paper containing mixed English and Hebrew with some Arabic and even Latin or other short language fragments, and it showed how flexible and powerful the basic TeX typesetter really is. Just before lunch Marion Neubauer told us about her experiences with converting Word and WordPerfect documents from

---

*This report was posted to the usenet newsgroup comp.text.tex on Monday October 10th, 1994.

Michel Goossens was recently in attendance at the 1994 EuroTeX Conference in Gdańsk. He has kindly provided an overview report of the activities at that meeting (similar to his earlier report about TUG'94 in Santa Barbara) and asked that they be passed along for everyone's reference. The ASCII text file of this report has been placed in the newly-created `usergrps/info/` directory on the CTAN as `eurotex94.txt`; the $\text{\LaTeX}2_{\epsilon}$ source file is present there as `eurotex94.tex`. If you missed it, the report for TUG'94 is in `tug94.*` in the `usergrps/info/` directory. Other reports for other meetings of users groups will also appear in this new directory. Also already present is Michel's report from the 1994 CyrTUG meeting in Dubna.

and to T_EX and L^AT_EX and I am sure many of those present would agree with her finding that unless the elements of the document are already clearly marked up in the source, the L^AT_EX document obtained was hardly usable, and that converting rather complex documents is in any case a time-consuming process. The answer might be using an editor in conjunction with an internal conversion program.

The afternoon session started with a description by Olga Lapko of the METAFONT package developed at Mir Publishers in Moscow and distributed as part of the *CyrTUG-entex* package. It contains the METAFONT sources of a completely redesigned Russian Computer Modern-like font family, which is more adapted to Russian typographic tradition than previous Computer Modern Cyrillic fonts. Yannis Haralambous then gave a detailed overview of the Ω system, a 16-bit extension to T_EX that uses the Unicode standard as internal encoding and allows multiple input and output character encodings. He described various applications, including calligraphic poetry, mixtures of languages with many special characters, vowelized Arabic, fully diacriticized Greek, and correctly kerned Khmer. Finally, Kees van der Laan gave us an overview of his BLUE's (Ben Lee User) Format. At the user level this new format is supposed to facilitate the creation, formatting, exchange and maintenance of compuscripts during the complete lifetime of a publication. The format is easily customizable and provides for the possibility of having cross-references using a one-pass process. I found it an interesting approach since Kees introduced many ideas from modern software engineering practice.

That evening, we had the traditional EuroT_EX banquet, with a lot of atmosphere, champagne, wine, plenty of beer, good food, guitar playing and singing by several of the participants — in a word (or two) — a hell of an evening, with T_EX and L^AT_EX (almost) forgotten and other themes such as family, children, politics, philosophy, 'real life', in short, becoming the main subjects of the evening, and it was not before we were all convinced that we had solved all of the world's problems that we went to bed in the early morning hours.

4 Wednesday September 28th

So, the next morning at breakfast, it came as a shock to many of us that there were still a few unsolved problems left (mainly in the area of T_EX, of course) and so we decided to continue the conference and turn our attention to the niceties of colour techniques and their realization in L^AT_EX_{2 ϵ} . I emphasized in my part of the first talk of the day that colour is rarely needed in normal text, and that when it is used, the function of each colour should be unambiguously clear. There exist many (empirical) rules about colour harmonies and only a lot of experience and practice allows one to become an expert in this field and apply colours efficiently. Sebastian then showed how L^AT_EX_{2 ϵ} implements a few simple tools for obtaining colour and he presented some nice examples. Janusz Bień gave an overview of different standards connected with the Polish language (keyboards, character encodings, localisa-

tion, fonts layout) and put them into perspective relative to developments of the international standards bodies. Yannis Haralambous described his *Tiqwah* ('Hope' in Hebrew) system for typesetting Biblical Hebrew, going into some detail on issues of font design, classical Hebrew typography and the user interface. He hoped that his system would help to revive the interest in Biblical Hebrew typography. Vladimir Batagelj gave an introduction to the PostScript language, and presented some of his experience in combining T_EX and PostScript. Karel Horák gave an overview on how one can decompose large METAFONT pictures into smaller fragments and described techniques to place them on a page in a seamless way. He stressed the importance of resolution dependence and hoped that the new versions of some of the drivers would eliminate most of the constraints of this powerful approach where one only uses T_EX and METAFONT to generate pictures, thus making the whole document fully portable.

Bogusław Jackowski and Marek Ryćko showed some extremely nice and pleasing pictures made with METAFONT (and their paper was rightly given the prize of *Best Paper* in a ballot amongst all conference participants at the end of the conference). They demonstrated some examples of non-standard METAFONT programming and advocated the creation of libraries of METAFONT routines, that would make the use of METAFONT as a universal drawing tool much more appealing. Éric Picheral, who looks after the Unix part of the GUTenberg T_EX archive, gave an overview of the history of that archive, the various steps required to adapt T_EX and its companion programs to the needs of the French-speaking T_EX user community, and the way the various versions (Unix, PC, Mac) are made available to users worldwide via the Internet (ftp, http/www, gopher). Lutz Birkhahn discussed his work on developing debugging tools for T_EX and presented Tdb, an extension to T_EX that provides an interface to the Tk/Tcl X11 toolkit. This allowed him to set up a graphical user interface to allow one to set breakpoints, have stepwise execution, and to look at macro definitions and the value of variables. The last talk of the day was by Philip Taylor, who advocated the virtues of defensive programming for T_EX since in the real world one cannot assume that user code or input is correct. Hence it is the task of the programmer to make sure that the results of developed macros are as close as possible to those the users expect. Defensive programming techniques let the programmer anticipate both errors in data and flaws in algorithm design.

5 Thursday September 29th

During the first talk on the last day of the Conference I had the pleasure of giving a 20-minute talk about the lessons learned when writing *The L^AT_EX Companion*. I once more tried to emphasize the importance of generic markup for all logical elements of the document. Also, the global design of the book should be discussed at an early stage, while formatting decisions should be left to the final stage of running the chapters into pages. Wietse Dol and Erik Frambach then gave a very impressive talk-demonstration

of their 4T_EX workbench, that also forms the basis of the extremely successful NTG CD-ROM. It is without doubt the best integrated T_EX system for the MS-DOS world, and many participants who wanted to know more about the system also took part in the full day tutorial that they ran on the Friday. Jörg Knappen discussed work going on to standardize the IPA characters, and advocated the creation of a 256-character IPA font for use with T_EX. Jiří Zlatuška talked about work he was doing within the framework of L^AT_EX_{2 ϵ} to allow different languages and encoding schemes to be used together in a same format, at the same time providing mechanisms to switch freely between languages and encodings. Friedhelm Sowa showed his approach to generate colour pictures, especially on cheap printers. He discussed how the dvi driver must be colour conscious and gave as an example the `dvidjc` drivers and the latest version of his BM2FONT program, that provides the four primary colours of the pictures by generating four different bitmap images. He showed some quite impressive pictures as examples of his approach but he pointed out that colour is not simple to realize and great care must be taken to obtain the effects one really intends.

The afternoon session began with two presentations about L^AT_EX_{2 ϵ} , the first by Johannes Braams, who gave a clear introduction to the principles of class files and packages, as he showed using simple examples how it is possible to transform L^AT_EX 2.09 styles into L^AT_EX_{2 ϵ} classes and packages. Dag Langmyhr, in the second talk, gave an explicit example of how to roll one's own complete L^AT_EX_{2 ϵ} document class, and detailed the various stages of building up the necessary ingredients by borrowing from existing examples, introducing (small) changes into existing constructs, and incorporating the functionality of supplementary packages. He showed convincingly that customizing L^AT_EX classes to obtain a certain house style or specific look and feel is not very difficult and he hoped that his listeners would now be able to create their own document classes.

Before the official part of the 1994 EuroT_EX Conference came to a close, Philip Taylor and the ϵ T_EX and NTS team presented an overview of the present status of these two projects. The first one is based on the existing T_EX code, and plans to extend it in various areas, while keeping 100% backward compatibility with T_EX for those who want it. The NTS project, on the other hand, seeks to first reimplement T_EX in a list language, so that several alternative approaches to the various components that build the system can be more easily tested. In the longer run it might thus be possible to develop a New Typesetting System (hence the name) that will be at least as good as T_EX, but that extends or improves T_EX in areas where the latter is considered too limited.

These last eighty minutes or so about futures were followed by closing remarks from Włodek Bzyl and Philip Taylor of the Organizing Committee, who announced the winners of the *Best Paper* contest (see above), who were given a bottle of vodka with tiny pieces of gold floating inside (a local specialty), and the venue of the next Conference, that is to take place next year somewhere in the Netherlands (possibly in the (now) famous town of Maastricht).

6 Friday September 30th

On Friday, most participants stayed on to attend one or more of four tutorials, namely on 4T_EX (Wietse Dol and Erik Frambach), Manmac BLUe's (Kees van der Laan), Book design and Typography (Marek Ryčko and Philip Taylor), and L^AT_EX_{2 ϵ} (with Johannes Braams and myself). In the afternoon, a 20-hour course by Marek and Phil on advanced T_EX macro writing started.

The L^AT_EX_{2 ϵ} tutorial and advanced T_EX course went on the Saturday, while on the Sunday only Marek and Phil had enough energy to go on spreading the T_EX word, this time no longer at the Sobieszewo Center, but on the computers in Gdańsk University. Thus, when I left around 11 o'clock on Sunday October 2nd, I left behind me three floors of (almost) empty rooms. Also a Babel-like mixture of East and Western-European languages no longer floated through the corridors. Yes, it had been a good conference, and quite different from the 1994 TUG Annual meeting, whose theme was 'innovation', so that many papers described more or less exotic, front-line developments (colour, sophisticated page layout, object-oriented techniques¹), while in Gdańsk more attention was given to practical issues of typesetting in multiple languages and working with cheap printers and machines (hyphenation, the use of METAFONT, MS-DOS related developments). I can only congratulate the local organizers, especially Włodek Bzyl and Tomek Przechlewski, for their nice work, and I hope that this conference has contributed to making T_EX better known in Poland, and that those present will take with them the 'spirit' of Sobieszewo, where it was shown how to put principles into practice to make progress in the field of applying T_EX in real-world applications².

When I stepped into the Fokker 50 to fly back to Copenhagen (and from there on to Geneva), I realized that I had witnessed how Summer had become Autumn. The trees were putting on their nice yellow-brown dresses, and were waving their heads in the breeze, that had become definitely cooler in only a week's time. They were preparing for their last party, before going into a long winter sleep.

See you next year, some time, somewhere, they were saying. And indeed they will.

¹ See my report on the Santa Barbara TUG Annual Meeting where a similar talk was given by this team, or the Proceedings of that Conference that will be available in November from the TUG Office, Balboa Building, Room 307, 735 State Street, Santa Barbara, CA 93101, USA, for a price of 30 USD.

² A copy of the 200-page Proceedings of the EuroT_EX94 Conference, which, as mentioned above, were available on the Monday thanks to the hard work of Tomek and Włodek, can be obtained by sending 15 DEM (postage included) to Włodek Bzyl, Instytut Matematyki, Uniwersytet Gdański, Wita Stwosza 57, PL 80-952, Poland.

FGBBS: de kastelein

Frans Goddijn & Henk de Haan

Postbus 30196
6803 AD Arnhem
BBS tel: 085-217041
(uuencoded files a.u.b. naar files@fgbbs.iaf.nl)
goddijn@fgbbs.iaf.nl & haan@fgbbs.iaf.nl

27 september 1994

Abstract

De komst van de 4all $\TeX$ CD-ROMs heeft de afgelopen maanden voor veel nieuws gezorgd, ook op FGBBS. Het NTG schonk FGBBSeen CD-ROM drive, waarop de 4all $\TeX$ werd geplaatst. Inmiddels is de tweede editie 4all $\TeX$ gearriveerd, en deze is in zijn geheel beschikbaar via het bulletin board systeem.

De kastelein

Slechts zelden maak je het mee dat vraag en aanbod absoluut op elkaar aansluiten. Daarom was het een plezier om van een beller de volgende vraag te krijgen, door hem op het FGBBS achtergelaten in een bericht: *'Wie kan mij helpen aan een complete Latex versie voor MS-DOS?'*.

Ik antwoordde hem als volgt:

```
Date : Sep 09 '94, 09:00
From : Frans Goddijn
To   : Harold Kasperink
Subj : Latex versie voor DOS
-----
said Harold Kasperink to All:
```

```
HK> Wie kan mij helpen aan een complete Latex
HK> versie voor MS-DOS?
```

Welkom! Je stelt de goede vraag op het goede adres. Ik voel me als de kastelein die een dorstige voorbijganger aan de deur krijgt, en de voorbijganger vraagt 'weet u een plek waar ik wat te drinken kan krijgen?'

Kort en goed: hier. Je kunt gratis en voor nop alles halen wat je wilt, alles is een 'rondje van de zaak'. Wanneer je een CD-ROM drive hebt, kun je jezelf telefoontijd besparen door de NTG 4all $\TeX$ CD-ROM te kopen (60 gulden voor meer dan 600 MB aan files, en een werkend systeem in 15 seconden installatietijd, met een minimum aan kilobytes op je hard disk erbij).

Van FGBBS kun je daarna specifieke aardigheidjes halen, stylefiles, het nieuwste van het nieuwste etc. En je kunt hier in de diverse $\TeX$ berichtengbieden met bijna iedere $\TeX$ user ter wereld van gedachten wisselen. Dat wil zeggen, als je NTG-lid bent. Tot die tijd kun je eindeloos alles mee-lezen, steek je ook voor jaren wat van op (vrijwel alle $\TeX$ vragen zijn al eens gesteld en de antwoorden staan op FGBBS).

Je kunt ook een doos geformatteerde 1.44 MB floppen aan mij zenden, in een aan jezelf

geadresseerde en goed gefrankeerde binnendoos, met een exacte lijst van welke files je wilt hebben. Kost ook al niks (die kastelein zou zich opvreten van nijd).

Nieuwe files

Henk de Haan heeft, het internet afspeurend, in het afgelopen half jaar voor ongeveer veertig megabytes aan nieuwe files gezorgd, ten dele updates van bestaande files, maar ook spullen die voorheen nog niet op FGBBS waren te vinden, zoals de afdelingen LINUX, PSMETRIC, LJMERIC en GTEX. Aan een zending van René van der Heijden danken we een collectie voor ATARI-gebruikers.

Op de hard disk van FGBBS staan momenteel (op 13 september) 1083 files van in totaal 165 megabytes. Dat *lijkt* iets minder dan de vorige keer, maar nu staan de diskettefiles van de modulaire 4all $\TeX$ versie op CD-ROM. . . en op die CD-ROM staan ruim 600 MB aan files, die ook *alle* op FGBBS zijn te vinden. . . van de opgetogenheid hierover getuigt het volgende bericht:

```
Date : Sep 12 '94, 19:25
From : Frans Goddijn
To   : all
Subj : IT IS HERE!
```

Dankzij de vernuftige inspanningen van Henk de Haan en Hans Eichbaum is het nu op FGBBS beschikbaar:

de ** TWEEDE ** editie van de onvolprezen 4all $\TeX$ CD-ROM !

Dankzij Wietse Dol en Erik Frambach is deze CD-ROM er gekomen, met steun van het NTG.

Al vanaf vorige week was een *KEUZE* van deze CD-ROM bereikbaar voor modembezitters, maar dat was meer een update van de versie die hier al eerder was te vinden.

Mijn luxe-probleem was nu: hoe krijg ik _alle_ 548 directories op het BBS?

Dat kon natuurlijk door een directory te printen van de CD-ROM, waarop zoveel staat dat ook andere bezitters ervan zich soms voelen als in een onderaards grottenstelsel met overal schatten...

Met die directory-lijst in de hand / op schoot kon ik dan een bewegwijzering in FGBBS gaan aanleggen, wat wil zeggen dat ik elke directory met zijn path tweemaal kon gaan intikken... bijna elfhonderd regeltjes path-info! Dat zou, met mij als sysop, alleen maar rampen opleveren.

Daarom heeft Henk een slimme BTM-file gemaakt die een lijst aanlegt van alle directories, tegelijk worden door dezelfde BTM alle FILES.BBS-inhoudsopgaves gekopieerd, ontdaan van onnodige informatie, van naam en nummer voorzien en bij elkaar gezet.

Hans Eichbaum programmeerde een utility genaamd CDPLEUR.EXE, de naam zegt het al. Deze slurpt Henk's lijstje op en maakt daar vijf inhoudsopgaves van die ik binnen het BBS zo kon aankoppelen. Het moet in vijven, want in een keer 548 directories lezen kan het BBS niet. Of beter gezegd, het kan wel, maar de beller ziet er dan niets meer van op zijn scherm...

Let wel: Hans en Henk kennen elkaar niet, hebben elkaar niet gesproken en moesten alle gegevens van mijn warrige geest vernemen (Henk schreef wel aan Hans een analyse van het probleem. Dat hielp.)

Daarop volgde nog wat klein handwerk, enige zorgen toen Hans' CDPLEUR hier en daar kortstondig een andere volgorde-telling aanhield (alle directories waren alfabetisch geordend, maar moest "latex2e" nu voor of na "latex209"? En komt "1037dpi" nu voor of na "450dpi"?)

Nadat ik doorkreeg dat dit de hiaten opleverde, kon ik de inhoudsopgaven ordenen.

Aldus, en dankzij het enthousiasme en de weekend-kostende werklust van Henk en Hans, is op FGBBS gedaan wat onder het WME BBS systeem nog niemand anders deed: in een keer een hele CD-ROM op een BBS "pleuren".

*****
Mochten jullie nog probleempjes opmerken: meld het even.
*****

EEN advies: het kan ERG tijdrovend zijn om nu nog het ZOEK-commando te geven. Zoek je een file, of een lijst van files sinds de laatste keer dat je belde, dan kun je heel lang wachten tot ALLE directories zijn afgezocht. Er zijn er immers in een keer 548 bijgekomen...

Nogmaals, ik zal niet van mijn stoel vallen wanneer er alsnog iets fout blijkt te gaan: wat we hier hebben, is immers nog nooit eerder vertoond.

Berichten

Op dit gebied is de situatie stabiel. Wie zijn verhaal over het werken met $\TeX$ kwijt wil, of tips van anderen erover wil lezen, kan terecht in verschillende berichtengebieden. FGBBS.LOKAAL is er voor bellers van FGBBS onderling. Het gebied is voor iedereen toegankelijk, zowel lezend als schrijvend.

De internet-berichtengebieden zijn voor allen te lezen, maar alleen NTG-leden kunnen (op verzoek) autorisatie krijgen om er zelf ook berichten in te plaatsen. TEX-NL, 4TEX en COMP.TEXT.TEXT behoeven hier geen verdere toelichting. Verder zijn er: LATEX-2E, EMTEX en LATEX-L, alsmede voor muzikliefhebbers MUTEX.

Lijsten – een analyse van het BBS-gebruik, door Henk de Haan

Hieronder volgt een 'hitparade' van de *interactieve* BBS bellers tussen 4 april en 9 september. Het sterretje (*) geeft aan dat de bewuste persoon NTG-lid is. In totaal zijn er 73 geweest (waarvan 17 NTG-leden), die samen 684 maal opbelden. De eigen sysops van het FGBBS en 4all $\TeX$ medewerker Wietse Dol zijn hier buiten beschouwing gelaten.

Top	Naam	NTG
136	Bert Doppenberg	*
79	Hans Eichbaum	
44	De Coninck Luc	*
42	Gerhard Hoogterp	
39	Thomas Knoop	
31	John Timmerman	*
26	Menno Tillema	
26	Gilbert Van Den Dobbelsteen	
14	Fred J. Lauwers	*
10	Steven Maas	
10	Joost Ten Cate	*
10	Frank Pouels	
9	Wouter Berkepeis	
8	Roelof Berkepeis	
8	Heiko Ebeling	
7	Phons Bloemen	*
7	Onno Geenen	
7	Bert Bulder	*
6	Freek Stelpstra	
5	Serge Söntjens	
5	Rik Winter	
5	Philippe Vanoverbeke	*
5	Daan Van.Rooijen	

Via de mailer, FrontDoor, is in de periode van 31 maart tot 17 september contact geweest met 39 personen, in 1392 calls (zowel inkomend als uitgaand):

Top	Naam
436	Rob Koel
286	Henk de Haan
151	Tom Ordelman
144	Wietse Dol
83	John Timmerman
47	Robert De Vos
44	Peter van.Zeeland
26	Lody Caenen
21	Jacoline van Weelden
21	Jac Trum
17	Gilbert van den Dobbelsteen
15	Hans Eichbaum
13	Winston van Oosterhout
11	Matthijs Wachtmeester
8	Thomas Knoop

Wat betreft de elektronische post: het aantal berichten in de verschillende areas is:

Groep	In	Uit
COMP.TEXT.TEX	3478	3
emTeX	427	1
TEX-NL	337	10
4TEX	211	24
LaTeX2e	99	0
Typo-1	67	1
LaTeX-L	17	0

En dan de bestanden die in het afgelopen half jaar zijn overgehaald. In totaal zijn dat er 1308 geweest, waarvan

sommigen meermalen zijn gevraagd (de inhoudsopgave van FGBBS bijvoorbeeld 81 maal) waardoor het bij elkaar komt op 3465, waarvan 202 via de 'mailer'.

Gebruikersmogelijkheden

Het bbs wijst zich vanzelf. NTG-leden die ook berichten in internet afdelingen willen schrijven, kunnen aan de systeembeheerders vragen hun naam te plaatsen in de configuratie-files van de software die de op FGBBS geschreven bestanden vertaalt voor verzending naar het internet.

Floppy-post

Nog steeds is het mogelijk per post files op te halen: stuur hiertoe een aan jezelf geadresseerde en gefrankeerde envelop naar het FGBBS, met daarin voldoende floppies en een *exact* verlanglijstje: *welke* files uit *welke* directories moeten erop komen te staan?

Plannen

Er zit al een tweede CD-ROM drive in de machine waarop FGBBS draait. Aangezien die drive slechts incidenteel nodig is, voor eigen gebruik door de systeembeheerder, kan daar de overige tijd gemakkelijk een extra CD-ROM met $\TeX$ -materiaal op worden geplaatst voor de bellers van FGBBS. Dit is iets dat we nog gaan verwezenlijken. Welke zal het worden?

General information 4all $\TeX$ CD-ROM

September 28th, 1994

Below you will find the most important items concerning the 4all $\TeX$ CD-ROM.

1 Availability

The first 4all $\TeX$ CD-ROM was introduced on June 9th 1994 at the 13th local NTG (Dutch $\TeX$ Users Group) meeting in the Netherlands. Within 3 months all 600 copies were sold (all over the world) and the NTG decided to make a *second* edition that was introduced on September 15th. On this second edition NTG puts an extra 130 Mb in addition to the first release.

2 Contents

4all $\TeX$ is based on the famous, fast, and well-known em $\TeX$ distribution. Besides that, the 4all $\TeX$ (yes for all!) CD-ROM contains all related software as available as of August 1994.

So:

1. It contains the latest 4all $\TeX$ version (3.25; network drive independent). 4all $\TeX$ gives the user a user friendly interface with a large set of utilities.
2. 4all $\TeX$ contains software in direct executable form.
3. 4all $\TeX$ supports 37 formats including big versions, $\TeX$, $\LaTeX$, Cyrillic, Polish, Greek, $\TeX$ info, LOLLIPOP, $\LaTeX$ 2 ϵ (official release) etc.
4. 4all $\TeX$ supports 59 printer drivers (including linotronics, matrix printers, 300/600 dpi laserprinters, laserjets, fax etc).
5. 4all $\TeX$ supports graphics: both for previewing and printing. All functionality of e.g. BM2FONT, GHOSTSCRIPT 3.0, HP2XX, $\TeX$ CAD, QFIG are included, ready to use!
6. 4all $\TeX$ includes AMSPELL: a spell-checker for languages English (UK), English (USA), Dutch, German, French, Spanish and Italian.
7. 4all $\TeX$ contains conversion utilities: WP to $\LaTeX$ / $\TeX$, MS-WORD/CHIWRITER/PC-WRITE/TROFF to $\LaTeX$, DETEX, UNTEX, etc.
8. 4all $\TeX$ contains a huge set of fonts: why waste your time generating fonts (fax, 300dpi, 600dpi, etc)? They can be used also for non-DOS systems!
9. 4all $\TeX$ contains a huge set of .STY .MF .PK .FLI .TFM .BST .etc files.
10. 4all $\TeX$ includes METAFONT with automatic font generation.
11. 4all $\TeX$ fully supports PostScript fonts. E.g. with automatic font generation using PS2PK! and with the utility MAKEFONT you can convert any PostScript font for use within $\TeX$.
12. With 4all $\TeX$ you can view and print directly in e.g. Times.
13. 4all $\TeX$ contains dbase utilities, supports MAKEINDEX, etc.
14. 4all $\TeX$ uses default the integrated QEDIT editor (you can change that in the 4all $\TeX$ configuration file: use your favourite editor!). With the QEDIT editor you can even do block compilation: mark a small part of your (large) document, and *only* that part will be compiled and viewed.
15. 4all $\TeX$ contains a *huge* set of documentation (> 15Mbyte), including $\TeX$ / $\LaTeX$ /METAFONT documentation and tutorials both for novices and gurus, including:
  - all MAPS issues (botch Dutch and English articles; starting in 1988; about 1600 pages with high density information arranged in a large set of PostScript files),
  - all TEXHAX issues (1986-1994),
  - all TEX-NL issues (1989-1994),
  - all TEX-MAG issues,
  - all UKTEX issues (1988-1994),
  - A lot of tutorials in $\TeX$ / $\LaTeX$ source (also .DVI and .PS files available),
  - The ' $\TeX$ book' and the 'METAFONTbook' in $\TeX$ source format,
  - FAQ about $\TeX$, PostScript, etc,
  - WEB/literate program related contributions.
16. 4all $\TeX$ contains 'FUN': chess (including chinese), bridge, music, crossword, go, and more; *including all fonts*.
17. 4all $\TeX$ contains French, Cyrillic and Polish packages.
18. With 4all $\TeX$, it is very easy to generate completely new formats.
19. 4all $\TeX$ contains a lot of .DVI and PostScript utilities.
20. 4all $\TeX$ contains GNU PLOT.
21. 4all $\TeX$ contains extensive bibliographies on $\TeX$ -related topics.
22. It contains a 4all $\TeX$ '1.44 Mbyte 3.5" disc distribution version'. You can install only 'one disc' (a basic em $\TeX$ installation), *or* a number of discs, *or* all discs.

The 4all $\TeX$ CD-ROM contains even more than that!!!

Hard disk requirement for running 4all $\TeX$ (processing all your documents): less than 50kb!

The 4all $\TeX$ CD-ROM is the *first* and (at least in the near future) the *only* CD-ROM with a:

ready-to-use MS-DOS full $\TeX$ implementation including a *huge* set of documentation (*and* it also works under OS/2 and WINDOWS in a DOS box).

The 4all $\TeX$ CD-ROM contains a *unique set* of $\TeX$ and $\LaTeX$ software for both MS-DOS and non MS-DOS users!

Unbelievable but TRUE!

3 Computer system requirements

The ready-to-use $\mathcal{A}\TeX$ system is available for PC MS-DOS 8086/80286/80386/80486/pentium systems. However, the *major* part of the software on the 4all $\TeX$ CD-ROM is system *independent*.

Further you need:

- a hard disk of 50kb (yes: 50.000 *bytes*), or more. . . ,
- a CD-ROM drive (of course),
- no memory requirements,
- any printer.

4 How to install

The $\mathcal{A}\TeX$ system on the 4all $\TeX$ CD-ROM can be installed within 10–30 seconds (!) and the first $\TeX$ example can be previewed and printed within the next 10–20 seconds.

For installation, only the following commands are needed:

```
> cd F:      (if F: is your local CD-ROM drive)
> inst4tex
  C(ontinue)
  C:\        (name of the local drive where 50k software
             will be installed)
  Y or N    (Yes or No for generating ACD tree)
  Y or N    (for installing the  $\mathcal{A}\TeX$  BTM batch files
             on harddisk)
```

For starting $\mathcal{A}\TeX$:

```
> 4tex sample
```

That's all!

5 Price

- The price of the CD-ROM including a 110+ pages manual (when ordering from the NTG office) is:
** 60 Dutch guilders **
(or the equivalence in dollars).
- The price includes shipping (even by air mail for outside Europe!)
- Add \$12 if you pay to NTG with a bank cheque (cheques are *not* recommended).
 $\implies$ But add nothing if you pay to NTG by MasterCard/VISA!

6 How to order the 4all $\TeX$ CD-ROM

UK : Sebastian Rahtz
 (sebastian.rahtz@cl.cam.ac.uk)
 For orders, please send him an e-mail first.
(pricing could be different)

Ireland : Micromail Limited
 Computer Books & Software
 7 Crawford Commercial Park
 Bishop Street
 Cork, Ireland
 phone +353 21 317686
 fax +353 21 310756
(pricing could be different)

USA : You can also pay by MasterCard/VISA to the TUG office
 Send (e-mail) your MasterCard/VISA card number & expiration date to:
 TeX Users Group
 Financial department
 att. Janet Sullivan
 P.O. Box 869
 Santa Barbara, CA 93102
 U.S.A.
 Fax: (805) 963-8358
 e-mail: janet@tug.org
And a copy of the order to the NTG; address see below; email: ntg@nic.surfnet.nl
 If you pay to TUG, the 4all $\TeX$ CD-ROM will be sent from the NTG office in Holland.

Germany : JF Lehmanns
 Hardenbergstr. 11
 10623 Berlin
 phone +49 30 31592320
 fax +49 30 3139177
 e-mail: bestellung@jf-lehmanns.de
WWW :
<http://www.germany.eu.net:80/shop/jfl>
 Price: 88DM for Germany (incl. TaX & Shipping)

Belgium : Het Computerwinkeltje Mechelen bvba
 M. Sabbestraat 39
 B-2800 Mechelen
 Belgium
 phone +32 15 206645
 fax +32 15 207332
Asks for pricing; shipping charge depends on country
 Please send a FAX before ordering
 Computercollectief welcomes Master/Visa cards

Netherlands Computercollectief
 Amstel 312
 1017 AP Amsterdam
 The Netherlands
 phone +31 20 6223573
 fax +31 20 6226668
(pricing could be different)
Asks for pricing; shipping charge depends on country
 Please send a FAX before ordering
 Computercollectief welcomes Master/Visa cards

NTG members : In Holland: Postgiro 1306238,
 att. Penningmeester NTG, Leiden
 In Belgium: Postgiro 000-1662209-17
 att. Ph. Vanoverbeke (NTG),
 Langenhoekstraat 28, B-8210 Veldegem
 Plus confirmation to ntg@nic.surfnet.nl or
 NTG PostBox (only if payed in Belgium)

Others : Wietse Dol (treasurer NTG;
 ntg@nic.surfnet.nl)
 For orders: Please send (e-mail) your MasterCard
 or VISA card number & expiration date to:
 NTG
 P.O. Box 394
 1740 AJ Schagen, The Netherlands
 e-mail: ntg@nic.surfnet.nl

You can also pay by sending money (cash) by
registrated post to the Dutch $\TeX$ Users Group:
 NTG
 P.O. Box 394
 1740 AJ Schagen, The Netherlands

There could be a possibility that $\TeX$ Local User Groups (LUGs) are also (re)selling the 4all $\TeX$ CD-ROM. *So please contact your local LUG first!*
 NTG is selling the 4all $\TeX$ CD-ROM directly to all LUGs for bookstore pricing.

7 $\mathcal{A}\TeX$ discussion list support

Yes there is already a lot of $\mathcal{A}\TeX$ support using the world-wide $\mathcal{A}\TeX$ discussion list.

How to subscribe

send the one line message:
 subscribe 4tex your_personal_name
 to the listserv manager:
 listserv@nic.surfnet.nl

How to use

send your questions/bugs/remarks/suggestions to:
 4tex@nic.surfnet.nl

How to retrieve old e-mails

All discussions will be archived. In order to receive a list of all archived files, send the one-line message:

INDEX 4TEX

to the listserv manager:

listserv@nic.surfnet.nl

In order to retrieve one of the monthly archived e-mail file, send the one-line message (for month 05 in year 94):

GET 4TEX LOG9405

to the listserv manager:

listserv@nic.surfnet.nl

The $\mathcal{A}\TeX$ authors Wietse Dol (w.dol@lei.agro.nl) and Erik Frambach (e.h.m.frambach@eco.rug.nl) are monitoring this fast growing $\mathcal{A}\TeX$ list!

For very special requests/questions use:

4tex-support@eco.rug.nl

$\mathcal{A}\TeX$ discussion list e-mails can also be found on the 4all $\TeX$ CD-ROM.

8 The $\mathcal{A}\TeX$ manual

The price of the $\mathcal{A}\TeX$ manual only (without the 4all $\TeX$ CD-ROM) is:

In Holland/Belgium: f. 20,- (including shipping).

Other countries : \$ 15 (including shipping).

9 4all $\TeX$ ftp availability

On anonymous ftp-site:

archive.cs.ruu.nl

in directory:

pub/TEX/MSDOS/4alltex

you will find:

- the 4all $\TeX$ distribution version (an earlier version of $\mathcal{A}\TeX$) in 30 files of about 1.44 Mbyte.
- updates of the 4all $\TeX$ CD-ROM.

You will also find these files at the CTAN sites, directory:

.../systems/msdos/4alltex

10 Latest update

Just a quick list of the additions in $\mathcal{A}\TeX$ version 3.25 compared to the earlier release 3.20:

- (as complete as possible) version of L $\mathcal{A}\TeX$ 2 ϵ (patch level 3) (e.g. with PSNFSS),
- all OS/2 executables,
- upgrades DVI-drivers from Eberhard Mattes (1.5c),
- DVIPS 32 bits version for 386 and higher systems,
- new Bib $\TeX$ version (E. Mattes) using EMX,
- new GHOSTSCRIPT version 3,
- updates of the $\mathcal{A}\TeX$ batchfiles, in order to e.g.:
  - view/print/convert JPEG pictures;
  - include your own PostScript fonts into $\TeX$;
  - update for WINDOWS users: After compiling within $\mathcal{A}\TeX$ it is possible to view the DVI-file with virtual fonts under DVIWIN;
  - source codes for GNU software and more,
- support for HP laserjet III en IV internal fonts.

And to get people enthousiastic: the CD-ROM will contain now 27.101 files and consists of *more than 600Mb* (= 70 minutes of music) software and documentation.

11 Future improvements

Of course $\mathcal{A}\TeX$ is continuously under development. In a next release you can expect e.g.:

- latest version of other ($\TeX$ -related) products,
- update DVI drivers (1.5f),
- and more.

If some essential packages and/or files are missing on the 4all $\TeX$ CD-ROM, please contact the authors on:

4tex-support@eco.rug.nl

Some of the above extensions and further improvements will be available as additional installation files from the internet archives and from the Dutch FGBBS bulletin board service of NTG (phone: +31 85 217041).

For more information, please contact:

Dutch (language oriented) $\TeX$ Users Group (NTG)
 P.O. Box 394
 1740 AJ Schagen
 The Netherlands
 Gerard van Nes (secretary)
 e-mail: vannes@ecn.nl
 e-mail NTG board: ntg@nic.surfnet.nl

4all $\TeX$, the ultimate $\TeX$ -resource

— Sober en Onafhankelijk —

Hans Paijmans

j.j.paijmans@kub.nl

oktober 1994

Abstract

In het Nederlandse maandblad ‘Personal Computer Magazine’ verscheen in het oktober nummer de hier beschreven recensie van $\LaTeX$ / $\TeX$ en de onlangs verschenen 4all $\TeX$ CD-ROM.¹

Terwijl aan het PC-front de supertekstverwerkers onder Windows elkaar met messen te lijf gaan, blijft het in Unix-contreien betrekkelijk rustig. Met name de wetenschappelijke wereld met zijn warme belangstelling voor formules en grafieken blijkt een slechte klant van al dat moois dat onder Windows te koop is. De reden: $\TeX$, in het bijzonder $\LaTeX$.

Principe

$\TeX$ is een tekstopmaaksysteem dat, anders dan andere desktop publishings-programma's, het *gehele* document in ogenschouw neemt voordat er drukklare pagina's uit de printer rollen. De tijd die nodig is om een tekst te ‘zetten’ ligt dan ook een eind boven de tijd die W4Win of WP4Win daarvoor nodig hebben, maar zelfs de meest verstokte $\TeX$ -hater zal moeten toegeven dat het resultaat er dan ook naar is. Het is geen overdrijving te stellen dat van de gangbare PC-desktop-publishers alleen $\TeX$ een werkelijk professioneel *gezette* pagina aflevert.

Al langere tijd zijn er ook op de PC, programma's — zelfs onder Windows — die teksten in $\TeX$ (*sources* geheten) kunnen omzetten naar gezette tekst in DVI-vorm (*DeVice Independent*). Die kunnen dan door weer andere programma's naar de aangesloten printer of naar het grafische scherm (als preview) worden gestuurd. De vraag is dan ook wanneer dit systeem — dat in beginsel nog gratis is bovendien! — zich geen grotere bekendheid heeft verworven in de PC-wereld.

Toepassing

Als je een tekst vervaardigt met $\TeX$ of $\LaTeX$, zie je niet van seconde tot seconde hoe de gedrukte pagina er uit komt te zien. Gelikte helpschermpjes en -vensters ontbreken doorgaans. Alles wat u tijdens het schrijven voor u ziet is gewone Ascii-tekst met onelegante aanwijzingen in de vorm van commando's, voorafgegaan door een backslash ($\backslash$).

Niettemin biedt dit op het oog wat archaische programma een paar grote voordelen. Om te beginnen bent u niet afhankelijk van een bepaald pakket of zelfs besturingssysteem om aan uw teksten te kunnen werken; ‘platte tekst’ is ontegenzeggelijk de grootste gemene deler in computerland. Editors voor zulke tekstbestanden werken ook snel, zelfs op kleine PC's — en hoewel ze qua scherm-layout niet veel meer bieden dan misschien het afbreken van woorden en regels, hebben ze vaak zeer geavanceerde functies voor zoeken, vervangen en het werken met blokken.

Belangrijker is echter dat zulke ‘kale’ tekstverwerkers de gebruiker niet afleiden bij het werk waar het om gaat: het schrijven van tekst. Zelfs ‘moeilijke’ zaken als formules zijn met wat eenvoudige commando's neer te zetten. De energie die daarmee wordt uitgespaard kan de gebruiker mooi in het up-to-date houden van zijn database met boeken en artikelen steken, zodat zodra hij in zijn verhaal citeert $\TeX$ en het hulpprogramma Bib $\TeX$ volautomatisch de database induiken en een en ander in de juiste bibliografische vorm in het document invoegen. Hetzelfde geldt voor inhoudsopgaven, indexen en dergelijke.

Kortom, $\TeX$ behoedt u voor ellende als organisatie en layout, terwijl de geproduceerde tekst conform de standaard in de internationale wetenschappelijke wereld is.

Shareware op CD-ROM

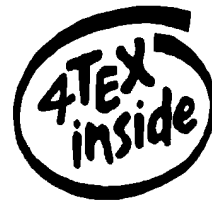
Onlangs werd een CD-ROM uitgebracht met een shareware-versie van $\TeX$, 4 $\TeX$, op zijn beurt weer gebaseerd op Em $\TeX$. Het is een complete schrijversomgeving, compleet met fonts voor alle denkbare printers en videokaarten. Er zijn ook voorzieningen in vreemde talen, van Duits tot Russisch, van Arabisch tot muzieknotatie. Verder bevat de schijf onder meer enkele shareware/PD-editors, waaronder Q en Emacs, conversieprogramma's om van bestaande Word- of WP-documenten $\TeX$ -broncode te maken. Tekeningprogramma's met ‘ $\TeX$ -output’ ontbreken evenmin als de bovengenoemde Bib $\TeX$ spelling-checkers en, last but

¹ *Personal Computer Magazine*, het computerblad van Nederland en België; #10, oktober 1994, blz. 84; ISSN 0772-8077. Gepubliceerd met toestemming van de auteur en PCM redactie.

not least, het GhostScript-programma waarmee elke printer is om te toveren tot een PostScript-printer.

Conclusie

De $\TeX$ -familie krijgt binnen het PC-wereldje minder aandacht dan ze verdient. Vooral in de praktijk van alledag is $\TeX$ als tekstverwerker verre te prefereren boven de dure wysiwygs. De Nederlandse $\TeX$ Gebruikersgroep heeft met deze CD-ROM een belangrijke bijdrage geleverd aan het toegankelijk maken van $\TeX$, en de prijs van f 60,- maakt hem in feite tot een weggevertje.

Specificaties

Besproken programma: 4all $\TeX$, the ultimate $\TeX$ resource.

Producent: Nederlandstalige $\TeX$ Gebruikersgroep.

Toepassing: Tekstopmaak.

Systeemeisen: Een PC met 1 Mb harde-schijfruimte vrij, CD-ROM speler.

Prijs: f 69,- / ca. Bfr 1240, inclusief btw.

Leverancier: Computercollectief, Amsterdam, telefoon 020-6223573; voor België: Het Computerwinkeltje, Mechelen/Brugge, telefoon 015/206645, 050/370961.

The NTG '4all $\TeX$ CD-ROM' on the Macintosh

— and some other ($\LaTeX_{2\epsilon}$) stuff —

Hans Renkema

Theologische Universiteit
Postbus 5021
8260 GA Kampen
tel. 05202-24061

As a Macintosh user I decided to buy the NTG 4all $\TeX$ CD-ROM because it contains the basic $\TeX$ - and METAFONT-files as well as many other interesting styles and files and so you can get rid of a lot of floppydisks.

How to access the MS-DOS files on it? Of course you need a CD-ROM player (in my case the Apple CD 300) with the appropriate driver and other software. Your MAC must also have a Superdrive. Furthermore you need two important and useful programs: *SoftPC* and *Apple Exchange*.

First some details about *SoftPC*. This program changes your MAC in a PC AT (286).¹ A part of your MAC-drive(s) functions as the C-drive² and the Superdrive as drive A.

SoftPC has a remarkable feature which enables access to *Network Disks*. So any disk on your MAC — even any separate folder — can be installed as E-drive or F-drive and so on.³ Of course any CD-ROM or any folder on it, can be appointed to be for example drive E. And so you can copy files from E to any other disk.⁴ I copy to the C-drive because here I have installed the program ARJ.EXE which is also on the NTG CD-ROM. Among other things this program allows you to unpack the often used *arj. archives*.⁵ If you want the CD-ROM files from archive *x.arj*⁶ to be unpacked and written in a special folder (e.g. F) on the MAC, you have to type after the prompt (`c:\>`) *arj e x f:*⁷ and give an enter. And — if everything is done right — the unpacking of archive *x* will take place and the files are written in the appointed folder on the MAC-drive. When

the unpacking is completed you leave *SoftPC* and return to your MAC-environment.

Looking in the destination folder you see the files you wanted, having a PC-icon. However, you can't use them instantly, because — and this is important — they are in the IBM-ascii format, which is different from MAC-ascii. Now the second program '*Apple Exchange*' has to be used. Its main function is to make MS-DOS-files accessible for the MAC and the reverse. So it is able to change IBM-ascii into MAC-ascii.⁸ Happily enough '*Apple Exchange*' can handle a lot of files in the same run. Because it cannot write the conversion of the files in the same folder you have to appoint another destination folder. After this procedure Oz $\TeX$ and other $\TeX$ -implementations can handle the files.⁹

This whole procedure is necessary if you want to install the new(est) $\LaTeX_{2\epsilon}$ format. In *SoftPC* you can copy from any floppydisk or CD-ROM to drive C the $\LaTeX_{2\epsilon}.arj$, unpack it writing the files in a folder on your MAC-drive.¹⁰ After conversion of the ascii-format it might be necessary to exchange an older file *ltpatch.ltx* for its latest version.¹¹ In Oz $\TeX$ you focus the fileselector on the file *unpack.ins* and hit the cancel box. Then start INITEX and type: *unpack.ins*. In the run a lot of files are produced which have to be placed in the subfolder $\LaTeX_{2\epsilon}$ in the folder *TeX inputs* of Oz $\TeX$.¹² The main file produced is *latex.ltx* which is used by INITEX to build the $\LaTeX_{2\epsilon}$ format.

¹ You can even run 4all $\TeX$ on it!

² Another part can be drive D.

³ It goes to T.

⁴ Suppose you are in the directory of the files you want, you have to type after the prompt the MS-DOS command: `'copy x.y c:'` (without the quotes). *x.y* can be any archive or file, and *c* can be any other destination drive.

⁵ This is done with option *e*. For ZIP-archives there is an UNZIP utility available which can be used directly on the MAC.

⁶ *x* can be any name.

⁷ This is horrible but I can't help it.

⁸ For this you have to choose the mode *textconversion*.

⁹ Some editors on the MAC can also read IBM-ascii and you don't see any difference because the signs for linefeeds and carriage returns are left out. But IBM-ascii confuses for example Oz $\TeX$ and CMac $\TeX$ producing in a $\TeX$ -run an *out of memory* message. In this case the shareware editor *Alpha* is very useful because it indicates which kind of ascii is used: IBM, MAC or UNIX. It is also capable of conversion *vice versa*. So MAC $\TeX$ -files can be made accessible for MS-DOS and UNIX.

¹⁰ Don't throw away any of the files because they are listed for installation.

¹¹ Momentarily (sept. '94) patch level 3.

¹² Or in the folder *TeX inputs* of $\TeX$ TURES.

Makefont: a new $\LaTeX$ utility

Wietse Dol

Landbouw-Economisch Instituut (LEI-DLO)
 P.O.Box 29703
 2502 LS Den Haag
 The Netherlands
 w.dol@lei.agro.nl

Abstract

The second release of the 4all $\TeX$ CD-ROM comes with $\LaTeX$ 3.25. This version of $\LaTeX$ has a new utility that is not described in the manual. In this note I will explain the use of this extra feature: *Makefont*. With the `makefont` utility it becomes easy to include whatever PostScript font you need into your ($\LaTeX$) $\TeX$ documents. If you have a complete font family of PostScript fonts you can also decide to develop your own style file and use this as your default font family (instead of the CMR family).

1 Introduction

The need to include a PostScript font into my documents comes from the fact that our institute uses the Frutiger font for all our reports and papers. This PostScript font can be used within WordPerfect (only in combination with a PostScript printer) and that challenged me to make it also available for $\TeX$ (on any printer).

Before you can use a PostScript font within $\TeX$ documents you need several utilities to convert the PostScript font into all kinds of other files (`.vfb`, `.tfm` and `.pk`). For a good explanation of PostScript fonts I refer to the article of Phons Bloemen (included in this MAPS).

To include a PostScript font you need the `.afm` file and a `.pfb` or `.pfa` file. The `.afm` (Adobe font metric) can be more or less explained as the PostScript counterpart of the `.tfm` file within $\TeX$. I.e. it contains the information about the sizes of the characters. The `.pfb` or `.pfa` file can be seen as the PostScript versions of a `.mf` file METAFONT uses. The difference between a `.pfb` and a `.pfa` file is that the first one is a binary file and the second one is an ASCII file. In this note I will use the Frutiger font as an example (i.e. `ftli....afm` and `ftli....pfb`).

If you do not have an `.afm` but only a `.pfm` (i.e. this file is used within MS-Windows) you can convert the `.pfm` into an `.afm` with the utility `pfm2afm.exe`. This utility can of course be found on the 4all $\TeX$ CD-ROM directory `d:\emtex\utility`.¹ Note, however that not all the information contained in the `.afm` is also available in the `.pfm`, so there may be some loss in quality.

2 Makefont utility

In this section I will not try and explain all the technical details but only will describe what is to be done before we have converted a PS font for use within $\TeX$.

The first thing that should be done is to convert the `.afm` file into a `.tfm` file. This is done by the utility `afm2tfm.exe`. As a result of differences between font encodings we also need a virtual font. The virtual font is generated by the programs `vptovpl.exe` and `vp-tovf.exe`. When we want to view or print the font a bitmap needs to be generated (i.e. a `.pk` file). This `.pk` can be generated by using the `ps2pk.exe` program.

When $\LaTeX$ misses a font it will check if it is a PostScript font or a Metafont font. When it is a `.ps` font it will call `ps2pk.exe` to generate a bitmap from the PS font. When it is a `.mf` font it will call Metafont to generate the missing font. The user doesn't need to bother, after the detection of a missing font, $\LaTeX$ will check a file called `c:\texfiles\4system\psfonts.inf`² if it is a PS font. If you want bitmaps of PS fonts you need to add the PS fonts to this file. If you want to use the PostScript font with `dvips` to print on a PS printer, then you need to add this font to the `c:\texfiles\4system\psfonts.map` file. If you want to use the PS font with Ghostscript you need to update the file `c:\texfiles\4system\fontmap`. Of course all these files are updated anatomically within the `makefont` utility.

In figure 1 we can see the $\LaTeX$ menu after choosing the `makefont` utility (i.e. the utility option in the main menu). First you need to select a PS font you want to convert. This is done by pressing the . You can type the font name

¹ Assuming that the CD-rom drive is called `d:`

² Assuming that the 4all $\TeX$ CD-ROM installation is done on the `c:` drive

or use the wildcard options as anywhere else in the $\LaTeX$ workbench. You can select from all the .afm files that are stored in the directory specified by the environment variable %MYPSPFONTS. This variable is stored in the file `c:\texfiles\4system\texuser.set`.

By pressing the `[E]` you can select one of the following three encoding:

- No font encoding: use Adobe encoding
- old NFSS v.1 encoding
- new NFSS v.2 (Cork) encoding

The default encoding is the old NFSS v.1 encoding (see also Phons Bloemens article in this MAPS).

The letter `[T]` will allow you to select one of the following transformations:

- Raw (no transformation)
- Caps-small caps
- Oblique
- Narrow.

The default transformation is Raw (no transformation). The type of transformations as well as the use of fonts are clearly explained in the 'L $\LaTeX$ companion'.

By pressing `[S]` you can edit the font-setting files: `ps-fonts.map`, `psfonts.inf`, and `fontmap`.

After selecting the font, the encoding and the type of transformation you now can convert the PS font for use within $\TeX$, simply by pressing the `[C]`. Because not all the PS fonts follow Karl Berry's font naming rules, I decided to

take the first 5 letters of the PS font and the last character of the font name to make the (L $\LaTeX$) $\TeX$ font. For example the PS font `testfont.ps` will result in the $\TeX$ font `testft`. After generating the files needed within $\TeX$ and updating the font-setting files $\LaTeX$ will tell you how to use the font within your document. Converting the font `ftli____.afm` will result in the following message:

```
The PostScript font ftli__ is now available for
use within TeX. Within LaTeX this is done by
defining the font, e.g.
```

```
\font\ownfontname=ftli__
or
\font\ownfontname=ftli__ at 12pt
or
\font\ownfontname=ftli__ scaled \magstep2
```

```
The font is activated e.g. by the command
{\ownfontname This is a test}.
```

```
When using NFSS v1 just look at the file
cd:\emtex\latex209\ps\avantgar.sty
and with NFSS v2 look at the file
cd:\emtex\input2e\psnfss\times.sty
how the new font can be used within NFSS.
```

After converting the font you can view or print the font in a fonttable. As an example I show you the output for the Frutiger Light Italic font in tabel 1.

Although this utility is still experimental and will probably contain bugs, I think that it is valuable for everyone who would like to use PS fonts in his documents and then print these fonts without having a PS printer.

Happy $\LaTeX$ -ing...

```

===== 4 $\TeX$  v3.25 =====

```

```

AFM file      : ftli____.afm
Transformation: Raw
Encoding type : NFFS v.1 encoding

```

```

Makefont menu:
-----
choose Font to convert
Convert font
change Encoding type
choose Transformation
edit font-Setting files
Print fonttable
View fonttable
show Log file fonttable
Return to main menu

make your choice...

```

```

===== (c) 4U 1991-1994 =====

```

Figure 1: *The makefont utility*

Test of Frutiger Light Italic on January 22, 1995 at 1813

<i>0</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>
<i>}8</i>	<i>}9</i>	<i>}A</i>	<i>}B</i>	<i>}C</i>	<i>}D</i>	<i>}E</i>	<i>}F</i>

Table 1: *The Frutiger Light Italic Font*

T_EX zonder omhaal voor Atari ST en andere PC's (V)

Robert Best

best@zeus.rijnh.nl

Abstract

T_EX kan niet alleen instructies uitvoeren maar ook vragen. Het resultaat hangt dan af van de antwoorden van de gebruiker: interactie. Als voorbeeld maken we een brief waarbij de gebruiker (die niets van T_EX hoeft te weten) nog de afzender en de geadresseerde kan aangeven. En ... T_EX doet niet moeilijk over Poolse accenten.

Deze cursus is een herdruk van een serie artikelen uit het blad ST¹, uitgegeven door Stichting ST². *Daar zijn de in de tekst genoemde schijfjes te verkrijgen.*

1 T_EX interactief

Tot nu toe hebben we T_EX gebruikt om tekst en figuren in een bepaalde opmaak op papier te krijgen³. Daarbij geeft T_EX wel commentaar, maar dat betreft dan meestal onze verkeerde instructies. Als die verbeterd zijn, voert T_EX ze uit. Basta. Maar met T_EX zijn ook programma's te maken voor interactief gebruik: tijdens de uitvoering worden nadere instructies gevraagd en gegeven. Als voorbeeld maken we een brief waarbij de gebruiker nog kan kiezen uit een aantal afzenders en/of geadresseerden. We onderscheiden dus de programmeur die het T_EX-bestand maakt, en de gebruiker die dat bestand alleen verwerkt met `tex.prg` enz. of met de shell `ctex.prg`

1.1 Dialoog

De eenvoudigste manier om instructie te vragen aan de gebruiker is als volgt:

```
\message {Van wie is deze brief? }
\read -1 to \afz
```

\message zet de vraag op het scherm en \read -1 laat T_EX wachten op het antwoord, dat van het scherm (-1) gelezen wordt. Stel dat de gebruiker Pieter Maas tikt, en [Return]. Dan slaat T_EX dit antwoord op onder \afz en verderop in de brief is \afz dan te gebruiken als afkorting (macro) voor Pieter Maas.

Op deze manier kan \afz maar één regeltje tekst bevatten, dat achter de vraag getikt moet worden.

1.2 Adres intikken

We willen nu een adres van maximaal vijf regels laten tikken door de gebruiker, onder de vraag 'Wat is het adres?'. Daarvoor moeten we niet `message` maar `write` gebruiken. Bovendien is het commando `immediate` nodig, anders zet T_EX de tekst pas op het scherm, als de eerste briefpagina vol is. Maak eerst een macro

```
\def\print{\immediate \write -1 }
```

en zet in de brief op de plaats waar het adres moet komen:

```
\print {Wat is het adres? (max. 5 regels)}
\read -1 to \regel \regel \par
\read -1 to \regel \regel \par
\read -1 to \regel \regel \par
\read -1 to \regel \regel \par
\read -1 to \regel \regel
```

1.3 Menu

We laten de gebruiker kiezen uit een aantal namen en vervolgens T_EX het bijbehorende adres opzoeken in een adresbestand. Eerst het menu.

```
\print {1 P Maas}
\print {2 A v Goet}
\print {3 J Jansen}
\message {Voor wie is deze brief? Tik 1, 2 of 3}
\read -1 to \adr
```

De gebruiker krijgt zo drie namen te zien, hij kiest door een cijfer te tikken, en T_EX bergt dat in \adr op.

1.4 Adreslijst ...

Dan het bestand dat bijvoorbeeld `data.tex` heet en er als volgt uit kan zien:

```
{Dr P M Maas
Azuriet 2
Leusden}
{Baron A van Goet tot Slegt
Melafier 5
Ede}
{Jan Jansen
Herikhof 10
Amersfoort}
```

De namen zijn natuurlijk verzonden en de lijst kan uitgebreid worden.

¹Uitgave ST50.

²Stichting ST, Postbus 11129, 2301 EC Leiden, tel. 071-130045. ST is een onafhankelijk tijdschrift van en voor gebruikers van Atari ST computers.

³Zie MAPS #10 (mei '93); #11 (nov '93); #12 (mei '94).

1.5 ... lezen

Zet in de brief op de plaats waar het adres van de gekozen persoon moet komen:

```
\count1 \adr
\openin 1 DATA
{\obeylines
\loop
\read 1 to \adres
\advance \count1 by -1
\ifnum \count1 > 0 \repeat
\adres}
```

Dit is een slimme routine die Rens Swart mij toestuurde in een mooie met T_EX gezette brief. Het werkt als volgt. In de eerste regel wordt het cijfer `\adr` omgezet in een getal. (T_EX maakt als programmeertaal onderscheid tussen het teken 2 en het gehele getal 2.) De getalregisters `count1` t/m `count9` zijn beschikbaar voor de T_EX-programmeur. In de 2e regel wordt het bestand `data.tex` geopend om te lezen. T_EX kan 16 files tegelijk open hebben genummerd van 0 tot 15. In de programmalus `\loop ... \repeat` wordt uit bestand 1 (=DATA) een adres gelezen en opgeborgen in de macro `\adres`. Vervolgens wordt met `advance` de teller `count1` verminderd met 1. Dan leest T_EX het volgende adres waarbij `\adres` steeds overschreven wordt, tot de teller 0 is. Dat is het juiste adres, de lus eindigt, en met de laatste regel wordt het in de brief opgenomen. `\obeylines` dient om T_EX zich aan de regelindeling te laten houden.

De accolades om de adressen in DATA zijn belangrijk. Als je ze weglaat leest `read` steeds een regel in plaats van een heel adres.

2 Poolse accenten

Rein Bakhuizen van den Brink heeft de problemen aan de orde gesteld die tekstverwerkers hebben met bijzondere accenten zoals bijvoorbeeld het Pools kent. WordPerfect zou het enig bruikbare programma zijn. Bij andere programma's moet er moeizaam aan fonts gesleuteld worden.

En T_EX dan? Inderdaad een onvergelijkbare tekstverwerker. T_EX en WP hebben gemeen dat ze tekst opmaken om af te drukken. Maar ze verschillen hemelsbreed: T_EX is gemaakt door één professor en WP is het product van een legertje programmeurs in een multinational. Beide geslaagd, als wetenschappelijk project, respectievelijk massaproduct.

T_EX heeft met vreemde accenten weinig moeite. Kijk maar: `ĆŃÓŚŻ` maak je door `\'` voor de letter te tikken.

`\L` geeft Ł met een dwarsstreepje.

De punt op `Ż` zet je met `\.z`.

Iets moeilijker zijn `Ą` en `Ę`. Met de cedille `\c` krijg je `Ą` en `Ę`, niet echt goed. Ik heb ze gemaakt door de ' eronder te schuiven zoals beschreven in MAPS 93.1 pag. 64:

```
A\kern-.5em\lower1.5ex\hbox{' }
```

Kleine letters met Poolse accenten gaan natuurlijk net zo.

T_EX zonder omhaal voor Atari ST en andere PC's (VI)

— aan het werk met METAFONT —

Rens Swart

De Blickestraat 199, 3572 WC Utrecht

Abstract

METAFONT is een programma waarmee het mogelijk is om via wiskundig beschreven curves en oppervlakken lettertypes of andere symbolen te ontwerpen. Deze kunnen gebruikt worden in het zetprogramma T_EX.

Dit artikel gaat niet in op het werkelijke ontwerp-proces en zelfs nauwelijks op de faciliteiten die METAFONT hiertoe biedt, maar op de vraag hoe METAFONT functioneert in de Atari-omgeving, gebaseerd op het Public Domain pakket van Christoph Strunk.¹ Kortom: hoe kun je aan het werk met METAFONT?

Deze cursus is een herdruk van een serie artikelen uit het blad ST², uitgegeven door Stichting ST³. Daar zijn de in de tekst genoemde schijffjes te verkrijgen.

1 Inleiding

METAFONT en T_EX zijn nauw met elkaar verwant. Beide zijn ontworpen door een hoogleraar Wiskunde en Informatica van de universiteit van Stanford in de Verenigde Staten van Amerika, Donald Knuth. Deze ergerde zich zo aan de typografische kwaliteit van zijn boeken dat hij eind zeventiger jaren besloot programmatuur te ontwikkelen die het wetenschappers mogelijk moest maken zelf hun artikelen en boeken te zetten. Daarbij wilde hij de typografische kennis en het grafische inzicht van ambachtelijke zettters in het pakket inbouwen.

Er ontstonden twee pakketten: T_EX om teksten te zetten en METAFONT om hiervoor de lettertekens te ontwerpen. T_EX is een geavanceerd programma vol typografische kennis, dat bij de opmaak van een regel niet alleen naar die regel kijkt maar ook naar de consequenties voor de gehele bladzijde, hetgeen de kans op typografisch niet geheel bevredigende uitvoer verkleint. Het programma werkt daarom ook niet interactief: een tekst moet worden voorzien van opdracht-codes en vervolgens door een soort vertaler gehaald worden. Met name het automatisch zo fraai mogelijk zetten van formules is de sterke kant van T_EX. Het gebruik van het pakket is in de Wiskunde en Natuurwetenschappen wereldwijd zeer verbreid.

Knuth heeft voor het gebruik in T_EX met zijn programma METAFONT een familie lettertypes gemaakt die hij Computer Modern noemt. De tienpunts romein bijvoorbeeld heet daarom cmr10, de 8 punts bold extended (breed vet) heet cmbx8. Het gebruik van METAFONT om lettertypes te maken heeft lang niet zo om zich heen gegrepen als het gebruik van T_EX, zodat cmr algemeen gebruikt wordt.

Werken met METAFONT is geheel anders dan werken met T_EX. Is voor het eenvoudigste gebruik van T_EX nauwelijks kennis nodig en kunnen met enkele opdrachten al fraai gezette teksten gemaakt worden, METAFONT moet men eigenlijk zien als een programmeertaal, waarmee alleen goede resultaten bereikt kunnen worden als men hem na een gedegen studie enigszins in de vingers heeft zitten. Het METAFONTboek van Donald Knuth (uiteraard opgemaakt met T_EX) is onmisbaar.⁴ En dan nog komen daarin alleen de faciliteiten van METAFONT aan bod, niet het ontwerpen zelf. Het ontwerpen van lettertypes is een vak apart en vergt veel tijd en goede smaak.

2 Wat doet Metafont?

Om het procedé van het ontwerpen en beoordelen van een lettertype in METAFONT te begrijpen is het goed eerst te schetsen wat er gebeurt als een kant-en-klaar ontwerp door METAFONT gehaald wordt. Een METAFONT-bestand bevat voor ieder teken in het lettertype een soort programma dat de vorm van het teken, de te gebruiken denkbeeldige pennen en de weg die met elke pen moet worden afgelegd beschrijft. METAFONT kijkt welke pixels hierdoor uiteindelijk zwart worden en schrijft dit pixelbeeld weg.

METAFONT rekent zelf in pixels. Omdat het onprettig zou zijn als een letter op een Deskjet-afdrukker met 300 pixels per inch driemaal zo klein zou zijn als op het scherm met 96 pixels per inch, kan METAFONT worden megedeeld hoeveel millimeter een letter moet zijn. METAFONT rekent dan zelf uit hoeveel pixels dat is, afhankelijk van het uitvoerapparaat. Daartoe zijn in de *plain base* (de standaard

¹ Verkrijgbaar in het public domain bij de Stichting ST, schijven B95 t/m 105.

² Uitgave ST51.

³ Stichting ST, Postbus 11129, 2301 EC Leiden, tel. 071-130045. ST is een onafhankelijk tijdschrift van en voor gebruikers van Atari ST computers.

⁴ The METAFONTbook, Donald E. Knuth, Addison-Wesley, ISBN 0-201-13444-6, prijs omstreeks f 65,-.

macroverzameling van METAFONT) een aantal modi gedefinieerd waarmee onder andere het aantal pixels per inch kan worden gegeven. Zo is er een *mode=atari* (voor het scherm) en een *mode=deskjet*, die we in het vervolg zullen gebruiken als we het hebben over het maken van lettertypes voor de afdrucker. Later gaan we verder op het begrip modus in.

Van het *.mf*-bestand met het lettertype maakt METAFONT een *generic font*-bestand *.gf*. Dit kan worden gecomprimeerd met het programma *gftopk*, dat een *.pk*-bestand (*packed*) oplevert. Hierin wordt elk teken exact in pixels beschreven. Tegelijk levert METAFONT een *.tfm*-bestand (*T_EX font metric data*), waarin de diverse afmetingen van elk teken worden beschreven. Wordt nu met T_EX een tekst gezet uit dit vers gegenereerde lettertype, dan gebruikt T_EX het *.tfm*-bestand om te kijken waar de tekens precies moeten komen. T_EX hoeft tenslotte niet te weten waar de pixels komen, alleen hoe de letters tegen elkaar gezet moeten worden en dat is alleen afhankelijk van hun afmetingen. T_EX maakt een *.dvi*-bestand (device independent, apparaat-onafhankelijk) waarin dat staat. Ten slotte is er nog een programma nodig dat aan de hand van het *.dvi*-bestand de pixels werkelijk op de plek van elk teken zet. Dat programma gebruikt het *.pk*-bestand, dat elk teken in het juiste aantal pixels voor het betreffende uitvoerapparaat beschrijft. Omdat dit programma het aldus in het geheugen opgebouwde veld pixels samen met de juiste grafische printercommando's naar de printer (of het scherm) moet sturen, is er voor elk uitvoerapparaat een apart programma, bijvoorbeeld *dvi_dj* voor de Deskjet inktstraaldrukker of *dvi_view* voor het scherm.

Voor elke vergroting van een lettertype — heel eenvoudig aan METAFONT mee te geven — is de beschrijving in pixels natuurlijk anders. Daarom is er voor elke vergroting een apart *.pk*-bestand. In de Atari-omgeving hebben ze exact dezelfde naam. Daarom is ervoor gekozen om ze in verschillende folders te plaatsen om ze te kunnen onderscheiden. In de foldernaam is de vergroting opgenomen.⁵ Dit gedoe met folders neemt METAFONT niet zelf voor zijn rekening: dat doet de *shell* *c_mf.prg*, die de onvolprezen Christoph Strunk er voor de Atari omheen gemaakt heeft. Voor T_EX maakt een vergroting niet veel uit, omdat het niets met pixels te maken heeft: het berekent gewoon de vergrote afmetingen van elke letter uit het *.tfm*-bestand.

3 Basisgebruik Metafont

Doorgaans zal men METAFONT alleen gebruiken om met behulp van bestaande lettertype-ontwerpen lettertypes aan te maken op de gewenste vergrotingen en voor de gewenste uitvoerapparatuur. Laten we even kijken hoe dat gaat. In het vervolg ga ik ervan uit dat u het complete public domain T_EX-pakket van de Stichting ST hebt en dat u dat

geïnstalleerd hebt op harde schijf. Voor METAFONT moeten schijven B102 en B103 geheel zijn geïnstalleerd. Lees bestand *info* op die schijven en kijk eventueel naar de bestanden in *\tex\tex_doc*, met name naar *st_info.txt*.

De METAFONT-programmatuur bestaat uit diverse grote programma's, die zelfstandig te gebruiken zijn. Eenvoudig is dat echter niet. De bewerker van T_EX en METAFONT voor de Atari, Christoph Strunk, heeft een grafische schil om deze programmatuur heen geschreven: *c_mf.prg*. Vanuit dit programma laat bijna alles zich eenvoudig met de muis sturen. Na automatische installatie staan de meeste parameters al goed. Bekijk bijvoorbeeld menukeuze *Environment* onder *Parameter* en lees eventueel genoemde *st_info.txt*. De shell moet elk van de programma's kunnen vinden: daartoe dient menu *Finden*. Onder *Arbeiten* wordt het proces werkelijk in gang gezet. Daar staat ook een *externes Programm*: handig is bijvoorbeeld een editor, die onder *Finden* wel eerst moet worden aangemeld. Het uitvoerapparaat waarvoor moet worden gegenereerd laat zich eenvoudig onder *Device* aanklikken. De vergroting laat zich eveneens makkelijk kiezen.

Nu worden de gewenste lettertypes aangeklikt, de gewenste vergroting ingesteld en het apparaat waarvoor de lettertypes moeten worden aangemaakt. De schil kan zelf nagaan of lettertypes al aanwezig zijn en zal dat melden of ze direct aanmaken. Welke van alle getoonde lettertypes ontbreken op de ingestelde vergroting kan worden getoond door *c_mf* ze te laten selecteren: kies *selektieren-fehlende* onder *Auswahl*. Veel praktischer is zelf de gewenste lettertypes aan te klikken en vervolgens *Auswahl: Testen, welche fehlen* onder *Arbeiten* te kiezen, of *Fehlende erzeugen*, waarna de ontbrekende terstond worden gemaakt.

De schil kan ook gebruikmaken van bestanden met lettertype-lijsten. Een aantal staat in de folder *\metafont\fts*. Lijsten hebben, behalve dat men zelf een voorkeurselectie kan maken, als voordeel dat verschillende vergrotingen kunnen worden aangegeven: bij aanklikken (*Auswahl*) kan dat niet. De schil controleert na selectie van *Liste: Fehlende erzeugen* onder *Arbeiten* zelf welke lettertypes nog niet aanwezig zijn. Zelfs de voor de vergrotingen benodigde folders worden automatisch gemaakt.

Het is ook mogelijk vanuit T_EX de nog ontbrekende lettertypes, nodig voor laten we zeggen *brief.tex*, automatisch te laten aanmaken. Nadat T_EX op *brief.tex* is losgelaten kiezen we in de T_EX-schil *ctex.prg* onder *Arbeiten* voor *Fonts erzeugen*. Uit *brief.dvi* wordt dan *brief.fts* gemaakt, waarna de METAFONT-schil gestart wordt. Nu kan (na kiezen van het juiste uitvoerapparaat) *Liste: Fehlende erzeugen* onder *Arbeiten* worden gekozen.

⁵In de Atari-omgeving bevat de folder *\tex\font_s* folders voor verschillende vergrotingen van de beeldscherm-lettertypes. De niet-vergrote lettertypes staan in folder *font0096*: 96 is het aantal pixels per inch van het scherm. Lettertypes voor een vergroting met magstep 2 (1,2 maal 1,2) staan in *font0138*: 138 is 1,44 maal 96. De bestanden zelf heten allemaal bijvoorbeeld *cmr10.pk*. Knuth gebruikt oorspronkelijk in plaats hiervan *cmr10.96gf* voor het niet vergrote lettertype en *cmr10.138gf* voor het 1,44 maal vergrote lettertype, zodat geen afzonderlijke folders nodig zijn.

Bij de standaardinstellingen van `c_mf` komen de `tfm`-bestanden terecht in `meta-font\outputs`, terwijl `ctex` ze zoekt in `\tex\tfm`. Copieer ze dus daarheen, als ze er nog niet stonden.

Eigen instellingen van de schil kunnen worden bewaard: door *Speichern* onder *Parameter* te kiezen wordt bestand `c_mf.inf` geschreven. Bij starten van `c_mf.prg` wordt dit automatisch geladen. Het is niet mogelijk meerdere sets instellingen te bewaren, tenzij door tevoren en nadien het bestandje te hernoemen.

4 Bestanden voor Metafont

De schil `c_mf` zit zo slim in elkaar dat alle benodigde bestanden worden gevonden. Wat gebeurt er bijvoorbeeld als we het standaard Computer Modern Roman lettertype op 12 punts willen hebben, maar met factor 1,2 vergroot? Na *alle deselektieren* onder *Auswahl* klikken we op `cmr12`. We kiezen *HP Deskjet* onder *Device*: daarvoor moet het lettertype worden gemaakt. Klik op *Magnification*, kies vergroting 1200. Kijk eventueel of het lettertype er al is: kies *Auswahl: Testen, welche fehlen* onder *Arbeiten*. Er volgt een keurige melding. Kies *Auswahl: Fehlende erzeugen*.

Wat METAFONT doet komt behalve op het scherm ook in een log-bestand. In *Environment* onder *Parameter* staan de *environment-variabelen* die door de schil `c_mf` worden gebruikt om de plaats van de invoerbestanden te bepalen en waarheen de uitvoer moet worden geschreven. `c_mf` bepaalt via *environment-variabele* `MFOUTPUTS` niet alleen waarheen METAFONT de `.gf`- en `.tfm`-bestanden moet schrijven, ook komt daar het logbestand te staan.

Ergens in dat bestand staat: `input cmr12`.

`c_mf` vindt dit bestandje met behulp van een *environment-variabele*, namelijk

```
MFINPUTS = .\atari;.*
```

waarbij, zoals we lezen, de punt de hoofdfolder is, meestal `metafont\inputs\*.mf`. Dit is in te stellen met *Haupt-Ordner* onder *Finden*. `c_mf` is in staat tot drie niveaus diep onder deze hoofdfolder te zoeken naar invoerbestanden. In paragraaf 6 van bestand `st_info.txt` staat dat eerst in `.\atari` wordt gezocht, daarna pas in andere folders onder `metafont\inputs`. Dit heeft Strunk zo geprogrammeerd, omdat gewijzigde bestanden dan in `.\atari` kunnen worden gezet, terwijl de originelen gewoon kunnen blijven staan. `cmr12.mf` wordt uiteindelijk gevonden in `metafont\inputs\cm\param`. Het bestand bevat alleen een flink aantal parameters: het werkelijk genereren gebeurt elders. Door de `generate roman` aan het einde wordt bestand `cm\drive\roman.mf` gelezen. Dit op zijn beurt roept onder andere `cm\drive\roman1.mf` op, waarin de kleine letters staan (`l = lowercase`), maar ook `punct.mf` die onder andere punt, komma, uitroepetekens en haakjes bevat.

5 De plain base

METAFONT is eigenlijk een verzameling primitieve functies. Slechts door het laden van een verzameling macro's is er fatsoenlijk mee te werken. De standaard macroverzameling heet *plain base* en wordt door METAFONT direct geladen. Deze verzameling staat in `\metafont\bases\plain.bse`.

Normaal is dit bestand al aanwezig, maar het is ook aan te maken. Het programma `inimf.ttp` compileert als het ware het METAFONT-bestand `plain.mf` naar `plain.bse`. Zoals in `metafont\inputs\base\plain.ini` te zien is, wordt behalve `plain.mf` ook het bestand `\metafont\inputs\atari\atari.mf` in de *plain base* voor METAFONT ingebakken. In `atari.mf` staan de definities van de modi voor de diverse uitvoerapparaten. Wordt iets in dit bestand gewijzigd, dan heeft dat voor METAFONT dus alleen effect als het wordt verwerkt in een nieuwe *plain base*, dus na opnieuw draaien van `inimf.ttp`. Dit kan in `c_mf` met *Base file erzeugen* onder *Arbeiten*.

Ontwerper Knuth heeft voor zijn Computer Modern lettertypes een speciale macroverzameling gemaakt die resulteert in een speciale base file: `cm.bse`. Als de eerste twee letters van de naam van een lettertype `cm` zijn, neemt `c_mf` automatisch deze base. Dit is vastgelegd bij *BASE files* onder *Parameter*.

Wat `c_mf` doet is direct na de invoerprompt `**` van METAFONT `&CM` doorgeven. Lees het logbestand er maar eens op na. Als het eerste argument dat METAFONT ontvangt begint met een `&`, dan interpreteert METAFONT dat als de naam van een te laden base file. Men kan dus METAFONT naar zijn hand zetten door een eigen base file te laten laden.⁶

6 Modi

Een lettertype wordt altijd speciaal voor één uitvoerapparaat gemaakt, omdat elk uitvoerapparaat andere eigenschappen heeft, zoals het aantal pixels per inch, zwarting, vetheid van de pixels, etcetera. METAFONT kan daarmee allemaal rekening houden. Uiteindelijk doet METAFONT niets anders dan pixels zwart maken of wit laten, maar METAFONT kan op grond van die informatie wel beslissen of bijvoorbeeld dunne lijntjes het beste twee of drie pixels dik kunnen worden.

In het hiervoor genoemde bestand `atari.mf` staan voor vele uitvoerapparaten de bovengenoemde eigenschappen exact beschreven. Er wordt bijvoorbeeld een *modus atari* gedefinieerd, waar onder andere staat:

```
pixels_per_inch:=96; blacker:=0;
o_correction:=0.1
```

Omdat deze modi in de *plain base* zijn ingebakken, kan METAFONT direct aan het werk gezet worden voor elk in bestand `atari.mf` genoemd uitvoerapparaat.

⁶Zie METAFONT-boek blz. 35.

Dit gebeurt door aan het begin van een METAFONT-bestand een modus te vermelden of het als eerste argument mee te geven. `c_mf` doet dat laatste: als als *Device* de *HP Deskjet* is geselecteerd, geeft `c_mf` aan METAFONT mee: `mode=deskjet`; voor *Bildschirm* is dat `mode=atari`. Voor METAFONT heeft dit overigens pas effect als daarna opdracht `mode_setup` wordt gegeven. In kant-en-klare lettertypebestanden gebeurt dit al. Wordt geen modus gegeven, dan gaat METAFONT aan het werk voor `mode=proof`, waarover straks meer.

Het aanpassen van `atari.mf` is doorgaans alleen nodig als een nieuw uitvoerapparaat in gebruik wordt genomen dat niet (geheel) compatibel is met de erin genoemde apparaten. Een nuttige aanpassing is soms echter ook het wijzigen van de parameter *blacker*. Naarmate een afdrucker scherper afdruckt moeten dunne lijntjes iets meer gewicht krijgen. *blacker* moet dan worden vergroot. De in `atari.mf` genoemde factor 0,6 voor de Deskjet is echter aan de hoge kant. Ik heb er 0,2 van gemaakt, alle lettertype-bestanden weggegooid en in twee nachten nieuwe laten berekenen. Denk eraan dat voor lettertypes beginnend met *cm* de base `cm.bse` opnieuw moet worden aangemaakt.

7 Proefvelletjes

Tot nu toe kwam alleen het aanmaken van bestaande lettertypes aan bod, bijvoorbeeld voor een nieuw uitvoerapparaat of in een nog niet aanwezige vergroting. Men maakt dan gebruik van de noeste ontwerparbeid van Knuth en gebruikt zijn METAFONT-bestanden.

Het is ook mogelijk met METAFONT zelf nieuwe lettertypes of andere tekens te ontwerpen, of beter gezegd: op papier te ontwerpen en met METAFONT te maken. Bekijken we echter de omvang en complexiteit van Knuths METAFONT-bestanden, dan is het duidelijk dat enige bescheidenheid ons past. Niettemin: laat ons op verkenning gaan.

METAFONT biedt een fraaie mogelijkheid tot het bekijken en beoordelen van letterontwerpen: proefvelletjes. Dit is een speciale modus, `mode=proof`. In plaats van lettertekentjes van een millimeter of drie waaraan nauwelijks te zien is waarom precies ze nog niet naar wens zijn, zoals bij modi voor het scherm of een afdrucker, zorgt de proefmodus voor een soort proefvelletjes. Op elk vel wordt één teken flink vergroot weergegeven, in een kader dat de omvang aangeeft. De pixels worden weergegeven als grijze blokjes; gelabelde punten komen op de plaats van de referentiepunten waar doorheen METAFONT de curves trekt.

De gang van zaken voor het tonen van de proefvelletjes is geheel anders dan die voor het aanmaken van een lettertype. Op welk uitvoerapparaat de proefvelletjes uiteindelijk ook worden afgedrukt, het aantal pixels per inch is altijd hetzelfde: 2601,72. Dit is exact 36 pixels per punt. Een punt is een eenheid die veel gebruikt wordt in de wereld van druk en typografie als het om lettergroottes gaat; 1 punt is exact het 72,27-ste deel van een inch (25,4 mm), dus

ongeveer 0,35 millimeter. Het idee hierachter is dat uitvoerapparaten in het ontwerpstadium nog niet interessant zijn, de exacte verhoudingen, vorm en afmetingen van de lettertekens wel.

Elk pixel van het ontwerp wordt op het proefvelletje weergegeven door een grijs blokje van (standaard) 4 bij 4 pixels van het uitvoerapparaat. Een voorbeeld: moet een ontworpen teken 10 punten hoog worden, dan wordt het op het proefvelletje getekend in 10 maal 36 grijze blokjes hoog die elk een pixel voorstellen. De totale hoogte van het teken is dus 1440 pixels van het uitvoerapparaat en dat is op het scherm 15 inch en op de Deskjet 4,8 inch.

Voor het weergeven van de proefvelletjes is een speciaal programma aanwezig: `gftodvi.ttp`. METAFONT maakt van het lettertype-ontwerp in de proefmodus een bestand dat eindigt op `.gf`. Het programma `gftodvi` maakt hier rechtstreeks een `dvi`-bestand van. Dit programma draagt zorg voor het tekenen van het kader, het zetten van de titel, de labels bij de punten en het bepalen waar de grijze blokjes komen. Van T_EX wordt geen gebruik gemaakt. Hiervoor gebruikt `gftodvi` de bestanden `cmr8.tfm`, `cmtt10.tfm`, `gray.tfm` and `logo8.tfm`, die in de folder `tex\tfm` moeten staan. Het eerste en het laatste lettertype worden gebruikt voor het bovenschrift, het tweede voor de labels en `gray` voor de uitvergroete pixels.

Hierna kunnen we de proefvelletjes bekijken op bijvoorbeeld het scherm met het van T_EX bekende programma `dvi_view`. Dit programma heeft daarvoor de lettertypes `cmr8.pk`, `cmtt10.pk`, `gray.pk` and `logo8.pk` nodig, die zoals gebruikelijk in de folder `tex\fonts\font0096` moeten staan. Drie fonts hiervan kunnen op het scherm van `c_mf.prg` worden geselecteerd en zijn dus te maken zoals eerder beschreven. `Gray` ontbreekt echter.

De tekenset `gray`, die de grijze blokjes bevat, kan met Knuth's METAFONT-bestand `grayf.mf` gemaakt worden, te vinden in de folder `metafont\inputs\lib`. Dit kan het beste door een ander bestandje worden aangevoerd dat afgestemd is op het uitvoerapparaat zoals het scherm of de afdrucker.⁷ Bruikbaar voor het scherm is het volgende bestandje, dat we `gray.mf` noemen en in `metafont\inputs` zetten:

```
font_identifier "GRAY_ATARI";
input grayf
```

Klik op een leeg vakje in `c_mf` terwijl de control-toets wordt ingedrukt en tik `gray`. Nu kan `gray` zoals gebruikelijk worden aangemaakt. Nadat `gray`, `cmr8`, `cmtt10` en `logo8` voor het scherm op vergroting 1000 zijn aangemaakt, moeten de vier `.tfm`-bestanden nog in `tex\tfm` worden gezet.

8 Experimenteren met Metafont

Nu zijn alle bestanden aanwezig om met METAFONT te kunnen experimenteren. Het eenvoudigst is het het eerste experiment uit het METAFONTboek, dat op bladzijde 31, uit te voeren. Al direct zal een aantal zaken anders gaan.

⁷In appendix H van het METAFONTboek staan op blz. 332 METAFONT-bestandjes die `grayf` aanroepen.

Knuth meldt dat er iets op het scherm verschijnt, maar dat gebeurt op de ST niet. Christoph Strunk heeft op de Atari de opdracht `showit` niet geïmplementeerd.⁸ Wat de namen en de plaatsen van de bestanden betreft, biedt het bovenstaande meer houvast dan Knuth's boek.

Het is het overzichtelijkst om voor de experimenten een nieuwe folder te maken en hier alle invoer én uitvoer in te laten zetten. Maak bijvoorbeeld `metafont\exp` en maak hierin het bestandje `test.mf` met de tekst uit het METAFONTboek:

```
drawdot (35,70);
drawdot (65,70);
draw (20,40)..(50,25)..(80,40);
shipit; end.
```

Nu moet de hele machinerie in werking gezet worden en dat valt niet mee.

9 Gebruik `c_mf` in de proefmodus

De schil `c_mf` leent zich nauwelijks om experimenten met METAFONT in de proefmodus te doen.⁹ Na enig africhten lukt het echter wel. Start `c_mf`. Deselecteer alle lettertypes, klik op een leeg vakje terwijl de control-toets wordt ingedrukt, tik de naam van het testbestandje `test` en selecteer dit nieuwe vakje met een muisklik. Kies als hoofdfolder (onder *Finden*) `metafont\exp`. Wijzig *Environment* onder *Parameter* als volgt: verander `MFOUTPUTS` in een punt (dat is de hoofdfolder). Selecteer *.gf* *erhalten* onder *Parameter*: het `.gf`-bestand hebben we nodig. Kies als *externes Programm* `metafont\bin\gftodvi.ttp`. We hebben nog meer programmatuur nodig, maar daarvoor is binnen `c_mf` geen plaats. We zouden *Finden: GFtoPK* kunnen misbruiken door daar `gftodvi.ttp` selecteren, waardoor een ander *externes Programm* te gebruiken is. Dit heeft niet het gewenste effect, omdat `c_mf` er argumenten aan meegeeft die `gftodvi` niet begrijpt. Toch is het handig, omdat door de foutmelding voorkomen wordt dat `gftopk` het `.pk`-bestand aanmaakt. We hebben dit niet nodig, maar als het er is denkt `c_mf` dat het font er al is en wordt METAFONT niet gestart. We zouden `test.pk` dan elke keer zelf moeten weggooien.

De schil kent alleen echte devices, niet de proefmodus. Klik dus op het vak *Device*: om het met de hand te wijzigen. Verander *Name* in `proof`. Het *Font path* zetten we op `metafont\exp`. De resolutie doet er niet toe: het dient hier alleen om de naam van de folders met de lettertypes te bepalen. Maak er bijvoorbeeld 100 van. Wij gebruiken die folders niet, maar `c_mf` wil ze wel aanmaken en als `gftopk` wel wordt gedraaid, komt hier `test.pk` te staan. Zorg verder dat *Magnification* op 1000 staat.

Kies nu *Auswahl: Fehlende erzeugen* onder *Arbeiten* en METAFONT maakt van `test.mf` `test.gf`. We zien `gftodvi` een foutmelding opleveren en nemen dat voor

kennisgeving aan: druk op return. Start dan het externe programma `gftodvi` onder *Arbeiten*. Geef als parameter `\metafont \exp\test` in tegenstelling tot wat er wordt beweerd, blijkt het toch nodig het gehele pad op te geven. `gftodvi` maakt van `test.gf` `test.dvi`. De mogelijkheden van `c_mf` zijn nu uitgeput. Bewaar alle instellingen met *Speichern*!

Verlaat `c_mf` en start de schil rond T_EX: `ctex.prg`. Druk op H en kies als *Hauptdatei* `metafont\exp\test.mf`. T_EX kan hier niets mee, maar wij wel. Wijzig in *Environment* onder *Parameter* (met uw eigen driveletter):

```
TEXOUTPUTS = D:\METAFONT\EXP
```

`ctex` weet daar dan `test.dvi` te vinden. Bewaar de parameters. Gebeurt dat in `ctex.inf`, dan wordt het automatisch geladen bij het starten van `ctex.prg`: wel zo makkelijk.¹⁰ Druk nu op V, hetgeen `dvi_view` start en de test op het scherm zet. Ha!

De cyclus van een bestand wijzigen (toets E in `ctex`), door METAFONT halen, bewerken met `gftodvi` en bekijken met `dvi_view` is dus door omschakelen tussen `c_mf` en `ctex` uit te voeren. Door de parameters te bewaren wordt met het instellen daarvan geen tijd verloren. Echt prettig werkt het niet. Een volgende keer bekijken we het gebruik van een Unix-achtige schil hiervoor.

10 Enige principes van Metafont

Tot nu toe is METAFONT zelf nog niet aan de orde geweest. We zullen een tipje van de zware sluier oplichten door `test.mf` als volgt te wijzigen.

```
z1 = (35,70);
drawdot z1;
x2 = x1 + 30;
y2 = y1;
drawdot z2;
draw (20,40)..(50,25)..(80,40);
z3 = (50,0); z4 = (50,110);
draw z3..z4..cycle;
penlabels (1,2,3,4);
shipit;
end.
```

De eerste zes regels doen hetzelfde als de eerste drie regels van het vorige bestandje. Het is makkelijk met coördinaten te werken. Elk punt heeft een x-coördinaat (gerekend van links naar rechts) en een y-coördinaat (van onder naar boven). Punt 1 is aan te geven met `(x1,y1)`, maar in METAFONT is hiervoor ook de afkorting `z1` toegestaan. De eerste regel geeft tegelijk `x1` en `y1` een waarde. In de derde en vierde regel wordt punt 2 afgeleid uit punt 1. `y1=y2` betekent eenvoudig: zorg dat punt 1 en 2 op gelijke hoogte komen.

Alle coördinaten zijn uitgedrukt in pixels: daarmee werkt METAFONT. De derde regel betekent dat punt 2 30 pixels

⁸In de nieuwe versies van het T_EX-pakket — inmiddels MultiT_EX geheten — werkt dit wel. MultiT_EX is in Duitsland uitsluitend tegen betaling verkrijgbaar bij Maxon. Wellicht komen we hierop later terug.

⁹Bij MultiT_EX is met het gebruik van de proefmodus wel rekening gehouden.

¹⁰Het overschrijven van `ctex.inf` levert een write error op. Schrijf het eerst weg onder een andere naam, gooi op de desktop de oude `ctex.inf` weg en geef die naam aan het zojuist weggeschreven bestand.

verder naar rechts moet komen dan punt 1. In dit geval hebben die pixels geen relatie tot die van een uitvoerapparaat, omdat we in de proefmodus werken.

Met `draw z3...z4` tekent METAFONT een zo vloeiend mogelijke kromme door de punten 3 en 4. Kunst! Door twee punten is dat gewoon een rechte lijn! Afhankelijk van de coördinaten van 3, 4 en 5 zijn er echter heel fraaie krommen mogelijk met `draw z3...z4...z5`. Door hieraan `...cycle` toe te voegen wordt METAFONT gedwongen de kromme vloeiend met het beginpunt te verbinden. Wij schreven `draw z3...z4...cycle`: slechts twee punten; METAFONT kan haast niet anders dan daar een cirkel

doorheen tekenen, vanwege de eis dat de punten vloeiend moeten worden verbonden.

Het is handig te zien waar de punten nu precies staan waardoorheen METAFONT getekend heeft. Dat kan met `pen-labels` met als argument de punten die getoond moeten worden.

Voorlopig voldoende om mee te experimenteren! Een volgende keer komt het gebruik van een Unix-schil ter sprake, alsmede het afdrukken van proefvelletjes op een printer en de mogelijkheden daarvan.

NT_{EX}1.2

Frank Langbein

e94fla@student.tdb.uu.se (till November 1994),
langbein@mathematik.uni-stuttgart.de

September 1994

I just uploaded NT_{EX} 1.2 on sunsite.unc.edu in /pub/Linux/Incomming/ntex. This should be copied to the position of NT_{EX} 1.1 in /pub/Linux/distributions/ntex (make sure to get 1.2!). NT_{EX} is a T_{EX} distribution for Linux. I tried to remove all the problems reported (especially by Thomas Esser) for NT_{EX} 1.1. There were a lot of changes and I hope that the system works better now. However, I there is still a lot of work left. For a more detailed list of the changes see the file CHANGES on disk ntex01. The complete NT_{EX} distribution needs 13 disks. Please note that the organisation of the disks changed from version 1.1 to 1.2.

For those who do not know TeX/NT_{EX}:

T_{EX} is a software system that was originally written by Donald Knuth to typeset texts. L^AT_{EX} is a set of macros for T_{EX} written to simplify typesetting with T_{EX}. There are a lot of other macros and style files, etc. which were designed for the same pupose. The NT_{EX} distribution also include MetaFont, a program which allows the user to design fonts. NT_{EX} also includes a lot of these fonts. I tried to include a lot of macros and fonts into the NT_{EX} distribution which could be installed for your needs. Also the basic configuration of T_{EX}, etc. can be done with shell scripts and/or during installation time. The purpose of NT_{EX} is to provide a distribution for T_{EX} and the fronts, macros which could be easily installed and configured.

Overview of the packages included in NT_{EX} (for details see the file INFO):

- T_{EX}, MetaFont, BibT_{EX}, xfig and related utilities
- MakeIndex, GLOT_{EX}, IDX_{EX} for indexing

- DVI drivers for X11, postscript, HP Laserjet series, Deskjet500 (xdvik, dvipsk and dvi2ljk are the new versions using kpathsea 2.1)
- The GNU T_{EX}info system
- Formats: plain T_{EX}, extended plain T_{EX}, AMST_{EX}, PicT_{EX}, L^AT_{EX}2_ε (including. AMSL^AT_{EX}, BABEL, SLI_{EX}, ...)
- Various formats for: Arabic, Devanagari, Greek, Hebrew, Hieroglyphs, Tamil, Turkish, Thai, ...
- Suport of the 35 standard Postscript fonts
- Free available Postscript fonts: Charter, Courier, URWAntiquaT, URQGroteskT, Nimbus, Utopia
- Fonts: Sauter Computer Modern Fonts, DC (European fonts), fc (african fonts), astro, bard, blackboard, blackletter, calligra, cherokee, cyrillic, old english, pica, cypriote, dingbat, duerer, elvish, engwar, furthark, georgian, gothic, karta, klinz, la script, logic, ocr-a, ogham, okuda, osmanian, pandora, phonetic symbols, rsfs, tengwar, twcal, ugaritic, mathematical symbols, ...

For error reports, suggestions and comments contact me. I will try to remove all the problems and improve NT_{EX}. Right now I have to concentrate on my lectures, so it might take a little longer until I can reply to your mails. I will have more time after November. Don't bother mailing me bugs and problems.

Send submissions for comp.os.linux.announce to:
linux-announce@tc.cornell.edu

Be sure to include Keywords: and a short description of your software.

BLUe blood in math mode?

Frans Goddijn

goddijn@fgbbs.iaf.nl

11 oktober 1994

Abstract

Some time ago I started work on a book (a collection of letters written by one of the most renowned Dutch publishers, Johan Polak) and at the time I was typesetting it in the Palatino font. Then I heard that the creator of Palatino, the world famous Hermann Zapf, has worked with Donald Knuth. What did they do, I wondered? Is T_EX more famous than we think it is? Did the fingers of both geniuses touch in the creation of our Math fonts? The replies to my queries in T_YP_O-L were promising. You decide.

Zapf meets Knuth

Barbara Beeton wrote:

re Donald Knuth and Hermann Zapf: when Knuth created METAFONT, he enlisted the best help he could get to give him guidance and critique on the font he created (Computer Modern). Hermann Zapf visited Stanford University and, as I understand it, Knuth tried to teach him to use METAFONT, but ultimately Zapf worked as artist and Knuth as supporting craftsman (kind of the relationship between font designer and punchcutter). I'm not sure what, if anything, original came out of this cooperative effort (see below concerning Euler), but the quality of Computer Modern in its mf84 incarnation is very much improved because of it.

Zapf may also have had some influence on the Concrete variation on Computer Modern; certainly his Euler font had a direct influence (ordinary Computer Modern by comparison had too much stroke weight variation for Knuth's taste, so he generated a new set of parameters to produce an Egyptian-style font, and I suspect that Knuth showed Zapf Computer Concrete before publication of Concrete Mathematics), but I can't find any references to him actually critiquing it.

The Euler fonts came out of a suggestion made by Knuth to the American Math Society to create new alphabets for use as math symbols. Zapf, on Knuth's recommendation, prepared drawings of the shapes, and these were examined by a committee comprising of American Mathematical Society staff members and mathematicians with publishing experience. After several iterations of comments and revisions, the drawings were approved, and the work moved to Stanford. Scott Kim, one of Knuth's graduate students, began to create METAFONT programs for the penstrokes from which the font could be assembled. In the event, the facilities of mf79 proved unsuitable for the task. However, this experience led to the drastic revision of METAFONT

(yielding mf84) which provides for filled-in outlines as the norm rather than penstrokes.

The Euler fonts were finally rendered in (non-meta) METAFONT code by another group of graduate students using a graphics tablet to enter coordinates and tangent directions, and this is what we have today. This was all done under Knuth's scrutiny with timely consulting from Zapf, who also gave final approval to the project results. Knuth subsequently made a few modifications to a few letter shapes, and added an extension font containing versions of, e.g., summation and integral signs that blend more neatly with the Euler (and Concrete) shapes than the original Computer Modern versions; Zapf looked at these as well, and gave them his blessing. I know that Knuth and Zapf are still in touch with one another, but I don't know of any current or envisioned projects.

3:16

This still leaves unanswered the question of precisely what *did* Knuth and Zapf work on together. I know that both were involved in designing and producing the book '3:16'¹ that Frans Goddijn mentions, but that's not work on fonts, strictly speaking. I can't find a record of anything else in my T_EX archives, which go back to 1979, so I suspect that it was largely the joint learning experience that occupied them.

Palatino myths

Steven Skaggs, who studied with Zapf, wrote:

(. . .) I might have something to contribute to the Palatino debate. While I can't recall a specific instance when the subject of classification came up in my studies with Zapf, I think he would agree with a position that would say that the terms Old Style, Modern, Egyptian etc. . . simply act as broad handles for folks to use when discussing type. It is not so important to the designer that a given typeface is

¹ '3:16', publ. A-R Editions, Inc., 801 Deming Way, Madison, WI 53717, tel. 00-1-608-836-9000.

‘correctly’ categorized. Of course, as these categories are to a large extent historically derived, and reference a tradition from which new typefaces grow, they are still useful in suggesting likely stylistic features. If I were to say to you that I’m designing a new face and that it is Old Style, you already have a sense of the basic serif construction, weight, axis and so on.

Zapf designed Palatino after a trip to Italy following the war. The great contribution of Palatino (named after the Paltine hill overlooking the Forum Romanum) in my opinion is that it reflects the movement of the chisel edged pen without appearing unduly ‘quaint’ or forced (i.e. the faces of Wm. Morris et al at the century’s birth). Instead he has produced a face based upon the Humanist minuscule script that is an adaptation of the pen technology into the technology of steel. Only a calligrapher who is immersed also in type production and printing can do this.

Whereas designers from Griffo to Robert Estienne to Morrison to Rogers based faces upon earlier faces (Nicolas Jenson primarily), Zapf like Sweynhem and Pannartz or like Jenson himself began with the script as the model. While Palatino may seem too decorative for some occasions, and while it does exhibit the feel of the pen, I would stop short of placing it in a category of Novelty or Decorative faces. We grow tired of Palatino for the same reason we grew tired of Helvetica - it is simply overused. As Univers replaced Helvetica in fashion, so Garamond replaced Palatino. It certainly is no inherent fault of the face itself.

Steven Skaggs (s00skag01@ulkyvm.louisville.edu)

Post-creational inspiration?

Hermann Zapf himself gave rise to the romantic assumption that the Palatino font was inspired by a trip to Italy, but facts prove that in this case, the inspiration must have come *after* the creation, as is shown by the researches of Dutch NTG member Erik Jan Vens:

‘From Sebastian Carter, *Twentieth Century Typedesigners*, p. 146ff:

“In 1941, Zapf was called up, and served as an army cartographer in France, first in Dijon and later Bordeaux, where he began a set of flower drawings which were used in *Das Blumen-ABC*, again cut by Rosenberger and published by the Stempel press in 1948. His war service ended as technically a French prisoner in various military hospitals, but he was quickly released.

On his return he took up the design direction of Stempel, and began the enormous task of rebuilding its repertoire of faces after the devastation of the war. Already in 1946 he had begun work on a pen-formed roman called Novalis, which was not dissimilar to Warren Chappell’s pre-war Trajanus for the same foundry, but was never issued. This work was quickly overtaken by a new face based on Renaissance forms for which the first drawings were ready in 1948, and which made its first appearance

in the introduction to *Feder und Stichel* the following year. It was called Palatino.

Palatino has proved so universally popular that its remarkable qualities tend to be taken for granted. Zapf himself wrote in *About alphabets*,² “The studies and sketches of my Italian visit were converted into the Palatino type family, their very names suggesting Italian models”, and certainly the type’s classical sense of proportion shows every sign of the powerful impact made by the experience of his first visit to Italy on an impressionable young man who had hitherto been working in the Koch tradition. Palatino is so completely unlike such characteristic pre-war German roman types as Weiss Antiqua and Koch’s Marathon that the direct influence of Italian lettering seems needed to explain it.

Nevertheless, the fact is that Zapf did not go to Italy until the Autumn of 1950, by which time Palatino and Michelangelo, those miracles of Renaissance grace, were already cut. Only Sistina, the more robust titling fount, was based on sketches actually made in Italy.

Together with this extraordinary and apparently instinctive absorption of classical letter forms, Palatino still shows beneath its surface the stirrings of penmanship learned from Koch, which leaves small but vital traces on the contours of the letters. While this is never allowed to dominate the shapes, it gives the type its crispness, and prevents it ever becoming bland. The earliest cuttings were more calligraphic in some details, such as the absence of serifs on the tails of p and q, but these were added later.

Palatino was immediately adapted for Linotype composition, since Stempel had held the contract for making matrices for the German brand of Mergenthaler Linotype since 1900, and it has since been adapted for virtually every typesetting system in the West. As it was found somewhat heavy in weight for text setting in the smaller sizes, Zapf designed a lighter version, called Aldus, for Linotype composition sizes (1952-3).”

Again from Carter, p. 154:

“In 1977, Zapf was appointed Professor of Typographic Computer Programs at the Rochester Institute of Technology in New York State, and in 1983 his work with the Metafont design program developed by Professor Donald Knuth at Stanford University produced the Euler type family for the American Mathematical Society. The basic roman is, like Zapf Chancery, really an upright italic, with rounded contours rather in the manner of Goudy; and there are script, italic and even Fraktur versions, as well as many mathematical sorts.”

Lapidary majuscules

This globe-spanning conversation of networking letterfreaks which took place around the turn of the year 1993/4 ended with a message from Freek Wiedijk:

From *Anatomy of a Typeface* by Alexander Lawson, page 124:

“Following his work on Palatino, Zapf went to Italy, visiting Florence, Rome, and Pisa in order to study firsthand the Roman inscriptional letters found there in such pro-

²Hermann Zapf, *About alphabets, some marginal notes on type design*, New York, The Typophiles, 1960 (Revised edition, MIT Press, 1970).

fusion. The sketches he made at this time later became the basis for the Palatino titling fonts Michelangelo and Sistina. The influence of the classical lapidary majuscules is evident throughout the Palatino family, markedly in E, F, and L, which retain the narrow proportions. The swash variants he produced for Palatino italic stem particularly from studies in the Laurentian Library in Florence and the Vatican Library in Rome.”

Hope this helps a bit.

(By the way, if you haven't been there, you should visit Valenton & Henstra in the Nes (behind the Dam) in Amsterdam, where I bought A.o.a.T. It's a great bookstore, specialised in typography.)

Freek

(freek.wiedijk@phil.ruu.nl)

Charles Kinbote

Can we draw any conclusions as to the chance of us having a blue-blooded math font out of the artistic match of Knuth & Zapf? If I behold the beauty in the old style numbers, which have long held itself in disguise as Math Italic, I must say it reminds me of the anonymous king in Vladimir Nabokov's masterpiece 'Pale Fire'³. And if some say I have digressed a bit too far from my subject, I'll end with a remark Charles Kinbote wrote after a footnote of his that was as fascinating as it was beside the point:

'I trust the reader has enjoyed this note'

---

³ Annotated by Charles Kinbote.

CijferBLUes: Verborgen schoonheid in L^AT_EX_{2.09}

Frans Goddijn

goddijn@fgbbs.iaf.nl

11 oktober 1994

Abstract

Een toevallige samenloop van omstandigheden brengt een even verbluffend mooie als oeroude optie van T_EX aan het licht, die tot dusverre door iedereen over het hoofd is gezien.¹

De zakenbrief

Afgelopen week sprak ik met mijn zwager over de tekst van een zakenbrief. Zijn architectenbureau ging fuseren en de relaties moesten hiervan op de hoogte worden gesteld. Nadat we de tekst hadden bekeken, liet hij mij het nieuwe briefpapier zien: een magnifiek ontwerp met de schoonheid van eenvoud. Als je lang met T_EX werkt, krijg je op den duur een typografie-tik: bij een eerste blik op drukwerk gaat het niet zozeer om de inhoud van de tekst als om op de vragen: wat voor letters staan er op? Hoe is de uitvulling? Kunnen zij iets wat ik niet kan?

Vooral de prachtige cijfertjes in huis- telefoon- en bankrekeningnummer imponeerden me. Velen kijken er overheen, maar wie van een fraai tekstbeeld houdt, kent die mooie cijfers: nul, een en twee zijn zo klein als de letter x, de cijfers drie, vijf, zeven en negen zijn groter maar bungelen ontspannen met de benen onder de regel en zes staat samen met acht fier en hoog, over de anderen heen te turen. Wanneer je het als leek van dichtbij beschouwt, ziet het er gek uit, maar in het geheel van de tekst staat het beeld-schoon. In zijn standaardwerk 'Boek over het maken van boeken' noemt Huib van Krimpen ze 'uithangende cijfers' of 'mediaeval-cijfers'. De NTG-leden zullen Van Krimpen nog kennen van zijn indrukwekkende lezing tijdens de 11-de bijeenkomst op 10 juni 1993 in De Bilt. Hoewel hij aangeeft dat sinds 1800 de andere manier van cijfer-zetten (alle cijfers even groot en even hoog) in zwang zijn geraakt, gebruikt hij in zijn voorbeeldige boek *wel* steevast de 'mediaeval-cijfers'...

'Mediaeval'-cijfers:

- De cijfers 12345 en 67890, van een tot nul op rij
- En zomaar 47089 wat cijfers 325416 door elkaar

'Tabel'-cijfers:

- De cijfers 12345 en 67890, van een tot nul op rij
- En zomaar 47089 wat cijfers 325416 door elkaar

Koeiecijfers

Probleem was echter dat de 'broodtekst' van de brief ook cijfers bevatte, en dit waren weer gewone koeiecijfers... Erg lelijk, alsof ze uit het spuitgat van een tube komen. De adressering vloekt met het fraaie briefpapier, de datum is een ketser en ook overige cijfers in de brief vallen ongelukkig op het netvlies. Nu kun je zeggen: 'een kniesoor die daarop let', maar de brief van een architect, vakman in vormgeving, mag kritischer worden bekeken dan de factuur van een fietsenmaker.

Van de voorzitter

Kort daarna zag ik een concept-brief van Johannes Braams, werkzaam bij PTT Research Neher Laboratorium én... onze NTG-voorzitter. Laat hij nou net zulke schitterende cijfertjes hebben... Dit betekende dat ik hetzelfde zou moeten kunnen! Zijn datering stond nog in vermicelli-cijfers, maar dat was waarschijnlijk een uitglijer. Ik vroeg hem (via internet) hoe hij dit had klaargespeeld en Johannes antwoordde me dat dit effect standaard zit ingebakken in de nieuwste versie van L^AT_EX_{2_ε} (eerst macro, dan voorbeeld):

```
\newcommand{\num}[1]{\oldstylenums{#1}}
```

In eerste instantie zouden we \num{250} CD-ROMs gaan maken

Verder schreef Johannes:

'In principe kan dat ook met L^AT_EX_{2.09}:

```
\newcommand{\olstylenums}[1]{%
    $\mit\tenmi#1$}
```

'Oldstyle, of in goed Nederlands mediaeval, cijfers hebben niet zoveel met functionaliteit als wel met leesbaarheid en verstoring van het tekstbeeld te maken. In principe zijn de normale (tabel) cijfers bedoeld voor gebruik in tabellen (vandaar de naam) en mediaeval cijfers voor gebruik in de broodtekst. Tabelcijfers in de broodtekst vallen te veel op. Vanwege dezelfde reden heeft het de voorkeur voor afkortingen en dergelijke die in hoofdletters staan klein kapitalen te gebruiken.'

¹ Bewerking van een deel van een column voor het blad *Computer Info* van SALA Communications, Amsterdam.

In principe moest ik het dus ook kunnen, en wel met een doodsimpel macrootje! Mijn enthousiasme én ongeloof waren even groot als die keer dat ik, vijftientig jaar geleden, ergens las dat je een radio-ontvanger kunt maken met kristal en koperdraad. Als het klopt, is het toch te gek dat zo goed als niemand er gebruik van maakt? In de handleidingen van Lamport en Kopka staan ze niet, terwijl vrijwel alle betere boeken onder mijn handbereik (zoals het levenswerk van Dr. L. de Jong en het fonds van Athenaeum–Polak&van Gennepe) een mediaeval voeren!

Een vondst

Ik probeerde het direct. Helaas, mijn L^AT_EX_{2.09} zwikte op ‘\tenmi’ uit het voorbeeld van Johannes. Jakkas! Ik ben een leek en wil dat ook blijven, vandaar dat ik enkele T_EX-goeroes probeerde te bereiken, maar deze waren niet thuis of in gesprek. Johannes, die ik wel aan de lijn kreeg, gaf me de aanwijzing dat het ligt aan NFSS. Geduldig wachten gaat niet met zulke prachtige cijfertjes onder handbereik, dus ik ben gaan speuren in de boeken.

Toen bleek dat dit bloedmooie ‘fontje’ altijd al heeft bestaan, maar door ingewijden slechts is gezien als een manier om wiskundige formules in cursief te zetten! Donald Knuth heeft ons de Computer Modern Math Italic lang geleden geschonken en iedereen mag het gratis gebruiken maar... we *wisten* het niet! In de vermaarde handleiding ‘A Guide To L^AT_EX’ van Helmut Kopka staat alleen op bladzij 287 een terloopse aanwijzing voor het gebruiken van deze variant op het doorsnee font voor wiskundige formules in T_EX. Zelfs Kopka had niet door dat deze ‘wiskundige’ optie van belang is voor veel anderen!

De oplossing: weg met ‘\tenmi’ en twee accolades erbij.

```
\newcommand{\olstylenums}[1]{\mit{#1}}
```

hetgeen ik heb afgekort tot:

```
\newcommand{\onum}[1]{\mit{#1}}
```

Een test met `\onum{125}` gaf zonder mokken een prachtig cijferbeeld: 125.

Hello Wietse

Mijn vreugdekreten weerklonken via het FGBBS en van Wietse Dol kwam prompt een aanvulling:

```
Date : Oct 09 '94, 20:48
From : Wietse Dol
To : Frans Goddijn
Subj : over cijfers / nu ook in math mode
```

```
\newcommand{\onum}[1]{\ifmmode\mit{#1}\else%
\mit{#1}\fi}
```

Nu kun je zowel

```
\onum{12345}$ als \onum{12345} zeggen.
```

Groet

Dolly

Daarna heb ik een middag besteed aan het herzien van mijn persoonlijke briefpapier-ontwerp (gelukkig wordt het briefpapier tegelijk gedrukt met de brief, zodat ik niet eerst de oude troep hoefde op te maken eer ik op de ‘mooie’ cijfers kon overstappen) en tegelijk heb ik de opmaak van de datering aangepast... voilà! Mijn dag kon niet meer stuk. Een groot deel van de avond zat ik vertederd naar een afdruk van ‘mijn’ cijfertjes te kijken, en op hun beurt keken mijn huisgenoten vertederd naar mij.

Old index

Nadat ik een dag naarna een boek-tekst in aanwas (het boekje over zweefvliegen) had doorgeploegd om overal de gebruikte getallen (bijvoorbeeld ‘150 km/u’) om te zetten (bijvoorbeeld in ‘150 km/u’), ging ik verder.

Met fancyheadings was het eenvoudig om de paginanummering van 56 om te zetten naar *thepage*, maar hoe zat het nu met de index? Dat werd lastig, zodat ik aanvankelijk wilde concluderen ‘het is moeilijk, dus het is lelijk’, zoals wel vaker in T_EX het geval wil zijn. Zou in een index de ‘tabel’-cijfer nodig zijn?

Echter, toen ik even ter bevestiging in Dr. Lou de Jong's luxe uitgave keek, bleek hij *ook* in de index de oldstyle nummering te hebben gebruikt...

Henk de Haan bracht uitkomst: plaats een `filenaam.ist` in de directory bij het te compileren document. Zorg dat er in die `.ist` file het volgende staat:

```
delim_0 ", \onum{"
delim_1 ", \onum{"
delim_2 ", \onum{"
delim_r "-"
delim_t "}"
```

en geef vervolgens in 4allT_EX, Utils, Options de volgende optie:

```
-s filenaam.ist
```

ga verder met Makeindex, compileer het document nogeens, en JA HOOR! Gelukt!

Meer?

Ik ben een voorstander van vooruitgang en ik popel om de overstap naar L^AT_EX_{2_ε} te maken, maar ik vraag me nu af hoeveel méér verrukkelijke truffels er onder de oppervlakte van L^AT_EX_{2.09} schuil gaan. Is dit het begin van een lofzang in vele afleveringen? Wie weet. Straks, als u allen bent overgestapt op L^AT_EX_{2_ε}, leest u welke vondsten het wroetende Biggetje L^AT_EX User, afgekort BLU, verder deed: BLUES out of Ancient Terra Incognita.

The new L^AT_EX: L^AT_EX2_ε

June 1994

The L^AT_EX3 project team is pleased to announce the release of the new standard version of L^AT_EX. It is upwardly compatible with existing L^AT_EX documents, and contains new features including the long-awaited graphics extensions.

Over the years many extensions of L^AT_EX have been developed. This is, of course, a welcome development, since it shows that the L^AT_EX system is in a healthy state. It has, however, had one unfortunate consequence: there were several incompatible systems all claiming to be L^AT_EX.

The new L^AT_EX puts an end to this unsatisfactory situation – it gives access to all extensions such as S^LI^TE_X, A^MS^LA^TE_X, and P^SI^LA^TE_X, based on a single format. This will end the proliferation of mutually incompatible dialects of L^AT_EX.

We have also introduced a small number of often-requested features (such as more control over float placement) and an improved interface for writers of document classes and packages.

The new L^AT_EX is described in a new edition of ‘L^AT_EX: A Document Preparation System’ by Leslie Lamport (to appear during 1994) and ‘The L^AT_EX Companion’ by Goossens, Mittelbach and Samarin, both published by Addison-Wesley.

From now on there will be a new distribution of L^AT_EX twice a year, in June and December.

The new L^AT_EX can be retrieved by anonymous ftp from the CTAN archives:

```
ftp.tex.ac.uk /tex-archive/macros/latex/base
ftp.shsu.edu /tex-archive/macros/latex/base
ftp.dante.de /tex-archive/macros/latex/base
```

Important note: *During the transition phase to the new release the directory name may actually remain*

```
/tex-archive/macros/latex2e/base
```

This is only until the archive sites have updated their collection.

Apologies and Thanks

For obvious reasons, we have not been able to incorporate everyone’s suggestions for improvements or fixes to L^AT_EX.

We are nevertheless very grateful to everyone who has made suggestions and/or reported bugs and other problems with old versions and with the beta-test versions. We hope that all of your reports have been answered by one of us: if not, please let us know. We have given them all serious consideration and, in many cases where we have not been able to act on them now, we have added them to the list of things that need further attention in the future. Also, of course, many of them could be developed into useful L^AT_EX packages, by you!

For the L^AT_EX3 Project

Johannes Braams
David Carlisle
Michael Downes
Alan Jeffrey
Frank Mittelbach
Chris Rowley
Rainer Schöpf

Document Classes and Packages for $\text{\LaTeX}2_{\epsilon}$

Johannes Braams

PTT Research
P.O. box 421
2260 AK Leidschendam
The Netherlands
j.l.braams@research.ptt.nl

August 31, 1994

Abstract

In the first section of this article I describe what document classes and packages are and how they relate to $\text{\LaTeX}2.09$'s style files. Then the process of upgrading existing style files for use with $\text{\LaTeX}2_{\epsilon}$ is described. Finally I give an overview of the standard packages and document classes that are part of the distribution of $\text{\LaTeX}2_{\epsilon}$.

1 Introduction

This article is written for people who have written document styles for $\text{\LaTeX}2.09$ and want to upgrade them for $\text{\LaTeX}2_{\epsilon}$. For a description of the new features of the user level commands, see *$\text{\LaTeX}2_{\epsilon}$ for authors* (in the file `usrguide.tex` in the $\text{\LaTeX}2_{\epsilon}$ distribution). The details about the interface for class and package writers can be found in *$\text{\LaTeX}2_{\epsilon}$ for class and package writers* (in the file `clsguide.tex`). The way $\text{\LaTeX}$ now deals with fonts is described in *$\text{\LaTeX}2_{\epsilon}$ font selection* (in the file `fntguide.tex`).

2 What are document classes and packages?

$\text{\LaTeX}$ is a document preparation system that enables the document writer to concentrate on the contents of his text, without bothering too much about the formatting of it. For instance, whenever he starts a new chapter the formatting of the chapter is defined outside of his document. The file that contains these formatting rules used to be called a 'document style'. Such a document style can have options to influence its formatting decisions. Some of these options are stored in separate files, 'document style option' files. An example of such option files is `fleqn.sty` which was part of the $\text{\LaTeX}2.09$ distribution. This option changes one aspect of the formatting of a document — it makes displayed equations come out flush left instead of centered.

There are also extensions to $\text{\LaTeX}$ that implement constructs that are not available in the default system, such as `array.sty`. These extensions are also known as 'document style option' files, although they can often be used with many kinds of documents.

To make a better distinction possible between these two kinds of 'options' new names have been introduced for them. What used to be called a 'document style' is now called a 'document class'¹. Extensions to the functionality of $\text{\LaTeX}$ are now called 'packages'.

2.1 Options, options, options...

Like the document styles of $\text{\LaTeX}2.09$ document classes can have options that influence their behaviour — to select the type size for instance. But with $\text{\LaTeX}2_{\epsilon}$ it is now also possible for packages to have options. As a consequence there are now two kinds of options, 'local options' — which are only valid for the package or document class they are specified for — and 'global' options which can influence the behaviour of both the document class and one or more packages. As an example of this let's consider a document written in German. The author chooses to use the `babel` package. He also wants to be able to refer to a figure 'on the following page' so he uses the `varioref` package. The preamble of his document might then look like:

```
\documentclass{article}
\usepackage[german]{babel}
\usepackage[german]{varioref}
...
```

As you see the option 'german' was specified twice. Using a 'global option' this preamble could be changed to read:

```
\documentclass[german]{article}
\usepackage{babel}
\usepackage{varioref}
...
```

This way it is known to the document class as well as *all* packages used in the document that the option 'german' is specified.

^{*}This article was first published in the proceedings of the 15th Annual $\text{\TeX}$ Users Group Meeting.

¹This also gives a possibility to distinguish between documents written for $\text{\LaTeX}2.09$ and documents written for $\text{\LaTeX}2_{\epsilon}$.

2.2 Command names

This new version of L^AT_EX comes with a new set of commands. Those L^AT_EX users who have written their own extensions to L^AT_EX in the past know that in version 2.09 basically two types of commands existed. There are ‘internal’ commands—which have ‘@’-signs in their name—and there are ‘user level commands’—without ‘@’-signs in their name.

In L^AT_EX_{2 ϵ} there are also commands that have both upper- and lowercase letters in their name. Those commands are part of the interface for package and class writers. They are not intended for use in documents, but they are meant to provide an ‘easy’ interface to some of the internals of L^AT_EX_{2 ϵ} .

2.3 Filenames

The new version of L^AT_EX introduces a number of new file extensions. This makes it easy to distinguish between files that contain a Document Class, files that contain an external option to a Document Class and files that contain Packages. In table 1 you can find an overview of the extensions that have been introduced. I would suggest that you would stick to the same set of extensions when you upgrade your old .sty files.

cls	A file containing a document class
clo	A file containing an external option to a document class
sty	A file that contains (part of) a package
cfg	An optional file that is looked for at runtime and which can contain customization code
def	A file containing definitions that will be read in at runtime.
ltx	A file used when building the L ^A T _E X _{2ϵ} format
dtx	Documented source code for .cls, .clo, .sty, .cfg, .def, and .ltx files
fd	A font definition file
fdd	Documented source code for .fd files
ins	DOCSTRIP instructions to unpack .dtx and .fdd files

Table 1: Extensions for L^AT_EX_{2 ϵ} files

3 Upgrading existing ‘styles’; general remarks

3.1 Is it a class or a package?

The first thing to do when you upgrade an existing style file for L^AT_EX_{2 ϵ} , is to decide whether it should become a document class or a package. Here are a few points which might help you to decide what to do with your .sty file.

- Was the original .sty file a documentstyle? Then turn it into a document class.
- Was the original .sty file meant to be used for a certain type of document? In that case you should consider turning it into a document class, possibly by building on top of an existing class. An example of this is `proc.sty` which is now `proc.cls`.

- Was it just changing some aspects of the way L^AT_EX does things? In that case you would probably want to turn your .sty file into a package.
- Was it adding completely new functionality to L^AT_EX? Examples of this kind of .sty file are files such as `fancyheadings.sty` and `xypic.sty`. This you most certainly will want to turn into a package for L^AT_EX_{2 ϵ} .

3.2 Style options → packages

Trying it out unchanged

After you’ve decided to produce a package file, you should first try to run a document that uses your .sty file through L^AT_EX_{2 ϵ} unmodified. This assumes that you have a suitable test set that tests all functionality provided by the .sty file. (If you haven’t, now is the time to make one!) The experience of the last months has shown that most of the available .sty files will run with L^AT_EX_{2 ϵ} without any modification. Yet if it does run, please enter a note into the file that you have checked that it runs and resubmit it to the archives if it was a distributed file.

Bits that might have failed

Some .sty files will need modification before they can be used successfully with L^AT_EX_{2 ϵ} . Such a modification is needed for instance when you used an internal macro from the old font selection scheme. An example is `\fivrm` which is used by some packages to get a small dot for plotting. The obvious solution for this seems to be to include a definition such as:

```
\newcommand{\fivrm}
  {\normalfont
   \fontsize{5}{6.5pt}\selectfont}
```

But that involves a lot of internal processing and may result in long processing times for your documents that use this. For this purpose the command `\DeclareFixedFont` is available. It bypasses a lot of the overhead of the font selection scheme. Using this command the solution becomes:

```
\DeclareFixedFont{\fivrm}
  {OT1}{cmr}{m}{n}{5}
```

This tells L^AT_EX that the command `\fivrm` should select a font with OT1 encoding, cmr family, medium weight, normal shape and size 5 point.

Pieces of code that might need checking

If your file .sty file uses commands that used to be part of the way L^AT_EX used to deal with fonts than your file will almost certainly *not* work. You will have to look in L^AT_EX_{2 ϵ} *font selection* or *The L^AT_EX Companion* (Goossens et al. 1994) to find out the details about what needs to be done.

Commands such as `\tenrm` or `\twlsf` have to be replaced:

```
\tenrm → \fontsize{10}{12pt}\rmfamily
\twlsf → \fontsize{12}{14.5pt}\sffamily
```

Another possibility is to use the `rawfonts` package, described in L^AT_EX_{2 ϵ} *for Authors*.

Also commands such as `\xipt` do not exist any longer. They also have to be replaced:

```
\vpt → \fontsize{5}{6.5pt}\selectfont
\xipt → \fontsize{11}{13.6pt}\selectfont
```

L^AT_EX 2.09 used commands with names beginning with `\p` for ‘protected’ commands. For example, `\LaTeX` was defined to be `\protect\pLaTeX`, and `\pLaTeX` produced the L^AT_EX logo. This made `\LaTeX` robust, even though `\pLaTeX` was not. These commands have now been reimplemented using

`\DeclareRobustCommand` (described in *L^AT_EX 2_ε for class and package writers*). If your package redefined one of the `\p`-commands, you should replace the redefinition by one using `\DeclareRobustCommand`.

When you use internal commands from NFSS version 1 you will have to be very careful to check if everything still works as it was once intended.

Note that macros such as `\rm` are now defined in class files, so their behaviour may differ for each class. Instead you should use the lower level commands such as `\rmfamily` in packages. When you want to make sure that you get a certain font, independent of the environment in which your macro is activated, you can first call `\normalfont` and then switch the various parameters of the font selection scheme as necessary.

In some cases you may need to use the user level commands such as `\textrm`. This is necessary for instance when you define a command that may also be used in Math mode.

3.3 Document styles → Classes

Minimal updates are necessary

When you are upgrading a document style to a document class there are a few things that you really *have* to change, or your class will not work.

One of the things that must be done, is making sure that your class doesn’t define `\@normalsize` but `\normalsize`. Make sure that `\renewcommand` is used to redefine `\normalsize` as it is already defined in the kernel of L^AT_EX, but to produce a warning that it needs to be given a real definition.

Another aspect that needs to be dealt with, is that the parameters `\@maxsep`, `\@dblmaxsep` and `\footheight` no longer exist. The first two were part of the float placement algorithm, but a change in that algorithm made them superfluous. The parameter `\footheight` was reserved in L^AT_EX 2.09, but it was never used.

The declarative font changing commands (`\rm`, `\sf` etc.) are no longer defined by default. Their definitions have been moved to the class files. Make sure that you define them or that they are not used by the users of your class. The standard document classes all contain definitions such as the following:

```
\DeclareOldFontCommand{\rm}
{\normalfont\rmfamily}{\mathrm}
```

This tells L^AT_EX that when `\rm` is used in the text it should switch to `\normalfont` and then select the roman family. When `\rm` is used in mathmode the L^AT_EX will select the font that would be selected by `\mathrm`².

Build on standard classes

When upgrading your own document style you should consider to reimplement it by building on an existing Document Class. With the new features of L^AT_EX 2_ε this has become very easy. The advantage of this approach is that you don’t have to maintain a whole lot of code that is probably basically a copy of the code in one of the standard document classes. (See below for a few examples of how to build your own document class on an existing class.) Some documentstyles written for L^AT_EX 2.09, such as `ltugboat`, contain a command such as `\input{article.sty}`. This was the only solution in L^AT_EX 2.09 to build a new documentstyle upon an existing style. But, there was no way of ensuring that the file `article.sty` which was found by L^AT_EX wasn’t out of date. As you see in the examples below, it is now possible to ensure that you use a version of `article.cls` that was released after a certain date.

Suggested updates

Apart from the essential changes to your document class, there are also a few changes that you are encouraged you to make. Most of these changes have to do with the new possibilities the package and class writers interface gives you.

In a L^AT_EX 2.09 document style an option was declared by defining a command that starts with `\ds@` followed by the name of the option. Later on in the documentstyle the command `\@options` was called to execute the code for the options that were supplied by the user. For example, the document style `article` contained the following lines of code:

```
...
\def\ds@twoside{\@twosidetrue
                \@mparswitchtrue}
\def\ds@draft{\overfullrule 5\p@}
...
\@options
...
```

This code fragment defined two options, `twoside` and `draft`.

The same effect can be achieved by using L^AT_EX 2_ε syntax, as is shown by the following code fragment from the document class `article`:

```
...
\DeclareOption{oneside}
{\@twosidefalse \@mparswitchfalse}
\DeclareOption{twoside}
{\@twosidetrue \@mparswitchtrue}
\DeclareOption{draft}
{\setlength\overfullrule{5pt}}
\DeclareOption{final}
{\setlength\overfullrule{0pt}}
...
\ProcessOptions
```

²See *L^AT_EX 2_ε font selection* for more details.

As you can see, the intention of this code is easier to understand.

I consider it good practice, when writing packages and classes, to use the higher level L^AT_EX commands as much as possible. So instead of using `\def...` I recommend using one of `\newcommand`, `\renewcommand` or `\providecommand`. This makes it less likely that you inadvertently redefine a command, giving unexpected results.

When you define an environment use the commands `\newenvironment` or `\renewenvironment` instead of `\def\foo{...}` and `\def\endfoo{...}`.

If you need to set or change the value of a $\langle dimen \rangle$ or $\langle skip \rangle$ register, use `\setlength`.

The advantage of this practice is that your code is more readable and that it is less likely to break when future versions of L^AT_EX are made available.

Some packages and document styles had to redefine the `\begin{document}` or `\end{document}` commands to achieve their goal. This is no longer necessary. The ‘hooks’ `\AtBeginDocument` and `\AtEndDocument` are now available. They make it more likely that your package will work together with someone else’s.

When a document class needs to pass information to the user, you can use one of the commands `\ClassInfo`, `\ClassWarning`, `\ClassWarningNoLine` or `\ClassError`. A similar set of commands exists for packages.

Be colour safe

One of the new features of L^AT_EX₂ ϵ is the support for coloured documents. To create a document that contains colour you need:

- the `color` package, which is part of the L^AT_EX₂ ϵ distribution;
- a driver which supports colour — `dvips` by Tomas Rokicki is an example of such a driver;
- colour safe macros.

The first two points are probably obvious, the third point needs some explanation. T_EX has no knowledge of colour, therefore the macros need to keep track of the colour. To achieve that, various changes have been made to the kernel of L^AT_EX. This has been done in such a way that the changes are ‘dormant’ when the `color` package isn’t used. As an example, here is the current definition³ of the L^AT_EX command `\sbox`:

```
\def\sbox#1#2{\setbox#1\hbox{%
  \color@@setgroup#2\color@@endgroup}}
```

The extra level of grouping is activated by the `color` package and is needed to keep colour changes local. For more information about being ‘color safe’ you should read the documentation that comes with the `color` package.

If you use the L^AT_EX commands for boxing such as `\mbox`, `\sbox`, `\fbox`, etc. instead of the low level commands

`\hbox`, `\vbox` and `\setbox`, your code will be automatically ‘colour safe’.

4 Upgrading existing ‘styles’ — an example tour

4.1 A minimal class

Most of the work of a class or package is in defining new commands, or changing the appearance of documents. This is done in the body of the class or package, using commands such as `\newcommand`, `\setlength` and `\sbox` (or `\savebox`).

However, there are some new commands for helping class and package writers. These are described in detail in *L^AT_EX₂ ϵ for class and package writers*.

There are three definitions that every class *must* provide. These are `\normalsize`, `\textwidth` and `\textheight`. So a minimal document class file is:

```
\NeedsTeXFormat{LaTeX2e}
\ProvidesClass{minimal}
      [1994/06/01 Minimal class]
\renewcommand{\normalsize}{%
  \fontsize{10}{12}\selectfont}
\setlength{\textwidth}{6.5in}
\setlength{\textheight}{8in}
```

However, most classes will provide more than this!

4.2 Extending a class with new commands

The first example shows how you can extend an existing class with a few extra commands. Suppose you call your new class `extart`. It could start off with the following code:

```
%----- Identification -----%
\NeedsTeXFormat{LaTeX2e}[1994/06/01]
\ProvidesClass{extart}
      [1994/08/01 v2.0j
      Article like class with new commands]
```

This first line tells L^AT_EX that your code was written for L^AT_EX₂ ϵ , released after june first, 1994. The second line informs L^AT_EX that this file provides the document class `extart`, dated august 1, 1994 and with version 2.0j.

```
%----- Option handling -----%
\DeclareOption*{%
  \PassOptionsToClass{\CurrentOption}
  {article}}
```

The code above instructs L^AT_EX to pass on every option the user asked for to the document class `article`.

```
\ProcessOptions
%----- Load other class -----%
\LoadClass[a4paper]{article}[1994/06/01]
```

The command `\ProcessOptions` executes the code associated with each option the user specified. The `\LoadClass` command subsequently loads the class file. The first optional argument to `\LoadClass` passes the option `a4paper` to the class; the second optional argument to `\LoadClass` asks for `article.cls` dated june first, 1994 or later.

Note that if you change your mind and load `report` instead you also have to change the second argument of `\PassOptionsToClass`.

³Shown here only as an illustration, the actual implementation may change.

```
%----- Extra command -----%
\newcommand\foo{\typeout{Hello world!}}
...
```

The rest of the file contains the extra code you need such as the definition of the command `\foo`.

4.3 Changing the layout produced by another class

The first few lines of a class that modifies the layout of an existing class would look much the same as in the example above.

```
%----- Identification -----%
\NeedsTeXFormat{LaTeX2e}[1994/06/01]
\ProvidesClass{review}
  [1994/08/01 v1.0
  Article like class with changed layout]
%----- Option handling -----%
\DeclareOption*{%
  \PassOptionsToClass{\CurrentOption}
  {article}}
\ProcessOptions
%----- Load other class -----%
\LoadClass{article}[1994/06/01]
```

Suppose we have to print on paper 7 inch wide and 9.875 inch tall. The text should measure 5.5 inch by 8.25 inch

```
%----- Layout of text -----%
\setlength{\paperwidth}{7in}
\setlength{\paperheight}{9.875in}
\setlength{\textwidth}{5.5in}
\setlength{\textheight}{8.25in}
```

What we have to do now is position the body of the text in a proper place on the paper.

```
\setlength{\topmargin}{-.5625in}
\setlength{\oddsidemargin}{-.25in}
\setlength{\evensidemargin}{-.25in}
\setlength{\marginparwidth}{.25in}
\setlength{\headsep}{.1875in}
```

We could go on and modify other aspects of the design of the text, but that is beyond the scope of this article.

4.4 Extending a class with new options

As before, we start the document class with some identification.

```
%----- Identification -----%
\NeedsTeXFormat{LaTeX2e}[1994/06/01]
\ProvidesClass{optart}
  [1994/08/01 v1.0
  Article like class with extra options]
```

Suppose you want to be able to print a document in 9pt type or when you want to be loud, print it in 14pt type. You know that the standard L^AT_EX classes contain the command `\input{size1\@ptsize.clo}` just after the execution of `\ProcessOptions`. Supposing you don't want to print an article in 19pt type, you use the file name `size9.clo` to implement your design for a layout that assumes the type size is 9pt. To implement a design for 14pt type you create the file `size14.clo`.

Adding the options to your extended document class is done by the following two lines of code:

```
\DeclareOption{9pt}{\renewcommand\@ptsize{9}}
\DeclareOption{14pt}{\renewcommand\@ptsize{4}}
```

All other options have to be passed on to the article class.

```
%----- Option handling -----%
\DeclareOption*{%
  \PassOptionsToClass{\CurrentOption}{article}}
\ProcessOptions
%----- Load other class -----%
\LoadClass{article}[1994/06/01]
```

4.5 A real life example

Apart from adding options to an existing document class it is also possible to *disable* options that are allowed by the document class you are building upon. An example of this is the document class `ltxdoc`, used by the L^AT_EX 3 project team for the documented source code of L^AT_EX. It contains the following lines of code:

```
\NeedsTeXFormat{LaTeX2e}
\ProvidesClass{ltxdoc}
  [1994/05/27 v2.0n
  Standard LaTeX documentation class]
\DeclareOption{a5paper}%
  {\@latexerr{Option not supported}{}}
\DeclareOption*{%
  \PassOptionsToClass {\CurrentOption}%
  {article}}
...
```

The interesting bit is the line that associates the option `a5paper` with an error message. When someone specifies the `a5paper` option to the class `ltxdoc` he will be warned that this document class does not support A5 paper printing.

This document class allows customization by checking if a file `ltxdoc.cfg` exists. If a file with that name is found the user is told that the file is read in.

```
\InputIfFileExists{ltxdoc.cfg}
{\typeout{%
*****^J%
* Local config file ltxdoc.cfg used^J%
*****}}
{}
```

Such a configuration file might contain the instruction to use A4 paper for printing:

```
\PassOptionsToClass{a4paper}{article}
```

When the configuration file is read, the options are processed and the `article` class is loaded.

```
\ProcessOptions
\LoadClass{article}
```

Then the package `doc` is required. This package is needed to print documented T_EX source code, which the document class `ltxdoc` is made for.

```
\RequirePackage{doc}
```

The last line from this document class that is interesting is the following:

```
\AtBeginDocument{\MakeShortVerb{\|}}
```

This instructs L^AT_EX to store the command `\MakeShortVerb` together with its argument (`\|`) to be executed when `\begin{document}` is encountered.


```
\PackageWarningNoLine{babel}
{The language 'Dutch' doesn't have hyphenation patterns\MessageBreak
 I will use the patterns loaded for \string\language=0 instead.}
produces:
Package babel Warning: The language 'Dutch' doesn't have hyphenation patterns
(babel)                I will use the patterns loaded for \language=0 instead.
```

Figure 1: An example of the use of the command `\PackageWarning`

4.6 Informing the user

4.7 Error handling

L^AT_EX 2_ε contains a set of commands that provide an interface for error handling. There are commands to signal an error (and prompt for corrective user input); commands to issue a warning about something and commands to just provide some information. In figure 1 you can see an example of the use of the command `\PackageWarningNoLine`. The result of executing the command is also shown.

4.8 Compatibility with L^AT_EX 2.09

Upwards compatibility is provided by the compatibility mode of L^AT_EX 2_ε. This mode was introduced to be able to run old L^AT_EX 2.09 documents through L^AT_EX 2_ε, yielding (almost) the same result. If this is what you need to achieve, than you may be pleased to know that the `\if@compatibility` switch can be used to test for compatibility mode. Using this switch, you can develop a full blown L^AT_EX 2_ε Package or Document Class out of a L^AT_EX 2.09 style file and yet still be able to print your old documents without changing them.

4.9 Possible Pitfalls while upgrading

Some mistakes that might be easily made and that can lead to unexpected results:

- You declare options in your package using `\DeclareOption` but forget to call `\ProcessOptions`. L^AT_EX will give an error, ‘unprocessed options’ unless sometimes other errors in the class file intervened and prevent the system detecting this mistake.
- The usage of either `\footheight`, `\@maxsep` or `\@dblmaxsep` outside of compatibility mode will lead to a complaint from T_EX about an unknown command sequence.
- With L^AT_EX 2.09 the order in which options to a documentstyle were specified was *very* significant. A document would fail if the options were given in the wrong order. By default L^AT_EX 2_ε does *not* process the options in the order that they were specified in the document. It rather processes them in the order that they are declared in the class or package file. When the order of processing the options is relevant to your code you can use the command `\ProcessOptions*`. This will make L^AT_EX 2_ε evaluate the options in the order that they were specified in by the user. For the `babel` package for instance, the order of processing the options is significant. The last language specified in the option list will be the one the document starts off with.

5 Document Classes and Packages in the L^AT_EX 2_ε distribution

5.1 Standard Document Classes

In table 2 an overview is given of the document classes that are available when you get the standard distribution of L^AT_EX 2_ε.

article	successor of the article document style
report	successor of the report document style
book	successor of the book document style
letter	successor of the letter document style
slides	successor of the slides document style <i>and</i> S _L T _E X
proc	Successor of the proc style option
ltxdoc	to typeset the documented sources of L ^A T _E X 2 _ε
ltxguide	to typeset the L ^A T _E X 2 _ε guides
ltnews	to typeset the news letter that comes with each release of L ^A T _E X

Table 2: Available document classes that are part of L^AT_EX 2_ε

Most of these will be familiar to you, they are the successors of their L^AT_EX 2.09 counterparts. Basically these document classes behave like the old document styles. But there are a few changes:

- The options `openbib` and `twocolumn` are now internal options, the files `openbib.sty` and `twocolumn.sty` do not exist any more.
- A number of new options are implemented; supporting a range of paper sizes. Currently implemented are `a4paper`, `a5paper`, `b5paper`, `letterpaper`, `legalpaper` and `executivepaper`. These options are mutually exclusive. Another new option is the `landscape` option. It switches the dimensions set by one of the `..paper` options. Note that this does not necessarily mean that when you combine `a4paper` and `landscape` the whole width of the paper will be used for the text. The algorithm which computes the `\textwidth` from the `\paperwidth` has an upper bound in order to make lines of text not too long.
- The document class `letter` now also supports the option `twoside`. It does not support the option `landscape`.
- The document class `slide` can now be used with L^AT_EX, S_LT_EX does not exist as a separate format any longer.

Two column (using the option `twocolumn`) slides are not supported.

While processing the document class `slides` $\LaTeX$ tries to load the optional file `sfonts.cfg`. This file can be used to customize the fonts used for making slides.

- The former `option proc.sty` has now been turned into a separate document class, which is implemented by building on `article` using the `\LoadClass` command. This class does not allow the options `a5paper`, `b5paper` and `onecolumn`.

A few new document classes have been added to the distribution of $\LaTeX$. These are mainly meant to be used for documents produced by the $\LaTeX 3$ project team, but they can be used as an example of how to build a new class on top of an existing class. These classes are not yet finished and will probably change in the future.

- The document class `ltxdoc` is used in the documentation of all the $\LaTeX 2_{\epsilon}$ source code. The document class is built upon the `article` class and also loads the `doc` package.

It defines the command `\DocInclude` which works like the `\include` command from $\LaTeX$, but sets things up for formatting documented source code.

The formatting of the source code can be customized by creating the file `ltxdoc.cfg`. Such a file could for instance select your favorite paper size. This can be done by entering the following command in `ltxdoc.cfg`: `\PassOptionsToClass{a4paper}{article}`. Selecting `a5paper` is not allowed; the source listings wouldn't fit.

- The document class `ltxguide` is used for the user guides that are included in the distribution.
- The document class `ltnews` is used for the short newsletter that accompanies the $\LaTeX$ distribution.

5.2 Packages

Table 3 lists the packages that are contained in the $\LaTeX 2_{\epsilon}$ distribution.

<code>ifthen</code>	successor of the <code>ifthen</code> option
<code>makeidx</code>	successor of the <code>makeidx</code> option
<code>showidx</code>	successor of the <code>showidx</code> option
<code>doc</code>	successor of the <code>doc</code> option
<code>shortvrb</code>	implements <code>\MakeShortVerb</code> and <code>\DeleteShortVerb</code>
<code>newlfont</code>	successor of the <code>newlfont</code> option
<code>oldlfont</code>	successor of the <code>oldlfont</code> option
<code>latexsym</code>	makes the $\LaTeX$ symbol fonts available
<code>exscale</code>	implements scaling of the math extension font 'cmex'
<code>fontenc</code>	supports switching of <i>output</i> encoding
<code>syntonly</code>	successor of the <code>syntonly</code> option
<code>tracefmt</code>	successor of the <code>tracefmt</code> option

Table 3: Available packages that are part of $\LaTeX 2_{\epsilon}$

The packages that are contained in the $\LaTeX 2_{\epsilon}$ distribution are listed in table 3. Most of the packages in table 3 are described in *The $\LaTeX$ Companion*.

The package `ifthen` (which used to be the option `ifthen`) has been enhanced and now also defines `\newboolean`, `\setboolean` and `\boolean{...}` to provide a $\LaTeX$ interface to $\TeX$'s switches. Other new commands are `\lengthtest` and `\ifodd`.

The package `shortvrb` has only recently been introduced. It contains the definitions of the commands `\MakeShortVerb` and `\DeleteShortVerb` from the `doc` package. By providing this package those commands can also be used in other documents besides $\LaTeX$ source code documentation.

5.3 Related software bundles

Table 4 lists some related software bundles that are distributed separately.

<code>amslatex</code>	Advanced mathematical typesetting from the American Mathematical Society
<code>babel</code>	Supports typesetting in over twenty different languages
<code>color</code>	Provides support for colour
<code>graphics</code>	Inclusion of graphics files
<code>mfnfss</code>	Typesetting with bit-map (Metafont) fonts
<code>psnfss</code>	Typesetting with Type 1 (PostScript) fonts
<code>tools</code>	Miscellaneous packages written by the $\LaTeX 3$ project team

Table 4: Packages that are not part of $\LaTeX 2_{\epsilon}$

These packages come with documentation and each of them is also described in at least one of the books *The $\LaTeX$ Companion* (Goossens et al. 1994) and *$\LaTeX$: A document preparation system* (Lamport 1994).

References

- [1] Goossens, Michel, Frank Mittelbach and Alexander Samarin. *The $\LaTeX$ Companion*. Addison-Wesley Publishing Company, 1994. ISBN 0 201 54199 8
- [2] Lamport, Leslie. *$\LaTeX$: A Document Preparation System*. Addison-Wesley Publishing Company, second edition, 1994. ISBN 0 201 52983 1
- [3] The $\LaTeX 3$ Project team. *$\LaTeX 2_{\epsilon}$ for Authors*. A document provided in the $\LaTeX 2_{\epsilon}$ distribution in file `usrguide.tex`
- [4] The $\LaTeX 3$ Project team. *$\LaTeX 2_{\epsilon}$ for class and package writers*. A document provided in the $\LaTeX 2_{\epsilon}$ distribution in file `clsguide.tex`
- [5] The $\LaTeX 3$ Project team. *$\LaTeX 2_{\epsilon}$ font selection*. A document provided in the $\LaTeX 2_{\epsilon}$ distribution in file `fntguide.tex`

How to make your own document style in $\LaTeX 2_{\epsilon}$

Dag F. Langmyhr

Department of Informatics
University of Oslo
dag@ifi.uio.no

1 Background

Both the old $\LaTeX 2.09$ and the new $\LaTeX 2_{\epsilon}$ is distributed with five standard document styles or classes:¹ **article**, **report**, **book**, **slides** and **letter**. Nearly all $\LaTeX$ users base their documents on one of these standard classes, perhaps slightly modified by one or more of the myriad of options found on the net. Very few users design new document classes, even though there are several reasons why you might want to do just that:

- The standard classes may not fit your needs. Typical other useful classes would be for lecture notes, technical manuals, theater plays, exam questions, CVs, memos, official letters, etc.
- You are more likely to achieve a good result if you design a complete document class rather than apply several options from various sources.
- You get bored of always seeing the same $\LaTeX$ classes.
- It is very easy to design a new document class, particularly since $\LaTeX 2_{\epsilon}$ came along.

For my own personal use, I needed a class for lecture notes:

- I wanted more space in the margins and between paragraphs, as the students like to make notes.
- I needed an environment for showing short examples of program code, and a ‘list of examples’ just like the ‘list of figures’.
- I wanted a quotation at the start of every chapter.
- I wanted something that did not look quite so ‘ $\LaTeX$ y’.

This class I called **lecnotes**. It was originally designed to work under the old $\LaTeX 2.09$, and has since been updated to $\LaTeX 2_{\epsilon}$.

2 How to find information

Even though designing a new document class is not difficult, you need some information on how classes work. This information can be found in

- Leslie Lamport: *$\LaTeX$, A Document Preparation System*, Addison-Wesley 1994; second edition, ISBN 0-201-52983-1.
- Michel Goossens, Frank Mittelbach and Alexander Samarin: *The $\LaTeX$ Companion*, Addison-Wesley 1994; ISBN 0-201-54199-8.

¹ $\LaTeX 2.09$ uses the term ‘document style’ while $\LaTeX 2$ uses ‘document class’ for the same thing, namely a definition of the appearance of a document; this choice of words is also used in $\LaTeX 2_{\epsilon}$ to distinguish between the two versions.

²The examples shown here contain just the actual code file `lecnotes.cls`. This code is derived from the documented file `lecnotes.dtx`.

- The files `clsguide.tex`, which describes how to write a class file, `usrguide.tex`, which introduces $\LaTeX 2.09$ users to $\LaTeX 2_{\epsilon}$, and `fntguide.tex`, which contains an introduction to the font handling mechanisms of $\LaTeX 2_{\epsilon}$. These three files are found in the $\LaTeX 2_{\epsilon}$ distribution.
- The $\LaTeX 2_{\epsilon}$ source code itself, in particular the two files `source2e.tex` and `classes.dtx`. These files can be processed by $\LaTeX 2_{\epsilon}$ to give you an indexed and commented version of the source code.

You also need some proficiency in plain $\TeX$, as the class files are usually written in a mixture of plain $\TeX$ and $\LaTeX$.

3 What is a document class?

A document class such as **lecnotes** is really a file `lecnotes.cls` containing plain $\TeX$ and $\LaTeX$ code. This file is read and processed when its name is found as a parameter to `\documentclass`.

A class file in $\LaTeX 2_{\epsilon}$ should contain five parts: identification, declaration of options, execution of options, package loading and the main code.

3.1 Writing a class file

When writing a class file for a new document style, you can do this in one of three different ways:

- You can write it from scratch. This is quite difficult and not recommended for beginners.
- You can start with a copy of one of the standard classes and modify it. This is a better approach, but will give you problems if essential parts of $\LaTeX$ are changed in a later version.
- You can write a class file which loads a standard class and makes the necessary modifications. This will increase the processing time slightly, but you are much safer against problems with future revisions.

This is no doubt the preferred way to do it in $\LaTeX 2_{\epsilon}$, as a special command `\LoadClass` is available for just this purpose.

Lecnotes was written using `\LoadClass`, and it is based on the standard **report** class.²

3.2 The identification part

This part tells the name of the class and also specifies that it only works under L^AT_EX 2_ε:

```
\NeedsTeXFormat{LaTeX2e}
\ProvidesClass{lecnotes}[1994/08/26 v1.0
  Private LaTeX2e document class]
```

3.3 The declaration of options part

Some document classes have options and they are declared in this part of the class file. **Lecnotes** has two options, or rather, one option *norsk* for specifying that the text is in Norwegian, and an invalidation of *twocolumn*:³

```
\newcommand{\lnotes@exa@id}{Example}
\newcommand{\lnotes@exa@tit}{List
  of Examples}

\DeclareOption{norsk}{%
  \renewcommand{\lnotes@exa@id}{Eksempel}
  \renewcommand{\lnotes@exa@tit}{Eksempler}
}

\DeclareOption{twocolumn}{%
  \ClassWarningNoLine{lecnotes}{option
    'twocolumn' unsupported in this class}}
```

In addition, it has the usual size options *10pt* (see figure 2), *11pt* and *12pt*.

All other options should just be passed on to the **report** class:

```
\DeclareOption*{\PassOptionsToClass
  {\CurrentOption}{report}}
```

3.4 The execution of options part

The previous part just declared the options; now is the time to have them executed. In **lecnotes** I always execute *10pt* in case the user does not specify a size:

```
\ExecuteOptions{10pt}
```

Then all the user-supplied options are executed:

```
\ProcessOptions
```

3.5 The package loading part

As mentioned previously, **lecnotes** is based on the **report** class, so that must be loaded:

```
\LoadClass[twoside]{report}
```

I supply the *twoside* option, as I always use that.

Lecnotes needs two packages (see **Incorporating packages** below) and these must be loaded at this stage:

```
\RequirePackage{float}
\RequirePackage{moreverb}
```

(*Moreverb* also loads the *verbatim* package.)

³To avoid name conflicts, L^AT_EX alters the `\catcode` of the '@' character so that it behaves as a letter when reading class and package files.

When writing a class file, it is a good idea to prefix each local name with the name of the class to avoid possible conflict with local names in other class or package files.

⁴To save both storage space and processing time, L^AT_EX uses commands for words that occur often, such as

```
\@depth for depth
\@height for height
\@minus for minus
\p@ for pt
\@plus for plus
\@width for width
```

It also uses a dimen register named `\z@` to contain the width Opt.

3.6 The main code part

The rest of this document describes the main code part.

4 Adjusting parameters

There are several style parameters in the standard classes, and part of the work of designing a new class is simply to adjust some of these parameters.

4.1 Adjusting paragraph spacing

The two T_EX values `\parindent` and `\parskip` control paragraph indentation and the vertical space added between paragraphs, respectively. Since I wanted no indentation but instead some space between paragraphs, I defined:⁴

```
\setlength{\parskip}{12\p@
  \@plus 4\p@ \@minus 2\p@}
\setlength{\parindent}{\z@}
```

I added some stretch and shrink to the paragraph spacing to avoid vertical spacing problems. The effect of these two definitions is shown in figure 1.

4.2 Adjusting figure placement

Several parameters control how floating material such as figures, tables and examples (see below) is placed. In **lecnotes** I wanted a different layout from the standard one:

- Because of all the program examples I have, I wanted floats to be allowed to fill up to 80% of a text page.
- I wanted up to three floats on a text page, but no bottom floats.
- I wanted separate float pages when necessary, but only when they fill at least 75% of the page.

The specification of this is

```
\setcounter{topnumber}{3}
\renewcommand{\topfraction}{0.80}
\setcounter{bottomnumber}{0}
\setcounter{totalnumber}{3}
\renewcommand{\textfraction}{0.20}
\renewcommand{\floatpagefraction}{0.75}
```

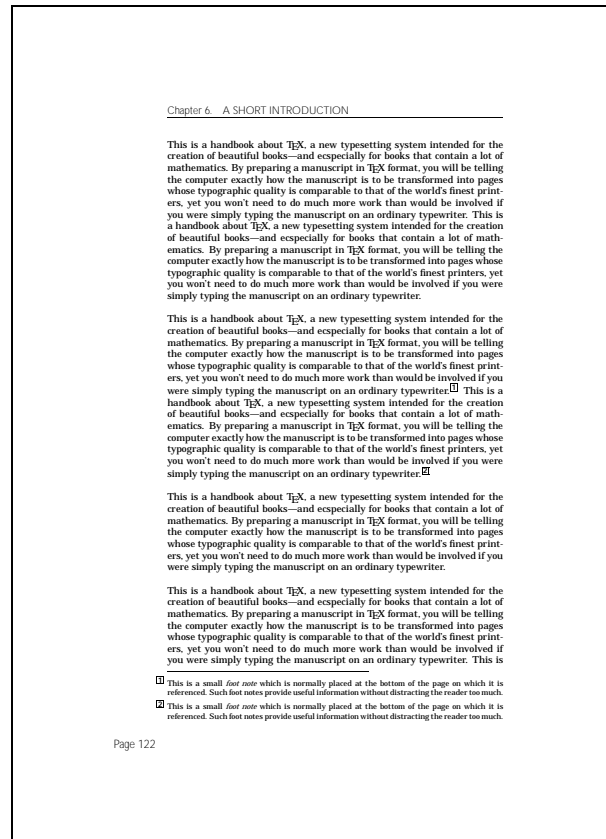
The standard `report` classThe new `lecnotes` class

Figure 1: A typical text page

4.3 Roman and Arabic page numbering

In `lecnotes` I wanted the page numbers for the initial part of the document (containing the title page, the abstract, the table of contents, the list of examples, etc.) to be in lower case Roman numbers:

```
\pagenumbering{roman}
```

The first `\chapter` command will change this to Arabic numbers and reset the page counter to 1:

```
:
\pagenumbering{arabic}
\setcounter{page}{1}
:
```

4.4 Other adjustments

I also made a few other adjustments. I wanted a ‘bolder’ look, so I made the rules in arrays, tables and framed boxes thicker:

```
\setlength{\fboxsep}{3\p@}
\setlength{\fboxrule}{0.6\p@}
\setlength{\arrayrulewidth}{0.8\p@}
```

5 Choosing a font

A document contains two kinds of text: the body text and the additional text used in headings, headers and footers,

⁵The example pages shown here are in *New Century Schoolbook*.

⁶In case the user does not have *Gill Sans* available, it is possible to choose another alternative.

⁷If the document does not use the `twoside` option, all pages are regarded as odd-numbered.

figures captions, table of contents, etc. Usually fonts from the same family are used for both kinds of text, but one might achieve a more lively result with two contrasting font families. In `lecnotes` I leave the choice of body text to the writer⁵ and use *Gill Sans* in various weights for the additional text.⁶

Since the document class should work for 10, 11 and 12 point body text, I made a macro for each kind of font needed. The fonts defined for the `10pt` option are shown in figure 2.

6 Utilizing hooks

The standard document classes contain many hooks which allow a designer to easily modify the class by redefining simple macros.

6.1 Designing page styles

L^AT_EX uses the four macros `\@evenhead`, `\@oddhead`, `\@evenfoot` and `\@oddfoot` to obtain the page header and footer for a left-hand and right-hand page.⁷ A call on a page style such as `\pagestyle{plain}` is just a different notation for calling the macro `\ps@plain` which defines

---

```

\newcommand{\lnotes@font@id}{psg}% % Gill Sans
\newcommand{\lnotes@font}[4]{%
  \fontfamily{\lnotes@font@id}%
  \fontseries{#1}\fontshape{#2}\fontsize{#3}{#4p@}\selectfont
}

\DeclareOption{10pt}{%
  \newcommand{\lnotes@abs@hed}{\lnotes@font{b}{n}{14}{14}}% Abstract heading
  \newcommand{\lnotes@cap@num}{\lnotes@font{b}{n}{10}{10}}% Caption number
  \newcommand{\lnotes@cap@txt}{\lnotes@font{m}{n}{10}{10}}% Caption text
  \newcommand{\lnotes@cha@app}{\lnotes@font{b}{n}{20}{20}}% Chapter name
  \newcommand{\lnotes@cha@num}{\lnotes@font{eb}{n}{30}{20}}% Chapter number
  \newcommand{\lnotes@cha@tit}{\lnotes@font{b}{n}{30}{30}}% Chapter title
  \newcommand{\lnotes@cit@aut}{\lnotes@font{l}{n}{10}{12}}% Citation author
  \newcommand{\lnotes@cit@txt}{\lnotes@font{l}{it}{10}{12}}% Citation text
  \newcommand{\lnotes@exa@num}{\lnotes@font{m}{n}{7}{0}}% Example number
  \newcommand{\lnotes@fot@num}{\lnotes@font{b}{n}{8}{0}}% Footnote number
  \newcommand{\lnotes@hed@sec}{\lnotes@font{b}{n}{17}{18}}% Section heading
  \newcommand{\lnotes@hed@sse}{\lnotes@font{b}{n}{14}{15}}% Subsection heading
  \newcommand{\lnotes@hed@sss}{\lnotes@font{b}{n}{12}{12}}% Subsubsection heading
  \newcommand{\lnotes@hed@par}{\lnotes@font{b}{n}{11}{11}}% Paragraph heading
  \newcommand{\lnotes@hed@spa}{\lnotes@font{b}{n}{10}{10}}% Subparagraph heading
  \newcommand{\lnotes@lis@txt}{\lnotes@font{m}{n}{11}{13}}% List of examples
  \newcommand{\lnotes@num@sec}{\lnotes@font{eb}{n}{14}{14}}% Section number
  \newcommand{\lnotes@num@sse}{\lnotes@font{eb}{n}{12}{12}}% Subsection number
  \newcommand{\lnotes@num@sss}{\lnotes@font{eb}{n}{11}{11}}% Subsubsection number
  \newcommand{\lnotes@num@par}{\lnotes@font{eb}{n}{10}{10}}% Paragraph number
  \newcommand{\lnotes@num@spa}{\lnotes@font{eb}{n}{9}{9}}% Subparagraph number
  \newcommand{\lnotes@pag@bot}{\lnotes@font{l}{n}{12}{0}}% Page footer
  \newcommand{\lnotes@pag@top}{\lnotes@font{l}{n}{11}{0}}% Page header
  \newcommand{\lnotes@tit@pag}{\lnotes@font{b}{n}{10}{10}}% Title page
}

```

Figure 2: Various font macros used in the 10pt option

\@evenhead etc.⁸ To define a new page style xxx, one must supply the \ps@xxx macro with the necessary definitions.

Sometimes the header or footer contains the name of the chapter or section found on the page. This is done in three steps:

1. The macro \chapter always calls \chaptermark with the chapter title as parameter.⁹ Similarly, \section calls \sectionmark, etc.
2. \chaptermark, \sectionmark, etc., define the appearance of the running title by calling \markboth or \markright. Each page style defines its own \chaptermark and \sectionmark (and other \...mark if necessary).
3. The running title is then available in \leftmark and \rightmark for use in \@evenhead or one of the others. If there have been several calls on \markboth or \markright on that page, the first one of these will be given.

I redefined the page style headings using the code in figure 3, and the result is shown in figure 1.

Another thing to remember is that some commands like \chapter contain a call on \pagestyle{plain}. This implies that if one wants to modify the appearance of the first page of a chapter, one must either rewrite \chapter or redefine the plain page style. I chose the latter approach,

and made plain a copy of headings but with empty headers:

```

\renewcommand{\ps@plain}{\ps@headings
  \renewcommand{\@oddhead}{}%
  \renewcommand{\@evenhead}{}%
}

```

6.2 Modifying the section headings

The main hook for designing section headings is \@start-section which has six parameters:

name is the level name for the heading, like subsection.

level is the level number for the heading, for instance 2 for a subsection.

indent is the amount of horizontal indentation.

boforeskip is the amount of vertical space to put above each heading.

This parameter serves an additional purpose. If its value is negative, the space above will be the absolute value of the parameter, but in addition the first text paragraph following the heading will not be indented.

afterskip is the amount of vertical space to put below the heading.

This parameter also has a special effect when negative. In this case the heading will be a run-in heading, and the absolute value of the parameter gives the horizontal space between the heading and the following text.

⁸Calling \thispagestyle is a little more complex, but that is handled by the L^AT_EX kernel.

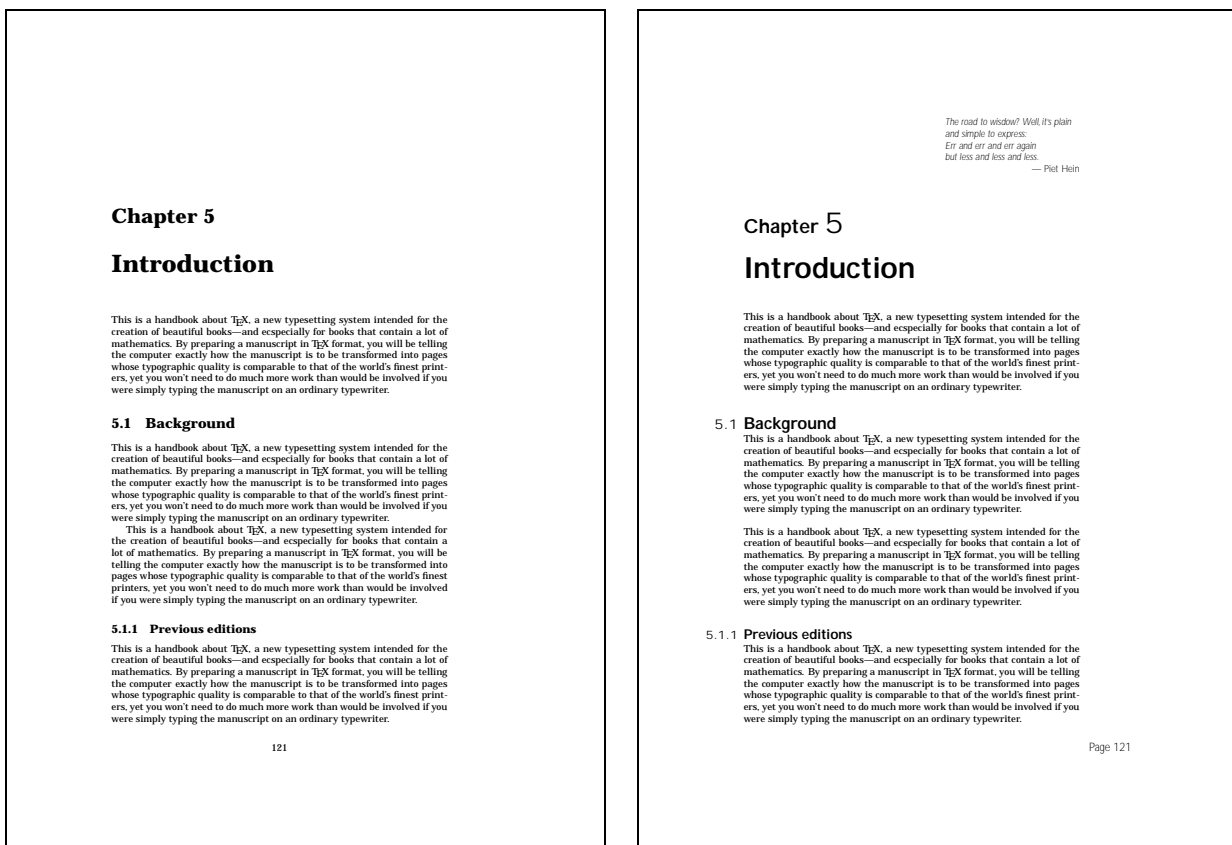
⁹If \chapter is used with an optional argument, that optional argument is passed on to \chaptermark rather than the main one.

```

\renewcommand{\ps@headings}{%
  \renewcommand{\@oddfoot}{\hfil
    \rlap{\hspace*{1em}\lnotes@pag@bot \pagename\space \thepage}}%
  \renewcommand{\@evenfoot}{%
    \llap{\lnotes@pag@bot \pagename\space \thepage \hspace*{1em}}\hfil}%
  \renewcommand{\@oddhead}{%
    \underline{\raisebox{\z@}[1ex]{%
      \makebox[\textwidth][r]{\lnotes@pag@top \rightmark \strut}}}}%
  \renewcommand{\@evenhead}{%
    \underline{\raisebox{\z@}[1ex]{%
      \makebox[\textwidth][l]{\lnotes@pag@top \leftmark \strut}}}}%
  \def \chaptermark ##1{%
    \markboth{\@chapapp\space \thechapter.\space\space\space \uppercase{##1}}%
    {}}%
  \def \sectionmark ##1{%
    \markright{\thesection.\space\space\space \uppercase{##1}}}%
}% end of \ps@headings

```

Figure 3: Defining the page style headings.

The standard report class

The new lecnotes class

Figure 4: Chapter and section headings

style specifies which type style to use when printing the heading, for example `\Large\bf`.

Using this hook it is easy to define the various section headings. My definitions differ from the standard ones in both spacing and font style and are shown in figure 4:¹⁰

```

\renewcommand{\section}{%
  \@startsection{section}{1}{\z@}%
  {2.5ex \@plus 1ex \@minus 0.2ex}%

```

```

{-0.75\baselineskip}{\lnotes@hed@sec}}
\renewcommand{\subsection}{%
  \@startsection{subsection}{2}{\z@}%
  {2.00ex \@plus 0.8ex \@minus 0.2ex}%
  {-0.80\baselineskip}{\lnotes@hed@sse}}
\renewcommand{\subsubsection}{%
  \@startsection{subsubsection}{3}{\z@}%
  {1.50ex \@plus 0.6ex \@minus 0.2ex}%
  {-0.85\baselineskip}{\lnotes@hed@sss}}
\renewcommand{\paragraph}{%

```

¹⁰The sign of the fourth and fifth parameters may not be as you expected, but that is because I have redefined `\@startsection`; see the section **Modifying the code** below.

```

\@startsection{paragraph}{4}{\z@}%
{-1.0ex \@plus -0.4ex \@minus -0.2ex}%
{1em}{\lnotes@hed@par}}
\renewcommand{\subparagraph}{%
\@startsection{subparagraph}{5}{\z@}%
{-0.01ex \@plus -0.2ex \@minus -0.01ex}%
{1em}{\lnotes@hed@spa}}

```

The appearance of the section number is defined in a hook of its own called `\@secntformat` having the section level name as its parameter. I redefined that to put the numbers into the margin (using `\llap`) and in a font of their own:

```

\renewcommand{\@secntformat}[1]{\llap
{\csname lnotes@#1\endcsname
\hspace*{6\p@}}}
\newcommand{\lnotes@section}{%
{\lnotes@num@sec \thesection}}
\newcommand{\lnotes@subsection}{%
{\lnotes@num@sse \thesubsection}}
\newcommand{\lnotes@subsubsection}{%
{\lnotes@num@sss \thesubsubsection}}
\newcommand{\lnotes@paragraph}{%
{\lnotes@num@par \theparagraph}}
\newcommand{\lnotes@subparagraph}{%
{\lnotes@num@spa \thesubparagraph}}

```

6.3 Modifying the chapter and part headings

The chapter and part headings are more complex and usually not made with `\@startsection`. Chapter headings are defined by the macro `\@makechapterhead` (or `\@makeschapterhead` if `\chapter*` was used) and part headings by `\@part` (or `\@spart`), and these can be modified if needed.

I redefined `\@makechapterhead` to use different spacing and font, and also to include a short quotation defined previously using a new command called `\chaptercite`; the result can be seen in figure 4.

6.4 Modifying the table of contents

There exist hooks for designing the appearance of each line in the table of contents, and these hooks are called `\l@part`, `\l@chapter`, etc. There also exist two hooks named `\l@figure` and `\l@table` for defining the entries in the lists of figures and tables.

Each line on the table of contents file `file.toc` is on the form

```

\contentsline{section}%
{\numberline{2.1}Hex numbers}{14}

```

indicating that *section* number 2.1 titled *Hex numbers* starts on page 14. This is just a different notation for calling the right hook:

```

\l@section
{\numberline{2.1}Hex numbers}{14}

```

Since most tables of contents look rather alike, with a dotted line leading from the section title to the page number, L^AT_EX provides a macro to make such a line. It is called `\@dottedtocline` and has five parameters:

level is the section level number, for instance 1 for a section.

indent is the amount of indentation to the left.

numwidth is the width to be reserved for the section number.

text is the section title. This usually consists of two parts: the section number, given as a parameter to `\numberline`, and the title text. The macro `\numberline` just sets its parameter left justified in a box of the width specified by the third parameter to `\@dottedtocline`.

page is the page number. This is set right justified in a box of width `\@pnumwidth`, which may be redefined by the user.

It is now easy to define the three hooks `\l@section`, `\l@subsection` and `\l@subsubsection` using `\@dottedtocline`:¹¹

```

\renewcommand{\l@section}{%
\@dottedtocline{1}{2.5em}{2em}}
\renewcommand{\l@subsection}{%
\@dottedtocline{2}{4.5em}{3em}}
\renewcommand{\l@subsubsection}{%
\@dottedtocline{3}{7.5em}{4em}}

```

(Since the two parameters to `\l@section` etc. are to be transmitted unaltered to `\@dottedtocline`, they have been omitted in these definitions.)

6.5 Modifying the footnotes

In *lecnotes* I wanted the footnote markers to be more striking than in the standard classes, so I redefined `\@makefnmark` to place them in a box as shown in figure 1:

```

\renewcommand{\@makefnmark}{%
\hbox{\hspace*{0.1em}%
\setlength{\fboxsep}{1.0\p@}%
\setlength{\fboxrule}{0.4\p@}%
\raisebox{0.8ex}{\fbox{%
\lnotes@fot@num \@thefnmark}}}%
\hspace*{0.1em}}%

```

I also redefined `\@makefntext` to change the appearance of the actual footnote; in particular I wanted the footnote marker to ‘hang out’ in the left margin, and I wanted a wider paragraph indentation:

```

\long\def \@makefntext #1{%
\setlength{\parindent}{3em}\noindent
\llap{\@makefnmark \hspace*{3\p@}}#1}

```

I wanted more space between the footnotes:

```

\setlength{\footnotesep}{12\p@}

```

Finally, I wanted a longer and thicker rule separating the footnotes from body text:¹²

```

\renewcommand{\footnoterule}{%
\vspace*{-3\p@}
\hrule \@width 0.6\columnwidth
\@height 0.8\p@ \relax
\vspace*{2.2\p@}}

```

¹¹In *lecnotes* I use `\@dottedtocline` instead. It is my own very simple modification of `\@dottedtocline` placing the dots in groups of two, as shown in figure 5.

¹²L^AT_EX requires that `\footnoterule` occupies no vertical space, so it must contain negative spacing equal to the thickness of the rule and the positive spacing.

Contents	
1 Introduction	7
1.1 Inside a computer	7
1.1.1 Different processors	8
1.1.2 Reduced instruction set computers	8
1.2 Machine and assembly language	9
1.2.1 Assembly language	9
1.2.2 High-level programming	13
1.3 About this book	13
1.3.1 Computer dialog	13
1.3.2 Program code on the disk	14
2 Representing numbers and characters	16
2.1 Number systems	16
2.1.1 Absolute number systems	16
2.1.2 Positional number systems	16
2.1.3 The binary number system	17
2.1.4 The hexadecimal number system	19
2.1.5 The octal number system	21
2.2 Storing numbers	21
2.2.1 Bits	21
2.2.2 Bytes	21
2.2.3 Words	22
2.2.4 Long words	22
2.2.5 Nibbles	22
2.3 Representing characters	22
2.4 Negative numbers	23
2.4.1 Signed numbers	23
2.4.2 1's complement	23
2.4.3 2's complement	25
2.5 What is stored in a byte?	26
2.6 Exercises	26
3 Programming in C	30
3.1 Background	30
3.1.1 C and other languages	30
3.2 A minimal example	31
3.3 A slightly bigger example	32
3.4 A final example	35

The standard `report` class

Contents	
1 Introduction	7
1.1 Inside a computer	7
1.1.1 Different processors	8
1.1.2 Reduced instruction set computers	8
1.2 Machine and assembly language	9
1.2.1 Assembly language	9
1.2.2 High-level programming	13
1.3 About this book	13
1.3.1 Computer dialog	13
1.3.2 Program code on the disk	14
2 Representing numbers and characters	17
2.1 Number systems	17
2.1.1 Absolute number systems	17
2.1.2 Positional number systems	17
2.1.3 The binary number system	18
2.1.4 The hexadecimal number system	20
2.1.5 The octal number system	22
2.2 Storing numbers	22
2.2.1 Bits	22
2.2.2 Bytes	22
2.2.3 Words	23
2.2.4 Long words	23
2.2.5 Nibbles	23
2.3 Representing characters	23
2.4 Negative numbers	24
2.4.1 Signed numbers	24
2.4.2 1's complement	24
2.4.3 2's complement	26
2.5 What is stored in a byte?	27
2.6 Exercises	27
3 Programming in C	31
3.1 Background	31
3.1.1 C and other languages	31
3.2 A minimal example	32
3.3 A slightly bigger example	33
3.4 A final example	36
3.5 The major features of C	37
3.5.1 Sentences in C	38

The new `lecnotes` class

Figure 5: The table of contents

7 Incorporating packages

There is little sense in reinventing features implemented by others, so when writing a document class some of the work is to make those features available, perhaps with a different interface.

To create a suitable command for showing program examples, as shown on figure 6, I found the material I needed in three packages:

Verbatim by Rainer Schöpf makes it possible to include verbatim code from a file.

Moreverb by Angus Duggan extends *verbatim* with line numbers and correct handling of TAB characters.

Float by Anselm Lingnau makes it possible to design new kinds of floats.

The loading of these packages was specified in the package loading part of the class file.

I could now create the new float environment I needed:

```
\newfloat{example}{tp}{loe}[chapter]
\floatname{example}{\notes@exa@id}
\floatstyle{plain}
```

Using this, I could make a command `\examplefile` with two parameters: the name of the example file, and a caption:

```
\newcommand{\examplefile}[2]{%
  \begin{example}
    %% First the top rules:
```

```
\hrule \@height 1.0\p@ \vspace{2\p@}
\hrule \@height 0.4\p@ \vspace{4\p@}
%% Then the example text:
{\renewcommand{\baselinestretch}{0.85}
 \listinginput{1}{#1}}
%% After that, the bottom rules:
\vspace{4\p@}\hrule \@height 0.4\p@
\vspace{2\p@}\hrule \@height 1.0\p@
\relax
%% And finally, the caption:
\caption{#2}
\end{example}}
```

I added the two rules above and below the code to make it stand out more clearly from the body text.

The final touch is the macro `\listofexamples`. All the necessary code was in the *float* package; I only needed to add some font specifications:

```
\newcommand{\listofexamples}{%
  {\notes@lis@txt
   \setlength{\parskip}{\z@ \@plus 1\p@}%
   \renewcommand{\rmdefault}{%
     \notes@font@id}%
   \rmfamily
   \listof{example}{\notes@exa@tit}%
  }}
}
```

8 Modifying the code

Even though you can get quite a long way just using the parameters and hooks supplied by the L^AT_EX designers, you sometimes need to modify the actual L^AT_EX code.

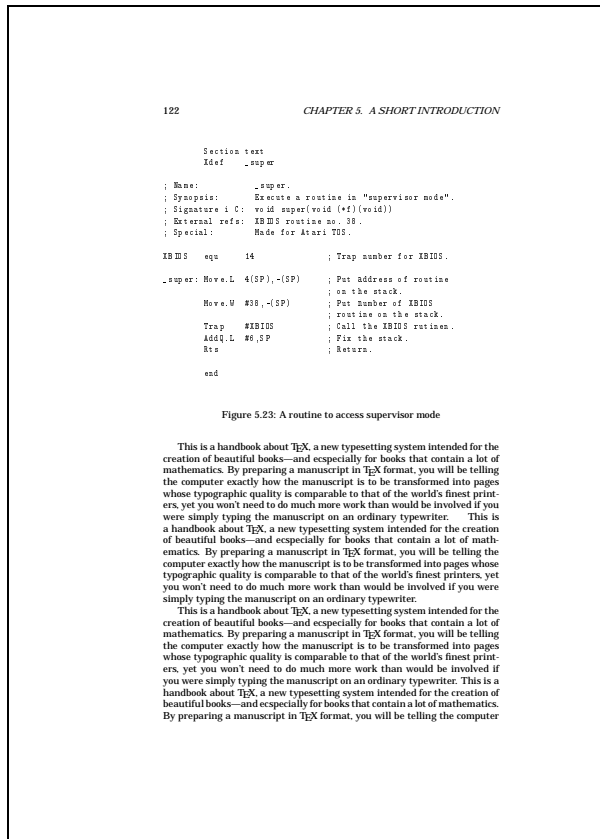
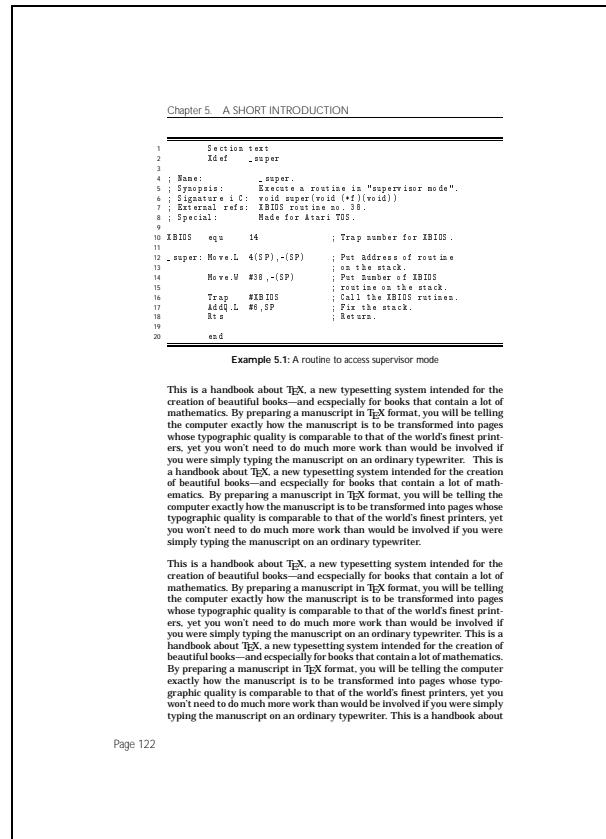
The standard **report** classThe new **lecnotes** class

Figure 6: A program code example

One example is the `@startsection` command which does not allow negative space after a heading. Since I use `\parskip>0`, I get too much vertical space between the heading and the following text. The only solution is to redefine `@startsection` to use the fourth parameter to specify display or run-in heading rather than the fifth. No lines are indented in the **lecnotes** class anyway.

8.1 Redefining the abstract environment

Another example is the *abstract* environment which I want to start on a odd-numbered page, use a special font, and produce an extra blank page if *twoside* is used. The only way to achieve this, is to redefine it:

```

\renewenvironment {abstract} {%
  \cleardoublepage
  \begin{titlepage}
    \mbox{ } \vfill
    \centerline{\lnotes@abs@hed
      \abstractname} %
  } {%
    \par \vfill
    \mbox{ } %
  } \end{titlepage}
\if@twoside
  \begin{titlepage} \mbox{ }
\end{titlepage}
\fi

```

}

8.2 Modifying the theindex environment

One does not always have to redefine the whole piece of code, since it is easy to keep the original under a different name using a `\let`, and just specify some additional action. For instance, to ensure that the *theindex* environment always starts on an odd-numbered page, the following will suffice:¹³

```

\let \lnotes@theindex = \theindex
\let \lnotes@endtheindex = \endtheindex

\renewenvironment{index}%
  {\cleardoublepage \lnotes@theindex}%
  {\lnotes@endtheindex}

```

9 Conclusion

My intention with this description of **lecnotes** is not to promote it as a great new document class, which it is not, but to show that it is quite easy to create a new document class. My hope is that others will make classes of their own, and make them widely available.

The **lecnotes** class can be found at
ftp.ifi.uio.no: pub/tex/lecnotes.cls.

¹³ Internally, $\text{\LaTeX}$ implements a `\begin{xxx}` as a `\xxx`, and an `\end{xxx}` as an `\endxxx`.

A Guide to use Macros and Style Files in L^AT_EX*

— Version 2.15e : August 7, 1994—

Tetsuo Iwakuma[†] and Tetsuo Furukawa

bear@hashi1.civil.tohoku.ac.jp furukawa@hagi.ces.kyutech.ac.jp

Abstract

People may not need to read this article any more if L^AT_EX2_ε has been completed. But since this is somehow transient period from L^AT_EX v.2.09 to a new one, this kind of documents may be useful for those who are making documents every day and night. This is a concise guide for these people. Authors are hoping this may become a help to many users of L^AT_EX.

Contents

1 Introduction	75	5 Table of Contents	79
2 Why Optional Style Files?	75	5.1 Change depth of table of contents	79
2.1 Document size settings and personal macros	75	5.2 Always need compilation three times? .	79
2.2 Change of environments and macros . .	76	5.3 Reference page in the table of contents .	79
2.3 Something is wrong with the mark ‘@’ .	76	5.4 Table of contents in each chapter of book- style document	79
3 Modification of Page Style	76	6 Sections	80
3.1 Size of text	76	6.1 Cannot use a command in section title .	80
3.1.1 Set the number of lines per page	77	6.2 Centering of section titles	80
3.1.2 Set the number of characters per line	77	6.3 Adjust spacings above and below section titles	80
3.2 Make landscape page	77	6.4 Relax pagination system in book.sty . .	80
3.3 Set header and footer	77	6.5 Why no section number at subsection in book?	81
3.4 Display the last page number	77	7 Main Body of Text	81
3.5 Set the default font size be 8pt	78	7.1 Change expression of paragraphs	81
3.6 Put line numbers	78	7.1.1 Emphasize the beginning of para- graphs	81
3.7 Need ragged-right documents	78	7.1.2 Set indentation or margins of paragraphs	81
3.8 Show labels in draft manuscript	78	7.1.3 Make the shape of paragraph meaningful	81
3.9 I don’t like formatted documents	78	7.1.4 Numbering of paragraphs	81
3.10 Making similar letters to different ad- dresses (mail-merge)	78	7.2 Underlining	81
3.11 Make a manual	78	7.2.1 Emphasis with underlines	81
3.12 Other style files	78	7.2.2 Wavy underlines	81
4 Title Page	78	7.2.3 Double underlines	81
4.1 empty won’t kill page number at title page	78	7.3 Multi-column documents	81
4.2 Make titles simpler	78	7.3.1 Need one-column and double- column mixed, or three-column documents	81
4.3 One-column abstract in two-column documents	79		
4.4 One-column footnote by \thanks in two- column document	79		
4.5 Change of title layout	79		

* This ‘an FAQ-like document’ was distributed on usenet in newsgroup comp.text.tex on September 1th, 1994.

Any parts of contents including macros and examples *printed* on papers can be freely distributed and used. Source files and data files can also be distributed and used freely provided all the original files are present and are not modified so that no error occurs except the error due to installation of the site. Macros which are not displayed in .dvi file cannot be used without showing their references.

In Japan, a serial publication of the similar contents by the same authors exists on a magazine. However since the editor of the magazine added his own information in this serial article, it is not allowed that the information appeared in the magazine but not in this document is copied into this package.

[†] Responsible for English translation.

7.3.2	Balance the last page in two-column documents	82	8.12	Use symbols of $\mathcal{A}\mathcal{M}\mathcal{S}\text{-}\mathcal{T}\mathcal{E}\mathcal{X}$ in $\LaTeX$ documents	88
7.3.3	Side-by-side translation	82	8.13	Integral symbols	88
7.4	Ruby not diamond	82	8.13.1	Big and standing integral symbols	88
7.5	Italic correction	82	8.13.2	A symbol ‘BELOW’ multiple integral symbols	88
7.6	German, French and Russian	82	8.13.3	Closed surface integral	88
7.6.1	Umlaut in German	82	8.14	Blackboard style symbols	88
7.6.2	French documents	82	8.15	Draw commutative diagrams	88
7.6.3	Russian documents	82	8.16	Flow of proof	88
7.7	On verbatim environment	82	8.17	Change style of <code>newtheorem</code>	88
7.7.1	<code>\verb</code> cannot span to multiple lines	82	9	Modification of list Environment	88
7.7.2	Make commands active even in verbatim environment	83	9.1	Modification of <code>itemize</code> environments	88
7.8	Draft and final, or neglecting many lines	83	9.1.1	Change of labels in <code>enumerate</code> environment	88
7.9	On footnotes	83	9.1.2	Change labels in <code>itemize</code> environment	89
7.9.1	Put footnotes and floats at the end of documents	83	9.1.3	Add a symbol to labels of <code>enumerate</code> environment	89
7.9.2	Short footnotes	83	9.2	Adjust vertical spacings near and in the list environment	89
7.9.3	Indentation for long footnotes	83	9.3	Align indentation of description environment	89
7.9.4	What happened to footnotes in tabular environment?	83	9.4	Write dialog	89
7.9.5	Place all the footnotes in the right column	83	9.5	Making Q & A	90
7.10	On hyphenation	83	10	How about Figures, Tables and Photos?	90
7.11	Temporary change of line pitch	83	10.1	On captions	90
7.12	Program listings from separate files	84	10.1.1	Change caption headers	90
7.13	Algorithm of program	84	10.1.2	Indentation of long caption	90
7.14	Emphasis by thick rules	84	10.1.3	Fragile commands cannot be used in captions	90
7.15	Other environments	84	10.1.4	Need line break within captions	91
8	Mathematics	84	10.2	Want to place floats at specified place	91
8.1	Equation numbering	84	10.3	Put two figures side by side	91
8.1.1	Sub numbering of equations	84	10.4	Paragraph wrapping figure and table	91
8.1.2	Set section number into equation numbers	85	10.5	Tables longer than one page	91
8.1.3	One equation number for a set of equations	85	10.6	Drawings within the limit of <code>picture</code> environment	92
8.2	Leaders in flush-lefted equations	85	10.6.1	Simple flow chart	92
8.3	Spaces at ‘&’ are too wide in <code>eqnarray</code> environment	85	10.6.2	Flow charts	92
8.4	On matrices	85	10.6.3	Draw tree diagrams	92
8.4.1	Space between rows is small	85	10.6.4	Draw bar-graphs	93
8.4.2	Alignment of quadratic forms	86	10.7	Change attribute of rules of tables	93
8.4.3	Simplification of matrices	86	10.8	Widen vertical spaces in tables	94
8.5	Over and under braces to separate terms in equation	87	10.9	Align decimal points in tables	94
8.6	Height of parentheses and spaces in math mode	87	10.10	Tables with their total width specified	94
8.7	Math commands of plain $\TeX$	87	10.11	Improvement of <code>array</code> and <code>tabular</code> environments	94
8.7.1	Alignment of square root symbols	87	10.12	Diagonal line at the left-top corner of tables	94
8.7.2	Pile up	87	10.13	Subnumbering for floats	94
8.7.3	Matrices	87	10.14	Photo environment	95
8.7.4	Cases	87	10.15	Input figures and pictures directly	95
8.8	Floating point calculation in the text	87	10.15.1	Within limit of $\LaTeX$	95
8.9	Chemical formulas	87	10.15.2	Driver-dependent methods	96
8.10	Want to use variable-length arrows	88	10.16	Too many unprocessed floats	96
8.11	Double bracket	88			

11 T_EX in the Box	97	17 To Draw Bar Graphs — bar.sty	103
11.1 Put a paragraph into a box	97	References	105
11.2 A box surrounding a minipage environment	97	1 Introduction	
11.3 Strings in oval box	97	This document was first released as an article on bbs of To-	
11.4 A box with title	97	hoku University by the second author, titled “L ^A T _E X style	
11.5 Floats (Figs and Tables) in a box	97	files: Q & A” written in Japanese. The first author trans-	
11.6 A box with shadow	97	ferred it into a L ^A T _E X document which can become a kind	
11.7 Shading strings	97	of manuals and indexes to show examples and samples of	
11.8 Framed paragraphs that spans several pages	97	those style files. This one is an English-translation version,	
11.9 Framing a page or list environment	97	but becomes much concise because the first author is not	
12 Bibliography and Index	97	good at English and also because of time shortage. Many	
12.1 Referring bibliography by ^{1),2)}	97	parts in the Japanese version have been discarded.	
12.2 Modification of bibliography list	98	Since a new version of L ^A T _E X, L ^A T _E X2 _ε , has been released,	
12.3 Sorting cite labels	98	this kind of documents may not be necessary any more.	
12.4 Bibliography listings for each chapter	98	But still many FAQ’s for the old L ^A T _E X, L ^A T _E X209, are re-	
12.5 Chicago style bibliography	98	peated on a Network News, for example comp.text.tex,	
12.6 Index for each section	98	and the new L ^A T _E X needs style files to attain some kinds of	
13 Other Useful Macros	98	features.	
13.1 Date and week	98	We here enumerate useful style files on L ^A T _E X209 and show	
13.2 Time of compilation	98	examples. Most style files can be retrieved through many	
13.3 Put key words in the footnote	98	ftp servers, especially from CTAN. If you get a footnote	
13.4 Ordinal numbers	98	saying “foo.sty’ is not installed here.’, you must obtain	
13.5 Put a comma every thousands	98	‘foo.sty’ to show a sample. Choice of style files has been	
13.6 Want to write music	98	done by the first author, so still many other useful style files	
13.7 Two pages side by side	99	exist in the world.	
13.8 Transparencies for OHP	99	Some of style files introduced here were named by the first	
13.9 Make a poster	99	author not by their original creators, because they were	
13.10 Need to select pages to be output	99	posted on the network news systems and the creators did	
14 Fonts	99	not give names. These files can be obtained from an ftp	
14.1 Available fonts	99	server in Japan, ftp.tohoku.ac.jp (130.34.8.9)	
14.2 Want to use fonts not loaded	100	pub/TeX/latex-styles/bear_collections/style-files/	
14.3 New character without Metafont	100	Compilation has been checked by Big emT _E X on a personal	
14.4 Use of non-standard fonts	100	computer under MS-DOS and T _E X on UNIX ¹ .	
14.4.1 Manual fonts of T _E X	100	2 Why Optional Style Files?	
14.4.2 Calligraphic characters	101	2.1 Document size settings and personal macros	
14.4.3 Old-german fonts	102	When you want to use your own macros and to change	
14.5 Symbol tables	102	the page size, you put definitions and settings in the preamble.	
14.6 Creating undefined symbols	102	Among these macros and settings some may be almost	
14.6.1 Mathematics	102	always necessary for you to write documents, but it is cum-	
14.6.2 Encircled numerals	102	bersome to put these definitions in the preamble every time	
14.6.3 C and ¥	102	you create a document file. In such cases, once you put all	
14.6.4 Smiley	102	the necessary macros and settings in an optional style file,	
14.7 Logo symbols	102	say ‘mydoc.sty’, you can use it in any documents by	
15 Other Things on T_EX Programming	102	<pre>\documentstyle[11pt,mydoc]{article} \begin{document} ... </pre>	
15.1 Interactive input through keyboard	102	where the default font size is set 11pt of article.sty and	
15.2 Macros with option	103	‘mydoc.sty’ is read before processing so that you can use	
15.3 Choice by if	103	macros defined in ‘mydoc.sty’ within the document.	
15.4 Modification of \@tfor	103		
16 Epilogue	103		
16.1 Where are style files?	103		
16.2 Samples to use style files	103		
16.3 Finally	103		

¹ UNIX is a licensed OS by AT & T and MS-DOS is a trademark of Microsoft Corporation.

2.2 Change of environments and macros

Sometimes you may want to change spacings above and below the `itemize` environment for your own special purposes. In such cases you must change the default definitions of the macros and environments possibly given in the file `'latex.tex'`. However **you should NOT modify the macros in the files directly**. You must first copy the necessary portion in the definition files into your own style file, say `'mydoc.sty'`, and then you can edit it. Most basic definitions are given in `'latex.tex'`, but several ones depending on the size or style of the document may be given in `'article.sty'`, `'art12.sty'` or `'book.sty'` etc.

There are many style files which attain functions not available within the original L^AT_EX. For example a style file called `'wrapfig.sty'` assists you to make a paragraph wrap around a figure smaller than the text width. In order to use it, you simply begin a document file with

```
\documentstyle[12pt,wrapfig,mydoc]{jarticle}
\begin{document}
...
```

You may insert as many style files as you like here.

2.3 Something is wrong with the mark '@'

When you look into definitions in `'latex.tex'`, you may notice many macro names include a symbol @. This '@' symbol is a special mark within the L^AT_EX document so that one cannot use it within the ordinary documents. It is probably used to avoid conflict of system macros with user-defined macro names. As long as the macros which include this symbol are read as optional style files, you may not worry about any warnings and errors relating to this mark.

However when you want to change a short macro temporarily in one document, it is not a good idea to put such a macro into your own style file. In such a case, one can do the followings:

```
\documentstyle[11pt]{j-article}
\makeatletter % from here
\def\thisisapen{\@ifnextchar.....
.....
\makeatother % through here
\begin{document}
.....
```

where the portion between `\makeatletter` and `\makeatother` handles the symbol @ as an ordinary

letter. Or `\catcode'\@=11 (= \makeatletter)` and `\catcode'\@=12 (= \makeatother)` have the same functions.

On the other hand, if `\makeatother` is used in the optional style files, you may get a lot of errors in compilation. For example, an optional style file `'wrong.sty'` includes such a command,

```
\documentstyle[11pt,wrong,right,mydoc]{j-article}
```

will read `'right.sty'` and `'mydoc.sty'` after `'wrong.sty'` has been executed. But since this command already makes the symbol @ special, all the lines within the last two files cause errors in compilation.

3 Modification of Page Style

3.1 Size of text

There are a few style files to set size of the text body. For example, A4 size used in Europe and Japan can be set by using `'a4.sty'` or `'a4wide.sty'`.

But the simplest way is to define the sizes manually as

```
\setlength{\topmargin}{-6mm} % dviware dependent
\setlength{\textheight}{30cm} % B4 size
\setlength{\textwidth}{20cm}
\setlength{\oddsidemargin}{5mm} % dviware dependent
\setlength{\evensidemargin}{5mm} % dviware dependent
```

This document uses the following settings to save spaces. One line may be too long.

```
\setlength{\topmargin}{-11mm}
\setlength{\headsep}{20pt}
\setlength{\textheight}{24cm} % A4 size
\setlength{\textwidth}{16cm}
\setlength{\oddsidemargin}{1.5mm}
\setlength{\evensidemargin}{1.5mm}
```

If the dvi-driver can handle landscape printings, a command defined in `'mydoc.sty'` as

```
\def\landscape{%
  \@tempdima=\textwidth
  \textwidth=\textheight
  \textheight=\@tempdima}
```

will exchange the height and width of the document, although slight change of margins may be necessary.

	line control	default	line control	default
header	<code>\headrulewidth</code>	0.4pt	<code>\plainheadrulewidth</code>	Opt
footer	<code>\footrulewidth</code>	Opt	<code>\plainfootrulewidth</code>	Opt

Table 1: Default of Thickness of Rules

	book Or (report + twoside)	report	article	article + twoside
<code>\leftmark</code>	<code>\chapter</code>	<code>\chapter</code>	<code>\section</code>	<code>\section</code>
<code>\rightmark</code>	<code>\section</code>	<code>\chapter</code>	<code>\section</code>	<code>\subsection</code>

Table 2: Default of `\leftmark`, `\rightmark`

3.1.1 Set the number of lines per page

Since it is not a feature of T_EX, it is almost impossible because glue will be inserted in proper positions. However as an average or an approximation, one can use the next command to set the number of lines.

```
\def\linesparpage#1{
  \baselineskip=\textheight
  \divide\baselineskip by #1}
% lineheight = textheight / line#
```

If one uses `\linesparpage{20}` in the preamble, it will reset `\baselineskip` so that the number of lines per page becomes approximately 20. However this command cannot be used before `\maketitle`, because `\maketitle` modifies `\baselineskip`.

Moreover `\baselineskip` is frequently changed in many commands and environments, so that it is not usually appropriate to change it. The line pitch can be changed by setting `\baselinestretch` as

```
\renewcommand{\baselinestretch}{1.7}
```

where 1.7 times default line-pitch is used everywhere in the document. Trial and error is necessary to set the number of lines by adjusting `\baselinestretch`.

Since the method above changes all the spacings in the document, for example, footnotes and captions become ugly. One must set line pitch differently depending on the appearance of each environment. One can use ‘`doublespace.sty`’ for that purpose. Usage is written in the style file.

When the `textheight` must be adjusted by fixing the default line pitches, one can set it in the preamble of the document as

```
\textheight=19\baselineskip
\advance\textheight \topskip
```

just like settings in ‘`art10.sty`’ [7].

3.1.2 Set the number of characters per line

We do not know how to do it in non-Japanese T_EX.

3.2 Make landscape page

It is easy to set all the pages in landscape direction by setting its width and height. But sometimes only one table must be in landscape direction within the documents in portrait direction. In this case, ‘`portland.sty`’ can be used. Two commands, `\portrait` and `\landscape` switch the direction of the page, but it is necessary to check and set `\paperheight` appropriately. Default paper size is for A4 size paper. As switchings are recorded in `.log` file, one can change the settings of the dvi-drivers and printers accordingly. If the dvi-driver cannot handle page-wise output, a style file, ‘`selectp.sty`’ in Section 13.10 (p. 99) may be helpful.

3.3 Set header and footer

A standard way of doing is to use the command `\pagestyle{myheadings}` [5], or a new style of the page can be easily defined [8].

3.4 Display the last page number

Suppose the total page number is fifteen, one may need to put each page number as 3/15. A hint is given in the book [8] and is used here. One way is to use `\ref` and `\label`. First you define in your own style file

```
\let\thepageoriginal=\thepage
\def\thepage{\thepageoriginal/\l@stp@genumber}
% <--- this style
\def\l@stp@genumber{\@ifundefined%
{r@l@stp@genumber}{(last page)}{\expandafter%
\@car\r@l@stp@genumber\@nil}}
\def\lastpagenumber{\def\@currentlabel{%
\arabic{page}}\label{l@stp@genumber}}
```

Then right before the line of `\end{document}` the command `\lastpagenumber` must be placed. Or even in the definition of `\end{document}`, `\lastpagenumber` can be inserted. This method generates desired page numbering in the second compilation, but the table of contents and output of `\pageref` become correct after the third compilation.

This method will also generate `\pageref` to be the form of 3/15. If you do not want to change `\pageref`, you must re-define `\label` as

```
\let\thepageoriginal=\thepage
\def\thepage{\thepageoriginal/\l@stp@genumber}
% <--- this style
\def\l@stp@genumber{\@ifundefined{r@l@stp@genumber}%
{(last page)}{\expandafter\@cdr\r@l@stp@genumber%
\@nil}}
\def\lastpagenumber{\label{l@stp@genumber}}
\def\label#1{\@bsphack\if@files\let\thepage\relax
\def\protect{\noexpand\noexpand\noexpand}%
\edef\@tempa{\write\@auxout{\string
\newlabel{#1}{\@currentlabel}%
{\thepageoriginal}}}} % <--- changed
\expandafter\@tempa
\if@nobreak \ifvmode\nobreak\fi\fi\fi\@esphack}
```

But still three-times compilation is necessary to make the table of contents right.

In the table of contents, all the page numbers become the form of 3/15, because `\thepage` is re-defined in the preceding two methods. Here we show a simple method given in the reference [8] which modifies the page style. In the personal style file, one may define

```
\def\ps@totalpagestyle{%
  \let\mkboth=\@gobbletwo
  \def\@oddhead{\def\@evenhead{}}
  \def\@oddfoot{\hfill \thepage%
    \pageref{lastpagenumber} \hfill}
  \def\@evenfoot{\hfill \thepage%
    \pageref{lastpagenumber} \hfill}}
\pagestyle{totalpagestyle}
```

Note that this `\thispagestyle{totalpagestyle}` must be placed right after `\maketitle` when the document has a title section as will be written in Section 4.1 (p. 78). The last method is used to create an example of this page. This method is also used in ‘`nofm.sty`’.

3.5 Set the default font size be 8pt

In L^AT_EX the default font size is 10pt, while 11pt or 12pt can be chosen as an option. There exists a style file called 'xarticle.sty' where 7pt, 8pt and 9pt can be used for the font size of the main body of text. 'art7[8,9].sty' are necessary.

```
\documentstyle[8pt]{xarticle}
```

will do all.

3.6 Put line numbers

For example, a draft may need such line numbers. 'numline.sty' will put numbers every 5 lines. One may also be able to reset line number every page.

3.7 Need ragged-right documents

You may sometimes need a ragged-right documents just like articles by type writers. However since the original \raggedright suppresses hyphenation, appearance becomes strange when the text width is set narrow. An improvement has been done by 'raggedri.sty'. A command, \RaggedRight and FlushLeft environment are defined. The declaration, \RaggedRight, sets all and FlushLeft environment is similar to flushleft environment.

3.8 Show labels in draft manuscript

Cross-reference in L^AT_EX is the most valuable function, but one must remember all the labels while writing document. It is very helpful to show these labels on the pages in the phase of draft². 'showkeys.sty' shows labels and ref's in the pages and margins. For example, \cite{total} of references will be shown as [6]. \label{eq:sk} is printed as

$$a_n = \frac{1}{\ell} \int_0^{\ell} f(x) \exp(-in\omega x) dx \quad (1)$$

while its reference \ref{eq:sk} will be indicated as Eq. (1f). Margins are used to show definitions of equations and sections, but \label in the main body of the text will show the keys IN the paragraphs.

3.9 I don't like formatted documents

It is the most cumbersome job to make a form like an application form for Graduate Schools by L^AT_EX. But a style file 'fillform.tex' may be helpful. It uses the picture environment and makes the page interactively.

Another file is 'at.sty'. Similar method is used and specification of the distance from the origin of the document must be given. For example

```
\at(2cm,5cm){\parbox[t]{10cm}{this is a box}}
```

will put the \parbox at 2cm right and 5cm below the origin.

3.10 Making similar letters to different addresses (mail-merge)

As a business letter, we sometimes need to send almost the same letters to many different people. Copy machine can be used if completely the same letters are sent, but one

may change a few words in the letter correspondingly to receivers and also one needs address labels for many receivers. A style file 'formlett.sty' is a very fancy macro to do such things. Manual and samples are provided together with the style file.

3.11 Make a manual

When one needs to create on-line-manual like documents on UNIX, one can use 'manpage.sty'. Sample and manuals are provided.

3.12 Other style files

We only enumerate several other files below. For school teachers to make problems, hints and answers, 'answers.sty' and 'ans.sty' will help a lot. Also 'exercise.sty' will do the similar things. 'exam.sty' is slightly different but is for preparation of examination.

'recipe.sty' is for recipe of cooking, and 'resume.sty' is for vita. As for vita, 'vita.sty' can also be used. 'schedule.sty' will create a simple table of personal schedule.

4 Title Page

4.1 empty won't kill page number at title page

This is because the macro \maketitle includes \thispagestyle{plain} in it. Therefore to cancel this declaration one must put empty page style right after the \maketitle command as

```
\maketitle\thispagestyle{empty} % No Line Break
```

eq:sk

(from comp.text.tex or [8]).

4.2 Make titles simpler

It is not necessary to make a personal memo with author, and only the title and date may be needed. Moreover spacing at \maketitle is too large for a simple article of a small meeting. A simple title making is possible by the following command:

```
\def\makesimpletitle{%
\def\@maketitle{\newpage\null\vskip .5em%
\ifundefined{@author}{\LARGE \@title}%
\hfill(\@date)\par\vskip .5em}{\begin{center}%
{\LARGE \@title} \end{center}\begin{flushright}%
\@author~(\@date) \end{flushright}}%
\par\vskip 1em}%
\maketitle \let\makesimpletitle\relax}
```

Instead of using \maketitle, one may use \makesimpletitle to display a simple title heading. If \author{...} is not defined, output will become simpler. This can be used in two-column documents.

² Similar function can be attained by using 'draft.sty', but sometimes it will output warnings as 'too many unprocessed float'.

And since draft is a reserved option for the original L^AT_EX, one must rename this style file or \stringinput is needed.

4.3 One-column abstract in two-column documents

Usual `abstract` environment will appear at the beginning of the left column in two-column documents. Several scientific journals ask authors to write abstract in one-column centered right below the title. This layout can be possible if `\twocolumn[title ... abstract ...]` ... is used.

Or the following change of `\maketitle` may be used. Define in your personal style file

```
\def\abstract#1{\long\def\@abstract{#1}}
\def\@abstract{}

\let\oldmaketitle=\@maketitle
\def\@maketitle{
  \oldmaketitle
  \begin{center}\large\bf Abstract\end{center}
  \begin{quotation}\@abstract\end{quotation}
  \vskip 1.5em}
```

and you can use as

```
\title{This is THE title of my paper}
\author{It's ME!}
\abstract{We've discovered...}
\maketitle
```

If `\parbox` is used in place of `quotation` environment, the width can be set to a certain dimension. In such a case, `\parbox` must be inside a `centering` environment. If `\long` is neglected in the definition of `\def\abstract`, blank line cannot be used, so that only one paragraph of the abstract is allowed.

One may change the definition of `\maketitle` more drastically for more complicated layout, say, including affiliations and key words listing. This can be achieved by redefining `\@maketitle` and an example is given in '1-in-2.sty' where a sample is also included.

4.4 One-column footnote by \thanks in two-column document

This may be attained by using 'multicol.sty' in Section 7.3.1 (p. 81), but is possible by cheating to put a full-width footnote in the left column. One simple method is to change the definitions of `\par` temporarily, so that the first paragraph in the right column of the very first page automatically put a blank footnote there. An example is included in '1-in-2.sty' in Section 4.3 (p. 79).

4.5 Change of title layout

Another example can be seen in 'jsce.sty'³, which is a style file to write a paper for the Journal of Japan Society of Civil Engineers. In two-column article, the title and authors are centered and the `\thanks` will appear right below authors' list. Abstract and key words of the paper is put below them.

³ This is available from `ftp.tohoku.ac.jp` at `pub/TeX/latex-styles/jsce`.

5 Table of Contents

5.1 Change depth of table of contents

A counter `tocdepth` determines the depth of table of contents. The larger this number is, the deeper the depth becomes. Corresponding number for the depth of the `article` style is shown in the table at the right. It indicates that `subsection` will be in the table of contents if one sets `\setcounter{tocdepth}{3}` in the preamble [7].

0	: chapter
1	: section
2	: subsection
3	: subsection
:	: .....

5.2 Always need compilation three times?

At the first compilation, no table-of-contents file, (`.toc`), exists. At the second compilation, it exists but it contains only the page numbers compiled without table of contents. This situation forces us to compile three times. However if one set separate page numbering system in the preface and main text body just like books, one can usually get proper page numbers in the second compilation. As an example, this document sets as follows:

```
\pagenumbering{roman}
\maketitle \hrule width \textwidth
{\par\baselineskip=.8\normalbaselineskip
\begin{quotation} \tableofcontents \end{quotation}
\par}
\vskip 1em \hrule width \textwidth \pagebreak
\setcounter{page}{1}\pagenumbering{arabic}
```

Namely the page numbers of the preface are displayed by roman numerals, but the counter for the page is reset at the end of preface so that the main body of the text begins with page number 'ONE'. Page numbers are displayed in arabic numerals. (But please check `.toc` file every time you compile.)

5.3 Reference page in the table of contents

If in the definition of `thebibliography` environment you add one line of

```
\addcontentsline{toc}{section}{\refname}
```

it will write the page number of the reference listings into `.toc` file, so that the final output of the table of contents includes the page number of the list of references. The style of appearance depends on the second argument of the command `\addcontentsline`.

5.4 Table of contents in each chapter of book-style document

When a couple of people get together to make a book, it is convenient to have table of contents in each chapter. This is easily attained if 'minitoc.sty' is used. Commands are dependent on the document style, but when `article` style is used, `\dosecttoc` right before the table of contents and

`\secttoc` at each section will do everything. Manual and samples are included in the original package. Note that the style file must be modified when it is used on MS-DOS systems. And one always needs to compile three times.

6 Sections

6.1 Cannot use a command in section title

A fragile command cannot be used in `\section{...}`. It may be something to do with timing of macro expansion [8]. To use such a command, one must put `\protect` before it. Within the command, `\string` may be used to escape special letters, and the space may be given explicitly by `\space`. However since these does not work if you want to make table of contents, you must use `\section[...]{...}` with no fragile commands in the bracket.

6.2 Centering of section titles

One method is given in the reference [2] which is a modification of the macro in 'latex.tex'

```
\def\@sect#1#2#3#4#5#6[#7]#8{\ifnum #2>\c@secnumdepth
...
```

For example, as the `section` is the level 1 section in the article style, modification as

```
.....
\ifdim \@tempskipa>\z@
  \ifnum #2=1 \begin{center} \else \fi %<---
  \begingroup #6\relax
    \@hangfrom{\hskip #3\relax\@svsec}%
    {\interlinepenalty \@M #8\par}
  \endgroup
  \ifnum #2=1 \end{center} \else \fi %<---
\csname #1mark\endcsname{#7}\addcontentsline
.....
```

will center the section title. The chapter will be centered in the report style documents. Note that the glue spacing by `center` environment is added above and below the title.

The same effect is possible if the macro as

```
\def\section{\@startsection {section}{1}{\z@}%
{-3.5ex plus-1ex minus-.2ex}{2.3ex plus.2ex}
{\reset@font\center\Large\bf}}
```

is added. Or

```
\def\section{\@startsection {section}{1}{\z@}
{-3.5ex plus-1ex minus-.2ex}{2.3ex plus.2ex}%
{\reset@font\centering\Large\bf}}
```

will give almost the same output. The difference may be (?) glue spacing.

Another simple method is given in the $\TeX$ and TUG NEWS'ttn2n1.sty'.

```
\def\Section{\@ifstar{\@Section[2pt]}{\@Section[\z@]}}
%
\def\@Section[#1]#2{\ifdim #1<1pt%
\refstepcounter{section}\fi%
\section*\centering \ifdim #1<1pt%
\addcontentsline{toc}{section}%
{\protect\numberline{\thesection}#2}%
\thesection. \fi #2 \nopagebreak[4]}
```

This defines `\Section{...}` to center the title. Since `\section*` is used instead of `\section`, you must modify it if you need to show `\thesection`. In this case, `\refstepcounter` must also be used to increment `\thesection` and to reset `\thesubsection` etc.

6.3 Adjust spacings above and below section titles

In submitting a camera-ready manuscript to proceedings of conferences, the default spacings near the section titles are a bit large enough to squeeze information in the article. These spacings can be adjusted through re-definition of `\section` in 'art12.sty' etc. For example, 'art10.sty' has the definition as

```
\def\section{\@startsection {section}{1}%
{\z@}{-3.5ex plus-1ex minus-.2ex}%
{2.3ex plus.2ex}{\reset@font\Large\bf}}
```

The fourth and fifth arguments of `\@startsection` define the spacings. If the fourth argument is negative, it prohibits indentation at the beginning of the first paragraph. When it is modified as

```
\def\section{\@startsection {section}{1}{\z@}%
{1.1ex plus.2ex minus.1ex}{1ex plus.2ex}%
{\reset@font\large\bf}}
```

spacings become small and the first paragraph has the same indentation as those succeeding paragraphs. The font size of the section titles is also changed into `\large`. Furthermore, if the fifth argument is set negative, the first paragraph will follow the title without carriage return. (Not that the string '`\reset@font`' is not used in the old version of 'article.sty' and 'latex.tex'.)

When you want to change the display of section numbers to [1], you simply re-define `\thesection` as

```
\def\thesection{\arabic{section}}
```

6.4 Relax pagination system in book.sty

In the `book` style, the chapter begins in the odd page. The table of contents is also controlled by the same macros as `\chapter`, and begins in the odd page.

For example, in 'bk10.sty', the definition of `\chapter` is given as follows:

```
\def\chapter{
\cleardoublepage % make it into odd page
\thispagestyle{plain} % and no header in THAT page
\global\@topnum\z@
\@afterindentfalse
\secdef\@chapter\schapter}
```

Therefore change of `\cleardoublepage` into `\clearpage` will stop output of white page and will start chapters from even page. Although it is not a good idea, it saves papers while making a draft.

6.5 Why no section number at subsection in book?

The section numbering is controlled by a counter `secnumdepth` which can be set just like `tocdepth` in Section 5.1 (p. 79).

7 Main Body of Text

7.1 Change expression of paragraphs

7.1.1 Emphasize the beginning of paragraphs

Some old books start the paragraph with the big first letter that spans a few succeeding lines.

The style file named ‘`drop.sty`’ will do this kind of fancy output⁴. An example is from the manual of this style file.

```
\drop{IN} THE beginning ...
the earth. ...
darkness was ...
.....
```

IN THE beginning God created the heaven and the earth. Now the earth was unformed and void, and darkness was upon the face of the deep; and the spirit of God hovered over the face of the waters.

Old German fonts in Section 14.4.3 (p. 102) may be useful.

Or ‘`dropcaps.sty`’ does the same thing with more controls than ‘`drop.sty`’. Manual and samples are included in the original package.

7.1.2 Set indentation or margins of paragraphs

A simple way is shown in the reference [6], but it is not in effect within `verbatim` environment. Another method may be to use `list` environment, but it is not easy to set spacings before and after the paragraph. A solution is to use `\parshape`, and the `indentation` environment defined in ‘`indent.sty`’ can be used.

7.1.3 Make the shape of paragraph meaningful

For example, a paragraph in a message card for birthday or wedding may be in the shape of heart for strong impression.

Or any kind of shape may be defined if you use ‘`shapepar.sty`’.

```
\shapepar{\heartshape}
This is an example of using heart shape paragraph
defined in the original style file. There are a
few more shapes defined in this style file.
```

This is an example of using heart shape paragraph defined in the original style file.

There are a few more shapes defined in this style file.

⁴ ‘`drop.sty`’ needs to be edited to set the font size before installation.

7.1.4 Numbering of paragraphs

While making a draft of a book with some other friends, it may be convenient for the discussion on telephone to have the number at each paragraph just like a sheet music. A style file ‘`numberpar.sty`’ puts paragraph number at the beginning of each paragraph.

7.2 Underlining

7.2.1 Emphasis with underlines

Underlines do not seem to be recommended in T_EX, and a command `\underline{...}` cannot span to multiple lines.

If you really want to draw underlines for emphasis, you may use ‘`ulem.sty`’ which allows underlines in multiple lines. Within this style file, if one decides to use extended functions, one can use wavy underlines, scratch-out and cross-out. This is an example of ‘`ulem.sty`’. When `ulem.sty` is used, the emphasized text by is under-lined unless is declared at the beginning. Note that the does not behave normally but needs . Other options are `\uwave`: wavy underline, `\sout`: ~~scratch out~~ and `\xout`: ~~cross out~~.

7.2.2 Wavy underlines

This symbol may be used for proof-reading or type-setting to make the letter gothic. Vectors and tensors are sometimes indicated by this symbol on blackboard at school. A style file ‘`undtilde.sty`’ can be used. It seems to use `\tilde`. Note that the name of this style file is set by us and that this is an article on ‘`comp.text.tex`’.

7.2.3 Double underlines

This might have been used in proof-readings. ‘`uuline.sty`’ utilizes the extended functions in ‘`ulem.sty`’ to put double underlines. This file, ‘`uuline.sty`’, explains a method to put any kinds of strings underneath characters.

7.3 Multi-column documents

7.3.1 Need one-column and double-column mixed, or three-column documents

L^AT_EX has two commands to switch one- and double-column, which are `\onecolumn` and `\twocolumn`. But these always clear the page.

When you want one-column part and double-column part in one page, you need ‘`multicol.sty`’, which also enables arbitrary multi-column documents. One big restriction is that one cannot use floats within columns. You will get a balanced portion of n-column beginning with `\begin{multicols}{n}` through the line of `\end{multicols}`.

```
\begin{multicols}{3}
[...section{...}]
```

puts the section title in one-column and starts the section in 3-column format. Between columns, a rule with width of 0.4pt is inserted. The thickness is specified by setting dimension, `\columnseprule`, the default of which is 0pt. You may need BigTeX for compilations

7.3.2 Balance the last page in two-column documents

In the ordinary `twocolumn` documents, the columns of the last page are not balanced so that the right column ends at the middle of the page while the left column reaches the bottom of the page. The style file `'multicol.sty'` in Section 7.3.1 (p. 81) automatically controls this kind of output, but one can use a cheating in the ordinary two-column documents.

If you put a blank footnote in the left column, you may force a part of text move into the right column. By trial and error, specification of the height of this blank footnote will eventually balance columns. This method is used in `'1-in-2.sty'` in Section 4.3 (p. 79). (See **Fig. 1**)

7.3.3 Side-by-side translation

One may need instructions in English and Japanese side by side, for example, for graduate students in universities.

The `minipage` environment is not easy to use and `twocolumn` style does not suit for this. A style file called `'multicolpar.sty'` may be used easily. It makes a two-column document with changing columns automatically at every paragraphs. Oops! `'multicol.sty'` may be input rather than `'multicolpar.sty'`. On MS-DOS, these files cannot be distinguished and `'multicolpar.sty'` may not be installed.

7.4 Ruby not diamond

A macro in the reference [7, 8] will help but NTT $\text{j}\TeX$ supplies a style file called `'ruby.sty'` in the package. If proper font name is chosen in `'ruby.sty'`, ASCII Nihongo $\text{T}\TeX$ can process it. Usage is written in comment lines.

Or `'nruby.sty'` is in public. The font size of `'ruby'` is set to `\tiny`.

7.5 Italic correction

When italic font is used in the roman documents, `\/` is usually needed at the end of the italic strings. A file `'italic.sty'` put it automatically, but `\ital{...}` and `\slant{...}` must be used in place of `\it` and `\sl`.

7.6 German, French and Russian

7.6.1 Umlaut in German

One needs to use `\"u` for `ü`, but it is cumbersome.

A style file `'german.sty'` makes such codings easy enough; e.g. `ü` can be input by `"u`. Other examples are: `""u"` becomes `„ü“`; `"<"a">` outputs `<ä>`.

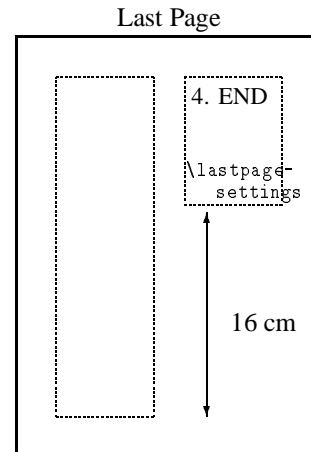

Figure 1-a: Ordinary Output

⇒

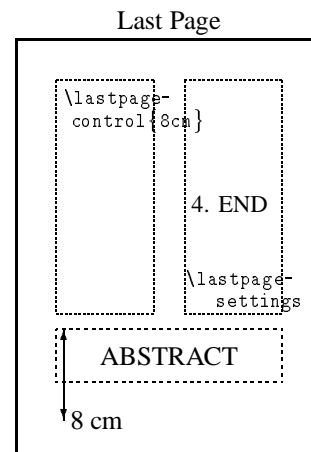

Figure 1-b: Cheated Last Page

Figure 1: Balancing the Last Page

7.6.2 French documents

Similarly to `'german.sty'`, `'french.sty'` is prepared. We did not try yet, but it is used to create a format file (`.fmt`) by `initex`.

7.6.3 Russian documents

I am afraid that the documents are written in Japanese, but `'sscyr.sty'` uses cyrillic fonts of $\mathcal{A}\mathcal{M}\mathcal{S}\text{-}\text{T}\text{E}\text{X}$ to write documents in Russian.

7.7 On verbatim environment

7.7.1 `\verb` cannot span to multiple lines

For example, a long path-name on UNIX may not be displayed in one line, so that the `\verb` cannot be used. As has been pointed out in the reference [8], if `\tt` and `\slash` are used in place of `\verb` and `/`, one can write a long string. But `'path.sty'` accepts line break at any kind of

delimiters. Note that if you want to use it with $\TeX$ of old version; i.e. before ver.3, a numeral ‘255’ in this file must be changed into ‘127’.

7.7.2 Make commands active even in verbatim environment

In the `verbatim` environment, `\` is treated as a string. Hence no command is active within this environment.

But if you use ‘`alltt.sty`’, output is written in Type-writer Type font, while `\` and `{}` remain to be $\TeX$ ’s special characters. Therefore you can change fonts inside this environment.

```
\begin{alltt}
This is an example of ....
\large ‘alltt.sty’. \tt This...
...
\scriptsize This is the end...
\end{alltt}
```

```
This is an example of the environment
‘alltt.sty’. This is...
Yes. you have this style file...
Usage is given in the comment
lines of the file...
This is the end of example.
```

Similar function is possible by ‘`astyped.sty`’.

7.8 Draft and final, or neglecting many lines

While making draft, we want to write down many things as memos but do not want to output these lines. In the final manuscript, we may need some parts of these lines. Or you may need to neglect many lines temporarily. ‘`version.sty`’ can be used for these purposes. If you want to neglect lines, then put `\begin{comment}` at the beginning of the lines and `\end{comment}` at the end.

If you declare `\includeversion{draft}` and `\excludeversion{final}`, all the portion within draft environment will be output but final environment will be neglected. Exchange of `\includeversion` and `\excludeversion` reverses the output.

‘`version.sty`’ is used in this package to decide whether examples can be shown or not depending on existence of the corresponding file.

‘`comment.sty`’ is also used to comment out many lines.

7.9 On footnotes

7.9.1 Put footnotes and floats at the end of documents

One may need to gather all the figures and tables or footnotes at the end of documents. ‘`endnote.sty`’ will help it. Or ‘`endnotes.sty`’ can be used. As for tables and figures, ‘`endfloat.sty`’ can be used.

⁵ watanabe@akiu.gw.tohoku.ac.jp

7.9.2 Short footnotes

When there are many footnotes in one page but they are short, one may want to list them sideways. ‘`fnpara.sty`’ will do this.

7.9.3 Indentation for long footnotes

You may like indented footnotes like those in $\TeX$ Book [9]. A creator of $\text{JaWa}\TeX$, Dr. Watanabe⁵ modified footnote macros as

```
\long\def\@makefnmark#1{\parindent 1em\noindent
\hbox to 2em{\hss$\^{\@thefnmark}$~}%
\@tempdima\columnwidth\advance\@tempdima-2em%
\parbox[t]{\@tempdima}{#1}}
```

to do so. This modification is employed in this package. Other methods are collected in ‘`hanging.tex`’.

7.9.4 What happened to footnotes in tabular environment?

In the manual, `\footnotemark` and `\footnotetext{...}` and `\addtocounter{footnote}{??}` must be used. But if you use ‘`ftn.sty`’, `\ftn{...}` instead of `\footnote` will output footnotes in tabular environment properly.

7.9.5 Place all the footnotes in the right column

‘`ftnright.sty`’ in the Mainz package does this, but ‘`multicol.sty`’ in Section 7.3.1 (p. 81) cannot be used at the same time.

7.10 On hyphenation

$\TeX$ itself has a rule for hyphenation but it is not always correct especially for proper nouns. In such cases, one must specify the rule as

```
\hyphenation{man-u-script man-u-scripts ....
....}
```

or you may find several rules in many ftp sites.

7.11 Temporary change of line pitch

For example a program listing in the manual may be printed out with smaller line pitch just like this document. If `\baselineskip` is changed, this becomes active only when `\cr` is encountered. Therefore `english` environment in this document is defined as

```
\def\english{\par\baselineskip=.7%
\normalbaselineskip\vskip .4286%
\baselineskip\noindent\ignorespaces}
%.4286=(1-.7)/.7
\def\endenglish{\par}
```

to use

```
\begin{english}
Programs may be put here...
....
\end{english}
\noindent where ....
```

Note that `\begin{english}` always breaks line without indentation but that `\end{english}` breaks line with indent. Therefore an explicit usage of `\noindent` is necessary to continue statement without indentation after this environment.

If `\baselinestretch` is changed inside the document, it does not seem to function. This is because this correction is active only when size-change commands are executed. (Here make the pitch twice.)

It is written in $\TeX$ and TUG NEWS (Vol.2, No.3 June 1993 'ttn2n3.tex') that the change of the pitch becomes active if you change temporarily font size; i.e.

```
\renewcommand{\baselinestretch}{2}\tiny\normalsize
```

will change the pitch twice with normal font size. (Here we return to the ordinary line pitch.)

Note that the spacings above and below this changes must be adjusted manually.

7.12 Program listings from separate files

For example, `verbatim` environment can be used with small line pitch as

```
\newenvironment{program}%
{\begin{quote}
\addtolength{\baselineskip}%
{-0.8ex}}
{\end{quote}}
```

where `quote` environment is used to add indentation.

But it is not realistic to include all the lines of program directly into your document file.

If you use the stylefile 'verbatimfiles.sty', `\verbatimfile{filename}` reads 'filename' in and outputs the lines in `verbatim` environment. If `\verbatimlisting{filename}` is used, the line number will be output.

Oops! 'verbatim.sty' may be input instead of 'verbatimfiles.sty'. It is a problem of the length of file names in MS-DOS. 'verbatimfiles.sty' may not be here.

'cprog.sty' will input and beautify C programs.

There is a program to convert files of FORTRAN or Prolog into text files for $\LaTeX$ with font change of key words. 'lgrind' converts into $\LaTeX$ file, while plain $\TeX$ sources can be obtained by 'tgrind'. About 25 kinds of source files like C, FORTRAN, CSH and Mlisp can be converted. Note that the spaces in comment lines must be replaced by `~` for proper display.

7.13 Algorithm of program

Just like the `theorem` environment, the flow of programs sometimes needs to be displayed with variable fonts. 'algorithms.sty' is the one to do so. There is a completely different file 'algorithm.sty' for another purpose.

7.14 Emphasis by thick rules

In $\TeX$ and TUG NEWS (Vol.2, No.4 Oct. 1993 'ttn2n4.tex'), a fancy usage of rules was seen. We here modify it.

— TODAY'S TOPIC —

Photo Contest of Beautiful Bridges

Today the meeting will be held on 15:00 at a conference room on the 5th floor. One of the big topics to discuss is about judges. Everyone must prepare the following items.

1. Eyeglasses
2. Pens and cakes
3. ....

is output of the following announce environment.

```
\def\REYrule{\hbox to 2cm{\leaders\hrule height 3pt%
\hfill}}\newbox\REYbox\def\announce#1{%
\setbox\REYbox=\hbox{\REYrule\quad%
{\LARGE\bf #1}\quad\raise3pt\REYrule}%
\gdef\REYbigrule{\hbox to \wd\REYbox%
{\leaders\hrule height 3pt\hfill}}%
\vspace{1em}\centerline{\raise3pt\REYrule\quad%
{\LARGE\bf #1}\quad\raise3pt\REYrule}}
\def\endannounce{\par\centerline{\REYbigrule}}
```

An example above starts with

```
\begin{announce}{TODAY'S TOPIC}.
```

7.15 Other environments

'algorithm.sty' is for algorithm display of programs. 'program.sty' helps display of programs.

8 Mathematics

8.1 Equation numbering

8.1.1 Sub numbering of equations

$\LaTeX$ automatically put numbers sequentially using only one counter, `equation`. One may need to put sub number as (3-a) especially in the `eqnarray` environment. 'subeqn.sty' seems to be the one for that purpose. This also allows text between equations. Or 'subeqnarray.sty' may have the similar function. But using these style files, we cannot specify `\label`'s properly.

Here we made a simple macro for the purpose. 'manyeqns.sty' uses a new counter for sub number within a new `manyeqns` environment. The sub number can be changed manually, so that one can put text between two consecutive `manyeqns` environments. Cross-reference by `\ref` and `\label` can be set for each equation as well as all the set.

Since 'subeqnarray.sty' does have a problem about `\label`, another style file is introduced which is similar to `\case` in plain $\TeX$. 'cases.sty' defines a macro.

8.1.2 Set section number into equation numbers

\theequation needs to be modified to include section number and to reset every sections. For example

```
\@addtoreset{equation}{section}
\def\theequation{\arabic{equation} of
  Sec. \thesection}
```

$$F = \int_{\Gamma} \sin z \, dz \quad (2 \text{ of Sec. } 8)$$

A command \@addtoreset{cA}{cB} resets a counter cA every time another counter cB changes.

8.1.3 One equation number for a set of equations

Of course, one can get such output using \nonumber in the eqnarray environment, but it does not look good when the number of equations is even.

A simple method is to use array environment in the equation environment. Since the default style in array environment is \textstyle, one must explicitly declare \displaystyle when \sum and/or \int are included.

```
\begin{equation}
\begin{array}{l}
\{\displaystyle I=\sum_{i=1}^N a_i b_i \} \\\
\{\displaystyle f=\int_0^{\ell} g(x) \sin x \, dx\}
\end{array}
\end{equation}
```

$$I = \sum_{i=1}^N a_i b_i \quad (3)$$

$$f = \int_0^{\ell} g(x) \sin x \, dx$$

Moreover, as shown here, \noalign may be necessary to control spacings when high symbols like \int must be used (See Section 8.4.1 (p. 85)).

8.2 Leaders in flush-lefted equations

When an option of 'fleqn.sty' is used, space between equation and equation number becomes wide so that some kind of leaders may be necessary. Macros introduced here are defined by Mr. Isozaki[8] and Dr. Watanabe. 'doteqn-f.sty' is the name of a style file and puts leader in the eqnarray environment.

The equation environment can have such a leader. It is defined in 'dot-eqns.sty' included in the package of 'manyeqns.sty' above.

8.3 Spaces at '&' are too wide in eqnarray environment

This spacing has been set at the definition of eqnarray environment[7].

```
....
$\displaystyle\tabskip\z@{##}$&\global\@eqcnt\@ne
```

```
\hskip 2\arraycolsep \hfil$&{##}$\hfil
%.....
&\global\@eqcnt\tw@ \hskip 2\arraycolsep$%
%.....
\displaystyle\tabskip\z@{##}$\hfil
\tabskip\@centering&\llap{##}\tabskip\z@\cr}
```

The portions underlined are to be modified as

```
$\displaystyle\tabskip\z@{##}$&\global\@eqcnt\@ne
\hfil$;{##}\;$\hfil
&\global\@eqcnt\tw@ $\displaystyle\tabskip\z@{##}
$\hfil\tabskip\@centering&\llap{##}\tabskip\z@\cr}
```

to get the following example. In the reference[7], the part between these two & is also changed to be \displaystyle.

$$F = \int_{\Gamma} \sin z \, dz$$

$$G = \sum_{n=0}^{\infty} a_n t^n$$

$$F = \int_{\Gamma} \sin z \, dz$$

$$G = \sum_{n=0}^{\infty} a_n t^n$$

8.4 On matrices

8.4.1 Space between rows is small

Especially when \displaystyle \frac is in the element of a matrix, rows become too close to each other. In order to separate them, \noalign{\vskip ...} can be used[4].

```
\left\{\begin{array}{c}
f_1 \\ f_2 \\ f_3
\end{array}\right\} =
\left(\begin{array}{ccc}
A & 0 & B \\
0 & \frac{EA}{\ell} & -\frac{EA}{\ell} \\
B & -\frac{EA}{\ell} & \frac{EA}{\ell}
\end{array}\right) \left\{\begin{array}{c}
u_1 \\ u_2 \\ u_3
\end{array}\right\}
```

$$\left\{ \begin{array}{c} f_1 \\ f_2 \\ f_3 \end{array} \right\} = \left(\begin{array}{c|cc} A & 0 & B \\ \hline 0 & \frac{EA}{\ell} & -\frac{EA}{\ell} \\ B & -\frac{EA}{\ell} & \frac{EA}{\ell} \end{array} \right) \left\{ \begin{array}{c} u_1 \\ u_2 \\ u_3 \end{array} \right\}$$

is a typical example .

8.4.2 Alignment of quadratic forms

There are a few methods to align a row vector to the top line of the matrix in quadratic forms. One method by Mr. Daniel H. Luecking is a modification of the plain $\TeX$ command.

```
\def\tpmatrix#1{
\setbox\z@=\vtop{\normalbaselines\m@th
\ialign{\hfil###\hfil&&\quad\hfil###\hfil\cr
\mathstrut\cr
\noalign{\kern-\baselineskip}
#1\cr
\mathstrut\cr
\noalign{\kern-\baselineskip}
}
}
\dimen\z@=\dp\z@
\setbox\z@=\vbox to \ht\z@{
\hbox{\displaystyle \left(\,\vcenter{\unvbox\z@}%
\,\right)}\vss
}
\dp\z@=\dimen\z@
\box\z@
}
```

will generate

```
\pmatrix{x & y & z}
\tpmatrix{a_1 & a_2 & a_3 \cr
a_4 & a_5 & a_6 \cr
a_7 & a_8 & a_9 \cr
}
\tpmatrix{b \cr c \cr d}
```

$$(x \quad y \quad z) \begin{pmatrix} a_1 & a_2 & a_3 \\ a_4 & a_5 & a_6 \\ a_7 & a_8 & a_9 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} b \\ c \\ d \end{pmatrix}$$

Another one by Mr. Donald Arseneau is

```
\newbox\matbox
\def\topmatrix#1{\setbox\matbox=%
\vtop{\normalbaselines\m@th % set the matrix in
\ialign{\hfil###\hfil&&\quad\hfil###%
\hfil\cr % a \vtop so the
\mathstrut\cr\noalign{\kern-\baselineskip}
% first baseline
#1\cr\mathstrut\cr\noalign{\kern-\baselineskip}}
% lines up.
% get twice difference between baseline
% and centerline of inner matrix:
\dimen255=\dp\matbox \advance\dimen255%
by -\ht\matbox
% Center matrix and surround with parentheses:
\setbox\matbox=%
\hbox{\left( \,\vcenter{\box\matbox}\,\right)}
% Correct for difference between baseline and
% centerline of parentheses:
\advance\dimen255 by -\dp\matbox%
\advance\dimen255 by \ht\matbox
% Lower centered matrix back to its proper baseline:
\lower0.5\dimen255\box\matbox
}
```

will be used to get

```
\pmatrix{x & y & z}
\topmatrix{a_1 & a_2 & a_3 \cr
a_4 & a_5 & a_6 \cr
a_7 & a_8 & a_9 \cr
}
\topmatrix{b \cr c \cr d}
```

$$(x \quad y \quad z) \begin{pmatrix} a_1 & a_2 & a_3 \\ a_4 & a_5 & a_6 \\ a_7 & a_8 & a_9 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} b \\ c \\ d \end{pmatrix}$$

The last one by Mr. Bruce Ikenaga is the easiest method

```
\matrix{ A = \cr
\vphantom{ 0 } \cr
\vphantom{ 0 } \cr
\matrix{ \pmatrix{a & b & c}\cr
\vphantom{ 0 } \cr
\vphantom{ 0 } \cr
\pmatrix{ 1 & 0 & 0 \cr
0 & 1 & 0 \cr
0 & 0 & 1 \cr
} \cr
\pmatrix{b \cr c \cr d}
```

$$A = (a \quad b \quad c) \begin{pmatrix} 1 & 0 & 0 \\ 0 & 1 & 0 \\ 0 & 0 & 1 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} b \\ c \\ d \end{pmatrix}$$

and in $\LaTeX$ we can write as follows:

```
\begin{array}{ccc}
\lfloor\quad\quad a & b & c \quad\quad\rfloor \\
\vphantom{0} \\
\vphantom{0} \\
\end{array}
\left(\begin{array}{ccc}
a_1 & a_2 & a_3 \\
a_4 & a_5 & a_6 \\
a_7 & a_8 & a_9
\end{array}\right)
\left(\begin{array}{c}
x \\
y \\
z
\end{array}\right)
```

$$\left[\begin{array}{ccc} a & b & c \end{array} \right] \begin{pmatrix} a_1 & a_2 & a_3 \\ a_4 & a_5 & a_6 \\ a_7 & a_8 & a_9 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} x \\ y \\ z \end{pmatrix}$$

8.4.3 Simplification of matrices

Alignment in matrices or cases is one of the most cumbersome inputs in $\LaTeX$.

'delarray.sty' may make it a bit easy. Manual and samples are included in the original package, but always another style file 'array.sty' is needed.

8.10 Want to use variable-length arrows

Even not in math mode, one may need an arrow with explanation above it. The style file ‘dchem.sty’ introduced above has a couple of definitions for such arrows. For example \Yields can be used in math mode. Length can be explicitly specified as \Yields[3cm]. Double arrow with explicit length is used by \Eqbm.

8.11 Double bracket

In T_EX and TUG NEWS (Vol.1, No.2 May 1992 ‘ttn1n2.tex’), we found a macro defined by Mr. Michael Barr (McGill Univ., Montreal, barr@math.mcgill.ca) as

```
\newdimen\argwidth
\def\[[#1\]]{%
  \setbox0=\hbox{##1}\argwidth=\wd0
  \setbox0=\hbox{\left[\box0\right]}%
  \advance\argwidth by -\wd0
  \left[\kern.3\argwidth\box0%
  \kern.3\argwidth\right]}
```

This helps us to use $\$[\sum_{i \in I} A_i = A]\$$ to output $[\sum_{i \in I} A_i = A]$. In the ordinary displaying math mode, \displaystyle can be used within these brackets.

$$\left[\sum_{i \in I} A_i = A \right] \quad (5)$$

is an example.

8.12 Use symbols of A_MS-T_EX in L^AT_EX documents

A_MS-T_EX has many varieties of mathematical symbols and macros. Among such features, one can use symbols by using ‘amssymbols.sty’.

8.13 Integral symbols

8.13.1 Big and standing integral symbols

The integral symbol is a variable-height symbol, but the maximum height is limited. And some people dislike that slanted integral symbol. ‘bigint.sty’ defines a new integral symbols probably using \lmoustache etc.

```
\bigint[overlap symbol] [_lower][^upper] {integrand}
```

is a typical usage where the parts in brackets are options.

8.13.2 A symbol ‘BELOW’ multiple integral symbols

Usually a volume integral is indicated by putting V right-below three integral symbols. But sometimes a domain like V needs to be placed below the integral symbols. ‘multiint.sty’ will output such symbols automatically.

8.13.3 Closed surface integral

Even A_MS-T_EX does not have this symbol. In order to output $\oint$ with two integral symbols, one may use ‘0intint.sty’.

⁷ It used to be ‘catmac.sty’.

8.14 Blackboard style symbols

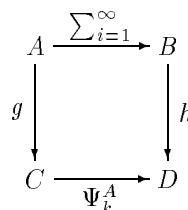
There exists a font set of this kind in a separate package or in A_MS-T_EX. But one can cheat to get similar symbols in the ordinary L^AT_EX by using ‘pmbb-sym.sty’.

8.15 Draw commutative diagrams

There are style files called ‘cd.sty’ and ‘diagram.sty’⁷. ‘cd.sty’ draws rather simple diagrams.

On the other hand, ‘diagram.sty’ can help drawing complicated diagrams. A sample is shown from the original manual.

```
\resetparms
\square[A'B'C'D;\sum_{i=1}^{\infty}'g'h'\Psi^A_k]
```


Another style file is ‘diagrams.tex’, which can be used in both L^AT_EX and plain T_EX. Manual and samples are included in the original package, but it can output Postscript and TPIC codes by user’s choice.

8.16 Flow of proof

‘proof.sty’ draws such a tree in proof.

8.17 Change style of newtheorem

If you want to change “Theorem 4.1” into “Theorem 4-1”, you simply re-define as \def\@thmcountersep{-} See ‘latex.tex’.

9 Modification of list Environment

9.1 Modification of itemize environments

9.1.1 Change of labels in enumerate environment

Since labels and symbols of each depth are stored in the following pairs, they can be changed by modification of these[1].

```
\labelenumi \theenumi
\labelenumii \theenumii
\labelenumiii \theenumiii
\labelenumiv \theenumiv
\labelenumv \theenumv
```

For example, if the first enumeration needs to begin with symbols as A), B), one can set as

```
\def\labelenumi{\theenumi)}
\def\theenumi{\Alpha{enumi}}
```

where arabic numerals can be obtained by \arabic{enumi}, while roman numerals are by \roman{enumi}.

9.1.2 Change labels in `itemize` environment

Similarly this can be done by modifying `\labelitemi` etc. For example, the next definition changes the second deep `itemize` symbol to a solid diamond shape.

```
\def\labelitemii{\diamond}
```

9.1.3 Add a symbol to labels of `enumerate` environment

There are several style files to add a mark to labels of `enumerate` environment.

One is called ‘`outline.sty`’, style and string for the label can be specified as an option.

```
\begin{enumerate}[\bf Problem 1.]{%
  \item Solve ...
  \item Explain ...
  \begin{enumerate}[\H{i}nt. a]{%
    \item Let ...
    \item Suppose ...
  \end{enumerate}
  \item Calculate ...
  \begin{enumerate}[\H{i}nt. i]{%
    \item Let ...
    \item Suppose ...
  \end{enumerate}
\end{enumerate}
```

Problem 1. Solve ...

Problem 2. Explain ...

Hint. a Let ...

Hint. b Suppose ...

Problem 3. Calculate ...

Hint. i Let ...

Hint. ii Suppose ...

Note that the braces in options as `H{i}nt` or `{i}` are necessary to distinguish these characters and specification of numbering style. `A` and `I` are used to set the numbering to be upper-case letters and upper-case roman numerals respectively.

Another file is ‘`enumspec.sty`’, and it simply put a symbol at the left of numerals.

9.2 Adjust vertical spacings near and in the list environment

A bit wide space is inserted before and after the `itemize` and `enumerate` environment. And also space between `\item`’s becomes wider than the ordinary line pitch. In a personal memo or private report, this space need not be so wide. To change these, one has to edit definitions of `list` environments. For example, the following modification kills all the extra spacings above and below each environment.

```
\def\enumerate{\ifnum \@enumdepth >3 \@toodeep\else
  \advance\@enumdepth \@ne
  \edef\@enumctr{enum\romannumeral%
  \the\@enumdepth}\list{\csname label\@enumctr
```

```
\endcsname}{\usecounter{\@enumctr}
  \def\makelabel##1{\hss\llap{##1}}%
  \parsep\z@ \itemsep\z@ \topsep\z@\fi}
%
\def\itemize{\ifnum \@itemdepth >3%
\@toodeep\else \advance\@itemdepth \@ne
\edef\@itemitem{labelitem\romannumeral%
\the\@itemdepth}%
\list{\csname\@itemitem\endcsname}%
{\def\makelabel##1{\hss\llap{##1}}%
\parsep\z@ \itemsep\z@ \topsep\z@\fi}
%
\def\description{\list{}{\labelwidth\z@%
\itemindent-\leftmargin \let\makelabel%
\descriptionlabel \parsep\z@ \itemsep\z@%
\topsep\z@}}
```

This kind of settings has been also done in a style file called ‘`jeep.sty`’.

9.3 Align indentation of description environment

The `description` environment fixes the amount of indent to a certain width no matter how the argument becomes long. One method to specify this width by hand is introduced in the reference[4]. Example follows:

```
\begin{namelist}{This length}
\item[first item] This is the first one.
\item[second item] the next one.
\item[last one] finally the last one.
\end{namelist}
```

Time	Today after midnight
Place	That place near church
Materials	This book and that pencil

9.4 Write dialog

The `list` environment can be used for this purpose.

```
\newenvironment{dialog}{%
  \begin{list}{}{%
    \setlength{\labelwidth}{3cm}
    \setlength{\labelsep}{1cm}
    \setlength{\itemsep}{0pt}
    \setlength{\leftmargin}{3.5cm}
  }%
}{%
  \end{list}}
\def\character#1#2{\def#1{\item[\bf #2:]}]}
\def\naration#1{\item \par
  \medskip\hspace{-\leftmargin}
  \parbox{0.98\textwidth}{\it #1}
  \smallskip}
```

is the definition of `dialog` environment. Then

```
\begin{dialog}
\character{\turtle}{Turtle}
\character{\bear}{Bear}
\naration{Bear is peeping into a room of Turtle}
\bear Hi, Turtle. Where in the world have
```

```

you been last night?
\turtle Well. After finishing my routine
job, I stopped by ....
\bear Oh, Yeah? What ....?
\end{dialog}

```

will output the followings:

Bear is peeping into a room of Turtle

Bear: Hi, Turtle. Where in the world have you been last night?

Turtle: Well. After finishing my routine job, I stopped by ....

Bear: Oh, Yeah? What ....?

9.5 Making Q & A

The `enumerate` environment can be used with slight modification. Numbers must be changed every two `\item`'s. For example,

```

\def\QandA{\setbox\@tempboxa\hbox{\bf "Q.99":}}%
\labelwidth\wd\@tempboxa \leftmargin\labelwidth
\advance\leftmargin\labelsep
\def\labelenumi{\theenumi:} \enumerate}
\let\endQandA\endenumerate
\def\Qitem{\ifnextchar [ {\@item}%
{\@noitemargtrue \@item[\@qitemlabel]}}
\def\@qitemlabel{\bf Q.\@itemlabel}}
\def\Aitem{\ifnextchar [ {\@aitem}%
{\@noitemargtrue \@aitem[\@aitemlabel]}}
\def\@aitemlabel{\bf A.\@itemlabel}}
\def\@aitem[#1]{\addtocounter%
{\listctr}{-1}\@item[#1]}

```

will define a new environment so that we can use

```

\begin{QandA}
\Qitem Why ... How ... ?
\Aitem Because .... In order to ...
\Qitem Then .... ?
\Aitem Yes ...
.....
\end{QandA}

```

Q.1: Why ... How ... ?

A.1: Because .... In order to ...

Q.2: Then .... ?

A.2: Yes ...

10 How about Figures, Tables and Photos?

10.1 On captions

10.1.1 Change caption headers

One may want to change the default style of 'Figure 1 : ...' into, say, 'Fig. 1. ...' of the caption header. Look into the definition of `\def\fnm@figure`,

```
\def\fnm@figure{\figurename \thefigure}
```

to find out that modification of `\figurename` is necessary. Namely

```
\def\figurename{Fig.}
```

changes the header. Similar definition exists for tables. We can set as

```
\def\tablename{Tab. --}
```

As for the font and delimiter as ':' can be changed in the definition of `\long\def\@makecaption`. For example,

```

\long\def\@makecaption#1#2{%
\vskip 10\p@
% \setbox\@tempboxa\hbox{#1: #2}%<--- original
\setbox\@tempboxa\hbox{\bf#1}\ \ #2}%
\ifdim \wd\@tempboxa >\hszize
% #1: #2\par %<--- original
{\bf#1}\ \ #2\par
\else
\hbox to\hszize{\hfil\box\@tempboxa\hfil}%
\fi}

```

will make the font be `\bf`. Furthermore font size of the caption can be changed in the definition of `\long\def\@caption` in 'latex.tex'.

In the article style, the numbers of figures and tables are monotonically incremented throughout the entire document. If one needs to make these number to have the section number and to reset them in each section, a command `\@addtoreset{figure}{section}` works similarly to the case in Section 8.1.2 (p. 85).

10.1.2 Indentation of long caption

Automatic indentation can be achieved by the next method by Mr. Watanabe as

```

\long\def\@makecaption#1#2{%
\vskip 10\p@
\setbox\@tempboxa\hbox{\bf #1}\ \ }%
\@tempdima\hszize\advance\@tempdima-\wd\@tempboxa
\setbox\@tempboxa\hbox{\bf #1}\ \ #2}
\ifdim \wd\@tempboxa <\hszize
\hfil {\bf#1}\ \ #2\hfil\par
\else
\hbox to\hszize{\hfil {\bf #1}\ \ \parbox[t]%
\@tempdima{#2}\hfil}%
\fi}

```

where `\parbox` in L^AT_EX is used after the check of the width of caption. By this macro, long captions span to the entire width of the text. On the other hand, 'hangcaption.sty' can be used to put appropriate margins with indented captions. When this style file is used, `\hangcaption{...}` is used instead of `\caption{...}`.

10.1.3 Fragile commands cannot be used in captions

This is the same situation as those in `\section{...}`, and `\protect` will solve problems (See Section 6.1 (p. 80)).

10.1.4 Need line break within captions

A simple method is to use `\vtop`. The original definition of `\caption` does not allow line break. It can be circumvented by usage of `\usebox` as

```
\newsavebox{\@parc@ption}
\def\parcaption#1{%
  \sbox{\@parc@ption}{\shortstack[l]{#1}}%
  \setbox\@tempboxa\hbox{\csname fnum@%
  \@capttype\endcsname}\@tempdima\columnwidth%
  \advance\@tempdima-\wd\@tempboxa
  \@tempdimb.8\@tempdima
  %<-- maximum length is set here
  \ifdim\wd\@parc@ption>\@tempdimb%
    \@tempdima\@tempdimb
  \else\@tempdima\wd\@parc@ption\fi
  \sbox{\@tempboxa}{\parbox[t]{\@tempdima}{#1}}%
  \caption{\usebox{\@tempboxa}}
```

Using this macro, we can write

```
\begin{figure}
\vspace{?cm}
\parcaption{This is a long caption\
  with line-break.}
\end{figure}
```

to put line break within `\parcaption{...}`.

10.2 Want to place floats at specified place

Since they are `float`, it is not designed to put figures and tables at the place specified. However, one can ask L^AT_EX to try the best by the following settings:

- Try to specify the position by the option as `\begin{figure}[hbt]`.
  - Move the floats slightly backward.
  - Relax the limits of floats. To do this, one must change parameters as `topnumber` etc.[4, 5] These parameters limit the number of floats in one page. In this document, we set
- ```
\def\textfraction{.08}
\def\topfraction{.9}
\def\floatpagefraction{.99}
\def\dbltopfraction{.9}
\def\dblfloatpagefraction{.99}
```

to put many tables in one page.

- Or `'here.sty'` may be used. With this style file, `\begin{figure}{H}` can be used as an option to force that figure **HERE**. But of course you must take care of the position of page break manually by yourself.

### 10.3 Put two figures side by side

Mr. Watanabe taught me how. It is simply possible if one uses the `minipage` environment.

```
\begin{figure}[htbp]
  \vspace{3cm} % Left Figure
  \caption{Figure in the left.}
  \vspace{3cm} % Right Figure
  \caption{Figure in the right.}
\end{figure}
```

will be the solution. An example is shown in **Fig. 1** (p. 82).

10.4 Paragraph wrapping figure and table

The `minipage` environment can handle this situation, but one must adjust many things by hands. A style file `'wrapfig.sty'` does it semi-automatically. This file is modified to handle tables and it is named `'wrapfloat.sty'`. You usually need to give the width of figure or table, but sometimes you further need to specify its height. It is the case when `'epsf.sty'` is used. Moreover you must take care of the position of page break by yourself.

Similar output can be obtained if `'picinpar.sty'` is used. It is to open windows inside a paragraph.

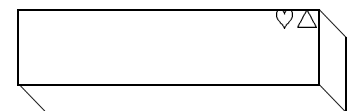
And also `'cut.sty'` has almost the same function as `'wrapfloat.sty'`. There is a style file called `'floatfig.sty'`, but it seems to have bugs. Samples in the original package cannot be compiled properly, but we do not know why.

Comparisons are made in **Table 3**.

Another one is `'picins.sty'` which seems to be the best.

The style file `'picins.sty'` defines a macro of `\parpic` to wrap floats at the beginning of paragraphs. One can use four kinds of frames.

This example output a figure framed by a box-shaped lines. At the upper-right of this frame, a symbol $\heartsuit\triangle$ is places.

Figure 2: *Wrapped figure*

One can write more than two paragraphs in the following parts. Caption is given in `\piccaption`. If the caption is outside the frame as shown above, one need to put `\piccaptionoutside`.

Specification can be done as

```
\parpic(width,height)(x_offset,y_offset)%
  [option][position]{picture}
```

and the example above is output by

```
\piccaptionoutside
\piccaption{Figure Caption}
\parpic(8.2cm,1cm)[xr][tr]{\picinsymbol}
```

where `offset` sets offset from the origin; `option` is used to choose frames. Please read manual in German for more information, sorry, I am not good at German either. As is the case with other style files, flush-lefted equations and `verbatim` environment cannot be used.

10.5 Tables longer than one page

There are a couple of style files. One is `'supertab.sty'`. Manual and samples are distributed with the style file. This can be used in `twocolumn` documents.

Another one has better controls of spacings than `supertabular` environment. It is `'longtable.sty'` but cannot be used in `twocolumn` documents. The package also includes manuals and samples.

In the latter style file, the caption is set "Table 1:.". If you want to change this into expressions in other languages, you must re-define the following macros in preamble:

```
\def\LT@ccoption[#1]#2{%
\LT@mkcaption{{\bf Table \thetable:} #2}% <-----
\def@tempa{#1}\ifx\@tempa\emptyelse
{\let\space
\addcontentsline{lot}{table}{\protect%
\numberline{\thetable}{#1}}}%
\fi}
```

```
\def\LT@ccoption#1{%
\LT@mkcaption{{\bf Table \thetable:} #1}% <-----
{\let\space
\addcontentsline{lot}{table}{\protect%
\numberline{\thetable}{#1}}}
```

where `\bf` is added.

Function	'cut.sty'	'wrapfig.sty'	'picinpar.sty'
Width	Need spec	Need spec	Automatic but narrow
Lines	Need spec	Semi automatic	Automatic
Starting	Paragraph top	Top	Free
Location	Left/Right	L/R	L/R and Center
Table	Yes	Yes with 'wrapfloat.sty'	Yes
Equation (centered)	Yes	Yes	Need $\$. \cdot \$$
Equation (left)	No number	No number	No number
New paragraph	Use <code>\Par</code>	Blank line works	Blank line but no indent
Usage of <code>\verb</code>	No	Yes	Yes

Table 3: Comparison of float-wrapping paragraph

A style file called 'bigtabular.sty' is the one for the same purpose.

10.6 Drawings within the limit of picture environment

10.6.1 Simple flow chart

Although picture environment has a lot of restrictions, simple charts may be drawn within such restrictions. A style file 'smallgrf.sty' helps to draw simple flow charts with arrows.

10.6.2 Flow charts

It is difficult to draw them by hands within picture environment. A style file 'Flow.sty' assists to draw flow charts. It supports while and if, but does not write flows with goto jumps. A sample is included in the original package of the style file. A style file 'fchart.tex' helps writing somehow different flow charts.

Besides these style files, there exists a program to convert an input file in some format to a flow chart in picture environment of $\text{\LaTeX}$. The name is 'flow' written in C, so that it can be used on both UNIX and MS-DOS. One sample is given in Fig. 3 where \ is not used deliberately to avoid font replacement. Note that \verb may not be used.

10.6.3 Draw tree diagrams

There are many kinds of tree diagrams. Vertical trees can be drawn by using a style file[8], which has the name of 'ecltree.sty'. An extended picture environment in 'epic.sty' is needed, and a better output may be obtained if your system supports 'epic.sty'.

Among samples in the original documents, an example is chosen in Fig. 4. The file 'eepic.sty' is not used here. Many other styles of tree diagrams can be drawn by this style file.

Oval	Oval
Documents by LaTeX	Output ToTag
Box	Left 1
Edit source files	Up 11 *
Tilt	ToTag
Compile by TeX	Right
Tag	SetTrack line
Choice . Yes . No	Box
Error in compilation	LaTeX macros
Tag	user's macros
Left 1	SetTrack none
Up 7	Up 1
Right 1 *	TxtPos [1] [1]
ToTag	Text
Down	documentstyle...
Box	title...
dvi file	author...
Tilt	date...
preview	begin...
Choice . Yes No .	maketitle
Errors in logic and layout	.....
Tag	Down 6
Right	Text
Tilt	<- the most
Output in public	<- cumbersome
Down	<- here
	Down 3
	Text
	<- need
	<- big display
	<- for clear
	<- preview

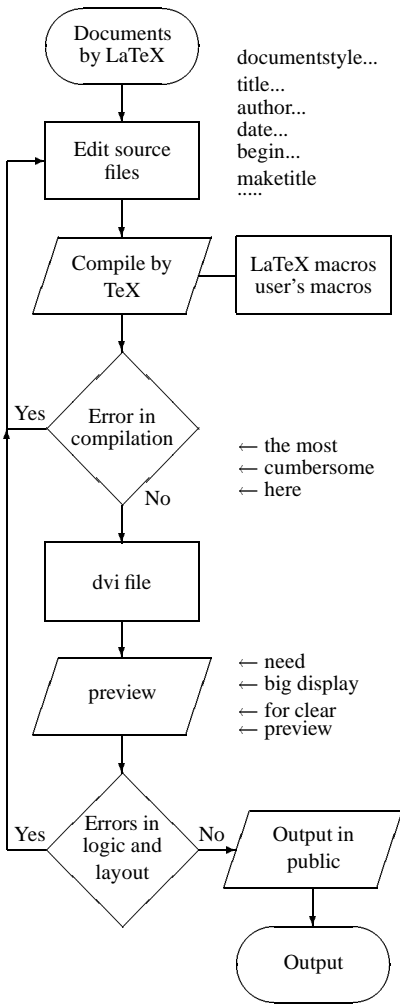

Figure 3: Source and output of flow chart

```

\begin{bundle}{xxx}
\chunk{aaa}
\chunk{
  \begin{bundle}{yyy}
  \chunk{bbb}
  \chunk{ddd}
  \end{bundle}}
\chunk{ccc}
\end{bundle}
  
```

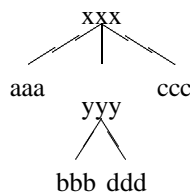

Figure 4: Tree using 'ecltree.sty'

Horizontal trees can be drawn by the macros in 'tree.sty'

```

\treeroot{Animal}
{\branch*{Bird}
  {\LEAF{Penguin\%
    Cardinal}
  \LEAF*{Ostrich}
  \LEAF{Robin}}}
\branch{Mammal}
{\LEAF{Human Being}
  \branch{Dog}%
  {\LEAF{Sheep Dog}
  \LEAF*{Dachshund}}}
\LEAF{Cat}}
  
```

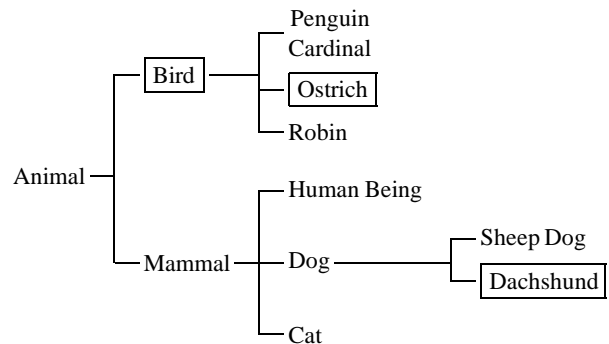

Figure 5: Example by 'tree.sty'

Fig. 5 shows a slight modification of the original sample. Furthermore a tree to show subdirectory structures of file systems on UNIX can be drawn with a style file called 'eclclass.sty'.

10.6.4 Draw bar-graphs

There is a nice style file to support it within L^AT_EX's framework. 'bar.sty' makes it easy to draw bar graphs. Although a manual is in the package, there are many features not written in the documents. Due to limit of L^AT_EX, we cannot include a sample within this document. Please use a separate file 'bargraph.tex' for examples.

10.7 Change attribute of rules of tables

Thickness of rules can be specified by \arrayrulewidth. Change of attribute to dashed lines is suggested in the reference[8], in which a horizontal dashed line is defined.

A style file 'arydshln.sty' can be used to draw vertical and horizontal dashed lines within tables. An example is shown in Section 8.4.1 (p. 85).

10.8 Widen vertical spaces in tables

Laplace transforms		
$f(t)$	(p)	no struts
$\delta(t)$	1	optional arg.
$\cos \omega_0 t$	$\frac{p}{p^2 + \omega_0^2}$	
Laplace transforms		
$f(t)$	(p)	with struts
$\delta(t)$	1	optional arg.
$\cos \omega_0 t$	$\frac{p}{p^2 + \omega_0^2}$	

Table 4: Lines may be too close

This is given in the article of $\TeX$ and TUG NEWS (Vol.2, No.3 July 1993 ‘ttn2n3.tex’), and the macro above is defined by Mr. Claudio Beccari (Politecnico di Torino, beccari@polito.it). Define

```
\newcommand\setTBstruts{\def\T{\rule{0pt}{2.6ex}}%
\def\B{\rule[-1.2ex]{0pt}{0pt}}}
```

and declare `\setTBstruts` at certain place, and `\T` and `\B` broaden vertical spaces. The right one in **Table 4** is an output of the followings:

```
\begin{tabular}[t]{|c|c|l|}
\hline
\multicolumn{3}{|c|}{Laplace transforms\T\B}
\\ \hline
$f(t)$ & $(p)$ & with struts
\\ \hline
$\delta(t)$ & $1$ & \T & optional arg.
\\ [.5ex]
$\cos\omega_0t$ & $\frac{p}{p^2+\omega_0^2}$ & &
\\ \hline
\end{tabular}
```

10.9 Align decimal points in tables

There is a solution within the framework of the default tabular environment but they may not be flexible. A style file ‘dectab.sty’ does this job, but integer numerals lose decimal points in the output.

Another is a better one.

The style file is included in the package about tips on table-making by Mr. Mittelbach; so-called Mainz File. It is ‘dcolumn.sty’.

Or ‘decalign.sty’ may be used.

10.10 Tables with their total width specified

The environment, `\begin{tabular*}{12cm}` is the originally prepared one in $\LaTeX$. But it usually needs a couple of `@{\extracolsep{fill}}`’s to get desired horizontal alignment, and you need experience or trial and error to do it right.

A style file ‘tabularx.sty’ assists you to do the same thing more easily. It moreover can handle footnotes inside the environment, and a new specifier of width, x , for flexible adjustment.

10.11 Improvement of array and tabular environments

Modification and refinement of array environment has been carried out by

‘array.sty’. It does something to do with spaces around vertical rules and at `@{...}`.

10.12 Diagonal line at the left-top corner of tables

Frequently the left-top corner of tables indicates meanings of row and column items with a diagonal line in the box. This kind of line is not supported within $(\LaTeX)$. However a style file ‘slashbox.sty’ is designed for that purpose.

10.13 Subnumbering for floats

Similarly to those for equations in Section 8.1.1 (p. 84), one may need subnumbering system for floats such as **Fig. 1 (a)**. There is a style file ‘subfigure.sty’ for this purpose, but it is possible by a simple modification of `\caption` command as shown below. The next lines are also used in ‘subfloat.sty’, where several other sub-numberings are supported.

We here presume that the figure captions are located below the figures and that those for tables appear above the tables.

```
\@definecounter{subfloatnumber}
\def\@T@bLe{table}
\def\subfloatcap{-\alph{subfloatnumber}}

\def\subcaption{\@addtoreset{subfloatnumber}%
{\@capytype}\ifx\@capytype\@T@bLe\relax\else%
\addtocounter{\@capytype}{1}\fi
\def\the@subfloatnumber{\csname the\@capytype%
\endcsname\subfloatcap}
\stepcounter{subfloatnumber}%
\edef\@currentlabel{\csname the@subfloatnumber%
\endcsname}\@dblarg{\@subcaption\@capytype}}

\long\def\@subcaption#1[#2]#3%
{\par\addcontentsline{\csname ext@#1\endcsname}%
{#1}{\protect\numberline{\csname the#1\endcsname}%
\subfloatcap}\ignorespaces #2}\begingroup
\@parboxrestore\normalsize\makecaption{\csname%
fnum@#1\endcsname\subfloatcap}\ignorespaces #3}%
\par\endgroup%
\ifx\@capytype\@T@bLe\relax\else%
\addtocounter{\@capytype}{-1}\fi}
```

Usage follows

```
\begin{figure}
...
\subcaption{...} \label{fig:thisone-1}
...
\subcaption{...} \label{fig:thisone-2}
\caption{Main Caption} \label{fig:thisone}
\end{figure}
```

Examples are found in **Fig. 1** (p. 82) and the table at Section 3.3 (p. 77).

10.14 Photo environment

Tables and figures are put within the environments called ‘float’, so that they can move around in pages to fit writers’ needs. Photo environment can be defined similarly as

```
\newcounter{photo}
\def\thephoto{\@arabic\c@photo}
\def\fps@photo{tp}
\def\ftype@photo{4}
\def\ext@photo{lop}
\def\fnm@photo{\photoname \thephoto}
\def\photo{\@float{photo}}
\let\endphoto\endfloat
\@namedef{photo*}{\@dblfloat{photo}}
\@namedef{endphoto*}{\enddblfloat}
\def\photoname{Photo}
```

where `\ftype@photo` is set ‘4’ in the fourth line, because this number must be in the power of two. Then

```
\begin{photo}
...
\caption{This is a beautiful picture.}
\end{photo}
```

yields a caption as ‘**Photo 5:** This is ...’, and the list of photos are written in the file ‘\jobname.lop’. Therefore in report style,

```
\def\listofphotos{\@restonecolfalse
\if@twocolumn\@restonecoltrue\onecolumn\fi
\chapter*{\listphotoname\mkboth{\uppercase%
\listphotoname}}{\uppercase{\listphotoname}}}%
\@starttoc{lop}\if@restonecol\twocolumn\fi}
\let\l@photo\l@figure
```

will help us to output the list of photos by the command as `\listofphotos`, but `\listphotoname` must be properly defined as `\def\listphotoname{List of Photos}`

If you need to reset photo number every chapter in report style, one must define this new counter by `\newcounter{photo}[chapter]` or add one line as `\@addtoreset{photo}{chapter}`.

A style file ‘float.sty’ helps us to define new floating environments easily.

Photos in any format cannot be directly input by T_EX, but can be handled depending on dviwares. For example a dviware `dviout/prt` on Japanese MS-DOS can include monochrome gif and pbm files.

10.15 Input figures and pictures directly

Cut & paste of figures is the most cumbersome job in preparing reports or manuscripts. The original ‘picture environment’ in L^AT_EX uses fonts for this special purpose and thus there exists strong limit in drawing lines, curves and circles. Neither arcs nor circles of arbitrary radii can be drawn in this environment. Therefore a simple figure such as simple maps can be depicted within a document, but complicated graphs cannot be included without cut &

paste. In order to overcome these limits, macros and fonts are created for specific purposes of drawings, one of which may be called `xypic`.

Or if P_{CT}E_X is used, no further special fonts is necessary, but one must read in huge macro files so that one must use BigT_EX instead of ordinary small T_EX. Its manual is not free though.

Other methods depend on dvi-wares or devices, but can handle many flexible commands to draw complicated pieces of images. Here we enumerate a couple of methods to draw figures and pictures available in a wide range of environments.

10.15.1 Within limit of L^AT_EX

First, portable methods within the limit of L^AT_EX are introduced.

1. **Use of `picture` environment:** If you do not mind drawing figures and pictures on section papers, you can use this environment. Or there are a couple of utilities to help you to input coordinates. Typical ones of such softwares are `gnuplot`⁸, `xfig`⁹ and `texdraw`¹⁰. Converted files are either directly included in the source file or read-in by `\input`.

2. **Use of P_{CT}E_X:** Usage is shown in the manual or can be imagined by reading `pictex.tex`. In the preamble of your document, you must declare as follows:

```
\documentstyle{article}
\input{prepictex.tex}
\input{pictex.tex}
\input{postpictex.tex}
....
```

Pictures can be created, for example, by `xfig` or `qfig` etc.

3. **Use of ‘`bitmap.sty`’:** Figures and photos input through scanners might be converted into a form of files called ‘X bitmap format (`xbm`)’. Then a style file called ‘`bitmap.sty`’ can be used to make an image within documents from that file. Of course complicated figures cannot be processed because of the capacity of T_EX itself.

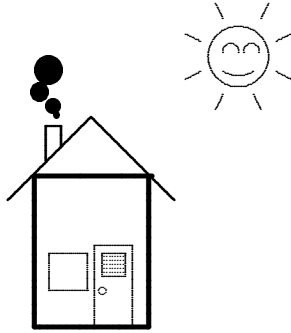
4. **Use of ‘`curves.sty`’:** Another style file

called ‘`curves.sty`’ has similar features to those of P_{CT}E_X, but its macros are so lighter than those of P_{CT}E_X that it can be used even with small T_EX.

⁸ There are those on both UNIX and MS-DOS.

⁹ Another program `transfig` is necessary to convert figures into T_EX files.

¹⁰ It operates only on UNIX.

Figure 6: Example using `curves.sty` and `qfig`

5. **Use of METAFONT:** It is also possible to consider one figure as a special font and to make it by METAFONT. A style file called `'drawing.tex'` can be used for that purpose.

10.15.2 Driver-dependent methods

Functions of device drivers or printer can be used to draw figures. Namely a drawing command of the printer is set by a `\special` and the dvi-ware passes it directly into the printer. A typical example is to use PostScript¹¹ printers.

1. **Use of PostScript:** If you have a PostScript printer or are able to use GhostScript, figures and pictures created by so many utilities can be included in the documents. Either `'epsf.sty'` or `'epsbox.sty'` is used. The former is for NTT $\jTeX$, while the latter is used in ASCII Nihongo $\TeX$. However the file to be input into $\LaTeX$ must be in the form of EPSF (Encapsulated PostScript File).¹² There exist many free softs to create PostScript files; e.g. `gnuplot`, `xfig`, `idraw` and `tgif+`. Typical usage of `'epsf.sty'` is like the followings:

```
\epsfile{file=image.ps,scale=0.5}
```

2. **Use of TPIC codes:** This code is supported by many dvi-wares. One method is to write a figure directly by the TPIC codes in `\special`. Or using `'epic.sty'` and `'eepic.sty'`, you can draw figures a bit more easily than using TPIC directly. `xfig` and `qfig`¹³ can be used to draw lines and curves.

As for usage of `'epic.sty'` and `'eepic.sty'`, one must be careful to declare these options as

```
\documentstyle[epic,eepic,...]{j-article}
```

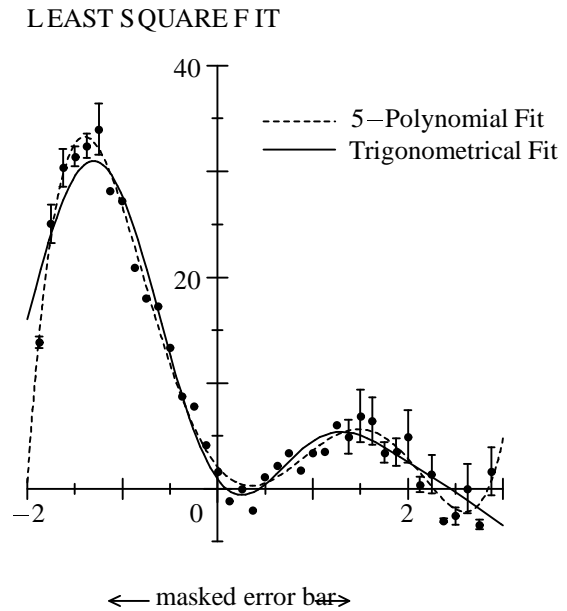
and your dvi-ware must recognize TPIC codes. If your driver does not understand it, you may use its emulation by replacing `'eepic.sty'` by `'eepicemu.sty'` or `'ecleepic.sty'`. It takes time to compile and it loses some of the features, but the output is portable in any environments.

¹¹ PostScript is a trade mark of Adobe Systems Inc.

¹² It can be checked by looking for a line as `%%BoundingBox:...` at the top of the file. If it is not, a utility called `bbfig` may be used to convert it into EPSF format.

¹³ `qfig` is originally created on a Japanese MS-DOS, but recently it is converted so that it can be used on IBM PC's. The former supports output for `curves.sty`.

Since there exist both `'epic.sty'` and `'eepic.sty'`, an example of a Japanese software called `Ngraph` and a picture created by `qfig` are shown in **Fig. 7**. If you see any lines and curves there, your dvi-ware can handle TPIC codes.

Figure 7: Examples of `Ngraph` and `qfig` with `eepic.sty`

10.16 Too many unprocessed floats

In compilation, floats in several pages are saved within memory, so that sometimes $\TeX$ complains with warning message of memory shortage. In order to circumvent this situation, floats may be forced to settle in the desired page by a command `\clearpage`, although it is in general difficult. Another method is to use `'morefloats.sty'` to enlarge the limit.

11 T_EX in the Box

11.1 Put a paragraph into a box

`\fbox` can put a `minipage` environment into a box, but within it `verbatim` environment cannot be used. One style file to do it is called `'boxit.sty'`, as long as the box is within a page. A box which can span multiple pages can be achieved by a method explained in Section 11.8 (p. 97).

It should also be noted that a `minipage` environment has no indent at the beginning of paragraphs, so that one must specify `\parindent` in the environment.

11.2 A box surrounding a minipage environment

The `minipage` environment is often used to show samples and usage of L^AT_EX commands. One may want to use a frame for samples. `'boxedminipage.sty'` will allow to use `\verb` within a frame. Change the name of environment from `minipage` to `boxedminipage`.

11.3 Strings in oval box

`\fbox` outputs a rectangular box, but `'loval.sty'` can be used to use an oval box. The author of this style file created another style file called `'oval.sty'`, but one needs to make new circle fonts by Metafont.

Note that `'fancybox.sty'` in Section 11.9 (p. 97) seems better than this file.

11.4 A box with title

One may need a title for each box. One article on Network News (`comp.text.tex`) is originally designed for plain T_EX but can be used in L^AT_EX documents. I put the macro into a file called `'tboxit.sty'` which is not named by the creator.

11.5 Floats (Figs and Tables) in a box

In addition to enough space surrounding floats, one may also want a frame around it `'bigbox.sty'` does it. A portion within a float enclosed between `\begin{bigbox}` and `\end{bigbox}` is framed.

11.6 A box with shadow

In order to emphasize a word on OHP screen, for example, a box with shadow may be effective. `'shadow.sty'` is a style file for it.

Line thickness and width of shadow are controlled by three parameters A content in `\shabox{...}` will be framed. Default values for each parameter are shown to the right. The shadow-frame to the right is obtained from

```
\shabox{\shortstack[l]{%
  This is the first line \\
  then the \verb+\string\second+ \\
  Finally the last one }}
```

where care must be needed for `\verb`.

```
\sboxsep= 10pt\sdim= 4pt\sboxrule= .4pt
```

Note that `'fancybox.sty'` in Section 11.9 (p. 97) seems better.

11.7 Shading strings

Usually one needs a special command that depends on printer or driver to be used. But `'shadebox.sty'` can be used in the ordinary environment. I am not sure but it may be using many dots within a box of string.

11.8 Framed paragraphs that spans several pages

A short column article in textbooks may be inside a frame, but a page break may occur in the middle. `'ec1bkbox.sty'` by Mr. Isozaki helps to do so. As an option, line number may be put outside the frame. Examples are also included in the original archive file. The portion in `breakbox` environment is framed and can span several pages. Line number is controlled by `\bkcounttrue` and `\bkcountfalse`.

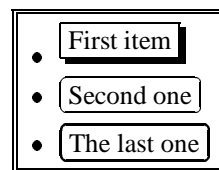
11.9 Framing a page or list environment

Page framing is not an original feature of L^AT_EX, and one must change the output routine. A style file called `'page-frame.sty'` put crop-marks or grid in pages. As for crop-marks, `'cropmark.sty'` can be used.

On the other hand, `'fancybox.sty'` does excellent jobs for these purposes. This file is included in `'seminar.sty'` to make transparencies for OHP, but can be obtained separately from many ftp servers. It also supports framing of `list` and `verbatim` environments.

For example,

```
\doublebox{\begin{minipage}{.25\textwidth}
\begin{Bitemize}
\item \shadowsize=2pt\shadebox{First item}
\item \cornersize{.2}\ovalbox{Second one}
\item \ovalbox{The last one}
\end{Bitemize}
\end{minipage}}
```


Index page at the end of this document is created by `\fancypage{\fboxsep=2em\cornersize{2}\ovalbox}{}`

12 Bibliography and Index

12.1 Referring bibliography by ^{1),2)}

One can get it by modifying definition of `\@cite`. The original definition is given by

```
\def\@cite#1#2{[#1\if@tempswa , #2\fi]}
```

and modification as

```
\def\@cite#1#2{${\mbox{\scriptsize%
  #1\if@tempswa , #2\fi}}}$}
```

will change it into the desired form. Or a style file `'overcite.sty'` may be used.

12.2 Modification of bibliography list

A method is to modify the `thebibliography` environment. In the definition of `\def\thebibliography`, one may change the following under-lined parts

```
{\refname}{\refname}}\list
{[\arabic{enumi}]}{\settowidth\labelwidth{[#1]}%
% .....
\leftmargin\labelwidth\advance\leftmargin\labelsep
```

into

```
{(\arabic{enumi})}{\settowidth\labelwidth{(#1)}%
\leftmargin\labelwidth
```

to change list numbering from [1] to (1). The latest version of L^AT_EX 209 as of (Mar. 20, 1992), a file `article.sty` has a definition of `\@biblabel`, so that the change as

```
\def\@biblabel#1{(#1)}
```

will do the same. Also `enumiv` is used in place of `enumi` at the definition of `\thebibliography` in the latest version of L^AT_EX 209.

12.3 Sorting cite labels

When one cites a few references like `\cite{rakuraku,koho,jlamport,isozaki,total}` in this document, it becomes [4, 2, 5, 8, 6]. One may need to change it into [2, 4-6, 8] after sorting.

`'cite.sty'` is for this purpose. The same citing as above becomes [2, 4-6, 8].

12.4 Bibliography listings for each chapter

You may need this kind of list of references in a book with many authors. For this purpose there is a style file called `'chapterbib.sty'`. Or `'bibunits.sty'` does similar things. But the name of temporary files cannot be used on MS-DOS so that a slight modification is needed.

Moreover `'bibperinclude.sty'` is for files with `\include`.

12.5 Chicago style bibliography

There is a famous book about writings called 'Chicago Manual of Style'. `'chicago.sty'` and `'chicago.bst'` for Bib_LT_EX are to be used for that purpose. Current version is based on the 13th Edition of the book.

12.6 Index for each section

`'index.sty'` will do it.

13 Other Useful Macros

13.1 Date and week

There seem to exist many style files among which

a file `'ukdate.sty'` changes the definition of `\today` into one of English style. A week can be output by `\dayofweek`. Namely 'Sunday 22nd January 1995' outputs the date, and the week is obtained by 'Sunday'. In conjunction with these expressions, new definitions of ordinal numbers are

given as `1st` and `2nd`, which become '1st' and '2nd' respectively. Furthermore `\phaseofmoon` shows a string 'in its last quarter' for today. Weeks can be also obtained by `'weekday.sty'`. In addition, `'austdate.sty'` assists you to have an Australian expression of the date.

13.2 Time of compilation

L^AT_EX originally remembers the time of starting of compilation in `\time`, so that one needs a simple manipulation to extract 'hour' and 'minute'. To this end, one may use a macro like

```
%\mod<counter><value> : <counter>=<counter> %<value>
\def\mod#1#2{
  \count255=#1 \divide\count255 by #2
  % <register> = <counter> / <value>
  \multiply\count255 by #2
  % <register> *= <value>
  \advance\count255 by -#1
  % <register> -= <counter>
  #1=-\count255}
  % <counter> = -<register>
\newcount\hour
\hour=\time \divide\hour by 60
% <time> = <\time> / 60
\newcount\minute
\minute=\time \mod{\minute}{60}
% <minute> = <\time> % 60
```

to use `\the\hour` and `\the\minute` (now is 20:6).

Such style files are `'daytime.sty'`, and `'time.sty'` is another one. I like `'mickeytime.sty'`.

13.3 Put key words in the footnote

For example, a simple macro like [5]

```
\def\keyword#1#2{\def\thefnmark{}%
\@footnotetext{\bf #1: #2}}
```

will do it. `\keyword{KEY WORD}{EXPLANATION}` will output a footnote like the one in this page.

13.4 Ordinal numbers

Just like the one in date command in Section 13.1 (p. 98), one may need to use ordinal numbers like 1st and 2nd. Mr. Donald Arseneau posted one in `comp.text.tex` and it is saved as a style file in our ftp server. The file is named `'ordinalno.sty'`.

13.5 Put a comma every thousands

As is often used in expression for money or price, one puts a comma every 10³. A style file called `'sumofmoney.sty'` is not named by the creator, but it can be used for that purpose. Another file is `'numbersty.sty'`.

13.6 Want to write music

There is a package called Music_TE_X. Originally it has been developed within plain T_EX, but recent version supports L^AT_EX and includes style files. Metafont sources for musical notes are also distributed within this package. A manual says all and there is a Japanese version of the manual, too.

KEY WORD: This is an example to use `\keyword`.

13.7 Two pages side by side

It is possible to use a copy machine with 50% reduction in length, but it is very difficult to make them in the right order for both side binding. This kind of manipulation in page arrangement can be easily done by using a style file called ‘2up.sty’. A good document is included in the package, and it can be used independently of peripheral devices. In the preamble of the document, declarations like

```
\target{\magstep0}{2.1\textwidth}{\textheight}
\source{\magstep0}{\textwidth}{\textheight}
\targetlayout{twosided}
```

do it all.

13.8 Transparencies for OHP

One method is to use a copy machine with enlarging feature. Another is to use Sl_IT_EX, but you may lose many L^AT_EX commands. One may want to use L^AT_EX with large fonts to create transparencies. A style file ‘eslides.sty’ may be one of the simplest style files. Font enlargement is defined by \magnification, but one must specify that magnification rate directly to the driver for the screen and printer. If the driver has the same notation of magnification as that of T_EX, then **Table 5** will help the switch for the driver to be used.

Set \pagestyle to be myslide, and

```
\begin{slide}
..... for one transparency
\end{slide}
\begin{remark}
..... comment and memo for that sheet
```

\magnification	1000	1095	1200	1440	1728	2074	2488
dviware	-mag0	-maghalf	-mag1	-mag2	-mag3	-mag4	-mag5

Table 5: Magnification and switches with ‘eslides.sty’

13.10 Need to select pages to be output

If your dviware does not have a feature to output individual pages separately, it is necessary to have appropriate pages in the ‘.dvi’ file. For this purpose, ‘selectp.sty’ can be used.

```
\outputonly{1,3, 1 2-5}
```

specifies the pages to be output. In this example, the first and third pages of the table of contents and the first and second through fifth pages are written into the ‘.dvi’ file. Usage is written in the comment lines of the file.

14 Fonts

14.1 Available fonts

Possibly either ‘fntbl.tex’ or ‘testfont.tex’ is installed, and prompt > tex fntbl \CR

will output font tables interactively. Or the following lines can be compiled by the plain T_EX. Usually fonts shown in **Table 7** are prepared and can be used by request.

```
\def\fox{A quick brown fox jumps over the lazy dog.\par}
```

```
\end{remark}
```

will output a desired page, where a slide environment is centered in both vertical and horizontal directions. Page number is put at the left-bottom corner of the page. If you begin a remark environment immediately after the end of slide environment, it becomes a brief note for speakers and it has no page number. Moreover \logo put a logo at the left-bottom corner of the page, while redefinition of \conference shows the name of conference at the center-bottom.

On the other hand, ‘seminar.sty’ has many other features and is designed quite neatly. It can be used with A_MS-L^AT_EX, too. But every time I have to make an OHP sheet, I give up reading the manual in the middle, because it is not written in Japanese. So I am not using it.

There is a style file called ‘lslide.sty’, but I have never used it, either.

13.9 Make a poster

Unlike many drawing tools or WYSIWYG editors, it is usually difficult to make a poster in T_EX. But ‘poster.tex’ is an excellent macro to convert ordinary documents into posters. It enlarges the entire page and splits it into a few pages with crop-marks at four corners. Once you get such pages, you simply cut along the crop-marks (not all of them, of course), and paste them to make a big sheet of poster. It is not pain at all to convert a page into proper numbers of papers, but it is a bit cumbersome to cut and paste them crawling on the floor.

```
\def\sampleof#1{\font\fontA=#1 \rm #1:\quad\fontA \fox}
%CM = Computer Modern
\sampleof{cmb10} % CM Bold Roman
\sampleof{cbsy10} % CM Bold Math Symbols
\sampleof{cmbx10} % CM Bold Extended Roman
\sampleof{cmbxsl10} % CM Bold Extended Slanted Roman
\sampleof{cmbxti10} % CM Bold Extended Text Italic
\sampleof{cmcsc10} % CM Roman Caps and Small Caps
\sampleof{cmdunh10} % CM Dunhill Roman
\sampleof{cmex10} % CM Math Extension
\sampleof{cmff10} % CM Funny Roman
\sampleof{cmfi10} % CM Funny Italic
\sampleof{cmitt10} % CM Italic Typewriter Text
\sampleof{cmi10} % CM Italic Math Italic
\sampleof{cmib10} % CM Math Italic Bold
\sampleof{cmr10} % CM Roman
\sampleof{cmsa10} %
\sampleof{cml10} % CM Slanted Roman
\sampleof{cmltt10} % CM Slanted Typewriter Text
\sampleof{cmss10} % CM Sans Serif
\sampleof{cmssbx10} % CM Sans Serif Bold Extended
\sampleof{cmssdc10} % CM Sans Serif Demibold Condensed
```


14.4.2 Calligraphic characters

An example is shown in **Table 6**. Just like the style file in Section 14.2 (p. 100), ‘calligra.sty’ enables us to use it in different size.

font	Sample	Description
manfnt	METAFONT METAFONT ☆ ∞ ↗ S	manual font
callig15	<i>A quick brown fox jumps over the lazy dog.</i>	Calligraphy
yfrac	Digitales Tonbandgerät bei der Aufnahme, bei ...	Fraktur
ysmfrac	(Not Available)	Fraktur
ygoth	Digitales Tonbandgerät bei der Aufnahme, bei ...	Gothisch
yswab	Digitales Tonbandgerät bei der Aufnahme, bei ...	Schwabacher
yinit		Initials

Table 6: Non-standard fonts

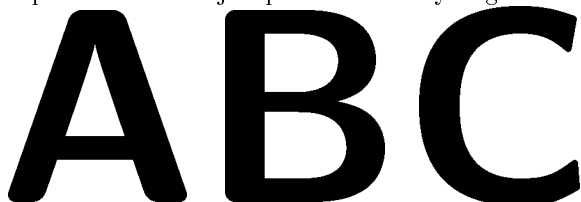
font	Sample	Description
cmr10	A quick brown fox jumps over the lazy dog.	Roman : \rm
cmti10	<i>A quick brown fox jumps over the lazy dog.</i>	Italic : \it
cmcsc10	A QUICK BROWN FOX JUMPS OVER THE LAZY DOG.	Small Caps : \sc
cmsl10	<i>A quick brown fox jumps over the lazy dog.</i>	Slanted : \sl
cmtt10	A quick brown fox jumps over the lazy dog.	Typewriter : \tt
cmbx10	A quick brown fox jumps over the lazy dog.	Boldface : \bf
cmss10	A quick brown fox jumps over the lazy dog.	Sans Serif : \sf
cmbxsl10	<i>A quick brown fox jumps over the lazy dog.</i>	Boldface Slanted
cmbxti10	<i>A quick brown fox jumps over the lazy dog.</i>	Boldface Italic
cmssbx10	A quick brown fox jumps over the lazy dog.	Boldface Sans Serif
cmssi10	<i>A quick brown fox jumps over the lazy dog.</i>	Italic Sans Serif
cmu10	A quick brown fox jumps over the lazy dog.	Unslanted Italic
cmssdc10	A quick brown fox jumps over the lazy dog.	S S Demibold Condensed
cmitt10	<i>A quick brown fox jumps over the lazy dog.</i>	Italic Typewriter
cmsl10	<i>A quick brown fox jumps over the lazy dog.</i>	Slanted Typewriter
cmtcsc10	A QUICK BROWN FOX JUMPS OVER THE LAZY DOG.	Typewriter Small Caps
cmvtt10	A quick brown fox jumps over the lazy dog.	Variable-Width Typewriter
cntex10	A quick brown fox jumps over the lazy dog.	T _E X Extended ASCII Char
cmdunh10	A quick brown fox jumps over the lazy dog. 	Dunhill
cminch		1-Inch-High Char
cmfi10	<i>A quick brown fox jumps over the lazy dog.</i>	Funny Italic
cmff10	A quick brown fox jumps over the lazy dog.	Funny Roman
cmmi10	<i>A quick brown fox jumps over the lazy dog</i>	Math Italic
cmmb10	<i>A quick brown fox jumps over the lazy dog</i>	Math Italic Boldface
cmsy10	ABCDEFGHIJKLMNOPQRSTUVWXYZ	Math Symbol
cmbsy10	ABCDEFGHIJKLMNOPQRSTUVWXYZ	Boldface Math Symbol

Table 7: Standard fonts sample on T_EX

14.4.3 Old-german fonts

There is such a font called ‘old-german’. Samples are also shown in **Table 6**. You should read manual especially to output umlaut and ligature.

14.5 Symbol tables

There are a few symbol tables for L^AT_EX and/or A_MS-_TE_X. ‘symbols.tex’ outputs such a table including A_MS-_TE_X if it is installed. Also ‘latexsymbols.tex’ may be useful for further information in Japan. Standard tables are given at the end of this document.

14.6 Creating undefined symbols

14.6.1 Mathematics

Here we show only a method to define characters within the limit of L^AT_EX.

```
∴ by Mr. Watanabe {
\def\therefore{\setbox0 \hbox{${\cdot}$}
\raise-0.2em \copy0 \raise0.2em \copy0
\raise-0.2em \box0 ~}
∴ by Mr. Watanabe {
\def\because{\setbox0\hbox{${\cdot}$}
\raise0.2em \copy0 \raise-0.2em \copy0
\raise0.2em \box0 ~}
```

☞ This is made of $\$Box$ and $\$hookleftarrow$, but you can find much more sophisticated ones in ‘asc-mac.sty’ and a reference[7].

To use " for “ and ”, a style file ‘quote.sty’ can be used. Each pair of " will result in a pair of double quotation marks. In a portion between $\backslash$ begindoublequotes and $\backslash$ enddoublequotes, it is activated. For example, "quotation mark" will become “quotation mark”.

14.6.2 Encircled numerals

A method is given in a reference[8]. Here we shown another one using ‘overwriting’ by Mr. Watanabe.

```
\def\MARU#1{\leavevmode\setbox0\hbox{${\bigcirc}$}%
\copy0\kern-\wd0 \hbox to\wd0{\hfil%
{\scriptsize#1}\hfil}}
```

will convert $\backslash$ MARU{3} etc. into ③ and ④.

14.6.3 C and ¥

Japanese currency mark ¥ is also defined by the overwriting method as

```
¥ \def\yen{\leavevmode\tt\rlap=Y}}
¥ \newlength{\Ywidth}
\def\yen{\mbox{\tt\settowidth{\Ywidth}%
{Y}Y\hspace{-\Ywidth}=}}
```

Unit for temperature C can be obtained by

```
°C \newcommand{\DegC}{\char'27 C}
C \newcommand{\DegC}{\char'27\kern-.3em\hbox{C}}
```

$\backslash$ circ may be used in place of $\backslash$ char'27 which might be found in references.

14.6.4 Smiley

I found it in T_EX and TUG NEWS (Vol.1, No.4 Nov 1992 ‘ttn4.tex’). It is created by Mr. Peter Flynn (University College Cork, cbts8001@iruccvax.ucc.ie), but we modified it so that one can use it many times in a document.

```
\typeout{Smiley by Peter Flynn%
(cbts8001@iruccvax.ucc.ie)}
\font\tmi@grin=cmmi7
\font\tsy@grin=cmsy5
\font\bsy@grin=cmsy10 scaled\magstep4
\newsavebox{\sbox@grin}
\savebox{\sbox@grin}{\vbox{\hsize=1pc%
\baselineskip=5pt
\centerline{{\tsy@grin\char'014\ \char'014}}
\centerline{{\tsy@grin\char'064}}\vskip-1pt
\centerline{{\tmi@grin\char'136}}}}
\newsavebox{\bbox@grin}
\savebox{\bbox@grin}{\hbox{{\bsy@grin\char'015}}}}
\def\grin{\hbox{\usebox\bbox@grin\kern-5.75mm\usebox%
\sbox@grin\kern-\wd\sbox@grin\kern5.75mm}}
```

$\backslash$ grin will output ☺, where horizontal positioning is not precise.

14.7 Logo symbols

An ‘a’ in L^AT_EX logo uses $\backslash$ sc with other characters in $\backslash$ rm. So that no bold-face nor italic logo exists. There seem to exist many methods to improve it in Network News, but ‘ttn2n1.sty’ defines one of such logos which are used within this document.

Other logos are also defined there but there exists another style file ‘texnames.sty’ for the same purpose.

15 Other Things on T_EX Programming

15.1 Interactive input through keyboard

You may want to choose compilation conditions or to input a string interactively while compilation. A command $\backslash$ typein does this[5]. For example, one can choose whether the final output of ‘dvi’ file is needed or not. A sequence like

```
\typein[\answer]{Do you need dvi output? (y or n) }
\if\answer y
\typeout{Normal operation with output}
\else
\typeout{OK! No output}
\output={\setbox0=\box255\deadcycles=0}
\fi
```

controls such output by selecting Yes or No during compilation. Or one can show a menu for multiple choice. It can be possible to use ‘fillform.tex’ explained in Section 3.9 (p. 78).

15.2 Macros with option

If you need to use an option with a pair of bracket “[...]”, a conditional choice with `\ifnextchar` can be used. Usage is like the following:

```
\def\foo{\ifnextchar [ {\@foo}{\@@foo}}
\def\@foo[#1]#2{.....} % with option [...]
\def\@@foo#1{.....} % w/o option
```

Or, if there is a default for this option in [...], say `length 2em` is such a default, you may specify it as

```
\def\foo{\ifnextchar [ {\@foo}{\@foo[2em]}}
\def\@foo[#1]#2{.....} % ^^^^^ = default
```

If you need to put such options in {...}, `\bgroup` must be used, because { cannot be used as a character within the macro[8].

Or one may use * to control such choices. In such a case, one may use a command `\ifstar{yes}{no}`.

```
\def\foo{\ifstar{\@foostar}{\@foonostar}}
```

can give different definitions for `\foo{...}` and `\foo*{...}`.

15.3 Choice by if

One may need to put different paragraphs between the final manuscripts and drafts. In such a case, a declaration as

```
\newif\ifdraft
```

enables us to use controls by setting this if-flag `\draft` to either `true` or `false`.

```
\documentstyle{article}
\newif\ifdraft % newly define \ifdraft
\drafttrue % Now draft mode ON!!!
\begin{document}
....
\ifdraft
...% operation when draft mode is ON
\else
...% operation at the final manuscript
\fi
...
```

This example shows an usage.

15.4 Modification of \@tfor

The loop by `\@tfor` simply outputs listings of arguments delimited by commas in that order. However in English documents, one may need ‘and’ in place of comma right before the last item; e.g. we need a feature so that a command `\fignos{2,5,6,9}` outputs **Figs. 2, 5, 6 and 9**. Mr. Watanabe made one for me in preparing a style file for the Japan Society of Civil Engineers’ Journals. It is defined as follows:

```
\def\andfor#1{\@ffor\@ndfora:=#1\do{\@ndfora}}
\def\@ffor#1:=#2\do#3{\def\@fortmp{#2}%
\ifx\@fortmp\@empty \else\expandafter%
\@fforloop#2,\@nil\@#1{#3}\fi}
\def\@fforloop#1,#2\@#3#4{\def#3{#1}%
\ifx #3\@nnil \else\ifx #2\@nil{#4}\else
{#4}\@ifforloop #2\@#3{#4}\fi\fi}
\def\@ifforloop#1,#2\@#3#4{\def#3{#1}\ifx #2\@nil
```

```
{\ and\ {\ignorespaces #4}}%
\let\@nextwhile=\@fornoop \else
{\,\ {\ignorespaces #4}}%
\let\@nextwhile=\@ifforloop\fi
\@nextwhile#2\@#3{#4}}
```

Then `\andfor{apple, banana, orange}` will become ‘apple, banana and orange’. But it may need large memory when one puts `\ref`’s in the argument.

16 Epilogue

16.1 Where are style files?

Usually environment variable `TEXINPUTS` holds the name of directories for macros and style files for T_EX. On emT_EX this may be `TEXINPUT`. If on UNIX you want to add your own directory of style files; e.g. `HOME/tex/inputs` can be added by

```
setenv TEXINPUTS
‘.:$HOME/tex/inputs:/usr/local/lib/tex/inputs’
```

where the second directory is commonly used as a default. Most style files are located in these directories.

Therefore, if you want to change something in the public files to make your own private style files, you must copy those into your own directory to edit them. Since especially on UNIX those public files are shared with others, you should not touch them directly.

16.2 Samples to use style files

Many style files show its usage in comment lines or include sample files after the line of `\endinput`. Some use features of ‘`docstrip.tex`’ in the very first MZ0 package of the famous Mainz files. It is used to extract style files as well as document files and/or samples.

16.3 Finally

We guess that L^AT_EX is originally designed to use T_EX easily but in somehow formatted page styles. So many style files are then created to modify or broaden the original features of L^AT_EX, and are enumerated in this document with samples. Choices of files introduced here are made accordingly to the first author’s taste and needs.

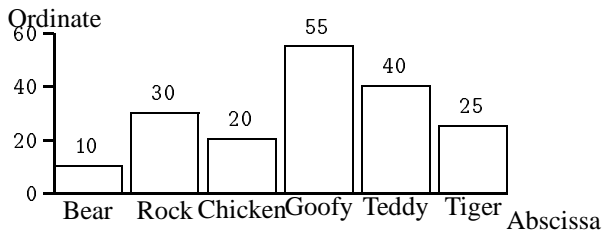
This spring a new version, L^AT_EX_{2_ε}, has been released, and many style files are converted for this new system. Or some of them might be included in the new L^AT_EX itself.

17 To Draw Bar Graphs — bar.sty

Basic usage is the following:

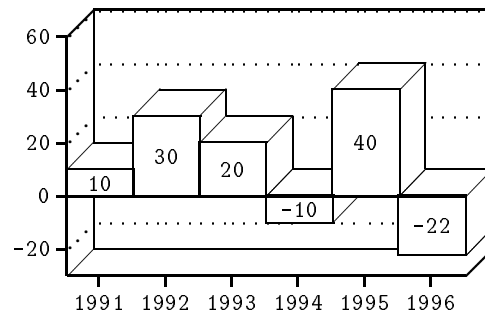
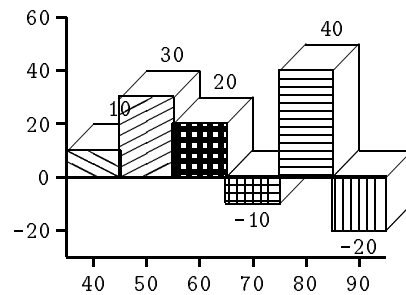
```
\begin{barenv}
Any declarations
\bar{height}{filler pattern}[header]
\bar{height}{filler pattern}[header]
....
\end{barenv}
```

where “header” can be omitted. Among declarations, `\setyaxis` is the most essential one. Argument can be imagined from the following examples. This document has been created because the original manual contains 8-bit characters for non-Japanese PC's and because there seems to exist many options which are not written in the original documents.

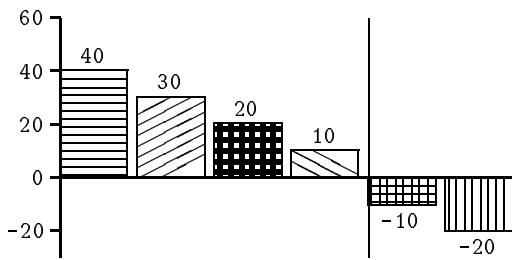
```
\begin{baryenv}
\setwidth{25}
\sethspace{.2}
\setyaxis{0}{60}{20}
\setnumberpos{up}
\setxname[1]{Abscissa}
\setyname[c]{Ordinate}
\bar{10}{1}[Bear]
\bar{30}{1}[Rock]
\bar{20}{1}[Chicken]
\bar{55}{1}[Goofy]
\bar{40}{1}[Teddy]
\bar{25}{1}[Tiger]
\end{baryenv}
```



```
\begin{baryenv}
\setdepth{10}
\setwidth{20}
\setxaxis{40}{90}{10}
\setyaxis[10]{-20}{60}{20}
\bar{10}{7}
\bar{30}{6}
\bar{20}{5}
\bar{-10}{4}
\bar{40}{3}
\bar{-20}{2}
\end{baryenv}
```



```
\begin{baryenv}
\setwidth{25}
\setdepth{10}
\setnumberpos{inside}
\setxaxis{1991}{1996}{1}
\setyaxis[10]{-20}{60}{20}
\hlineon
\bar{10}{1}
\bar{30}{1}
\bar{20}{1}
\bar{-10}{1}
\bar{40}{1}
\bar{-22}{1}
\end{baryenv}
```

```
\begin{baryenv}
\setwidth{25}
\setyaxis[10]{-20}{60}{20}
\sethspace{.2}
\bar{40}{3}
\bar{30}{6}
\bar{20}{5}
\bar{10}{7}
\vline
\bar{-10}{4}
\bar{-20}{2}
\end{baryenv}
\vskip 1em
\begin{tabular}{ll}
\legend{7}{Tokyo} & \legend{6}{Osaka} \\
\legend{5}{Kobe} & \legend{4}{Yokohama} \\
\legend{3}{Yokosuka} & \legend{2}{Okinawa}
\end{tabular}
```


 Tokyo   Osaka
 Kobe   Yokohama
 Yokosuka   Okinawa

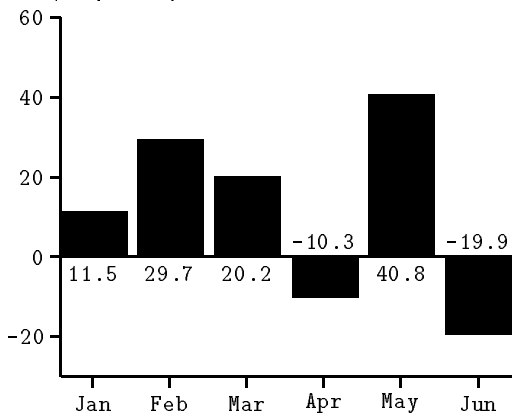
Abscissa can be either month or week but they are defined in German. It is necessary to re-define the following macros:

```

\def\Monat@#1{
  \tmpd=#1\divide\tmpd by65536\tmpd=\the\tmpd%
  \tmpc=\tmpd\divide\tmpc by12\multiply%
  \tmpc by12\advance\tmpd -\tmpc%
  \put(0,-10){\makebox(0,0){\mytmp@style%
    \ifcase\tmpd Dec\or Jan\or Feb\or Mar%
    \or Apr\or May\or Jun\or Jul\or Aug%
    \or Sep\or Oct\or Nov\fi%
  }}%
}
    
```

```

\begin{barendv}
  \setstretch{1.5}
  \setwidth{25}
  \setxvaluety{month}
  \setxaxis{1}{6}{1}
  \setyaxis[10]{-20}{60}{20}
  \sethspace{.2}
  \setnumberpos{axis}
  % \setprecision{3}
  \bar{11.5}{8}
  \bar{29.7}{8}
  \bar{20.2}{8}
  \bar{-10.3}{8}
  \bar{40.8}{8}
  \bar{-19.9}{8}
\end{barendv}
    
```


As for the week,

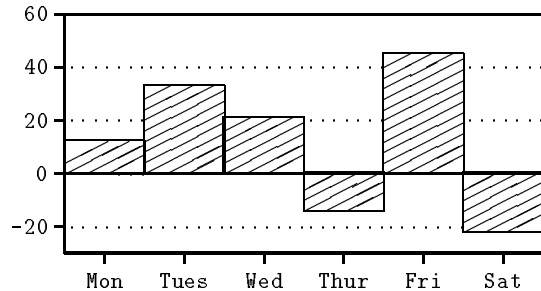
```

\def\Tag@#1{
  \tmpd=#1\divide\tmpd by65536\tmpd=\the\tmpd%

```

```

\tmpc=\tmpd\divide\tmpc by7\multiply%
\tmpc by7\advance\tmpd -\tmpc\put(0,-10)%
{\makebox(0,0){\mytmp@style\ifcase\tmpd Sun%
\or Mon\or Tues\or Wed\or Thur\or Fri\or Sat\fi%
}}%
}

```

will output



```

\begin{barendv}
  \setwidth{30}
  \setxvaluety{day}
  \setxaxis{1}{6}{1}
  \setyaxis[10]{-20}{60}{20}
  \setnumberpos{empty}
  \hlineon
  \bar{12}{6}
  \bar{33}{6}
  \bar{21}{6}
  \bar{-14}{6}
  \bar{45}{6}
  \bar{-22}{6}
\end{barendv}

```

### References

- [1] Leslie Lamport, L<sup>A</sup>T<sub>E</sub>X — A Document Preparation System, Addison-Wesley Publishing Co., 1986.
- [2] Otabe and Nawata, Modification of style files of L<sup>A</sup>T<sub>E</sub>X — Tune-up of family sedan —, Kyushu-Univ. Computer Center News, 1989 (in Japanese).
- [3] Ohno, Introduction to T<sub>E</sub>X, Kyoritsu Pub. Co. 1989 (in Japanese).
- [4] Nodera, Easy going with L<sup>A</sup>T<sub>E</sub>X, Kyoritsu Pub. Co. 1990, 2nd ed. 1994 (in Japanese).
- [5] Eds. Cooke, Kurasawa, L<sup>A</sup>T<sub>E</sub>X[1], Ohno, Kogure and Fujiura, ASCII Pub., 1990 (Japanese translation).
- [6] Ito, Total guide for L<sup>A</sup>T<sub>E</sub>X, Shuwa-system trading, 1991 (in Japanese).
- [7] Okumura, Introduction of document making by L<sup>A</sup>T<sub>E</sub>X — document layout on personal computer —, Gijutu hyouron Pub. Co. 1991 (in Japanese).
- [8] Isozaki, Pleasure with L<sup>A</sup>T<sub>E</sub>X, Computer Today Library Vol.5. Science Pub. Co. 1992 (in Japanese).
- [9] Donald E. Knuth, The T<sub>E</sub>Xbook, Addison-Wesley Publishing Co., 1984.
- [10] Ed. Saito, T<sub>E</sub>XBook[9], Sagitani, ASCII Pub., 1989 (Japanese translation).

**Note: Translation of Japanese authors' names in this list above may be wrong, and titles of Japanese books are not original but are loosely translated by the first author of this article.**

|               |                          |             |                        |          |                     |           |                      |             |                        |           |                      |
|---------------|--------------------------|-------------|------------------------|----------|---------------------|-----------|----------------------|-------------|------------------------|-----------|----------------------|
| $\alpha$      | <code>\alpha</code>      | $\beta$     | <code>\beta</code>     | $\gamma$ | <code>\gamma</code> | $\delta$  | <code>\delta</code>  | $\epsilon$  | <code>\epsilon</code>  | $\zeta$   | <code>\zeta</code>   |
| $\eta$        | <code>\eta</code>        | $\theta$    | <code>\theta</code>    | $\iota$  | <code>\iota</code>  | $\kappa$  | <code>\kappa</code>  | $\lambda$   | <code>\lambda</code>   | $\mu$     | <code>\mu</code>     |
| $\nu$         | <code>\nu</code>         | $\xi$       | <code>\xi</code>       | $\pi$    | <code>\pi</code>    | $\rho$    | <code>\rho</code>    | $\sigma$    | <code>\sigma</code>    | $\tau$    | <code>\tau</code>    |
| $\upsilon$    | <code>\upsilon</code>    | $\phi$      | <code>\phi</code>      | $\chi$   | <code>\chi</code>   | $\psi$    | <code>\psi</code>    | $\omega$    | <code>\omega</code>    |           |                      |
| $\varepsilon$ | <code>\varepsilon</code> | $\vartheta$ | <code>\vartheta</code> | $\varpi$ | <code>\varpi</code> | $\varrho$ | <code>\varrho</code> | $\varsigma$ | <code>\varsigma</code> | $\varphi$ | <code>\varphi</code> |
| $\Gamma$      | <code>\Gamma</code>      | $\Delta$    | <code>\Delta</code>    | $\Theta$ | <code>\Theta</code> | $\Lambda$ | <code>\Lambda</code> | $\Xi$       | <code>\Xi</code>       | $\Pi$     | <code>\Pi</code>     |
| $\Sigma$      | <code>\Sigma</code>      | $\Upsilon$  | <code>\Upsilon</code>  | $\Phi$   | <code>\Phi</code>   | $\Psi$    | <code>\Psi</code>    | $\Omega$    | <code>\Omega</code>    |           |                      |

**Table 8:** Greek Letters (Math Mode)

|             |                        |                |                           |              |                         |              |                         |              |                         |           |                      |
|-------------|------------------------|----------------|---------------------------|--------------|-------------------------|--------------|-------------------------|--------------|-------------------------|-----------|----------------------|
| $\ell$      | <code>\ell</code>      | $\Re$          | <code>\Re</code>          | $\Im$        | <code>\Im</code>        | $\partial$   | <code>\partial</code>   | $\infty$     | <code>\infty</code>     | $'$       | <code>\prime</code>  |
| $\emptyset$ | <code>\emptyset</code> | $\nabla$       | <code>\nabla</code>       | $\angle$     | <code>\angle</code>     | $\triangle$  | <code>\triangle</code>  | $\forall$    | <code>\forall</code>    | $\exists$ | <code>\exists</code> |
| $\aleph$    | <code>\aleph</code>    | $\hbar$        | <code>\hbar</code>        | $\imath$     | <code>\imath</code>     | $j$          | <code>\jmath</code>     | $\wp$        | <code>\wp</code>        | $\mho$    | <code>\mho</code>    |
| $\surd$     | <code>\surd</code>     | $\top$         | <code>\top</code>         | $\perp$      | <code>\perp</code>      | $\parallel$  | <code>\parallel</code>  | $\neg$       | <code>\neg</code>       | $\flat$   | <code>\flat</code>   |
| $\natural$  | <code>\natural</code>  | $\sharp$       | <code>\sharp</code>       | $\Box$       | <code>\Box</code>       | $\diamond$   | <code>\diamond</code>   | $\backslash$ | <code>\backslash</code> |           |                      |
| $\clubsuit$ | <code>\clubsuit</code> | $\diamondsuit$ | <code>\diamondsuit</code> | $\heartsuit$ | <code>\heartsuit</code> | $\spadesuit$ | <code>\spadesuit</code> |              |                         |           |                      |

**Table 9:** Symbols in Math Mode

|                          |                                     |                            |                                       |                    |                               |                    |                               |           |                      |            |                       |
|--------------------------|-------------------------------------|----------------------------|---------------------------------------|--------------------|-------------------------------|--------------------|-------------------------------|-----------|----------------------|------------|-----------------------|
| $\pm$                    | <code>\pm</code>                    | $\mp$                      | <code>\mp</code>                      | $\times$           | <code>\times</code>           | $*$                | <code>\ast</code>             | $\bullet$ | <code>\bullet</code> | $\div$     | <code>\div</code>     |
| $\star$                  | <code>\star</code>                  | $\circ$                    | <code>\circ</code>                    | $\cdot$            | <code>\cdot</code>            | $\cdots$           | <code>\cdots</code>           | $\ddots$  | <code>\ddots</code>  | $\vdots$   | <code>\vdots</code>   |
| $\cap$                   | <code>\cap</code>                   | $\cup$                     | <code>\cup</code>                     | $\oplus$           | <code>\oplus</code>           | $\ominus$          | <code>\ominus</code>          | $\otimes$ | <code>\otimes</code> | $\odot$    | <code>\odot</code>    |
| $\uplus$                 | <code>\uplus</code>                 | $\sqcap$                   | <code>\sqcap</code>                   | $\sqcup$           | <code>\sqcup</code>           | $\setminus$        | <code>\setminus</code>        | $\wr$     | <code>\wr</code>     | $\diamond$ | <code>\diamond</code> |
| $\triangleleft$          | <code>\triangleleft</code>          | $\triangleright$           | <code>\triangleright</code>           | $\trianglelefteq$  | <code>\trianglelefteq</code>  | $\trianglerighteq$ | <code>\trianglerighteq</code> | $\oslash$ | <code>\oslash</code> | $\bigcirc$ | <code>\bigcirc</code> |
| $\dagger$                | <code>\dagger</code>                | $\ddagger$                 | <code>\ddagger</code>                 | $\amalg$           | <code>\amalg</code>           | $\bigtriangleup$   | <code>\bigtriangleup</code>   |           |                      |            |                       |
| $\triangleleftleftarrow$ | <code>\triangleleftleftarrow</code> | $\trianglerightrightarrow$ | <code>\trianglerightrightarrow</code> | $\bigtriangledown$ | <code>\bigtriangledown</code> |                    |                               |           |                      |            |                       |

**Table 10:** Binary Operation Symbols (Math Mode)

|             |                        |               |                          |             |                        |               |                          |           |                      |          |                                       |
|-------------|------------------------|---------------|--------------------------|-------------|------------------------|---------------|--------------------------|-----------|----------------------|----------|---------------------------------------|
| $\leq$      | <code>\leq</code>      | $\geq$        | <code>\geq</code>        | $\ll$       | <code>\ll</code>       | $\gg$         | <code>\gg</code>         | $\vee$    | <code>\vee</code>    | $\wedge$ | <code>\wedge</code>                   |
| $\subset$   | <code>\subset</code>   | $\supset$     | <code>\supset</code>     | $\subseteq$ | <code>\subseteq</code> | $\supseteq$   | <code>\supseteq</code>   | $\in$     | <code>\in</code>     | $\owns$  | <code>\owns</code> , <code>\ni</code> |
| $\sim$      | <code>\sim</code>      | $\simeq$      | <code>\simeq</code>      | $\equiv$    | <code>\equiv</code>    | $\approx$     | <code>\approx</code>     | $\cong$   | <code>\cong</code>   | $\neq$   | <code>\neq</code>                     |
| $\doteq$    | <code>\doteq</code>    | $\propto$     | <code>\propto</code>     | $\notin$    | <code>\notin</code>    | $\parallel$   | <code>\parallel</code>   | $\smile$  | <code>\smile</code>  | $\frown$ | <code>\frown</code>                   |
| $\prec$     | <code>\prec</code>     | $\preceq$     | <code>\preceq</code>     | $\succ$     | <code>\succ</code>     | $\succeq$     | <code>\succeq</code>     | $\models$ | <code>\models</code> | $\perp$  | <code>\perp</code>                    |
| $\mid$      | <code>\mid</code>      | $\asymp$      | <code>\asymp</code>      | $\bowtie$   | <code>\bowtie</code>   | $\Join$       | <code>\Join</code>       | $\vdash$  | <code>\vdash</code>  | $\dashv$ | <code>\dashv</code>                   |
| $\sqsubset$ | <code>\sqsubset</code> | $\sqsubseteq$ | <code>\sqsubseteq</code> | $\sqsupset$ | <code>\sqsupset</code> | $\sqsupseteq$ | <code>\sqsupseteq</code> |           |                      |          |                                       |

**Table 11:** Relation Symbols (Math Mode)

|                      |                                 |                    |                                             |                       |                                  |
|----------------------|---------------------------------|--------------------|---------------------------------------------|-----------------------|----------------------------------|
| $\leftarrow$         | <code>\leftarrow</code>         | $\rightarrow$      | <code>\rightarrow</code> , <code>\to</code> | $\leftrightarrow$     | <code>\leftrightarrow</code>     |
| $\uparrow$           | <code>\uparrow</code>           | $\downarrow$       | <code>\downarrow</code>                     | $\updownarrow$        | <code>\updownarrow</code>        |
| $\nearrow$           | <code>\nearrow</code>           | $\swarrow$         | <code>\swarrow</code>                       | $\searrow$            | <code>\searrow</code>            |
| $\nwarrow$           | <code>\nwarrow</code>           | $\leadsto$         | <code>\leadsto</code>                       | $\leftharpoonup$      | <code>\leftharpoonup</code>      |
| $\rightharpoonup$    | <code>\rightharpoonup</code>    | $\leftharpoondown$ | <code>\leftharpoondown</code>               | $\rightharpoondown$   | <code>\rightharpoondown</code>   |
| $\rightleftharpoons$ | <code>\rightleftharpoons</code> | $\mapsto$          | <code>\mapsto</code>                        |                       |                                  |
| $\Leftarrow$         | <code>\Leftarrow</code>         | $\Rightarrow$      | <code>\Rightarrow</code>                    | $\Leftrightarrow$     | <code>\Leftrightarrow</code>     |
| $\Uparrow$           | <code>\Uparrow</code>           | $\Downarrow$       | <code>\Downarrow</code>                     | $\Updownarrow$        | <code>\Updownarrow</code>        |
| $\longleftarrow$     | <code>\longleftarrow</code>     | $\longrightarrow$  | <code>\longrightarrow</code>                | $\longleftrightarrow$ | <code>\longleftrightarrow</code> |
| $\Leftrightarrow$    | <code>\Leftrightarrow</code>    | $\Longrightarrow$  | <code>\Longrightarrow</code>                | $\Leftrightarrow$     | <code>\Leftrightarrow</code>     |
| $\longmapsto$        | <code>\longmapsto</code>        | $\hookrightarrow$  | <code>\hookrightarrow</code>                | $\hookrightarrow$     | <code>\hookrightarrow</code>     |

**Table 12:** Arrows (Math Mode)

|           |           |                      |          |             |                        |           |              |                         |
|-----------|-----------|----------------------|----------|-------------|------------------------|-----------|--------------|-------------------------|
| $\Sigma$  | $\sum$    | <code>\sum</code>    | $\cap$   | $\bigcap$   | <code>\bigcap</code>   | $\odot$   | $\bigodot$   | <code>\bigodot</code>   |
| $\prod$   | $\prod$   | <code>\prod</code>   | $\cup$   | $\bigcup$   | <code>\bigcup</code>   | $\otimes$ | $\bigotimes$ | <code>\bigotimes</code> |
| $\coprod$ | $\coprod$ | <code>\coprod</code> | $\sqcup$ | $\bigsqcup$ | <code>\bigsqcup</code> | $\oplus$  | $\bigoplus$  | <code>\bigoplus</code>  |
| $\int$    | $\int$    | <code>\int</code>    | $\vee$   | $\bigvee$   | <code>\bigvee</code>   | $\uplus$  | $\biguplus$  | <code>\biguplus</code>  |
| $\oint$   | $\oint$   | <code>\oint</code>   | $\wedge$ | $\bigwedge$ | <code>\bigwedge</code> |           |              |                         |

**Table 13:** Variable-sized Symbols (Math Mode)

|                      |                    |                   |                    |                      |                      |                   |                    |
|----------------------|--------------------|-------------------|--------------------|----------------------|----------------------|-------------------|--------------------|
| <code>\arccos</code> | <code>\cos</code>  | <code>\csc</code> | <code>\exp</code>  | <code>\ker</code>    | <code>\limsup</code> | <code>\min</code> | <code>\sinh</code> |
| <code>\arcsin</code> | <code>\cosh</code> | <code>\deg</code> | <code>\gcd</code>  | <code>\lg</code>     | <code>\ln</code>     | <code>\Pr</code>  | <code>\sup</code>  |
| <code>\arctan</code> | <code>\cot</code>  | <code>\det</code> | <code>\hom</code>  | <code>\lim</code>    | <code>\log</code>    | <code>\sec</code> | <code>\tan</code>  |
| <code>\arg</code>    | <code>\coth</code> | <code>\dim</code> | <code>\iinf</code> | <code>\liminf</code> | <code>\max</code>    | <code>\sin</code> | <code>\tanh</code> |

**Table 14:** Log-like Symbols (Math Mode)

|                           |                           |                           |                           |                       |                       |                         |                         |
|---------------------------|---------------------------|---------------------------|---------------------------|-----------------------|-----------------------|-------------------------|-------------------------|
| <code>(</code>            | <code>(</code>            | <code>)</code>            | <code>)</code>            | <code>[</code>        | <code>[</code>        | <code>]</code>          | <code>]</code>          |
| <code>{</code>            | <code>\{</code>           | <code>}</code>            | <code>\}</code>           | <code>\lfloor</code>  | <code>\lfloor</code>  | <code>\rfloor</code>    | <code>\rfloor</code>    |
| <code>\lceil</code>       | <code>\lceil</code>       | <code>\rceil</code>       | <code>\rceil</code>       | <code>\langle</code>  | <code>\langle</code>  | <code>\rangle</code>    | <code>\rangle</code>    |
| <code>/</code>            | <code>/</code>            | <code>\</code>            | <code>\backslash</code>   | <code> </code>        | <code> </code>        | <code>\ </code>         | <code>\ </code>         |
| <code>\uparrow</code>     | <code>\uparrow</code>     | <code>\downarrow</code>   | <code>\downarrow</code>   | <code>\Uparrow</code> | <code>\Uparrow</code> | <code>\Downarrow</code> | <code>\Downarrow</code> |
| <code>\updownarrow</code> | <code>\updownarrow</code> | <code>\Updownarrow</code> | <code>\Updownarrow</code> |                       |                       | .                       | (to balance)            |

**Table 15:** Balanced Parentheses with `\left` and `\right` (Math Mode)

|                     |                          |                      |                          |                         |                      |
|---------------------|--------------------------|----------------------|--------------------------|-------------------------|----------------------|
| <code>\left(</code> | <code>\rmoustache</code> | <code>\right)</code> | <code>\lmoustache</code> | <code>\rgroup</code>    | <code>\lgroup</code> |
| <code>\left </code> | <code>\arrowvert</code>  | <code>\right </code> | <code>\Arrowvert</code>  | <code>\bracevert</code> |                      |

**Table 16:** Delimiters with `\[B]bi` `[g]gr` `[l]` (Math Mode)

| Output          | Ordinary Mode                  | Math Mode                  | Output          | Ordinary Mode              | Math Mode                  |
|-----------------|--------------------------------|----------------------------|-----------------|----------------------------|----------------------------|
| $\grave{o}$     | <code>\'o</code> <sup>14</sup> | <code>\grave{o}</code>     | $\underline{o}$ | <code>\.o</code>           | <code>\dot{o}</code>       |
| $\acute{o}$     | <code>\'o</code> <sup>15</sup> | <code>\acute{o}</code>     | $\breve{o}$     | <code>\u{o}</code>         | <code>\breve{o}</code>     |
| $\hat{o}$       | <code>\^o</code>               | <code>\hat{o}</code>       | $\check{o}$     | <code>\v{o}</code>         | <code>\check{o}</code>     |
| $\widehat{M}$   |                                | <code>\widehat{M}</code>   | $\mathbb{H}$    | <code>\H{o}</code>         |                            |
| $\ddot{o}$      | <code>\'o</code>               | <code>\ddot{o}</code>      | $\mathbb{O}$    | <code>\t{oo}</code>        |                            |
| $\tilde{o}$     | <code>\~o</code>               | <code>\tilde{o}</code>     | $\mathbb{C}$    | <code>\c{o}</code>         |                            |
| $\widetilde{M}$ |                                | <code>\widetilde{M}</code> | $\mathbb{D}$    | <code>\d{o}</code>         |                            |
| $\bar{o}$       | <code>\=o</code> <sup>16</sup> | <code>\bar{o}</code>       | $\vec{o}$       |                            | <code>\vec{o}</code>       |
| $\overline{o}$  |                                | <code>\overline{o}</code>  | $\underline{o}$ | <code>\underline{o}</code> | <code>\underline{o}</code> |

<sup>14, 15, 16</sup>: `\a' {o}`, `\a' {o}`, and `\a= {o}` must be used in tabbing environment respectively.

**Table 17:** Accents

---

|    |                               |   |                      |   |                               |   |                  |
|----|-------------------------------|---|----------------------|---|-------------------------------|---|------------------|
| †  | <code>\dag</code>             | ‡ | <code>\ddag</code>   | § | <code>\S</code>               | ¶ | <code>\P</code>  |
| ©  | <code>\copyright</code>       | £ | <code>\pounds</code> | ł | <code>\l</code>               | Ł | <code>\L</code>  |
| ß  | <code>\ss</code>              | ¿ | <code>?'</code>      | ¡ | <code>!'</code>               | # | <code>\#</code>  |
| \$ | <code>\\$</code>              | % | <code>\%</code>      | & | <code>\&amp;</code>           | - | <code>\_</code>  |
| œ  | <code>\oe</code>              | Œ | <code>\OE</code>     | æ | <code>\ae</code>              | Æ | <code>\AE</code> |
| å  | <code>\aa</code>              | Å | <code>\AA</code>     | ø | <code>\o</code>               | Ø | <code>\O</code>  |
| {  | <code>\{</code>               | } | <code>\}</code>      | ~ | <code>\tt\symbol{'136}</code> |   |                  |
| \  | <code>\tt\symbol{'134}</code> |   |                      | ~ | <code>\tt\symbol{'176}</code> |   |                  |

---

**Table 18:** *Symbols in Ordinary Mode*

**Index**

1. ¶ indicates existence of a sample in this article.
2. †: Samples are in the original package.
3. ‡: Need `docstrip.tex` to get manual and/or sample.
4. §: Samples are below the line of `\endinput`.
5. Usage is found in the comment lines of the file.

|                                        |             |                                      |             |
|----------------------------------------|-------------|--------------------------------------|-------------|
| <code>1-in-2.sty</code> § .....        | (2/93), 79  | <code>dectab.sty</code> ¶ .....      | (4/91), 94  |
| <code>2up.sty</code> † .....           | (1.2), 99   | <code>delarray.sty</code> ¶ ‡ .....  | (1.00), 86  |
| <code>a4.sty</code> .....              | (5/87), 76  | <code>diagram.sty</code> ¶ † .....   | (5/91), 88  |
| <code>a4wide.sty</code> .....          | (7/86), 76  | <code>diagrams.tex</code> † .....    | (3.29), 88  |
| <code>algorithm.sty</code> .....       | (-), 84     | <code>docstrip.tex</code> ‡ .....    | (2.0r), 103 |
| <code>algorithms.sty</code> § .....    | (-), 84     | <code>dot-eqns.sty</code> † .....    | (3/92), 85  |
| <code>alltt.sty</code> ¶ .....         | (12/87), 83 | <code>doteqn-f.sty</code> ¶ † .....  | (3/92), 85  |
| <code>amssymbols.sty</code> .....      | (11/85), 88 | <code>doublespace.sty</code> .....   | (-), 77     |
| <code>ans.sty</code> † .....           | (2/94), 78  | <code>draft.sty</code> .....         | (-), 78     |
| <code>answers.sty</code> § .....       | (10/92), 78 | <code>drawing.tex</code> † .....     | (1.0a), 96  |
| <code>array.sty</code> ¶ ‡ .....       | (2.1b), 94  | <code>drop.sty</code> ¶ .....        | (2/88), 81  |
| <code>arydshln.sty</code> ¶ .....      | (1.0), 93   | <code>dropcaps.sty</code> .....      | (0.30), 81  |
| <code>astyped.sty</code> .....         | (1.3), 83   | <code>eclarith.sty</code> ¶ † .....  | (1.1), 87   |
| <code>at.sty</code> .....              | (3/92), 78  | <code>eclbkbbox.sty</code> † .....   | (5/93), 97  |
| <code>austdate.sty</code> ¶ .....      | (5/87), 98  | <code>eclclass.sty</code> ¶ † .....  | (9/92), 93  |
| <code>bar.sty</code> ¶ † .....         | (1.0), 93   | <code>ecleepic.sty</code> † .....    | (1.0), 96   |
| <code>bibperinclude.sty</code> .....   | (6/91), 98  | <code>ecltree.sty</code> ¶ † .....   | (4/91), 92  |
| <code>bibunits.sty</code> † .....      | (-), 98     | <code>eepic.sty</code> ¶ † .....     | (1/1b), 96  |
| <code>bigbox.sty</code> ¶ .....        | (8/90), 97  | <code>eepicemu.sty</code> .....      | (1.1a), 96  |
| <code>bigint.sty</code> ¶ .....        | (8/93), 88  | <code>endfloat.sty</code> .....      | (2.0), 83   |
| <code>bigtabular.sty</code> .....      | (7/90), 92  | <code>endnote.sty</code> .....       | (9/91), 83  |
| <code>bitmap.sty</code> ¶ † .....      | (-), 95     | <code>endnotes.sty</code> .....      | (-), 83     |
| <code>boxedminipage.sty</code> ¶ ..... | (6/89), 97  | <code>enumerate.sty</code> ¶ ‡ ..... | (2.01), 89  |
| <code>boxit.sty</code> ¶ .....         | (2/92), 97  | <code>enumspec.sty</code> ¶ .....    | (1/88), 89  |
| <code>bsf.sty</code> .....             | (6/89), 100 | <code>epic.sty</code> ¶ † .....      | (1.2), 96   |
| <code>bsl.sty</code> .....             | (6/89), 100 | <code>epsbox.sty</code> † .....      | (1.5), 96   |
| <code>calligra.sty</code> ¶ .....      | (3/94), 101 | <code>epsf.sty</code> † .....        | (1.2), 96   |
| <code>calligraphy</code> ¶ .....       | (-), 101    | <code>eslides.sty</code> † .....     | (2/90), 99  |
| <code>cases.sty</code> ¶ .....         | (1.0), 85   | <code>exam.sty</code> .....          | (7/89), 78  |
| <code>cd.sty</code> † .....            | (3/89), 88  | <code>exercise.sty</code> .....      | (10/88), 78 |
| <code>chapterbib.sty</code> .....      | (1.2), 98   | <code>fancybox.sty</code> ¶ § .....  | (1.0), 97   |
| <code>chemstruct.tex</code> † .....    | (1.0), 87   | <code>fchart.tex</code> † .....      | (2.0), 92   |
| <code>chemtex.sty</code> † .....       | ('87), 87   | <code>fillform.tex</code> † .....    | ('92), 78   |
| <code>chicago.bst</code> .....         | (4), 98     | <code>float.sty</code> † .....       | (1.1c), 95  |
| <code>chicago.sty</code> .....         | (4), 98     | <code>floatfig.sty</code> † .....    | (0.4), 91   |
| <code>cite.sty</code> ¶ .....          | (3.2), 98   | <code>flow.exe</code> ¶ † .....      | (0.99), 92  |
| <code>comment.sty</code> § .....       | (2.0), 83   | <code>Flow.sty</code> † .....        | (8/89), 92  |
| <code>cprog.sty</code> .....           | (1.2), 84   | <code>fnpara.sty</code> .....        | (10/88), 83 |
| <code>cropmark.sty</code> .....        | (1), 97     | <code>fntbl.tex</code> .....         | (-), 99     |
| <code>curves.sty</code> ¶ ‡ .....      | (1.32), 95  | <code>formlett.sty</code> ¶ § .....  | (2.0), 78   |
| <code>cut.sty</code> § .....           | (10/91), 91 | <code>french.sty</code> † .....      | (3.25), 82  |
| <code>daytime.sty</code> ¶ .....       | (10/91), 98 | <code>ftn.sty</code> ‡ .....         | (1/92), 83  |
| <code>dchem.sty</code> ¶ .....         | (-), 87     | <code>ftnright.sty</code> ‡ .....    | (1.0d), 83  |
| <code>dcolumn.sty</code> ¶ ‡ .....     | (1.01), 94  | <code>german.sty</code> ¶ † .....    | (2.4a), 82  |
| <code>decalign.sty</code> † .....      | (10/87), 94 | <code>hangcaption.sty</code> .....   | (2.00), 90  |

- hanging.tex ..... (5/93), 83  
 here.sty ‡ ..... (1.01), 91  
  
 indent.sty ¶ ..... (1/93), 81  
 index.sty ‡ ..... (3.01), 98  
 isf.sty ..... (8/89), 100  
 italic.sty ..... (8/91), 82  
  
 jeep.sty † ..... (2/89), 89  
 jsce.sty † ..... (2.10), 79  
  
 latexsymbols.tex ..... (6/93), 102  
 lgrind.c † ..... (1.4), 84  
 longtable.sty ‡ ..... (3.04), 91  
 loval.sty ¶ † ..... (1.1), 97  
 lslide.sty † ..... (2.0.1), 99  
  
 manfnt ¶ ..... (-), 100  
 manpage.sty † ..... (1.03), 78  
 manyeqns.sty ¶ † ..... (2/91), 84  
 mickeytime.sty ¶ ..... (7/93), 98  
 minitoc.sty † ..... (16), 79  
 morefloats.sty ..... (7/90), 96  
 multicol.sty ¶ ‡ ..... (1.4m), 81  
 multicolpar.sty ¶ ..... (-), 82  
 multiint.sty ¶ ..... (10/92), 88  
 musictex.tex † ..... (5.01), 98  
  
 nofm.sty ..... (9/88), 77  
 nruby.sty § ..... (2.0), 82  
 numberpar.sty ..... (-), 81  
 numbersty.sty ¶ ..... (1/94), 98  
 numline.sty § ..... (1.2), 78  
  
 Ointint.sty ¶ ..... (2/94), 88  
 old-german ¶ † ..... (-), 102  
 ordinalno.sty ¶ ..... (5/93), 98  
 oval.sty † ..... ('91), 97  
 overcite.sty ..... (3.2), 97  
 ovudbraces.sty ¶ § ..... (4/93), 87  
  
 pageframe.sty ..... (11/91), 97  
 path.sty ..... (3.02), 82  
 picinpar.sty † ..... ('92), 91  
 picins.sty ¶ † ..... (3.0), 91  
 pictex.tex † ..... (1.1), 95  
 pmbb-sym.sty ¶ § ..... (1/94), 88  
 portland.sty ..... (12/88), 77  
 poster.tex † ..... (1.0), 99  
 program.sty † ..... (91), 84  
 proof.sty ..... (1.0), 88  
  
 quote.sty ¶ ..... (8/91), 102  
  
 raggedri.sty ¶ ‡ ..... (1.00), 78  
 recipe.sty ..... (7/92), 78  
 resume.sty § ..... (10/89), 78  
 ruby.sty ¶ ..... (1/88), 82  
  
 schedule.sty § ..... (-), 78  
 selectp.sty ..... (0.9), 99  
  
 seminar.sty † ..... (1.0), 99  
 shadebox.sty ¶ ..... (3/94), 97  
 shadow.sty ¶ ..... (1.1), 97  
 shapepar.sty ¶ ..... (1.0), 81  
 showkeys.sty ¶ ‡ ..... (1.01), 78  
 slashbox.sty ¶ § ..... (5/93), 94  
 slem.sty ..... (10/86), 100  
 smallgrf.sty ¶ § ..... (4/92), 92  
 sprite.sty ¶ † ..... (10/87), 100  
 sscyr.sty † ..... (3/94), 82  
 subeqn.sty ..... (2/90), 84  
 subeqnarray.sty ..... (1.1), 84  
 subfigure.sty ..... (1.1), 94  
 subfloat.sty ¶ § ..... (8/93), 94  
 sumofmoney.sty ¶ ..... (1/94), 98  
 supertab.sty † ..... (3.7b), 91  
 supertabular.sty † ..... (3.7b), 91  
 symbols.tex ..... (2.00), 102  
  
 tabularx.sty ¶ ‡ ..... (1.04), 94  
 tboxit.sty ¶ ..... (1/93), 97  
 testfont.tex ..... (-), 99  
 texnames.sty ..... (-), 102  
 time.sty ¶ ..... (1/92), 98  
 tree.sty ¶ † ..... ('85), 93  
 ttn2n1.sty ..... (2.1), 80  
  
 ukdate.sty ¶ ..... (1.00), 98  
 ulem.sty ¶ ..... ('93), 81  
 undtilde.sty ¶ ..... (-), 81  
 uuline.sty ¶ ..... (-), 81  
  
 verbatimfiles.sty ¶ ..... (-), 84  
 version.sty ¶ ..... (-), 83  
 vita.sty ..... (2/92), 78  
  
 weekday.sty ¶ ..... (2/91), 98  
 wrapfig.sty † ..... ('91), 91  
 wrapfloat.sty ¶ † ..... (3/92), 91  
  
 xarticle.sty ..... (9/90), 78



# Een proefschrift zonder knippen en plakken

**Henk de Haan**

Ghanastraat 1  
2622 GJ Delft  
haan@fgbbs.iaf.nl

29 september 1994

## Abstract

$\text{\LaTeX}$  wordt voor veel verschillende soorten drukwerk gebruikt. In dit artikel wordt het vormgeven van een proefschrift met behulp van  $\text{\LaTeX}2_{\epsilon}$  beschreven. Hierbij spelen de persoonlijke voorkeuren van de auteur een belangrijke rol, zonder dat daarbij de krachtige mogelijkheden van  $\text{\LaTeX}$  onbenut blijven.

Eén van de belangrijkste onderdelen van het schrijven van een proefschrift is het onderwerp. In mijn geval betrof dat ‘Muon catalyzed fusion’ (MCF, letterlijk vertaald: ‘*door muonen gekatalyseerde kernfusie*’)<sup>1</sup>. Ik zal niet verder op de materie ingaan, afgezien van de vermelding dat het hier om een interessant stukje natuurkunde gaat.

## De randvoorwaarden

In de beginperiode van m’n promotieonderzoek (i.e. in 1988) kreeg ik, samen met een collega, de beschikking over een fonkelnieuwe set computerapparatuur, te weten een MicroVAX-II met daarbij een flinke hoeveelheid schijfgeheugen, een LN03+ laserprinter, een LJ250 kleuren inktjetprinter en een tweetal VT340 (kleuren) terminals. Deze apparatuur was voornamelijk bedoeld voor de analyse van experimentele data en het tonen van mooie plaatjes.

De mogelijkheden voor tekstuele presentatie met deze computer waren beperkt tot platte tekst of het door DEC geleverde RunOff. Onze vakgroep beschikte weliswaar over een tweetal Olivetti-PC’s, maar daarop draaide slechts, het toen al archaïsche programma, WordMarc. Na een speurtocht op het Bitnet (het World Wide Web moest nog uitgevonden worden en van een internetaansluiting konden we alleen dromen) stuitte ik op  $\text{\TeX}$  en  $\text{\LaTeX}$ . Doordat ik genoeg schijfruimte tot mijn beschikking had, kon ik al snel andere mensen op ons instituut overtuigen van de voordelen van  $\text{\LaTeX}$ .

Ik heb eigenlijk geen moment nagedacht over andere programma pakketten voor het schrijven van mijn proefschrift. Ik had weliswaar thuis intussen de beschikking over een Personal Computer met daarop WordPerfect 5.1, maar ik gaf toch de voorkeur aan de  $\text{\LaTeX}$ -mode van de Language

Sensitive Editor op de VAX en aan de  $\text{\emTeX}$ /Multi-Edit combinatie op mijn PC. Aangezien ik een flinke kater over had gehouden aan het schrijven van mijn afstudeerverslag (m.b.v. PC-Write) had ik me verder voorgenomen om mijn proefschrift zonder knippen en plakken te verwezenlijken.

Uiteindelijk is het proefschrift geschreven met behulp van de  $\text{\emTeX}$  programmatuur op een onder OS/2 draaiende PC en is het afgedrukt op een HP Laserjet 4MP. Tijdens het schrijven ben ik overgestapt op de pre-release van  $\text{\LaTeX}2_{\epsilon}$ , aangezien dit een aantal voor mijn interessante innovaties bevatte. In de rest van dit artikel zal ik verder ingaan op de keuzen die ik heb gemaakt<sup>2</sup>.

## Het skelet

Op de TU-Delft worden er geen typografische eisen gesteld aan een proefschrift<sup>3</sup>. De uitgever stelt alleen een bepaald formaat voor ( $239 \times 164\text{mm}^2$ ), waarbij ook enkele eisen aan de afdrukkwaliteit worden gesteld.

Als basisfont heb ik voor Computer Modern gekozen. Sommige mensen vinden het een lelijk font, maar ik krijg persoonlijk de kriebels bij het zien van een Times New Roman font (alles staat net ietsjes te dicht op elkaar). Andere fonts geven problemen bij het weergeven van formules. Een uitzondering hierop vormt het Lucida Bright font, maar dat is voor particulieren bijna onbetaalbaar. De corpgrootte voor de normale tekst bedraagt 10 punten.

Ik ben uitgegaan van de standaard *Report* class, maar heb daar een paar vrij ingrijpende wijzigingen op losgelaten. Zo heb ik het `\@makechaphead` commando flink veranderd:

```
\def\chapapp{}
\newfont{\chapfont}{cmsbx10 scaled 2074}
```

<sup>1</sup>H. de Haan, *Direct Sticking Measurements in Muon Catalyzed Fusion*, Delft University Press 1994, ISBN 90-6275-993-9.

<sup>2</sup>Liefhebbers kunnen een kopie van mijn `thesis.sty` krijgen. Deze stijl file voldoet echter niet aan de esthetische eisen die aan een  $\text{\LaTeX}2_{\epsilon}$ -stijl file gesteld dienen te worden.

<sup>3</sup>Uit het promotiereglement 1993: ‘Het proefschrift wordt uitgevoerd in boekvorm van een handzaam formaat, tenzij een andere uitvoering wenselijk is, zulks ter beoordeling van de promotor. De promovendus draagt zorg voor een verdere vormgeving die passend is bij de in Nederland in dezen heersende gebruiken.’

```
\def\@makechapterhead#1{
  \vspace*{1pt}
  { \parindent 0pt \raggedright
    \par
    \shbox{\chapfont
      % IF secnumdepth > -1 THEN...
      \ifnum \c@secnumdepth > \m@ne
        \chapapp{} \thechapter . \fi
      #1} \par
    \nobreak
    \vskip 30pt
  } }
```

Dit commando verzorgt de eigenlijke layout van het kopje aan het begin van elk hoofdstuk. Ik heb de referentie aan `\chaptername` (in de `\def\chapapp` regel) verwijderd, heb de verticale ruimte flink verkleind en heb een ander font gebruikt. De meest opvallende aanpassing is echter het `\shbox` commando (uit een eigen variant van het SHADOW pakket). Hiermee wordt een zogenaamde *shadow box* gemaakt waarin het hoofdstuknummer en de hoofdstuktitel vermeld staan.

De breedte en de hoogte van de tekst zijn bepaald door middel van enkele proefdrukken. Het nauwkeurig definiëren van `\textheight` is gedaan met behulp van het voorbeeldje op pagina 88 van *The L^AT_EX Companion* (waarbij ook gebruik is gemaakt van `calc.sty`):

```
\setlength{\textheight}{190mm-\topskip}
\newcounter{tempc}
\setcounter{tempc}{\textheight}
\newcounter{tempcc}
\setcounter{tempcc}{\baselineskip}
\setcounter{tempc}{\value{tempc}/\value{tempcc}}
\setlength{\textheight}{%
  {\baselineskip*\value{tempc}+\topskip}
```

De standaard vormgeving van de verschillende `list-`achtige environments is aangepast aan mijn eigen wensen met behulp van de commandos:

```
\newcommand{\deflists}{
\def\@listI{\leftmargin\leftmarginI
  \parsep 2pt plus 1pt minus 0.5pt
  \topsep 9pt plus 3pt minus 5pt
  \itemsep 2pt plus 1pt minus 0.5pt}
\let\@listi\@listI
\@listi}
\deflists
```

Het inkleuren

Zoals al eerder vermeld wilde ik niet *knippen en plakken* bij de produktie van mijn proefschrift. Aangezien de meeste figuren tegenwoordig met behulp van computers worden gemaakt, leek me dit een haalbare doelstelling. Uiteindelijk heb ik geen fysieke schaar en lijn nodig gehad, maar ik heb wel elektronische equivalenten van deze hulpmiddelen gebruikt.

De figuren in het proefschrift zijn van verschillende bronnen afkomstig:

- VAX/VMS programma's die o.a. HP-plotter uitvoer kunnen produceren;
- het interactieve functie-plot programma GNUPLOT;
- figuren of tekeningen die m.b.v. een scanner zijn ingelezen;
- zelf gemaakte/overgetekende figuren.

Alle figuren zijn hierna met het programma CORELDRAW! verder bewerkt. Hierbij is veel aandacht besteed aan een consequente vormgeving van de lijnen en de tekst (i.e. 8-punts Helvetica).

In eerste instantie stuurde ik de figuren als bitmaps (.PCX of .MSP) naar de printer, maar nadat ik mogelijkheden kreeg om afdrucken op een Postscriptprinter te maken ben ik overgeschakeld op het .EPS formaat. Dit had ook weer gevolgen voor gedraaide teksten langs de assen in grafieken. Hiervoor heb ik gebruik gemaakt van het pakket ROTATING van Sebastian Rahtz en Leonor Barroca.

Het eigenlijke opnemen van de figuren heeft ook nog aardig wat voeten in de aarde gehad. In eerste instantie gebruikte ik hiervoor het oude PSFIG pakket. Dit pakket had echter te weinig mogelijkheden om plaatjes (relatief) te schalen. Naar aanleiding van een berichtje op de TEX-NL mailinglijst ben ik overgeschakeld op het BOXEDEPS pakket:

```
\input boxedeps.tex
\SetEPSFDirectory{c:\boek\graph\}
\SetRokickiEPSFSpecial
\HideDisplacementBoxes
\newcommand{\plotfile}[2][1000]{%
  {\bBoxedEPSF{#2 scaled #1}}
```

Hierbij is `\plotfile` een commando met een optioneel argument, dat de relatieve schaalfactor aangeeft (de defaultwaarde hiervan is 1000)⁴.

De onderschriften van de figuren en tabellen zijn in de schreefloze variant van Computer Modern weergegeven. Korte onderschriften worden gecentreerd weergegeven, terwijl langere onderschriften in een `\parbox` worden gezet:

```
\def\fnun@figure%
  {\sffamily\bfseries Figure \thefigure}}
\def\fnun@table%
  {\sffamily\bfseries Table \thetable}}
\newcommand{\mycap}[1]{%
  \begin{center}%
    \parbox{11.8cm}{\caption{\sffamily #1}}%
  \end{center}}
```

Vaak wordt de plaatsing van de zogenaamde floats (figuren en tabellen) aangemerkt als een van de zwakkere punten van L^AT_EX. Ik heb dit oorspronkelijk 'opgelost' d.m.v.:

```
\setcounter{topnumber}{3}
\setcounter{bottomnumber}{2}
\def\bottomfraction{.7}
\setcounter{totalnumber}{4}
\def\textfraction{.05}
\def\floatpagefraction{.95}
```

⁴De mogelijkheden om optionele argumenten bij een zelf gedefiniëerd commando te gebruiken is nieuw in L^AT_EX₂ ϵ .

Gelukkig heeft $\text{\LaTeX}2_{\epsilon}$ een betere behandeling van floats. Met behulp van het uitroepteken in de lokatiestring (b.v. `\begin{figure}[t!]`), het `\enlargethispage` commando en de `AFTERPAG` stijl heb ik uiteindelijk een goede plaats voor alle figuren en tabellen kunnen vinden.

De belangrijke details

Ik ben niet zo te spreken over de door het `tabular` environment gegenereerde tabellen. Gelukkig biedt het `ARRAY` pakket, in combinatie met het `HLLINE` pakket, wat meer mogelijkheden om tabellen naar m'n eigen inzicht te maken. Met behulp van een tip van Claudio Beccari uit het *TeX and TUG NEWS* (Vol. 2, No. 3, 1993) heb ik verticale ruimte in de tabellen iets bij kunnen stellen, bijvoorbeeld:

```
\newcommand{\Bstrut} {\rule[-1.2ex]{0pt}{0pt}}
\newcommand{\Tstrut} {\rule{0pt}{2.6ex}}
\addtolength{\tabcolsep}{6pt}
\begin{tabular}{|c|c|c|c|c|}
\hline{|--||---|}
\multicolumn{2}{|c|}{Drift\Tstrut} &
\multicolumn{3}{c|}{\mathcal{B}\$-factor\Bstrut} \\
\hline{|--||---|}
\mathcal{D}\delta\$ (cm)\Tstrut & \mathcal{S}\sigma\$ (cm)\Bstrut
& 1 bar & 2 bar & 3 bar \\
\hline{:==:===:}
0.0 & \Tstrut & 0.144 & 0.137 & 0.139 \\
0.5 & & & & 0.151 \\
1.0 & & & & 0.167 \\
& 0.25 & & & 0.146 \\
& 0.33 & 0.149 & 0.144 & \\
& 0.50 & 0.153 & 0.145 & 0.150 \\
& 0.75 & & & 0.155 \\
\Bstrut & 1.00 & 0.156 & 0.155 & 0.157 \\
\hline{|--||---|}
\end{tabular}
```

Ik wilde de headings van de pagina's in dezelfde stijl hebben als in het boek van Leslie Lamport. Met behulp van het `FANCYHEADINGS` pakket van Piet van Oostrum was dit gelukkig niet al te moeilijk:

```
\pagestyle{fancyplain}
\renewcommand{\chaptermark}[1]{%
{\markboth{#1}{}}}
\renewcommand{\sectionmark}[1]{%
{\markright{\thesection\ #1}}}
\lhead[\fancyplain]{\bfseries\thepage}}%
{\fancyplain}{\bfseries\boldmath%
\rightmark\unboldmath}}
\rhead[\fancyplain]{\bfseries\leftmark}}%
{\fancyplain}{\bfseries\thepage}}
\cfoot{\fancyplain{\bfseries\thepage}}{}
\chead{}\lfoot{}rfoot{}
```

Doordat het wenselijk is dat een nieuw hoofdstuk op een oneven (i.e. rechter) pagina begint kan het voorkomen dat laatste pagina van het voorafgaande hoofdstuk leeg moet zijn. Het standaard `\cleardoublepage` commando zet op deze pagina echter nog wel een header. Dit probleem kan opgelost worden met behulp van het uit *'The LaTeX Companion'* geleende commando `\clearemptydoublepage`:

```
\newcommand{\clearemptydoublepage}{%
{\newpage{\pagestyle{empty}\cleardoublepage}}}
```

Ik wilde in mijn boekenlijst graag een referentie naar een niet-vertaald Russisch Artikel opnemen. Ik heb dit opgelost m.b.v. van de volgende `NFSS2` commandos:

```
\DeclareFontEncoding{OT2}{}{}
{\fontencoding{OT2}\selectfont
Reakcii, vyzyvaemye  $\mu$ -mezonami v vorodode}
```

De standaard symbolenset van $\text{\LaTeX}$ was net iets te beperkt voor mijn werk. Gelukkig kon ik een aantal symbolen lenen uit het `WASY` font (b.v. `\apprle`, `\apprge` en `\diameter`).

Aangezien ik in de platte tekst en in de formules consequent dezelfde commandos wilde gebruiken voor de weergave van mathematische symbolen heb ik veel gebruik gemaakt van het nieuwe $\text{\LaTeX}2_{\epsilon}$ commando `\ensuremath`, b.v.:

```
\newcommand{\ws}{\ensuremath{\omega_{\mrm{s}}}}
```

Om enig inzicht in de uiteindelijk vormgeving van mijn proefschrift te krijgen heb ik proefafdrukken gemaakt waarbij, met behulp van het `PAGEFRAME` pakket, de uiteindelijke randen van het papier door een rechthoek worden weergegeven. Ditzelfde pakket zorgde ook voor de crop-marks in het uiteindelijke versie van het document.

Het resultaat

Ik ben tevreden over de uiteindelijke vormgeving van mijn proefschrift (ik laat me hier niet over de inhoud uit...). Hierbij waren *'The LaTeX Companion'* en de hulp van Frans Goddijn onontbeerlijk. Het resultaat van al deze arbeid is een boekje van 116 pagina's wat in een oplage van 300 stuks gedrukt is en waarmee ik op 6 juni 1994 mijn doctorstitel heb behaald.

Direct Sticking Measurements in Muon Catalyzed Fusion

PROEFSCHRIFT

Ter verkrijging van de graad van doctor
aan de Technische Universiteit Delft,
op gezag van de Rector Magnificus, Prof. ir. K.F. Wakker,
in het openbaar te verdedigen ten overstaan van een commissie
door het College van Dekanen aangewezen,
op maandag 6 juni 1994 te 10.30 uur.

door

HENDRIK DE HAAN

doctorandus in de natuurkunde
geboren te Buitenpost

Table 4.2: Overview of the new Monte Carlo simulations using the simulated muon stopping distributions [93] and using several delta (δ specified) and gaussian (σ specified) drifts. The statistical error in the B -factor is about 0.003.

Drift		B -factor		
δ (cm)	σ (cm)	1 bar	2 bar	3 bar
0.0		0.144	0.137	0.139
0.5				0.151
1.0				0.167
	0.25			0.146
	0.33	0.149	0.144	
	0.50	0.153	0.145	0.150
	0.75			0.155
	1.00	0.156	0.155	0.157

4.8 The off-line acquisition software

In section 4.5.5 the computer interface used in the actual experiments was described. The experimental data is stored in histogram files and in specialized event data files. The exact format of these two file types is explained in [96]. Generally one single event file is used to store the event data of one specific run.

An event file contains a series of sequential numbered blocks of 512 bytes. There are three kinds of blocks in the event file:

- Header block:** the first block of the event file, containing general information on the current run;
- Scaler block:** a block containing the contents of the scalers used in the experiments (see section 4.5.5);
- Event block:** a block containing the actual data of maximal 14 single events.

Scaler blocks are normally stored at 5 minute time intervals during a measurement (see section 4.5.5). An event block contains a small header and a number of records with the actual event data. The header consists of the block number, the number of events in the block, an indication of the time the block was written and a number for the accumulated muon intensity since the start of the experimental run.

An event data record contains the contents of the pattern unit, the various ADC readings, the muon intensity since the previous event and the spill number. The pattern unit and ADC signals are already described in the section on the computer interface (section 4.5.5). The spill number is defined as the number of beam pulse packets since the start of the experimental run.

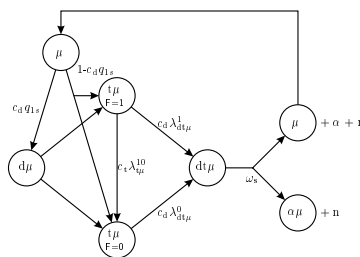

Figure 2.4: Simplified scheme of the kinetics of the μ CF cycle in a deuterium-tritium mixture.

2.2.1 Simplified scheme

A simplified scheme of the kinetics involved in $dt\mu$ fusion, with thermalized $t\mu$ atoms, is shown in figure 2.4. A fraction $c_d q_{1s}$ of the muons reaches the ground state of the $d\mu$ atom and is transferred to a tritium atom with rate $c_t \lambda_{dt}$, the rest of the muons are either transferred rapidly from an excited state of the $d\mu$ atom (not shown in figure 2.4) or are captured directly by a tritium atom. The time necessary for one fusion cycle can be written as a sum of the time the muon spends in the $d\mu$ ground state and the times in the $t\mu$ triplet and singlet ground states.

The steady state cycling rate λ_c , neglecting the fusion time in $dt\mu$ and the slowing down time of the muon, can be written as [33]:

$$\frac{1}{\lambda_c} = \frac{c_d q_{1s}}{c_t \lambda_{dt}} + \frac{3/4}{c_t \lambda_{dt}^0 + c_d \lambda_{dt}^1} + \frac{1/4 + 3/4\chi}{c_d \lambda_{dt}^0} \quad (2.8)$$

where the $t\mu$ -triplet quenching rate is represented by λ_{dt}^0 ; λ_{dt}^0 and λ_{dt}^1 are the molecular formation rates, which contain contributions from both DT and D_2 molecules. The branching ratio χ is defined as:

$$\chi \equiv \frac{c_t \lambda_{dt}^0}{c_t \lambda_{dt}^0 + c_d \lambda_{dt}^1} \quad (2.9)$$

The decay rate of the muons (i.e. the inverse of the lifetime) is represented by λ_0 , the density is represented by the symbol φ and the total muon loss per cycle by

Samenvatting

'Muon catalyzed fusion' (MCF, letterlijk vertaald: 'door muonen gekatalyzeerde kernfusie') is een manier om fusie te bewerkstelligen tussen de kernen van twee lichte atomen. Bij een kernfusie komt een hoeveelheid energie vrij doordat er een minime verschil is tussen de massa van het systeem voor en na de fusiereactie. Kernfusie is de energiebron van de zon. Het gebruikelijke fusie-onderzoek richt zich voornamelijk op het creëren van extreme omstandigheden waarbij kernen dicht bij elkaar worden gebracht in een omgeving met een hoge druk en een hoge temperatuur.

In MCF worden de kernen van twee waterstof isotopen zeer dicht bij elkaar gebracht door een negatief muon, dat (in een simplistische voorstelling) een elektron in een waterstof molecule vervangt. Het muon is een elementair, geladen deeltje met een massa equivalent aan die van 207 elektronen. Door de grotere massa van het muon (vergeleken met een elektron) worden de dimensies in het molecule drastisch verkleind, hetgeen tot een relatief grote fusiewaarschijnlijkheid leidt. Het muon komt na de fusie weer vrij en kan, in z'n eindige levensduur van 2.2 μ s, meer fusies katalyseren.

Er bestaat echter een kleine mogelijkheid dat het muon aan de nieuwe kern vast blijft plakken. Dit effect wordt aangeduid met 'sticking' en het vormt een fundamentele beperking voor de hoeveelheid energie die één muon kan produceren (alhoewel sommige van de oorspronkelijk vastgeplakte muonen weer vrij kunnen komen door het zogenaamde reactivatie effect). De sticking factor ω_s wordt gedefinieerd als de fractie van de fusiereacties waarbij het muon niet in staat is om een nieuwe fusie te veroorzaken doordat het vastgeplakt zit aan een kern.

In dit proefschrift worden experimenten beschreven met betrekking tot sticking in mengels van deuterium en tritium gas met een lage druk. De kernfusiereactie tussen een deuteriumkern en een tritiumkern, waarbij een helium atoom, een neutron en 17.6 MeV aan energie worden geproduceerd, is van groot belang door de hoge fusiesnelheid en de relatief lage sticking factor.

Bij de voorafgaande experimenten werd meestal een indirecte methode gebruikt om de sticking factor vast te stellen (waarbij de fusie-neutronen of de röntgenstraling van het fusieproces werden gebruikt). In onze experimenten worden de verschillende fusieproducten rechtstreeks gemeten, hetgeen de gevoeligheid voor systematische fouten aanzienlijk kleiner maakt.

De kernfusies vinden plaats in een cel van $7 \times 7 \times 7$ cm³, die gevuld is met een mengsel van deuterium en tritium op een druk van een paar atmosfeer, waarin muonen uit een gepulste bundel gestopt worden. De helium kernen waaraan wel of niet een muon is blijven hangen ($\alpha\mu$ en α) worden met een silicium sensor gedetecteerd, terwijl de fusie-neutronen met behulp van vloeibare scintillatoren worden waargenomen.

Figuur 1: Enkele 'typische' pagina's uit het proefschrift

T_EX: buitengewoon goed tekstverwerken!*

Hans Renkema

Theologische Universiteit
Postbus 5021
8260 GA Kampen
tel. 05202-24061

Abstract

In bepaalde kringen is het tekstverwerkingsprogramma (of beter: het zetsysteem) T_EX bijzonder populair. Het programma is vrij verkrijgbaar bij Bulletin Boards en bestaat ook in een versie voor de Mac. Hans Renkema is een enthousiaste T_EX Macintosh gebruiker. In dit artikel geeft hij een beschrijving van T_EX

1 In den beginne

Velen die in de afgelopen jaren overstapten van de eenvoudige schrijfmachine naar één van de moderne tekstverwerkers zijn zeer ingenomen met het gemak en de vele extra mogelijkheden daarvan. Schrijven op het scherm geeft grote vrijheid. Corrigeren van tekst, herbewerken, invoegen uit andere teksten, controle van spelling en grammatica, kiezen van een font, perfectioneren van het uiterlijk en inhoud van de tekst, dat kan allemaal voordat de printer aan het werk wordt gezet. Het resultaat stemt de trotse makers over het algemeen tot grote tevredenheid: het ziet eruit alsof het gedrukt is. Zo wordt het dan ook camera-ready ingeleverd bij de drukker.

Snel en doeltreffend, en geheel anders dan het oude zetwerk. Het oude ambacht van het zetten is overigens nog steeds te bewonderen in het Grafisch Museum te Meppel. Op een *Monotype* — waarop zeer veel be kroonde boeken zijn gezet — worden letterblokjes uit lood gegoten en in regels geplaatst. Het ‘wit’ tussen de woorden wordt gelijkmatig verdeeld. Alleen als het niet anders kan worden woorden afgebroken. In sommige lettercombinaties — ligaturen genaamd — worden de letters dichter bij elkaar gezet zoals ff fi fl ffi ffl etc. Zetterijen hadden niet zelden een enorme verzameling letters, tekens en symbolen uit vele schriftsoorten. Prachtige boeken zijn zo gemaakt.

Maar de oude typografen, die zo werkten, kijken niet zelden misprijzend naar de output van moderne tekstverwerkers en Desktop Publishers. Wie tekstverwerkerboeken legt naast klassiek zetwerk moet hen gelijk geven. Wat is er mis? Veel, en vaak tegelijk. De tekst ziet er te vet uit. De regelafstand is niet correct. Pagina’s zijn te vol. De layout laat te wensen over. *Italic* past niet goed bij de letter van de hoofdtekst en vrijwel altijd zijn SMALL CAPS (kleine hoofdletters) afwezig. Onjuiste woord- en letterafstand. Grote verschillen in witruimte in de regels van een alinea. Ligaturen ontbreken. Incomplete fonts. Verkeerde woord-

afbreking. Vooral bij het zetten van wiskundige formules laten moderne tekstverwerkers het afweten.

Voor wie zich hieraan ergert of gewoon van goed uitziende tekst houdt is er een alternatief: T_EX, uit te spreken als ‘tech’.

2 En toen was er T_EX

T_EX werd ontwikkeld door Donald E. Knuth, hoogleraar informatica aan de Stanford Universiteit in Californië. Overall is zijn standaardwerk ‘*The Art of Computer Programming*’ te koop. Knuth houdt van mooie boeken. Om zijn zetwerk er echt prachtig uit te laten zien schreef hij zelf een computerprogramma. Hij dacht daar een jaar over te doen. Hij bestudeerde de klassieken over de typografie, nam kennis van de historische ontwikkeling van de boekdrukkunst en zette zich aan het werk om de expertise van de bijna uitgestorven klassieke zetter te vangen in een programma dat op allerlei soorten computers zou kunnen draaien. Het kostte hem zeven jaar. Als goed wetenschapper publiceerde hij het resultaat van zijn werk in de vijfdelige uitgave ‘*Computers and Typesetting*’. Schrik niet, men hoeft hier geen letter van te lezen om met T_EX te kunnen werken.

Eerste versies van T_EX circuleerden op vele universiteiten. Studenten en wetenschappers experimenteerden driftig met het programma. Dat leidde tot het opsporen van alle bugs. Knuth heeft een premie uitgelooft voor degene die in de definitieve versie nog een fout kan vinden. In 1986 gaf hij het programma vrij, samen met de bijbehorende Computer Modern fonts. Slechts eenmaal — in 1991 — heeft hij T_EX aangepast om met grotere fonts te kunnen werken. Thans wordt het programma over de hele wereld zeer enthousiast gebruikt.

Wat is het verschil tussen T_EX en andere tekstverwerkers? De meeste moderne tekstverwerkers en ook de ‘Desktop Publishing’ programma’s zijn gebaseerd op het WYSIWYG-principe, (afkorting van: ‘*what you see is what you get*’).

*Dit artikel is eerder gepubliceerd in het tijdschrift voor de Macintosh gebruiker: *Apple World Magazine*, mei 1994.

Zoals de tekst op het scherm staat komt hij ook op het papier. Vormgeving en uiterlijk komen dus voor rekening van de gebruiker. T_EX daarentegen is een zetsysteem waarin de opmaak van een tekst van te voren gestructureerd is vastgelegd in (aanpasbare) documentstijlen ('artikel', 'rapport', 'boek', 'brief' etc.) zodat de gebruiker zich alleen hoeft bezig te houden met de structuur van zijn tekst. Deze kan ingetypt worden in (eenvoudige) teksteditors zoals *Leertekst*, *Text Edit*, *Alpha* etc., waarna deze door T_EX in de gekozen documentvorm wordt gezet. Verder geldt dat wat moderne tekstverwerkers kunnen kan T_EX reeds lang en beter, en wat T_EX niet beheerst kan het programma via aanvullende bevelen aangeleerd worden. Gevorderde T_EX-gebruikers doen dat met macro's en halen typografische hoogstandjes uit.

3 Voordelen van T_EX

De voordelen van T_EX ten opzichte van de bekende WYSIWYG-tekstverwerkers en gangbare Desktop Publishing programma's zijn talrijk, al vallen er eerlijkheidshalve ook wel enkele nadelen te noemen. Eerst echter de vele voordelen.

- Gewone, 'platte' tekst ziet er veel beter uit. Dit komt omdat T_EX niet per regel uitlijnt maar eerst een hele alinea inleest en pas dan de afbreking van de regels bepaalt, met een zeer homogeen tekstbeeld als gevolg.
- Buitengewoon sterk is T_EX in het maken van tabellen en het zetten van wiskundige maar ook chemische formules. Indexering is uiteraard ook mogelijk.
- T_EX kent een bijzonder goed woordaafbrekingsysteem en kan ook in meertalige documenten correct afbreken. Ongewenste afbreking kan worden verhinderd zonder afbreuk te doen aan het uiterlijk van de tekst.
- Knuth heeft voor T_EX een uitgebreide en op elkaar afgestemde set fonts gemaakt, gebaseerd op de Bodoni-achtige 'Modern 8A'. T_EX kan hiermee elke ligatuur maken en ook alle tekens die in de moderne talen voorkomen. Behalve de basis Roman omvat de set een *italic* font, een *typewriter*, mathematische fonts met elk denkbaar symbool en teken, een CAPS, en dat alles in de verschillende puntgroottes. Ook andere (postscript)fonts zijn in T_EX te gebruiken.
- Met het programma METAFONT (bijgeleverd) zijn schermfonts en printerfonts in elke gewenste resolutie genereren. Ook voor fozetapparatuur. Men kan zijn documenten werkelijk op schijf aanleveren.
- De fonts zijn aan te passen aan elke printer. Op vet afdrukkende printers kan de letter dunner gemaakt worden, op 'dunne' printers dikker. T_EX-gebruikers in de hele wereld hebben via experimenteren ideale waarden vastgesteld.
- Voor gebruik in T_EX is verder Grieks, Hebreeuws, Russisch, Arabisch, Japans etc. beschikbaar. Gebruik van PostScriptfonts vormt geen probleem.
- T_EX kan ook gebruikt worden om muziekschrift mee te zetten. Schaakdiagrammen, losse schaaksymbolen en Bridgespelen vormen geen probleem. Maar ook Egyptische hiërogllyphen kunnen worden weergegeven. De

letters in woorden zijn zelfs afzonderlijk te verplaatsen, zoals met het logo van T_EX wordt aangegeven. Tekst valt in allerlei vormen weer te geven en is op elke plaats te positioneren.

- T_EX kan zijn output naar believen vergroten of verkleinen waarbij de fonts worden aangepast met een beter beeld als gevolg.
- Documenten gemaakt met T_EX zijn zeer eenvoudig overdraagbaar op andere computersystemen. Verandert men van systeem dan kan men zijn files gewoon en onveranderd blijven gebruiken. Voor het ingeven van tekst wordt slechts gebruik gemaakt van de bekende toetsen van het gewone toetsenbord. T_EX's output is ook als PostScriptfile beschikbaar.

Er zijn nog meer verschillen maar deze liggen in een andere sfeer dan de hierboven genoemde. Een zeer belangrijk verschil met andere tekstverwerkers is de prijs. Kosten laatstgenoemde vaak vele honderden guldens, T_EX daarentegen *kost in principe niets!* Knuth heeft zijn werk *public domain* gemaakt. Gelukkig maar, anders zou zijn programma duizenden guldens hebben gekost. Een aantal professionele T_EX-gebruikers hebben de broncodes opgevraagd en het programma geïmplementeerd voor het eigen computersysteem. Voor het beschikbaar stellen van deze implementaties worden over het algemeen kleine bedragen gevraagd in de *sharewaresfeer*. Voor de *Macintosh* is dit onder andere OzT_EX, een implementatie van de Australiër Andrew Trevorrow, die veel aandacht heeft besteed aan integratie met de voor de *Mac* zo belangrijke PostScript omgeving. Ook veel fonts en documentstijlen zijn gratis te verkrijgen.

Een ander verschil is de samenwerking van de gebruikers. In de afgelopen jaren hebben zich internationaal vele gebruikersgroepen gevormd die T_EX-ervaringen uitwisselen, onder andere in eigen tijdschriften. In ons land is dit de Nederlandstalige T_EX Gebruikersgroep (NTG) die tweemaal per jaar een bijeenkomst organiseert en ook tweemaal een aflevering van hun tijdschrift verzorgt. Deze georganiseerde T_EX-gebruikers vertegenwoordigen samen een grotere en meer gevarieerde deskundigheid dan (de enkele) programmeurs van commerciële programma's. Ook internationaal vinden regelmatig samenkomsten plaats waarvan verslagen worden gepubliceerd.

Uit het bovenstaande moet men niet de conclusie trekken dat T_EX slechts te gebruiken is door academici, studenten etcetera, want niets is minder waar. Het vervaardigen van eenvoudige 'platte' tekst vraagt niet meer kennis dan het werken met een of andere grotere tekstverwerker. Uiteraard wordt het moeilijker als men meer specifieke teksten wil maken. Maar ook dan leert men snel en zijn er veel voorbeelden beschikbaar. De praktijk wijst uit dat individueel maar een beperkt aantal soorten teksten wordt geschreven en dat veel toetsen en bellen van grote tekstverwerkers ongebruikt blijven. Heeft men eenmaal zijn 'stijl' voor brieven, notulen, verenigingskrant, artikel etc. gekozen en eventueel aangepast, dan vragen in het vervolg alleen inhoud en structuur nog aandacht. De output blijft

immer uitmuntend, hoewel natuurlijk de resolutie van de (laser)printer het uiteindelijke resultaat bepaalt.

4 Nadelen van T_EX

Nadeel van T_EX is de vrij grote omvang. Programma, fonts, stijlen etc. vragen veel schijfruimte. Dat geldt ook voor METAFONT met de vele files om de fonts te vervaardigen. Neemt Word 5.1 een kleine 7 meg op de schijf in beslag, T_EX en METAFONT hebben samen zeker het dubbele nodig. Een commerciële implementatie — *Textures* genaamd — ondervangt dit bezwaar door de standaardfonts van T_EX als PostScriptfonts te leveren, maar dat kost een aanzienlijk bedrag. Daarvoor wordt overigens ook een zeer snelle implementatie van T_EX geleverd waarmee een ander bezwaar wordt ondervangen. Wil men de output van T_EX corrigeren, dan moet men in het venster van de editor de verbeteringen intypen en vervolgens T_EX opnieuw de tekst laten zetten. Bij een korte tekst en een snelle CPU gaat dat vlug genoeg. Maar bij een lange tekst vraagt dat enige tijd. Bij T_EX moet men dus wachten waar men in een WYSIWYG-tekstverwerker de verbetering gelijk kan aanbrengen. Maar dit T_EX-leed is maar betrekkelijk omdat lange teksten in korte onderdelen geT_EXt kunnen worden en na correctie zeer eenvoudig zijn samen te voegen. Wat betreft het gebruik van geheugenruimte valt T_EX nogal mee. Met twee megabyte vrij in RAM komt men een heel eind.

5 T_EX handleidingen

Sinds kort is er een vertaling verschenen van een Duitse handleiding voor het gebruik van T_EX, 'Inleiding T_EX' genaamd, van de hand van Norbert Schwarz, verschenen bij Addison-Wesley. Dit is een handboek voor het gebruik van het zogenaamde 'Plain T_EX', het programma zoals Knuth dat geschreven heeft. Een andere T_EX-gebruiker, Leslie Lamport heeft een eenvoudiger versie van T_EX gemaakt door de T_EX-bevelen via macro's te vereenvoudigen. Verder heeft hij een aantal stijlen vervaardigd. Deze versie wordt L^AT_EX genoemd. Bij de diverse T_EX-implementaties wordt L^AT_EX en bijbehorende stijlen altijd meegeleverd. Het verdient aanbeveling om met deze versie te beginnen.

Een probleem kan zijn dat voor L^AT_EX geen Nederlandse gebruiksaanwijzing beschikbaar is, alleen een Engelstalige, eveneens uitgegeven bij Addison-Wesley, met een vestiging te Amsterdam. Beide handboeken geven veel informatie en voorbeelden van de output van opdrachten.

6 T_EX opdrachten

Een eenvoudige opdracht om bijvoorbeeld tekst met het boldfont te zetten ziet er als volgt uit: `{\bf dit is vet}` wat door T_EX gezet wordt als: **dit is vet**. `{\sl slanted}` geeft *slanted* tekst. Buiten de accolades wordt weer normale tekst gebruikt. Het commando `\textwidth`, ingegeven voordat de tekst begint, bepaalt de breedte ervan. Over het algemeen zijn de bevelen doorzichtig en bij regelmatig gebruik gemakkelijk te onthouden. Voor superscript wordt het teken `^` gebruikt en voor subscript `_`. T_EX heeft ook een speciale mathematische mode waarbij de tekst tussen `$`-tekens wordt geplaatst. Zo geeft de opdracht `$$\sum A_i$$` als uitkomst: $\sum A_i$. De ruimte tussen alinea's is te beïnvloeden met bevelen als `\smallskip`, `\medskip` en `\bigskip`. Voetnoten¹ vormen geen probleem. Zoals gezegd is T_EX goed in het zetten van wiskundige formules zoals $x - 3y = 7$ en $a_1 > x^{2n}/y^{2n} > x'$.

T_EX voert zijn taak **interactief** uit, dat wil zeggen het programma geeft onmiddellijk aan wat het niet begrijpt. Dat gebeurt wanneer er een fout commando is ingegeven. In de dialogbox blijft T_EX met een vraagteken bij de fout staan. Wie per ongeluk in plaats van `{\sl tekst}` `{\sk tekst}` ingeeft, krijgt geen *slanted tekst* te zien, wel op zijn scherm dat vraagteken.

7 Tot slot

Een volgende keer hoop ik dieper in te gaan op bijzonderheden en de werking van de OzT_EX-implementatie voor de Macintosh. Wie ondertussen nieuwsgierig is geworden of enthousiast, kan zelf al aan de slag. OzT_EX is samen met een *User Guide* te verkrijgen via Internet. Wie geen toegang tot Internet heeft kan wel een OzT_EX disketteversie ontvangen via de auteur van dit artikel.

T_EX, het computerzet-
programma van Donald Knuth, stelt de
gebruiker in staat om de meest eenvoudige maar ook
een gecompliceerde tekst als deze te zetten. Het is een zeer
precies documentpreparatie systeem waarmee allerlei soorten tek-
sten gezet kunnen worden: handleidingen, memo's, (standaard)bijeen-
verslagen, verenigingsbladen etc. al of niet verlicht met illustraties. Hiervoor
kan een 'missie' ontwikkeld worden. Veel databaseprogramma's -ontworpen voor
het opslaan van gegevens -hebben een nogal schamele uitvoer. De aanpasbaarheid van
T_EX's output maakt het systeem bij uitstek geschikt om als 'print engine' te functioneren.
Als de rapport-generator van een database-programma in staat is T_EX-instructies tussen
de gegevens te plaatsen, kan de kracht van T_EX benut worden om de uitvoer op elke gewenste
manier af te drukken. Hoewel het programma al langer dan een decennium bestaat is het in feite
uiterst modern. Het idee van gestructureerde documentopmaak is in de meest verregaande vorm
uitgewerkt in de door de standaardisatie-organisatie ISO vastgelegde taal SMGL. Het basisidee
van SMGL is gegeneraliseerd, dat wil zeggen structuurbeschrijvende, in plaats van uitvoerge-
richte, zogenaamde descriptieve 'markup'. Doordat de output van T_EX volkomen aan te passen
is, kunnen macro's gemaakt worden die bijna als directe vertaling van SMGL-instructies kunnen
fungeren. T_EX lijkt hierdoor het perfecte 'back end' voor een op SMGL gebaseerd tekstopmaak-
systeem. SMGL wordt gebruikt of zal gebruikt gaan worden door de Amerikaanse ministeries
van Defensie en Economie, het onderzoeksinstituut CERN in Genève, en een aantal Europese
uitgevers, waaronder nu ook Elsevier. T_EX werd allang gebruikt door studenten en acad-
mieel. Voor hen wordt het erg aantrekkelijk gemaakt T_EX te gebruiken, aangezien steeds
meer tijdschriften artikelen in T_EX-vorm accepteren en dat vaak belonen met versnelde
publicatie. Ook buiten de universiteit begint T_EX geaccepteerd te raken. Zo werkt
de Amerikaanse 'TV-Guide' - wekelijks meer dan honderd verschillende edi-
ties, met een gezamenlijke omvang van ruim 10.000 pagina's - al geruime
tijd met T_EX. Dichter bij huis gebruiken in Nederland bedrijven als
het Energiebureau voor Groningen en Drenthe T_EX voor het
zetten van een serie handleidingen. Zoals men ziet
is T_EX dus echt voor zeer veel doelein-
den goed bruikbaar.

¹ Dit is een voetnoot.

T_EX en SGML bij Elsevier Science

Simon Pepping

Elsevier Science, Physics & Materials Science,
Sara Burgerhartstraat 25, Postbus 103, 1000 AC Amsterdam
s.pepping@elsevier.nl

1 L^AT_EX-project

Op de T_EX90-conferentie [1] kondigde Nico Poppelier aan dat *Elsevier Science* ging beginnen met het aannemen van L^AT_EX-files van auteurs; deze zouden worden verwerkt tot de in het wetenschappelijke tijdschrift gepubliceerde tekst zonder dat het artikel opnieuw gezet werd. Er waren op dat moment documentstijlen voor 4 tijdschriften geschreven, waarmee men de mogelijkheden en moeilijkheden van zo'n onderneming wilde verkennen. De eigenlijke publikatie werd voorlopig nog via konventioneel zetwerk vervaardigd. Dit bleek de voorzichtige start te zijn van een succesvol project.

Twee jaar lang werd er experimenteel gewerkt. Selectief vroegen we auteurs om ons hun L^AT_EX-file toe te sturen. Af en toe deden zich onverwachte problemen voor. Zo kwam ik bij het bewerken van een overzichtsartikel van 225 gedrukte pagina's voor de volgende verrassing te staan. Urenlang had ik ieder hoofdstuk afzonderlijk geedit en door T_EX gehaald. Eindelijk kon ik het artikel in zijn geheel draaien; verwachtingsvol zag ik de paginacijfers van de afgewerkte bladzijden over het scherm trekken. Plotseling verscheen daar de mededeling dat ik de T_EX-capaciteit overschreden had: ik had teveel strings gebruikt. Een narigheidje van L^AT_EX op een PC was de boosdoener: L^AT_EX moet een publikatie als één geheel beschouwen vanwege de mogelijkheid van kruisverwijzingen; bij een grote publikatie kan dat de beperkte mogelijkheden van het op de PC draaiende T_EX-programma te boven gaan. In de loop van dit jaar heb ik aan de hand van deze ervaring nog een vraag op T_EX-NL kunnen beantwoorden; het maakte de vraagsteller niet gelukkiger. Zo hebben wij allen onze portie verrassingen gehad die ons vertwijfeld deden afvragen waar we aan begonnen waren. Gelukkig bleken ze nooit fataal te zijn; steeds hebben we de problemen met kennis, inzet en creativiteit op kunnen lossen.

Na een experimentele periode van 2 jaar volgde eind 1992 de openbare aankondiging dat Elsevier Science voor vele tijdschriften auteurs uitnodigde om hun L^AT_EX-files in te sturen; daarbij kregen ze de garantie dat de ingezonden file zou worden gebruikt voor de publikatie als die gekodeerd was in standaard L^AT_EX en er geen T_EX-fouten in zouden zitten. Dit bleek te voorzien in een behoefte bij onze auteurs. In de loop van 1993 steeg de stroom ingestuurde compuscripten (manuscripten in elektronische vorm) gestaag en dit jaar heeft die toename zich voortgezet. In 1993

hebben we ruim 30 000 gedrukte pagina's in 38 wetenschappelijke tijdschriften gepubliceerd uitgaande van door auteurs ingestuurde L^AT_EX-compuscripten. Op dit moment werken 45 bureauredacteuren verspreid over 4 uitgeefafdelingen geheel of gedeeltelijk met L^AT_EX-compuscripten.

We verzorgen zelf de training van onze bureauredacteuren via eigen cursussen, aangevuld door coaching op de werkplek door kollega's met ervaring. Technisch wordt het project ondersteund door onze afdeling Informatietechnologie, die zorgt voor de installatie en het onderhoud van het T_EX-systeem en voor het schrijven en bijhouden van gevarieerde software die ons helpt om de stroom compuscripten zo efficiënt en foutloos mogelijk te verwerken. Bovendien hebben op de diverse afdelingen enkele bureauredacteuren een diepgaande kennis van L^AT_EX opgebouwd, zodat hun kollega's op hen kunnen terugvallen bij de velerlei L^AT_EX-problemen die de verschillende artikelen kunnen oproepen. De coördinatie van het project berust eveneens bij de afdeling Informatietechnologie.

In de loop van de tijd hebben we de volgende procedure ontwikkeld. Slechts enkele tijdschriften, zoals het tijdschrift *Nuclear Physics*, handelen het refereeingproces via netwerkkommunikatie af. Daardoor ontvangen we nog bijna alle voor publikatie aanvaarde artikelen op papier. Als het lettertype (Computer Modern) of de stijl van het manuscript suggereren dat het in T_EX of L^AT_EX is geschreven, vragen we de auteur of hij of zij ons de file wil opsturen. Gelukkig is het een wijd verbreide gewoonte van auteurs geworden om het e-mailadres op het artikel te vermelden; dit maakt ook voor ons de communicatie efficiënt en snel.

De meeste auteurs reageren positief, willen het zelfs graag. Ze hebben veel werk gestoken in de juiste presentatie van hun manuscript, niet alleen naar de editors van het tijdschrift toe maar ook naar kollega's. In deze Internettijden is een wetenschappelijk tijdschrift namelijk nooit meer het forum waar een artikel wereldkundig gemaakt wordt. In preprint-vorm is het allang rondgestuurd naar een grotere of kleinere kring kollega's, ter kennismaking en voor reakties. Veel auteurs vinden het prettig dat al dat werk resultaat heeft tot in de gedrukte versie van het artikel. Bovendien geeft het hen het gevoel dat ze meer greep hebben op het gedrukte resultaat en niet meer afhankelijk zijn van bureauredacteuren of proeflezers.

Net als vroeger wordt de tekst na ontvangst van het artikel door een bureauredacteur doorgelezen en bewerkt. Oor-

spronkelijk deden we dat met dezelfde filosofie en normen als vroeger: de auteur levert alleen de tekst; layout, spellingsnormen en allerlei andere kleine zaken worden door ons bepaald in overeenstemming met de stijlrichtlijnen van het tijdschrift. Geleidelijk aan zijn we tot de konklusie gekomen dat met het veranderen van de techniek ook deze normen moeten veranderen: we zetten het artikel niet meer helemaal opnieuw; dan is het ook zinloos om alle keuzen die een auteur al gemaakt heeft nog eens over te doen. Bovendien, nu auteurs een betere vormgeving tot hun beschikking hebben dan de typemachine van de secretaresse en hun eigen vulpen voor de formules, besteden ze daar ook veel meer aandacht aan dan vroeger. We laten de teksten dus veel meer zoals ze zijn en grijpen alleen daar in waar dat naar ons oordeel beslist nodig is.

De stijl van het tijdschrift wordt in een goed L^AT_EX-artikel wel heel eenvoudig verkregen: in de `\documentstyle`-regel wordt de door de auteur gebruikte documentstijl vervangen door de documentstijl van het tijdschrift.

Na deze werkzaamheden produceert de bureauredakteur een dvi-file en leest deze na op onverwachte effecten die zouden kunnen optreden bij de omzetting van documentstijl en op fouten die bij het editen gemaakt kunnen zijn. Na de nodige correcties uitgevoerd te hebben levert hij of zij de dvi-file van het artikel bij de zetterij in. Daar wordt een uitdraai op hoge resolutie gemaakt en worden eventueel de figuren gemonteerd (ingeplakt).

Van de ontvangst van de L^AT_EX-file tot de uitvoer op papier wordt de T_EX-omgeving dus niet verlaten. Dit garandeert een hoge grafische kwaliteit, vermijdt de kans op konversiefouten, vooral in de formules, en bespaart veel werk;

Elsevier Science heeft nooit Computer Modern als lettertype voor haar tijdschriften geaccepteerd. Hoewel het in het kader van T_EX een zeer succesvol lettertype is geweest, hebben wij altijd de voorkeur gegeven aan het in de grafische wereld meer gebruikelijke Times Roman lettertype. Daarom heeft ons L^AT_EX-project van het begin af aan gedraaid met de zetletter van onze fotozetter; op dit moment is dat Adobe Times. Een van de medewerkers van onze zetterij, een grafikus, heeft de fonts geschikt gemaakt voor gebruik door T_EX door de font dimen parameters aan te vullen en te corrigeren waar nodig. Een dergelijke onderneming was al eerder voltooid door de American Mathematical Society (AMS), die daarover uitvoerig gerapporteerd heeft op de TUG bijeenkomst in augustus 1990 [2]. Mede naar aanleiding van de daarbij opgedane ervaringen beschreef Knuth in datzelfde jaar [3] het idee van virtuele fonts. Net als in andere implementaties van PostScript-fonts, zoals PSNFSS, is ook voor ons het mechanisme van virtuele fonts een essentieel hulpmiddel geweest om de Adobe fonts op een beheersbare manier in T_EX in te brengen.

Een ander aspect van de filosofie die reeds in [1] naar voren is gebracht is het volgende: wij willen de auteur niet lastig vallen met speciale instructies voor het voorbereiden van compuscripten voor Elsevier-tijdschriften. Dit zou de flexibiliteit van de refereerprocedure aantasten: als de

auteur in de loop van die beoordelingsprocedure bij een ander tijdschrift van een andere uitgever terecht zou komen, zou hij zijn L^AT_EX-file aan moeten passen aan de specifieke instructies van die uitgever. Daarom hebben wij nooit van auteurs geëist dat zij hun artikelen in een of ander voor Elsevier specifiek formaat zouden koderen. Wij voeren een breed acceptatiebeleid: artikelen in de standaard documentstijl `article` of zelfs in de stijl `revtex` van onze medeuitgevers van de American Physical Society (APS) worden door ons verwelkomd. Daardoor zijn wij zelfs pas vrij laat met onze eigen documentstijl `elsart` naar buiten gekomen.

Met deze brede acceptatiepolitiek staan we vrijwel alleen. De meeste van onze concurrenten vragen van hun auteurs dat ze de artikelen intypen met gebruikmaking van hun specifieke macropakket of zelfs van macro's die specifiek voor één tijdschrift zijn geschreven. Het is een onmiskenbaar feit dat dit beleid extra eisen aan ons als uitgever stelt: ieder artikel kan komen met zijn eigen macro's die op hun eigen wijze met onze gewenste tijdschriftstijl in konflikt kunnen komen. Dat betekent dat we de artikelen niet op een standaardmanier aan kunnen pakken en dat onze medewerkers over meer kennis van L^AT_EX moeten beschikken om de situatie op te vangen. (Er zijn natuurlijk grenzen aan wat we kunnen accepteren; de aanwezigheid van teveel eigen programmeerwerk in een artikel is een reden voor behandeling van het artikel op de konventionele manier.) Aan de andere kant denk ik dat deze brede benadering ook bijgedragen heeft aan de bereidheid van auteurs om ons hun L^AT_EX-files toe te sturen en daarmee tot het succes van ons L^AT_EX-project.

Een strenge grens aan ons acceptatiebeleid is dat we ons in principe alleen tot L^AT_EX-artikelen beperken; daarmee wijzen we Plain-T_EX files, `phyzzx-TEX` files en `harvmac` files af. Waarom hebben we voor L^AT_EX gekozen?

- L^AT_EX werkt met documentstijlen. Dit geeft de uitgever de gelegenheid om in principe het artikel in de stijl van zijn tijdschrift af te drukken door alleen maar een andere documentstijl voor het artikel aan te geven.
- Zoals L^Ampport in zijn boek [4, p. 6] schrijft moet het de primaire functie zijn van bijna alle L^AT_EX-opdrachten die men intypt om de logische structuur van een document te beschrijven. Daarmee is een L^AT_EX-dokument geschikt om naar een SGML-dokument omgezet te worden. Verderop zal ik aangeven waarom wij dat belangrijk vinden.

Terugkijkend over de laatste 4 jaar mogen we konstateren dat het voorzichtige begin van ons L^AT_EX-project met 4 tijdschriften, parallel aan de konventionele productie, succesvol is uitgegroeid tot een dagelijks gebruikte produktiemethode.

2 Andere compuscripten

Het succes van ons L^AT_EX-project is deels te danken aan het feit dat L^AT_EX bij onze auteurs erg populair is: bijna iedereen gebruikt het. Dat is echter alleen zo binnen bepaalde vakgebieden in de academische wereld: natuurkunde, wis-

kunde, kunstmatige intelligentie. Hoe platter de tekst in een bepaald vakgebied, d.w.z. hoe minder formules er in de artikelen en rapporten voorkomen, hoe minder populair L^AT_EX is. Dat is b.v. duidelijk te zien in het vakgebied materiaalkunde: hoewel dit vak dicht tegen de natuurkunde aan ligt, is het meer beschrijvend en minder wiskundig. Het gevolg is dat we hier veel meer artikelen krijgen die met tekstverwerkers als WordPerfect geschreven zijn.

In ons biomedische uitgeefprogramma is men al in de jaren tachtig gestart met het opvragen en verwerken van zulke compuscripten. Volgens dezelfde filosofie als eerder geschetst, willen we de auteurs zo weinig mogelijk beperkingen opleggen bij het schrijven van hun artikel. Daarom accepteren we compuscripten uit een zo breed mogelijke reeks van tekstverwerkers. In de praktijk moeten we een grens leggen bij tekstverwerkingsprogramma's die te weinig gebruikt worden om er een conversie voor te vervaardigen.

Al die verschillende binnenkomende auteursfiles worden direct geconverteerd naar een standaardformaat. Daarvoor is een brede reeks aan conversieprogramma's geschreven. Met de zo vervaardigde file doet de bureauredactie hetzelfde als bij L^AT_EX-files: de tekst wordt gecontroleerd en bewerkt. Het uiteindelijke doel is echter meer dan een geredigeerde file. De file moet geschikt zijn om door een zetter naar zijn zetsysteem vertaald te worden. Dat gaat het beste als de file gestructureerd is, d.w.z. dat bij de verschillende onderdelen niet alleen staat hoe ze vorm gegeven zijn, maar vooral wat hun functie in het document is. Aan het einde van de redactieproces wordt daarom de tekst omgezet in een SGML-file volgens de door Elsevier opgestelde document type description. Wanneer het niet mogelijk is een syntactisch korrekte SGML-file te produceren door inconsistenties in de oorspronkelijke file, wordt dit door het conversieprogramma gesignaleerd en wordt de bureauredakteur gevraagd om correctie. De resulterende, syntactisch gecontroleerde SGML-file wordt naar de zetter gestuurd, die het artikel vervolgens op papier zet.

Hier treedt wel een duidelijk verschil tussen T_EX en SGML naar voren: T_EX is een grafische taal en een T_EX-file bevat dus reeds de opmaak op papier. SGML is een documentbeschrijvingstaal; een SGML-document bevat geen enkele opmaakinformatie voor de vormgeving voor welk medium dan ook. Die opmaak wordt door de zetter vervaardigd uitgaande van de beschrijving die de SGML-file biedt. L^AT_EX tracht beide te doen: het document wordt gekodeerd met de grafische taal T_EX, maar het macromechanisme daarvan wordt zodanig gebruikt dat de coderingen in de file tevens een beschrijving van het document geven in de zin van 'Generalized Markup'.

3 Toekomst – SGML

In de nabije toekomst is ons doel niet meer om uitsluitend de binnengekomen artikelen op papier te zetten en te verspreiden onder de abonnees, wat eeuwenlang de taak van tijdschriftuitgevers is geweest. In het elektronische tijdperk willen wij informatie in gestructureerde vorm klaar-

zetten voor meervoudig gebruik, zowel in uitgeefprojecten, waarvan het tijdschrift een voorbeeld is, als op verzoek van klanten ('on demand publishing').

In [1] is de basisfilosofie waarmee we dit doel willen bereiken al uiteengezet. Onze fundamentele uitgangspunten en overwegingen zijn sindsdien weinig of niets veranderd. Ik maak die filosofie daarom duidelijk aan de hand van dezelfde figuur die in [1] is gebruikt (Fig. 1).

Zoals Fig. 1 laat zien, staat in de Elsevier-filosofie SGML centraal. Onze redenen daarvoor kunnen in de volgende vier punten worden samengevat:

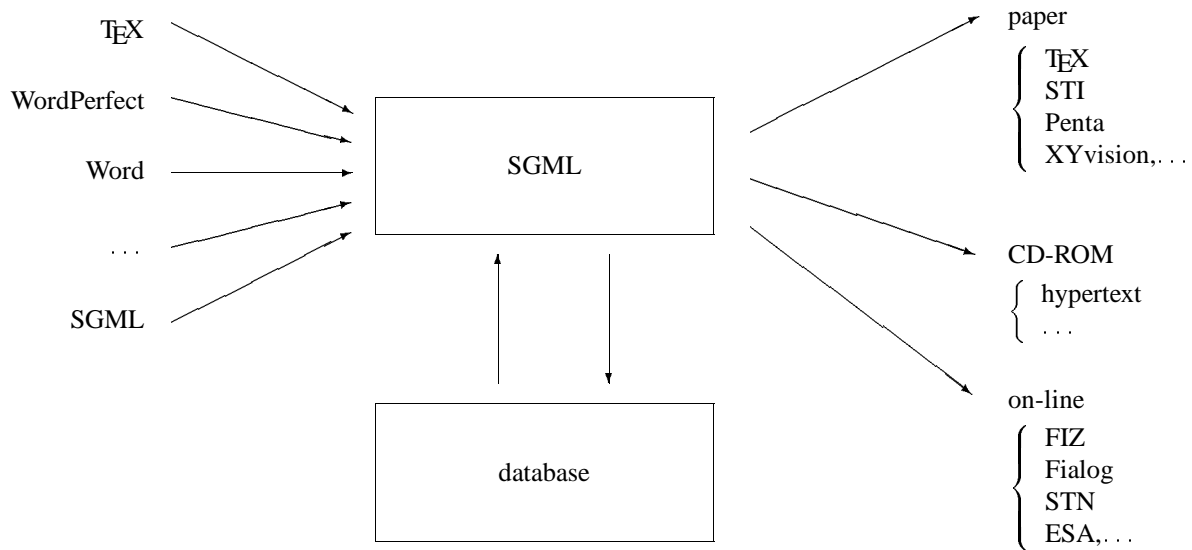
1. SGML stelt ons in staat om de logische structuur van een document te scheiden van de visuele structuur.
2. SGML stelt ons in staat om compuscripten van verschillende origine na conversie te verwerken in een uniforme omgeving.
3. SGML stelt ons in staat om compuscripten te verwerken onafhankelijk van het uitvoermedium of het uitvoerformaat.
4. SGML stelt ons in staat om de artikelen in een database op te slaan en later in een andere vorm van publikatie, eventueel op een ander medium, opnieuw te gebruiken.

Het zou natuurlijk prachtig in deze filosofie passen als auteurs in staat zouden zijn om ons een SGML-file aan te leveren. Zover is het echter nog niet. SGML-invoer van auteurs zal pas mogelijk zijn als de tekstverwerkingssoftware in staat is achter de schermen een SGML-file te produceren van hetgeen de auteur op voor hem of haar begrijpelijke wijze invoert. De ideale tekstverwerker van de toekomst combineert dan ook de volgende vaardigheden:

- De invoer is WYSIWYG, zelfs voor formules.
- De uitvoer is in een hoogwaardige grafische taal, b.v. T_EX.
- Tevens wordt er van de tekst een SGML-file geproduceerd.

Totdat die ideale tekstverwerker bij onze auteurs gemeengoed zal zijn geworden, is de strategie zoals geschetst in Fig. 1, met een SGML-file als uniform uitgangspunt voor de verwerking en opslag, voor L^AT_EX-artikelen niet haalbaar; het is nog steeds erg moeilijk om formules uit b.v. een L^AT_EX-file naar SGML te vertalen en later, na bewerking, weer naar een grafische taal, b.v. T_EX, terug te vertalen met behoud van de grafische kwaliteit. Wel streven we ernaar om aan het einde van het traject, als de L^AT_EX-file binnen de T_EX-omgeving geredigeerd en voor publikatie gereed gemaakt is, een SGML-versie van het artikel te produceren voor opslag in een database en hergebruik in andere publikatievormen. Voor niet-L^AT_EX-compuscripten, in het algemeen met geen of weinig formules, wordt de in Fig. 1 geschetste procedure al grotendeels gerealiseerd.

Een ander belangrijk punt van de toekomstige behandeling van artikelen vormen de illustraties. Tot voor kort vielen ze buiten het kader van de tekstverwerking en moesten ze na afloop met de hand ingeplakt worden. In deze situatie komt snel verandering: integratie van tekst en beeld

Figuur 1: Konversie naar en van SGML.

wordt steeds beter mogelijk. De veelheid van programma's waarmee die integratie bereikt wordt maakt het de uitgevers echter niet gemakkelijk. In de L^AT_EX-wereld is een snelle konvergentie te zien naar PostScript. Het probleem van PostScript-files voor de uitgever is dat ze nauwelijks bewerkt kunnen worden. Zelfs kleine aanpassingen zijn niet altijd mogelijk. Gelukkig wordt de manipuleerbaarheid van PostScript-files steeds beter, door de komst van allerlei hulpprogramma's. Dat maakt het steeds beter mogelijk voor uitgevers om PostScript-files te accepteren als vorm waarin beeldmateriaal voor een artikel wordt aangeleverd.

4 T_EX en nieuwe elektronische producten

Nieuwe elektronische producten worden samengesteld uit informatie die in een database is opgeslagen in SGML-gecodeerde vorm. Zoals boven al vermeld is SGML geen formatteringstaal. Dus de ruwe gegevens uit de database moeten geconverteerd worden naar een taal die wel formatteert. T_EX is daarvoor geschikt, zeker als de gegevens veel formules bevatten; het feit dat een T_EX-file geheel in ASCII is is natuurlijk een voorwaarde om de teksten via e-mail te kunnen distribueren. Daarom hebben we konversieprogramma's ontwikkeld die de in SGML gekodeerde databaseuitvoer omzet in T_EX-teksten die aan onze afnemers gepresenteerd kunnen worden.

Het zwaartepunt bij de nieuwe producten heeft de afgelopen jaren gelegen bij het opzetten van zgn. alerting services. In deze tijd met zijn gigantische informatiestroom, die bovendien nog steeds groeit, is het moeilijk voor onderzoekers om op de hoogte te blijven van wat er in de vakliteratuur omgaat. Onze alerting services, Contents Alert geheten, helpen hen hierbij door hen regelmatig de verzamelde inhoudsopgaven toe te sturen van de verschillende

tijdschriftnummers die Elsevier in de komende weken op hun vakgebied uit gaat brengen. Via electronic mail wordt deze informatie rechtstreeks op het bureau van de abonnees afgeleverd. Deze Contents Alert uitgaven worden gepresenteerd als plainT_EX-teksten die op een zodanige wijze zijn getypt dat een lezer die niet over T_EX beschikt er toch goed van kan kennismaken.

Een stap verder gaat onze dienst *Nuclear Physics Electronic*. Het toonaangevende kernfysica tijdschrift *Nuclear Physics* zit in een hoek van de fysica waar snelheid een overheersende rol speelt en waar men bij uitstek ingespeeld is geraakt op het gebruik van netwerkkommunikatie en de modernste informatietechnologie. Nuclear Physics Electronic biedt kernfysici een database van de in het tijdschrift *Nuclear Physics* gepubliceerde artikelen. De database combineert bibliografische informatie met de volledige gepubliceerde tekst. De eerste komt uit onze eigen database, en wordt gepresenteerd in L^AT_EX. De volledige tekst van de artikelen komt van de auteurs en bestaat uit de T_EX-files van de manuscripten.

5 Conclusie

Al vanaf het begin van de jaren tachtig is het bij Elsevier Science duidelijk geweest dat de opkomende informatietechnologie de werkwijze en de rol van de wetenschappelijke uitgever grondig zouden veranderen. Gedurende de laatste jaren hebben bij Elsevier Science de volgende informatietechnologische projecten duidelijk gestalte gekregen:

- In de vakgebieden wis- en natuurkunde publiceren we zoveel mogelijk uitgaande van de door auteurs in L^AT_EX geschreven artikelen. In sommige afdelingen worden meer dan 50% van de artikelen, oplopend tot 90%, op

deze manier gepubliceerd. Het traditionele zetwerk vanaf manuscript is daardoor sterk afgenomen.

- In de andere vakgebieden verwerken we de auteursfiles van een zo breed mogelijk spectrum van tekstverwerkers; daarbij maken we een essentieel gebruik van SGML als intermediaire codering en voor database opslag.

Ongetwijfeld zal de informatietechnologie ook in de komende decennia snel verder evolueren. Daarmee zullen het gezicht van de wetenschappelijke informatievoorziening en de rol en plaats daarin van de wetenschappelijke uitgever sterk veranderen, veel meer dan in het afgelopen decennium. In die komende situatie zal het een belangrijke taak van de uitgever zijn om informatie in gestructureerde vorm op te slaan en klaar te zetten voor gebruik in meerdere vormen, zowel in allerlei uitgeefprojecten als direct

toegankelijk voor individuele klanten ('on demand publishing'). SGML is het gereedschap waarmee die structurering bereikt kan worden. Voor het presenteren van een deel van de uitgeefprodukten is T_EX een geschikte taal.

Referenties

- [1] N.A.F.M. Poppelier, SGML and T_EX in scientific publishing, TUGboat 12 (1991) 105–109.
- [2] R.E. Youngen, W.B. Woolf and D.C. Latterner, Migration from Computer Modern fonts to Times fonts, TUGboat 10 (1989) 513–519.
- [3] D.E. Knuth, Virtual fonts: more fun for grand wizards, TUGboat 11 (1990) 13–23.
- [4] L. Lamport, L^AT_EX, a document preparation system, user's guide and reference manual (Addison-Wesley, 1985, 1994).

Real life book production — lessons learned from *The L^AT_EX Companion**

Michel Goossens[†] & Frank Mittelbach[‡]

Abstract

Some aspects of the production of *The L^AT_EX Companion* are described.

1 Deciding to write a book

Text processing support staff at CERN, as, without doubt, in many other research institutes, universities or companies, had followed Leslie Lamport's advice in the L^AT_EX Reference manual [2], and developed a *Local Guide*, which describes how L^AT_EX can be used on CERN's various computer platforms, explains which interesting style files are available, and provides a set of examples and pointers to further information. Alexander Samarin and one of the authors (Michel) had long planned to expand the material in that guide, to make it more generally available.

When Frank visited CERN in April 1992 to give a presentation on the L^AT_EX3 project, we talked to him about our idea. We outlined vaguely what we wanted to write, and Frank found the idea 'interesting'. After he got back home he proposed to talk to Peter Gordon of Addison-Wesley, to see whether they would be interested. They were, and at that point, all three of us decided that it would be a good idea to collaborate.

2 Defining contents and time scale

At the end of June 1992 Michel had a first meeting with Frank in Mainz, where they wrote a detailed table of contents, down to the section level, which contained in most cases an extended outline, with an estimated number of pages.

Work by each of the authors, as assigned in the plan discussed in Mainz, continued over the summer, so that by the time of the Prague EuroT_EX Conference in September 1992 we already had a nice 300 page preprint, which we discussed in great detail during various meetings in the Golden City. We also met with Peter Gordon, our editor at Addison-Wesley and finalized aspects of the contract we had been discussing previously. The final date for delivery of the compuscript was tentatively set for April 1st 1993, in order to having a chance of getting the book printed for the TUG Conference in Aston (Birmingham, UK) in the summer.

Further work on the book during the autumn and the winter was essentially carried out by Frank and Michel, since Alexander went back to Russia at the end of October 1992, and when he finally returned to Geneva in March 1993, he took up a job with ISO, and had very little time left to spend on the book.

3 Getting feedback

The text, as it was at the end of 1992, was sent to several of our colleagues and friends in the L^AT_EX world, and they kindly spent part of their Christmas holidays reading the first complete draft of the book. At the same time Addison-Wesley had some chapters read by a few of their reviewers.

It is extremely important and helpful to have feedback at an early stage, not only to find possible mistakes, but also to receive comments and suggestions from other people, who can often shed an interesting new light on points which are taken for granted, or point out grey areas in style and explanation.

4 Design specification

In the meantime Frank was hard at work trying to translate the page specifications (for headings, figures, captions, running titles, etc.) as given by the Addison-Wesley designer into values of T_EX glue, rules, boxes, and penalties. It was not always evident how to translate the fixed-space approach of the classical design specs into T_EX's page-layout paradigm; so on various occasions 'clarifications' had to be obtained.

5 Coding conventions

It was soon realized that it is extremely important to have a common way to generically mark up commands, environments, counters, packages, or any other global distinctive document element. This not only ensures a homogeneous presentation throughout the book, but also allows one to change presentation form without modifying the in-

*This paper was first presented at the T_EX Users Group 15th Annual Meeting in Santa Barbara, California, USA, July 31st–August 4th, 1994, and appears in TUGBOAT 15(3); reprinted with permission.

[†]CERN, CN Division, CH1211 Geneva 23, Switzerland, michel.goossens@cern.ch

[‡]Zedernweg 62, D55128 Mainz, Germany, Mittelbach@mzdmza.zdv.Uni-Mainz.de

put text; one merely has to change the definition of the generic command (a few examples are shown in table 1). As a supplementary benefit one can decide to globally (and automatically) enter certain of the marked-up entities in the index.

6 Setting up communication channels

In order to make communication between the production people in the Boston area and ourselves easier, it was decided to bring in the expertise of a production bureau, *Superscript*, with its competent manager Marsha Finley, and her colleague Anne Knight. Another decision was to have the complete text reviewed by a professional copy-editor.

Around Easter 1993 we thus started to copy PostScript files with ftp (quite a new procedure to all the production people involved, who were, at best, used to transporting 3.5 inch diskettes between their Macs or IBM PCs and the printing bureau). These files were then retrieved on the Sun in the Reading office of Addison-Wesley, printed locally, and picked up by Marsha, who took the pages to the copy-editor. The latter returned the edited copy to Marsha, several copies were made, and Frank and Michel both got a copy via Federal Express. The changes were then introduced into the text, by either Frank or Michel, and, whenever we had a problem, we would solve it via e-mail with Marsha.

7 And then came L^AT_EX_{2 ϵ}

While this iterative process was getting well under way, an unexpected event happened. Frank and Leslie Lamport, who was visiting Mainz in the spring of 1993, decided to consolidate L^AT_EX into a new version, L^AT_EX_{2 ϵ} , which would bring together the various dialects and formats floating around on the various networks and archives, and include the New Font Selection Scheme (NFSS) by default. It would also include a few limited extensions and propose a better style writer interface.

This very good news for the L^AT_EX community, however, meant for us that we were now describing and using an evolving software system. After the copy-editing stage, in several tens of places non-trivial changes had to be introduced in the text, new paragraphs written, and complete new sections added in some parts. Moreover, the *Companion* was typeset with the alpha release of the continuously-changing version of L^AT_EX_{2 ϵ} , thus giving us some surprises from time to time (of which one or two even ended up in the first printing of the book).

8 Getting ready to print

By the end of the summer we had included all the comments of the copy-editor into the compuscript, and done most of the updates for L^AT_EX_{2 ϵ} . We then went on to the proofreading stage, where, again with Marsha Finley acting as liaison, a proofreader reread all pages after ‘final typesetting’, pointing out remaining typos or errors in cross-references.

9 Tuning L^AT_EX and hand work

While we were preparing the final run, we had to tune the L^AT_EX parameters extensively, in particular to allow for the huge number of floats we had to deal with, but also for finding suitable glue settings and penalties. There was also some hand tuning needed.

Table 2 shows the amount of hand-formatting we found necessary to produce the final copy of the book.

To flag all visual formatting clearly (so that it could easily be identified and removed in case the text needed changing), we never used the standard L^AT_EX commands directly. Instead we defined our own set of commands, often simply by saying, e.g., `\newcommand{\finalpagebreak}{\pagebreak}`.

The table divides the commands used into three groups. The first deals with changes to the page length: `\finallongpage` and `\finalshortpage` run a page long or short, respectively, by one `\baselineskip`. The command `\finalforcedpage` enlarges a given page and is therefore always followed by an explicit page break in the source. The second group contains the commands for ‘correcting’ L^AT_EX’s decision about when to start a new page, and the final group contains a single command for adding or subtracting tiny bits of vertical space to improve the visual appearance.

The average number of corrections made with commands from the first group is slightly over 20%, or one out of five double spreads, since we applied such a change always to pairs of pages. If you look at the chapters with a large percentage of corrections, you will find that they contain either very large in-line examples or large tables that should stay within their respective sections.

Hard page breaks were inserted, on average, every tenth page, often in conjunction with a command from the first group. In most cases this was used to decrease the number of lines printed on the page.

Most uses of `\finalfixedskip` can be classified as ‘correcting shortcomings in the implementation of the design.’ With an average of about 16% this may seem high. But in fact such micro adjustments usually come in pairs, so this corresponds to approximately one correction every 12 pages.

10 Preparing the index

As already mentioned above, most of the important document elements were entered into the index in an automatic way by using generic mark-up to tag them. But that is not enough to have a good index, and indeed, we went over each page and asked ourselves which keywords should be entered into the index so as to direct the reader to the information on that page. In fact quite a few readers’ comments that we received after the first printing had to do with suggestions for adding additional keywords into the index.

11 Production problems

Since we were working in different locations (Geneva and Mainz) on different workstations (Digital and Hewlett-Packard) and with mostly non-identical versions of L^AT_EX (Frank was ‘improving’ L^AT_EX2_ε continuously, whereas Michel was using a ‘frozen’ version that got updated every now and then), small differences could appear in line and page breaks, leading on many occasions to a state of mini-panic, which had to be relieved by an exchange of one or more urgent e-mail messages, often sent well after midnight, when the other members of our families had already long gone to bed.

12 The first printing

After a final L^AT_EX run of our complete 560-page book, late on December 1st, Michel was able to copy the the resulting PostScript file, 9.5 Mbytes in size, in 26 self-contained pieces, by ftp from the CERN computer to Reading. This was necessary since the PostScript files had to be transferred on 1.44 Mbyte PC diskettes between the Sun at Addison-Wesley and the Varsity 4300P 1200 PostScript printer of the service bureau, where the camera-ready pages were produced.

13 Taking a break, or so we thought

So, we could spend a nice 1993 Christmas holiday, hoping that everything would go all right, and, fair enough, we received the first printed copy of our book just after the New Year. Soon our first readers started to send us comments and suggestions, and to point out problems of various kinds (printing, typos, unclear explanations).

In March Addison-Wesley informed us that we had to prepare an updated version of the book for a second printing at the beginning of May. We thus started to introduce the suggested corrections and improvements into the text, finally ending up with over 160 pages that we wanted to reprint (many of them containing only tiny changes, but also, owing to knock-on effects, sometimes several pages in a row had to be reproduced). We also took advantage of readers’ comments to redo the complete index.

14 Conclusion

We hope we have been able to convey in this short article some of the excitement, fun and frustration people experience when trying to write a book.

We are well aware of the fact that those of you who have been involved in the production of books or large documents have come across several of these problems before. We nevertheless hope that by telling our ‘story’ some of the lessons we learnt will be useful to some of you.

References

- [1] Goossens, Michel, Frank Mittelbach, and Alexander Samarin. *The L^AT_EX Companion*. Reading Mass.: Addison-Wesley, 1994.
- [2] Lamport, Leslie. *L^AT_EX—A Document Preparation System—User’s Guide and Reference Manual*. Reading Mass.: Addison-Wesley, First Edition, 1986 and Second Edition, 1994.

Acknowledgements

We would like to thank Geeti Granger and Gareth Suggett for their helpful comments and suggestions.

L^AT_EX command (control sequence) ‘\stop’ should be input as `\Lcs{stop}` to produce the text and the reference, as `\xLcs{stop}` to produce only the reference and as `\nxLcs{stop}` to only typeset the command sequence in the text.

```
\newcommand{\Lcs}[1]{\mbox{\normalfont\ttfamily\bs#1}\xLcs{#1}}
\newcommand{\xLcs}[1]{\index{#1@\ttfamily\protect\idxbs#1}}
\newcommand{\nxLcs}[1]{\mbox{\normalfont\ttfamily\bs#1}}
```

`\Lmcs` makes a main index entry for places where one defines or really talks about a command.

```
\newcommand{\Lmcs}[1]{\mbox{\normalfont\ttfamily\bs#1}\xLmcs{#1}}
\newcommand{\xLmcs}[1]{\index{#1@\ttfamily\protect\idxbs"#1|idxbf}}
```

The `\Lcsextra` command is for producing a subentry for a command name.

```
\newcommand{\Lcsextra}[1]{\mbox{\normalfont\ttfamily\bs#1}\xLcsextra{#1}}
\newcommand{\xLcsextra}[2]{\index{#1@\ttfamily\protect\idxbs#1}!#2}}
\newcommand{\Lmcsextra}[1]{\mbox{\normalfont\ttfamily\bs#1}\xLmcsextra{#1}}
\newcommand{\xLmcsextra}[2]{\index{#1@\ttfamily\protect\idxbs#1}!#2|idxbf}}
```

For flagging a range of pages covered by a definition, we use the ‘rangell’ (start of range), and ‘rangerr’ (end of range) construct.

```
\newcommand{\xLcsextrarangell}[2]{\index{#1@\ttfamily\protect\idxbs"#1}!#2|({}}
\newcommand{\xLcsextraranger}[2]{\index{#1@\ttfamily\protect\idxbs"#1}!#2|)}}}
```

Table 1: Examples of generic tags used to reference command sequences

<i>Chapter</i>	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	A1
<i>Number of pages</i>	36	36	18	40	16	58	44	16	36	36	26	50	18	36
<code>\finallongpage</code>	0	3	1	0	3	10	4	2	3	0	4	9	7	4
<code>\finalshortpage</code>	0	5	4	4	0	2	10	0	0	8	6	0	0	2
<code>\finalforcedpage</code>	1	0	0	2	2	0	1	0	0	1	0	1	0	0
<i>Page length change</i>	1	8	5	6	5	12	15	2	3	9	10	10	7	6
<i>Average per page</i>	.03	.22	.29	.15	.33	.08	.34	.13	.08	.25	.38	.2	.39	.17
<code>\finalpagebreak</code>	4	5	2	4	3	7	12	1	0	6	4	5	3	6
<code>\finalnewpage</code>	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0
<i>Page break change</i>	4	6	2	4	3	7	12	1	0	6	4	6	3	6
<i>Average per page</i>	.11	.17	.11	.1	.19	.12	.27	.06	0	.17	.15	.12	.17	.17
<code>\finalfixedskip</code>	4	3	4	11	0	8	2	2	0	14	6	10	7	3
<i>Average per page</i>	.11	.08	.22	.28	0	.14	.05	.13	0	.39	.23	.2	.38	.08
<i>Sum</i>	9	17	11	21	8	27	29	5	3	29	20	26	17	15
<i>Average per page</i>	.25	.47	.61	.53	.5	.47	.66	.31	.08	.81	.77	.52	.94	.42

Table 2: Manual work—some numbers (from [1])

Headers and footers in L^AT_EX

Piet van Oostrum*

Dept. of Computer Science
Utrecht University
piet@cs.ruu.nl

September 1994

Abstract

Standard L^AT_EX offers the page styles `empty`, `plain`, `headings` and `myheadings`. For simple page layouts these suffice, but they are rather rigid. A more flexible page layout may be obtained by using the `FANCYHEADINGS` package. This article describes how to create advanced page headers and footers in L^AT_EX documents by using this package. Some of the techniques described are also applicable with other page styles.

1 What is fancyheadings

The `fancyheadings` macro package allows you to customize in L^AT_EX your page headers and footers in an easy way. You can define:

- three-part headers and footers
- decorative lines in headers and footers
- headers and footers wider than the width of the text
- multi-line headers and footers
- separate headers and footers for even and odd pages
- different headers and footers for chapter pages

Of course, you also have complete control over fonts, uppercase and lowercase displays, etc.

2 Where to get it?

You only need the file `fancyheadings.sty` which you can find at the CTAN sites: `ftp.shsu.edu` (U.S.), `ftp.tex.ac.uk` (U.K.), and `ftp.dante.de` (Germany). You will find it in the directory

```
/tex-archive/macros/latex209/contrib/  
fancyheadings
```

Although `fancyheadings` is a L^AT_EX 2.09 style file, it will work with L^AT_EX 2_ε. Also this article and the two packages `fixmarks` and `extramarks` can be found there.

3 Use of fancyheadings

To use this package in a L^AT_EX 2_ε document, place the file `fancyheadings.sty` in a directory/folder where T_EX can find it (normally in the input directory/folder), and include in the preamble of your document after

```
\documentclass{...}
```

the commands:

```
\usepackage{fancyheadings}  
\pagestyle{fancy}
```

We can visualize the page layout we can create with `fancyheadings` as follows:

LeftHeader	CenteredHeader	RightHeader
page body		
LeftFooter	CenteredFooter	RightFooter

The `LeftHeader` and `LeftFooter` are left justified; the `CenteredHeader` and `CenteredFooter` are centered; the `RightHeader` and `RightFooter` are right justified.

We define each of the six ‘fields’ and the two decorative lines separately.

4 A simple example

K. Grant is writing a report to Dean A. Smith, on ‘The performance of new graduates’ with the following page layout:

The performance of new graduates

page body

From: K. Grant   To: Dean A. Smith   3

where ‘3’ is the page number. The title: ‘The performance of new graduates’ is bold.

This is accomplished by these commands following `\pagestyle{fancy}`:

*A considerable part of this article was written by George Grätzer (University of Manitoba) in *Notices Amer. Math. Soc.* Thanks, George!

```
\thead{}
\chead{}
\rhead{\bfseries The performance of new graduates}
\lfoot{From: K. Grant}
\cfoot{To: Dean A. Smith}
\rfoot{\thepage}
\setlength{\headrulewidth}{0.4pt}
\setlength{\footrulewidth}{0.4pt}
```

(The `\thepage` macro displays the current page number. `\bfseries` is the L^AT_EX_{2 ϵ} 's way of selecting bold face.)

This is now fine, except that the first page does not need all these headers and footers. To eliminate all but the centered page number, issue the command

```
\thispagestyle{plain}
```

after the `\begin{document}` and the `\maketitle` commands.

Alternatively, issue

```
\thispagestyle{empty}
```

if you do not want any headers or footers.

In fact the standard L^AT_EX classes have the command `\maketitle` defined in such a way that a `\thispagestyle{plain}` is automatically issued. So if you *do* want the fancy layout on a page containing `\maketitle` you must issue a `\thispagestyle{fancy}` after the `\maketitle`.

5 An example of two-sided printing

Some document classes, such as `book.cls`, print two-sided: the even pages and the odd pages have different layouts; other document classes use the `twoside` option to print two-sided.

Now let us print the report two-sided. Let the above page layout be used for the odd (right-side) pages, and the following for the even (left-side) pages:

The performance of new graduates

---

page body

---

4   From: K. Grant   To: Dean A. Smith

where '4' is the page number.

Here are the commands:

```
\thead[]{\bfseries The performance of new
                                graduates}
\chead{}
\rhead[\bfseries The performance of new
                                graduates]{}
\lfoot[\thepage]{From: K. Grant}
\cfoot[From: K. Grant]{To: Dean A. Smith}
\rfoot[To: Dean A. Smith]{\thepage}
\setlength{\headrulewidth}{0.4pt}
\setlength{\footrulewidth}{0.4pt}
```

As you see, the values of the fields for the even (left-side) pages are given in the square brackets. Again, you may use `\thispagestyle{plain}` for a simple page layout for page 1.

6 Redefining plain style

`\thispagestyle{plain}` may not be your choice for the page style of the first page. For instance, if all the page numbers are bold, you may want this on the first page also.

`fancyheadings` allows you to also redefine the plain page style with the command

```
\pagestyle{fancyplain}
```

This command performs the function of

```
\pagestyle{fancy}
```

and redefines the plain page style. Note that this does not issue a

```
\pagestyle{plain} or \thispagestyle{plain}
```

command. This is either done by L^AT_EX_{2 ϵ} (for instance, for the first page of a chapter in the book class), or you have to do it explicitly with the

```
\thispagestyle{plain}
```

command.

The redefinition of the plain style is done with the command

```
\fancyplain{plain_value}{normal_value}
```

inserted into all the appropriate arguments. As an example, let us redefine the plain style for the report in Section 5 by making the page number bold.

The leftheader definition:

```
\thead[]{\bfseries The performance of new
                                graduates}
```

changes to

```
\thead[\fancyplain{}]{\fancyplain{}{\bfseries
                                The performance of new graduates}}
```

Note that the first argument of both `\fancyplain` commands is empty, since the redefined plain style has an empty leftheader. The `\fancyplain{}{}` is superfluous but for symmetry reasons it is given in this example.

The left- and rightfooter definitions change more. For instance, the leftfooter definition changes from

```
\lfoot[\thepage]{From: K. Grant}
```

to

```
\lfoot[\fancyplain{}]{\bfseries \thepage}
{\fancyplain{}{From: K. Grant}}
```

Carrying out these changes for all six fields, we get the code:

```
\thead[\fancyplain{}]{\fancyplain{}{\bfseries
                                The performance of new graduates}}
\chead[\fancyplain{}]{\fancyplain{}{\bfseries
                                The performance of new graduates}}
\rhead[\fancyplain{}{\bfseries The performance
                                of new graduates}]{\fancyplain{}{}}
\lfoot[\fancyplain{}{\thepage}]{\fancyplain{}{%
                                From: K. Grant}}
\cfoot[\fancyplain{\bfseries \thepage}{From: K.
                                Grant}]{\fancyplain{\bfseries \thepage}{To:
                                Dean A. Smith}}
\rfoot[\fancyplain{}{To: Dean A. Smith}]{%
                                \fancyplain{}{\bfseries \thepage}}
\setlength{\headrulewidth}{0.4pt}
\setlength{\footrulewidth}{0.4pt}
```

For the ‘fancy plain’ page style, the thickness of the lines is defined by

```
\plainheadrulewidth and \plainfootrulewidth
```

(both default to 0pt). Observe that you may have different ‘fancy plain’ page styles for even and odd pages.

To use the ‘fancy plain’ page style, define these macros; in the preamble, include

```
\usepackage{fancyheadings}
\pagestyle{fancyplain}
```

and invoke the page style ‘fancy plain’ with

```
\thispagestyle{plain}
```

where desired.

7 The default layout

Let us use the `book.cls` documentclass and the default settings for `fancyheadings`; so we only issue the commands

```
\usepackage{fancyheadings}
\pagestyle{fancy}
```

and let `fancyheadings` take care of everything. On the pages where new chapters start, we get a centered page number in the footer; there is no header, and there are no decorative lines.

On an even page, we get the layout:

```
1.2 EVALUATION                CHAPTER 1. INTRODUCTION
-----
                                page body
-----
                                4
```

On an odd page, we get the layout:

```
CHAPTER 1. INTRODUCTION        1.2 EVALUATION
-----
                                page body
-----
                                3
```

where the header text is slanted uppercase.

This default layout is produced by the following commands:

```
\lhead[\fancyplain{}{\slshape \rightmark}]{%
    \fancyplain{} {\slshape \leftmark}}
\chead{}
\rhead[\fancyplain{}{\slshape \leftmark}]{%
    \fancyplain{} {\slshape \rightmark}}
\lfoot{}
\cfoot{\rmfamily \thepage}
\rfoot{}
-----
```

¹The names `leftmark` and `rightmark` unfortunately are very counter-intuitive

The following settings are used for the decorative lines:

```
\headrulewidth      0.4pt
\footrulewidth      0 pt
\plainheadrulewidth 0 pt
\plainfootrulewidth 0 pt
```

The header text is turned into all uppercase in `book.cls`.

8 Custom layouts

Usually, for documents of class `book` and `report`, you may want to use chapter and section information in the headings (chapter only for one-sided printing), and for documents of class `article`, section and subsection information (section only for one-sided printing). L^AT_EX uses a marker mechanism to remember the chapter and section (section and subsection) information for a page; this is discussed in detail in the *L^AT_EX Companion*, Section 4.3.1.

There are two ways you can utilize and change the higher- and lower-level sectioning information available to you. The macros: `\leftmark`¹ (higher-level) and `\rightmark` (lower-level) contain the information processed by L^AT_EX, and you can use them directly as shown in Section 7.

You can influence how chapter, section, and subsection information (only two of them!) is displayed by redefining the `\chaptermark`, `\sectionmark`, and `\subsectionmark` commands.

Let us illustrate this with chapter info. It is made up of three parts:

- the number (say, 2), displayed by the macro `\thechapter`
- the name (in English, Chapter), displayed by the macro `\chaptername`
- the title, contained in the first argument of `\markboth`.

Figure 1 shows some variants for ‘Chapter 2. Do it now’ (the last example is appropriate in some non-English languages).

For the lower-level sectioning information, do the same with `\markright`.

So if ‘Section 2.2. First steps’ is the current section, then

```
\renewcommand{\sectionmark}[1]{
    \markright{\thesection.\ #1}}
```

will give ‘2.2. First steps’

It should be noted that the L^AT_EX marking mechanism works fine with chapters (which always start on a new page) and sections (which are reasonably long). It does not work quite as well with short sections and subsections. This is a problem with L^AT_EX, not with `fancyheadings`.

Code:	Prints:
<pre>\renewcommand{\chaptermark}[1]{ \markboth{\chaptername\ \thechapter.\ #1}{}}</pre>	Chapter 2. Do it now
<pre>\renewcommand{\chaptermark}[1]{ \markboth{\uppercase{ \chaptername}\ \thechapter. \ #1}{}}</pre>	CHAPTER 2. Do it now
<pre>\renewcommand{\chaptermark}[1]{ \markboth{\uppercase{ \chaptername\ \thechapter.\ \ #1}}{}}</pre>	CHAPTER 2. DO IT NOW
<pre>\renewcommand{\chaptermark}[1]{ \markboth{\#1}{}}</pre>	Do it now
<pre>\renewcommand{\chaptermark}[1]{ \markboth{\thechapter.\ #1}{}}</pre>	2. Do it now
<pre>\renewcommand{\chaptermark}[1]{ \markboth{\thechapter.\ \chaptername.\ #1}{}}</pre>	2. Chapter. Do it now

Figure 1: Marker variants

9 Fancy layouts

You can make a multi-line field with the `\` command. It is also possible to put extra space in a field with the `\vspace` command. Note that if you do this you will probably have to increase the height of the header (`\headheight`) or of the footer (`\footskip`), otherwise you may get error messages ‘Overfull `\vbox` ... has occurred while `\output` is active’. See Section 4.1 of the *L^AT_EX Companion* for detail.

For instance, the following code will place the section title and the subsection title of an article in two lines in the upper right hand corner:

```
\documentclass{article}
\usepackage{fancyheadings}
\pagestyle{fancy}
\addtolength{\headheight}{\baselineskip}
\renewcommand{\sectionmark}[1]{\markboth{\#1}{}}
\renewcommand{\subsectionmark}[1]{\markright{\#1}}
\rhead{\leftmark\rightmark}
```

You can customize the decorative lines. You can make the decorative line in the header quite thick with

```
\setlength{\headrulewidth}{0.6pt}
```

or you can make the decorative line in the footer disappear with

```
\setlength{\footrulewidth}{0pt}
```

The decorative lines, themselves, are defined in the two macros `\headrule` and `\footrule`. For instance, if you want a dotted line rather than a solid line in the header, redefine the command `\headrule`:

```
\renewcommand{\headrule}{\vbox to 0pt{\hbox
to\headwidth{\dotfill}\vss}}
```

10 Two book examples

The following definitions give an approximation of the style used in L. Lamport’s *L^AT_EX* book.

Lamport’s header overhangs the outside margin. This is done as follows.

The width of headers and footers is `\headwidth`, which by default equals the width of the text: `\textwidth`. You can make the width wider (or narrower) by redefining `\headwidth` with the `\setlength` and `\addtolength` commands. To overhang the outside margin where the marginal notes are printed, add both `\marginparsep` and `\marginparwidth` to `\headwidth` with the commands:

```
\addtolength{\headwidth}{\marginparsep}
\addtolength{\headwidth}{\marginparwidth}
```

You must issue these commands *after* the first `\pagestyle{fancy}` or `\pagestyle{fancyplain}` command as this will establish the default for `\headwidth`.

And now a complete definition of Lamport’s book style:

```
\documentclass{book}
\usepackage{fancyheadings}
\pagestyle{fancyplain}
\addtolength{\headwidth}{\marginparsep}
\addtolength{\headwidth}{\marginparwidth}
\renewcommand{\chaptermark}[1]{\markboth{#1}{}}
\renewcommand{\sectionmark}[1]{\markright{%
\thesection\ #1}}
\lhead[\fancyplain]{\bfseries\thepage}
{\fancyplain}{\bfseries\rightmark}}
\rhead[\fancyplain]{\bfseries\leftmark}
{\fancyplain}{\bfseries\thepage}}
\cfoot{}
```

Notice that the `\chaptermark` and `\sectionmark` commands have been redefined to eliminate the chapter numbers and the uppercaseness. However this example does not eliminate all uppercaseness. E.g. the bibliography will have a title of BIBLIOGRAPHY in the header, as the `\uppercase` is explicitly given in the definition of `\thebibliography`. If you don't want to redefine this command (and maybe others also), you can use an ugly hack like the following:

```
\lhead{\let\uppercase\relax\rightmark}
\rhead{\let\uppercase\relax\leftmark}
```

For the second example, we take the $\mathcal{A}\mathcal{M}\mathcal{S}$ -L^AT_EX book.

Chapter pages have no headers or footers. So we declare

```
\thispagestyle{empty}
```

for every chapter page, and we do not need fancyplain.

Chapter and section titles appear in the form: 2. DO IT NOW, so we have to redefine `\chaptermark` and `\sectionmark` as follows (see Section 8):

```
\renewcommand{\chaptermark}[1]{%
\markboth{\uppercase{\thechapter.\ #1}}{}}
\renewcommand{\sectionmark}[1]{%
\markright{\uppercase{\thesection.\ #1}}}
```

In an even-header, the page number is printed as the LeftHeader and the chapter info as the RightHeader; in an odd-header, the section info is printed as the LeftHeader and the page number as the RightHeader. The Centered-Headers are empty. There are no footers.

There is a decorative line in the header. It is 0.5pt wide, so we need the commands:

```
\setlength{\headrulewidth}{0.5pt}
\setlength{\footrulewidth}{0pt}
```

The font used in the headers is 9 pt bold Helvetica. The PSNFSS system by Sebastian Rahtz uses the short (Karl Berry) name `phv` for Helvetica, so this font is selected with the commands:

```
\fontfamily{phv}\fontseries{b}\fontsize{9}{11}%
\selectfont
```

(See Sections 7.6.1 and 11.9.1 of the L^AT_EX Companion.)

Let us define a shorthand for this:

```
\newcommand{\helv}{%
\fontfamily{phv}\fontseries{b}\fontsize{9}{11}%
\selectfont}
```

Now we are ready for the page layout:

```
\lhead[\helv \thepage]{\helv \rightmark}
\rhead[\helv \leftmark]{\helv \thepage}
\cfoot{}
```

Putting this all together:

```
\documentclass{book}
\usepackage{fancyheadings}
\pagestyle{fancy}
\renewcommand{\chaptermark}[1]{%
\markboth{\uppercase{\thechapter.\ #1}}{}}
\renewcommand{\sectionmark}[1]{%
\markright{\uppercase{\thesection.\ #1}}
}
\setlength{\headrulewidth}{0.5pt}
\setlength{\footrulewidth}{0pt}
\newcommand{\helv}{%
\fontfamily{phv}\fontseries{b}\fontsize{9}{11}%
\selectfont}
\lhead[\helv \thepage]{\helv \rightmark}
\rhead[\helv \leftmark]{\helv \thepage}
\cfoot{}
```

11 Dictionary style headers

Dictionaries and concordances usually have a header containing the first word defined on the page or both the first and the last words. This can easily be accomplished with fancyheadings and L^AT_EX's mark mechanism. Of course if you use the marks for dictionary style headers, you cannot use them for chapter and section information, so if there are also chapters and sections present, you must redefine the `\chaptermark` and `\sectionmark` to make them harmless:

```
\renewcommand{\chaptermark}[1]{}
\renewcommand{\sectionmark}[1]{}

```

Now you do a `\markboth{#1}{#1}` for each dictionary or concordance entry #1 and use `\rightmark` for the first entry defined on the page and `\leftmark` for the last one.

If you want to use a header entry of the form *firstword–lastword* it would be nice if this would be reduced to just the form *firstword* if both are the same. This could happen if there is just one entry on the page. In this case a test must be made to check if the marks are the same. However, T_EX's marks are strange beasts, which cannot be compared out of the box with the plain T_EX `\if` commands. Fortunately the `ifthen` package works well:

```
\newcommand{\mymarks}{%
\ifthenelse{\equal{\leftmark}{\rightmark}}
{\rightmark}
{\rightmark--\leftmark}}
\lhead[\rm \mymarks]{\rm \thepage}
\rhead[\rm \thepage]{\rm \mymarks}
```

Dictionaries are often done with two columns. Unfortunately there is a bug in L^AT_EX's `twocolumn` option which causes some marks to be lost. If you use the following package (see figure 2), this will be solved in all except a few pathological cases.

```

% fixmarks.sty:
% Patch LaTeX's output routine to handle marks correctly with two columns.
% Joe Pallas <pallas@edu.stanford.neon>
% Corrected by Piet van Oostrum <piet@cs.ruu.nl> on Feb 5, 1993

\def\@outputdblcol{\if@firstcolumn \global\@firstcolumnfalse
% Remember the marks from the first column
  \global\setbox\@leftcolumn\vsplit\@outputbox to\ht\@outputbox
  \expandafter\gdef\expandafter\@firstcoltopmark\expandafter{\topmark}%
  \expandafter\gdef\expandafter\@firstcolfirstmark
    \expandafter{\splitfirstmark}%
  \ifx\@firstcolfirstmark\empty\global\let\@setmarks\relax\else
  \gdef\@setmarks{\let\firstmark\@firstcolfirstmark
    \let\topmark\@firstcoltopmark}%
  \fi
% End of change
  \else \global\@firstcolumntrue
  \setbox\@outputbox\vbox{\hbox to\textwidth{\hbox to\columnwidth
    {\box\@leftcolumn \hss}\hfil \vrule width\columnseprule\hfil
    \hbox to\columnwidth{\box\@outputbox \hss}}}\@combinedblfloats
% Override current first and top with those of first column if necessary
  \@setmarks
% End of change
  \@outputpage \begingroup \@dblfloatplacement \@startdblcolumn
  \@whiles\if@fcolmade \fi{\@outputpage\@startdblcolumn}\endgroup
  \fi}

\def\toprightmark{\expandafter\@rightmark\topmark}

```

Figure 2: Fix marks in twocolumn style

12 Special page layout for float pages

Some people want to have a special layout for float pages (pages only containing floats). As these pages are generated autonomically by L^AT_EX, the user doesn't have any control over them. There is no `\thispagestyle` for float pages and any change of the page style will at least also affect the page before the float page. With fancyheadings you can give the following definition in your preamble²:

```

\makeatletter
\def\iffloatpage#1#2{\if@fcolmade #1\else #2\fi}
\makeatother

```

In each of the header- or footer fields you can now specify

```

\iffloatpage{value for float page}{value for other pages}

```

You can even use this to get rid of the decorative line on float pages only by defining:

```

\renewcommand{\headrulewidth}{%
  \iffloatpage{0pt}{0.4pt}}

```

Note that `\renewcommand` is used rather than the usual `\setlength` command to change the `\headrulewidth`. Changing it with `\setlength` will not work³.

After this `\renewcommand` it will no longer be possible to change the `\headrulewidth` with `\setlength`, you will have to use `\renewcommand` in the rest of the document.

Sometimes you may want to change the layout also for pages that contain a float on the top of the page or a float on the bottom of the page.

Enter the following definitions in a style file (or between `\makeatletter` and `\makeatother` in your preamble:

```

\let\latex@makeecol\@makeecol
\def\@makeecol{\let\topfloat\@toplist%
  \let\botfloat\@botlist\latex@makeecol}
\def\iftopfloat#1#2{\ifx\topfloat\empty #2%
  \else #1\fi}
\def\ifbotfloat#1#2{\ifx\botfloat\empty #2%
  \else #1\fi}

```

You can then use `\iftopfloat` and `\ifbotfloat` in the same way as `\iffloatpage`.

13 Those blank pages

In the book class when the `openany` option is not given or in the report class when the `openright` option is given, chapters start at odd-numbered pages, half of the time causing a blank page to be inserted. Some people prefer this page to be completely empty, i.e. without headers and footers. This cannot be done with `\thispagestyle` as this command would have to be issued on the *previous* page. There is, however, no magic necessary to get this done:

```

\clearpage
\pagestyle{empty}
\cleardoublepage
\pagestyle{fancy} % or whatever pagestyle was
                  % in force

```

You can of course put the above in a private command. If you want to have this done automatically or when you want some other text on the page then you must redefine the `\cleardoublepage` command.

²If you have fancyheadings version 1.5 or higher these commands are already included

³It was probably a dumb decision to define the width parameters as lengths. There is no need to and I may change this in a future version of fancyheadings

```
\makeatletter
\def\cleardoublepage{\clearpage\if@twoside
                        \ifodd\c@page\else
\hbox{}
\vspace*{\fill}
\begin{center}
  This page intentionally contains only
  this sentence.
\end{center}
\vspace{\fill}
\thispagestyle{empty}
\newpage
\if@twocolumn\hbox{} \newpage\fi\fi}
\makeatother
```

14 N of M style page numbers

Some document writers prefer the pages to be numbered as n of m where m is the number of pages in the document. There is a package `nofm.sty` available, but some versions of it are defective, and most don't work with `fancyheadings` because they take over the complete page layout. For L^AT_EX_{2 ϵ} there is a package `lastpage` available which you can use with `fancyheadings` as follows:

```
\usepackage{lastpage}
...
\cfoot{\thepage\ of \pageref{LastPage}}
```

If you are still using L^AT_EX_{2.09} and you are not able to switch to L^AT_EX_{2 ϵ} you can define a L^AT_EX_{2.09} compatible `lastpage.sty` as follows:

```
\let\origenddocument=\enddocument
\def\enddocument{\clearpage\if@filesw
  {\addtocounter{page}{-1}
   \immediate\write\@mainaux
   {\string\newlabel{LastPage}{\the%
     \thepage}}}\origenddocument}
```

With some trickery⁴ the value of the `LastPage` label can be used to make different headers or footers on the last page of a document. E.g. if you want the footer of every odd page, except if it is the last one, to contain the text 'please turn over', this can be done as follows:

```
\usepackage{lastpage}
\usepackage{ifthen}
...
\makeatletter
\def\LastPageNum{\ifundefined{r@LastPage}{0}{%
  \expandafter\expandafter
  \expandafter\cdr
  \csname r@LastPage\endcsname\@nil\null} }
\makeatother
\rfoot{\ifthenelse{\isodd{\value{page}} \and \not
  \value{page}=\LastPageNum}{please turn
  over}{}}
```

15 Headers and footers induced by the text

We have seen how we can use L^AT_EX's marks to get information from the document contents to the headers and footers. The marks are the only mechanism that you can use to get changing information to the headers or footers. This is because L^AT_EX may be processing your document

ahead before deciding to break the page. Only in cases where you know for sure that a page break will not occur you can communicate information to the headers and footers by storing it in regular commands or by calling one of the `fancyheadings` commands in the middle of the text. The start of a chapter would be such an occasion for example. So if you have a book where each chapter is written by a different author and you want the name of the author in the lower left-hand corner you can use the following commands:

```
\newcommand{\Author}{}
\lfoot{\Author}
```

and start each chapter with the command `\renewcommand\Author{Real Name}`. If however, the author name could change in the middle of the text you must use either the `\leftmark` or the `\rightmark` as described in section 8.

Sometimes the two marks that L^AT_EX offers are not enough. An example is the following:

```
If a solution to an exercise goes across a page break, then
I would like to have '(Continued on next page...)' at the
bottom of the first page and '(Continued...)' at the top
in the margin of the next page.
```

You cannot use L^AT_EX's mark mechanisms for this if you also want to use chapter and section information.

The code from figure 3 constitutes a package that gives you two extra marks that can be used in this situation.

Here is a way to use this package:

```
\usepackage{extramarks}
...
\pagestyle{fancy}
\lhead{\firstxmark}
\rfoot{\lastxmark}
...
\extramarks{}{Continued on next page\ldots}
Some text that may or may not cross a page
boundary...
\extramarks{Continued\ldots}{}
```

Note that the `\extramarks` command must be close to the text, i.e. no empty lines (paragraph boundaries) should intervene. Otherwise the page may be broken at that boundary and the `extramarks` would come on the wrong page.

There are two new marks that can be used in the page layout with this package: If commands of the form `\extramarks{ $m_1$ }{ $m_2$ }` are given `\firstxmark` gives you the first m_1 value and `\lastxmark` gives you the last m_2 value of the current page.

To stress the point that marks are the correct way to do this, let me give you a 'solution' that will not work⁵:

```
\lhead{Continued}
\rfoot{Continued on next page\ldots}
Some text that may or may not cross a page
boundary...
\lhead{}
\rfoot{}
```

⁴If you have a recent version of the `ifthen` package the tricks are not necessary. You can then test the `\pageref{LastPage}` directly.

⁵Actually there is another way but it requires two L^AT_EX passes: you can put `\label` commands before and after the text and compare the `\pagerefs`.

```

% extramarks.sty
\def\@leftmark#1#2#3#4{#1}
\def\@rightmark#1#2#3#4{#2}

\def\markboth#1#2{{\def\protect{\noexpand\protect\noexpand}
\let\label\relax \let\index\relax \let\glossary\relax
\expandafter\@markboth\@themark{#1}{#2}
\mark{\@themark}}\if@nbreak\ifvmode\nobreak\fi\fi}
\def\markright#1{{\def\protect{\noexpand\protect\noexpand}
\let\label\relax \let\index\relax \let\glossary\relax
\expandafter\@markright\@themark
{#1}\mark{\@themark}}\if@nbreak\ifvmode\nobreak\fi\fi}
\def\@markright#1#2#3#4#5{\gdef\@themark{#1}{#5}{#3}{#4}}
\def\@markboth#1#2#3#4#5#6{\gdef\@themark{#5}{#6}{#3}{#4}}
\def\leftmark{\expandafter\@leftmark\botmark{}}{}{}{}
\def\rightmark{\expandafter\@rightmark\firstmark{}}{}{}

\def\@themark{}}{}{}

\def\extramarks#1#2{{\def\protect{\noexpand\protect\noexpand}
\let\label\relax \let\index\relax \let\glossary\relax
\expandafter\@markextra\@themark{#1}{#2}
\mark{\@themark}}\if@nbreak\ifvmode\nobreak\fi\fi}
\def\@markextra#1#2#3#4#5#6{\gdef\@themark{#1}{#2}{#5}{#6}}
\def\firstxmark{\expandafter\@firstxmark\firstmark{}}{}{}
\def\topxmark{\expandafter\@firstxmark\topmark{}}{}{}
\def\lastxmark{\expandafter\@lastxmark\botmark{}}{}{}
\def\@firstxmark#1#2#3#4{#3}
\def\@lastxmark#1#2#3#4{#4}

```

Figure 3: Package for extra marks in $\LaTeX$

You may be tempted to think that the first `\lhead` and `\rfoot` will be in effect when $\TeX$ breaks the page in the middle of the text, and the last ones when the page breaks after the text. This is not true as the whole paragraph (including the last definitions) will be processed before $\TeX$ considers the page break, so at the time of the page break the last definitions are effective. Putting a paragraph boundary between the text and the last definitions will not work either, because you don't want the first definitions to be in effect when $\TeX$ decides to break the page exactly at this boundary. Actually the marks mechanism was invented to get rid of these kinds of problems.

In the above example the text 'Continued' appears in the page header. It may be nicer to put it in the top of the margin. This can be easily accomplished by positioning it at a fixed place relative to the page header. In plain $\TeX$ you would use a concoction of `\hbox` to 0pt, `\vbox` to 0pt, `\hskip`, `\vskip`, `\hss` and `\vss` but fortunately $\LaTeX$'s `picture` environment gives a much cleaner way to do this. In order not to disturb the normal header layout we put the text in a zero-sized `picture`. Actually this is the best way to position things on fixed places on the page. See also section 16 for another example of this technique. You can then also use the normal headings.

```

\setlength{\unitlength}{\baselineskip}
\lhead{\begin{picture}(0,0)
\put(-2,-3){\makebox(0,0)[r]{\firstxmark}}
\end{picture}}\leftmark}

```

This solution can of course also be used for the footer. Be sure to put the `picture` first in left-hand side entries and last in right-hand side ones.

Finally you may want to put '(Continued...)' in the *text* rather than in the header or the margin. Then you have to use the `afterpage` package. We also decide to make a separate environment for it.

```

\newenvironment{continued}{\par
\extramarks{}{Continued on next page\ldots}
\afterpage{\noindent\firstxmark\vspace{1ex}}
}{\extramarks{(Continued\ldots)}{\par}

```

It is a bit dangerous to use `\firstxmark` outside the page layout routine, but apparently with `\afterpage` this works. If you would need the information further on in the page you must remember the state of the marks in your own variable. You can do this in one of the fancy headings fields. For example if you want to add something *after* the broken piece of text you can use the following:

```

\newcommand{\mysaved}{}

\newenvironment{continued}{\par
\extramarks{}{Continued on next page\ldots}
}{\extramarks{(Continued\ldots)}{}}%
\par\vspace{1ex}\mysaved}

\lhead{\leftmark}
\chead{\ifthenelse{\equal{\lastxmark}{}}
{\gdef\mysaved{}}
{\gdef\mysaved{\noindent[Continued from
previous page]}}}

```

If you want to include one of the marks in the saved text, you must use `\xdef` rather than `\gdef`.

16 Thumb-indexes

Some railroad guides and expensive bibles have so called *thumb-indexes*, i.e. there are marks on the sides of the pages

that indicate where the chapters are. You can create these by printing black blobs in the margin of the pages. The vertical position should be determined by the chapter number or some other counter. As the position is independent of the contents of the page, we print these blobs as part of the header in a zero-sized picture as described in the previous section.

Of course we have to take care of two-sided printing, and we may want to have an index page with all the blobs in the correct position. The solution requires some hand-tuning to get the blobs nicely spaced out vertically. For the application that I had there were 12 sections, so I made the blobs 18 mm apart, i.e. 9 mm blob separated by 9 mm whitespace. In order to avoid calculations they are set in a picture environment with the `\unitlength` set to 18 mm. Page numbers are set in the headers at the outer sides, and the blobs are attached to these. In this example the section numbers are used to position the blobs, but you can replace this with any numeric value. See figure 4 for the code.

```

\setlength{\unitlength}{18mm}
\newcommand{\blob}{\rule[-.2\unitlength]{%
                2\unitlength}{.5\unitlength}}

\newcommand{\rblob}{\thepage
  \begin{picture}(0,0)
    \put(1,-\value{section}){\blob}
  \end{picture}}

\newcommand{\lblob}{%
  \begin{picture}(0,0)
    \put(-3,-\value{section}){\blob}
  \end{picture}%
  \thepage}

\pagestyle{fancy}
\cfoot{}

\newcounter{line}
\newcommand{\secname}[1]{\addtocounter{line}{1}%
  \put(1,-\value{line}){\blob}
  \put(-7.5,-\value{line}){\Large \arabic{line}}
  \put(-7,-\value{line}){\Large #1}}

\newcommand{\overview}{\thepage
  \begin{picture}(0,0)
    \secname{Introduction}
    \secname{The first year}
    \secname{Specialisation}
    ...etc...
  \end{picture}}

\begin{document}
\rhead{\overview}\mbox{} \newpage % This
    % produces the overview page
\rhead{} % Front matter may follow here
\clearpage
\rhead[\rightmark]{\rblob}%
    \lhead[\lblob]{\leftmark}
...

```

Figure 4: *Thumb-index code*

17 Final Remarks

The commands to specify the headers and footers are quite complicated when even- and odd-numbered pages have different layout and we want also to redefine the `plain` page style. Therefore for version 2 of `fancyheadings` I will create an easier user interface (the old commands will still work). To give you the opportunity to comment, here is a preview:

The `*head` and `*foot` commands will be replaced by commands `\fancyhead` and `\fancyfoot`. These will have an optional argument that selects which fields to change, e.g. L for the left field, E for even pages, etc. See figure 5. Selectors can be combined so `\fancyhead[LE,RO]{text}` will define the field for both the left header on even pages and the right header on odd pages.

E	Even page
O	Odd page
L	Left field
C	Center field
R	Right field
T	float at Top
B	float at Bottom
F	Float page

Figure 5: *Selectors*

There will also be a new command `\fancypagestyle` that allows you to (re)define page styles. One use for this is to redefine the page style `plain` so the `\fancyplain` stuff is no longer necessary. Another use is to allow special page styles to be used with `thispagestyle` or maybe for float pages.

The complicated example in section 6 will then become:

```

\fancyhead{} % clear all fields
\fancyhead[LE,RO]{\bfseries The performance of
                    new graduates}

\fancyfoot[LO,CE]{From: K. Grant}
\fancyfoot[RE,CO]{To: Dean A. Smith}
\fancyfoot[RO,LE]{\bfseries \thepage}
\setlength{\headrulewidth}{0.4pt}
\setlength{\footrulewidth}{0.4pt}

\fancypagestyle{plain}{%
  \fancyhead{}
  \fancyfoot[C]{\bfseries \thepage}}

```

As you can see this is much less complicated.

If you want to comment please use e-mail or regular mail to:

Piet van Oostrum
 Dept. of Computer Science
 Utrecht University
 P.O. Box 80.089
 3508 TB Utrecht, The Netherlands
 Telephone: +31 30 531806 Telefax: +31 30 513791
 Internet: piet@cs.ruu.nl

Metafont als matrixprinter

Phons Bloemen

phons@ei.ele.tue.nl

Abstract

Een verslagje van een stoeipartij met METAFONT, waarbij METAFONT wordt ‘misbruikt’ als matrixprinter. Door alleen de vorm van de ‘printnaalden’ te definiëren, en een beperkt aantal plaatsen waar ze neer mogen komen, kun je heel snel een font in elkaar zetten.

1 Het Apelioteslogo

Mijn eerste ervaringen met METAFONT bestonden uit het digitaliseren van het logo van mijn studentenhockeyclub ‘Apeliotes’ in Nijmegen. Dit logo is in 1991 gemaakt.

Bij dit logo hoort een font ‘Capital Baseball’ genaamd. Dit font vind je vaak terug op de ruggen van voetballers en hockeyers. Ook Studio Sport gebruikt het. Het font moest zodanig in het logo worden verwerkt dat het moest ‘rondlopen’ (zie het plaatje). Daarvoor moest het geroteerd en vervormd kunnen worden. Een simple manier om een font te maken is het bepalen van een aantal referentiepunten, waartussen je dan rechte lijnen trekt. METAFONT kan heel ingewikkeld doen met splines etcetera, die zijn echter niet nodig. De vlakken tussen de lijnen vul je vervolgens gewoon op. METAFONT heeft een functie `fill(z1 -- z2 -- z3 -- cycle)` die op deze wijze een mooi driehoekje opvult. Bij het Capital Baseball font (en de vervormingen daarvan voor het logo) ben ik een dergelijke manier te werk gegaan: referentiepunten bepalen en vlakken vullen.

Een tweede font, ‘Simple’, is gemaakt om met het logo wat leuke ‘gimmicks’ uit te halen. ‘Simple’ was ook een manier om eens met METAFONT te oefenen: er worden 9 referentiepunten gebruikt, waartussen met de `draw` functie de lijntjes worden getekend. De 9 referentiepunten bestaan uit de 4 hoekpunten van het uiteindelijke teken en alle punten ‘halverwege’ die 4 hoekpunten, waarbij punt 9 dus het middelpunt van het teken is. De ‘D’ is op deze wijze gemaakt:

```
draw z$pl -- z$p2 {right} .. z$p6 ..
      {left} z$p1 withweight s;
```

Hier ligt punt 1 linksonder, 2 linksboven, 3 rechtsboven, 4 rechtsonder, en 6 ligt halverwege 3 en 4. De puntjes in de ‘draw’ opdracht duiden op een ‘spline’, met ‘right’ kun je de richtingscoëfficiënt bepalen waarmee de spline uit een punt ‘vertrekt’. De parameter ‘s’ bepaalt de lijndikte. Het ‘Simple’ font diende als eerste vingeroefening, en is gewoon een snel in elkaar geflanst ding.

2 Metafont to the limit

Het uitendelijke logo is één (nogal grote) letter geworden. De krans met ‘Nijmeegse Studenten Hockeyclub’ is ook

één letter. De balk van het pijlsymbool kan gebruikt worden om een tekstje in te zetten: daarvoor zijn de letters van ‘Simple’ in diapositieve vorm aanwezig. Er waren flinke vergrotingen nodig van dit logo. Een vergroting tot 20x20 cm bleek geen probleem te zijn voor de em $\TeX$ drivers. Het gaat hier om het afdrukken van 1 teken dat 20x20cm groot is, en de *dvi* standaard specificeert slechts een maximale lettergrootte van 1x1 inch! Voor dergelijke grapjes heb je wel een ‘big’ METAFONT nodig. Bij het logo-font hoort ook nog een style-file met briefhoofd en pagina-opmaak voor het verenigingsblad en smoelenboek. Toen ik Nijmegen verliet, verdween daarmee ook de ‘ $\TeX$ expertise’ uit de club. Het logo is er nog wel: in de vorm van een tot het uiterste opgeblazen PCX file.

3 Nog meer fontjes

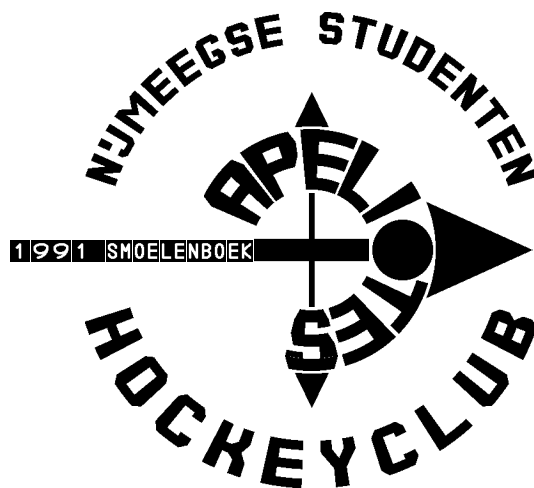
Bij het maken van dit verhaaltje voor de MAPS besloot ik er nog wat fontjes bij te maken, zie figuur 3.

De fonts voor de ‘segment-displays’ zijn op dezelfde manier gemaakt als ‘Capital Baseball’: referentiepunten bepalen en vlakken vullen. Het maken van een font voor zo’n display wordt dan heel simpel: je definieert eerst alle segmenten als macros. De letters kun je dan maken door de juiste segmenten ‘aan te sturen’.

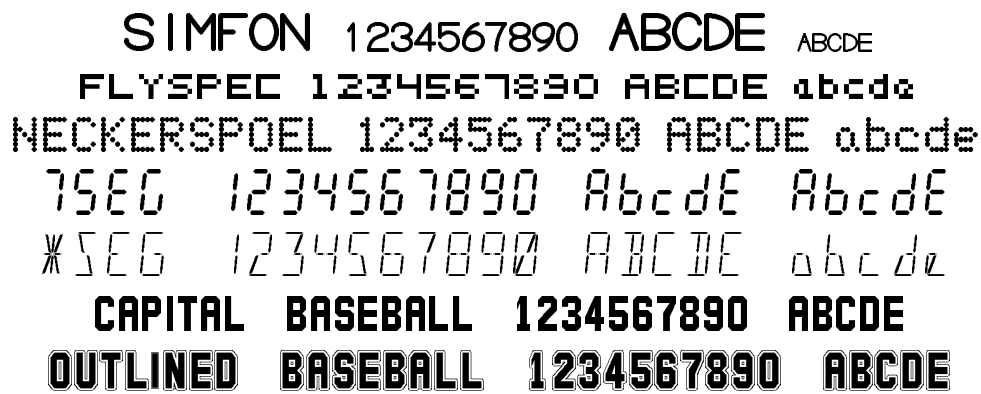
De fonts ‘Flyspec’ en ‘Neckerspoel’ benaderen de zaak iets anders: hier wordt METAFONT gebruikt als matrixprinter. Kern is de functie in figuur 4.

Met deze functie kun je allerlei soorten dot-matrix tekens maken. De vorm van de naalden van de printer kun je zelfs veranderen: gebruik gewoon een ander soort pen in het `pickup` commando. Het aanmaken van de tekens zelf is niet meer dan het opgeven van lijsten met punten.

De namen ‘Neckerspoel’ en ‘Flyspec’ lijken misschien vreemd voor deze simpele matrix-fontjes. ‘Neckerspoel’ komt van het futuristische busstation in Eindhoven, waar ze het gebruiken in de ‘flip-dot’ displays boven de bussen. Ook komt het voor op oude terminals. Het gebruikt een 5x7 matrix. ‘Flyspec’ komt uit de Jargon File [2], en gebruikt een 5x5 matrix.

Figuur 1: Het Apeliotes-logo, ietwat aangepast

Figuur 2: Samples van de fonts, in 20 punten

Figuur 3: De ‘entry’ van Flyspec 3 in de Jargon File, gezet in Flyspec 3 :-)

4 Een gereedschapskist toe

Geïnspireerd door de zuurstokletters in [1] heb ik een toolkitje gemaakt voor het ‘aanpassen’ van METAFONT fonts. De functie `endchar` wordt in `plain.mf` gedefinieerd. Hij wordt aangeroepen wanneer een teken al helemaal is gedefinieerd, en het alleen nog maar ‘afgedrukt’ hoeft te worden. Op dat moment kun je nog transformaties op het hele teken loslaten. Met een aangepaste `endchar` kun je dus leuke dingen gaan doen. De toolkit `mftools.mf` bevat functies die je kunt gebruiken in je aangepaste `endchar`. Hij bevat allerlei transformaties als spiegelingen, rotaties, het in diapositief zetten, maar ook ‘outline’ en ‘double outline’ (zie het Capital Baseball voorbeeld). Ook de matrix-printer komt hier weer terug: hij wordt gebruikt als patroongenerator. Met de matrix-print functie wordt een patroon (bijvoorbeeld een arcering) op het gehele ka-

rakterveld gezet. Het al gegenereerde teken wordt nu gebruikt als stans, om het resultaat uit dit patroon te snijden. De zuurstokletters zijn hiermee eenvoudig te maken. Ook deze ‘buggy’ versie van `cmtt10` komt uit deze stal.

Je hoeft er dus niet eens de originele `cmtt10.mf` file voor aan te passen. Ook een ‘grayed font’ is geen probleem. De functie `otilepic` stanst het al gegenereerde teken uit in het ‘papier’ met bugjes (picture groundpattern), en voegt tevens een ‘outline’ van het teken toe. Er is ook een functie `tilepic`, die de outline niet toevoegt.

```

%%% This draws the dot matrix (a generic function, can
%%% be used for many dot matrix characters).
%%% Parameters of 'flychar':
%%%   c : character number (decimal)
%%%   k : # dots horizontal ('width')      0  1  2  3
%%%   l : # dots vertical ('height')      4  5  6  7
%%%   m : # dots descender ('depth')     8  9 10 11
%%%   t : sequence of dot numbers to set. 12 13 14 15
%%%   Dot numbering of a 4 x 5 'flychar': 16 17 18 19
def flychar(expr c,k,l,m)(text t) =
beginchar((char c), (k+1)*uu#, l*uu#, m*uu#);
  clearit;
  pickup pensquare xscaled (w/(k+1)) yscaled((h+d)/(l+m));
  for a = t :
    drawdot((0.5+(a mod k))*w/(k+1),h-((0.5+floor(a/k))*(h+d)/(l+m)));
  endfor;
endchar;
enddef;
%%%
.....
%%% And this prints the number 0:
flychar(48,5,5,0)(1,2,3,5,9,10,14,15,19,21,22,23);
%%%

```

Figuur 4: *The matrix printhead in METAFONT*

```

% Computer Modern Bugs          %%% Example of 'mftools'
if unknown mag: mag := 1; fi;   %%% get the toolkit
input mftools;                  %%% define dot size of bugs
uu# := 0.1pt#;                  %%% create 'clean' paper
picture groundpattern;         %%% gentile(0.01,13,14,2.5uu#,1.7uu#,0.8uu#,pensquare,groundpattern)(
1,2,6,7, 14,15,19,20, 28,29,31,32, 40,43,46, 52,56,60, 65,69,73, 78,82,86,
91,95,99, 105,108,111, 119,120,121,122,123, 58, 85, 96, 67, 106);
                                %%% fill it with bugs
clearit;
def endchar =                   %%% modify the 'endchar' of plain.mf
  scantokens extra_endchar;
  reversevideo;                 %%% try some tools from 'mftools'
  otilepic(groundpattern,6uu#); %%% cut character out of bug paper
  xmirror;                       %%%
  if proofing>0: makebox(proofrule); fi
  chardx:=w; % desired width of the character in pixels
  shipit;
  if displaying>0: makebox(screenrule); showit; fi
endgroup enddef;
input cmtt10;                   %%% pick any font you like :-)

```

Figuur 5: *Voorbeeld van een vervormd font*

5 Verkrijgbaarheid

Het hele pakketje draagt de naam 'Capital Baseball'. Het staat helaas nog niet op de CD-ROM (de extra fontjes zijn vrij recent). Op CTAN zal het in de directory /fonts/capbas worden geplaatst.

Happy METAFONTing...

Referenties

- [1] Alan Hoenig. When $\TeX$ and METAFONT work together. *MaPS*, 10:124, 1993.
- [2] Eric S. Raymond. *The New Hacker's Dictionary*. MIT Press, London, GB, 1991. aka Jargon File v2.9.6.

Postscript fonts in T_EX

Phons Bloemen

phons@ei.ele.tue.nl

Abstract

A guide through the jungle of installing and using PostScript and other types of fonts in T_EX. The installation of the font is discussed, and it is shown how to use the fonts in an automatic font generation scheme.

1 Types of fonts

When searching for another set of fonts than the usual Computer Modern, one encounters a variety of other fonts to choose from. Some of them are easy to handle for T_EX, others create more difficulties. The various fonts may be classified according to the format in which they appear.

‘Real’ METAFONT These are fonts created with METAFONT, and exploit its capabilities. In other words, these fonts contain different designs for different sizes. The most prominent example of this kind is Computer Modern.

‘Fake’ METAFONT These fonts are created with METAFONT, but only in a single design size. Other sizes are created by magnifying the design. Examples are Malvern and the German fonts of Yannis Haralambous.

Postscript A large collection of fonts are in PostScript format, or ‘Adobe type 1’ format. A PostScript font is designed for a single design size. When other sizes are needed, magnification takes place. PostScript fonts come in .pfa or .pfb files, which contain the character glyphs. The .pfa files are 7bit ASCII files, they are mainly used on Unix systems. The .pfb file is an 8bit file format, found on MS-DOS machines. Each PostScript font is accompanied by an .afm file, which contains information about the sizes of the characters.

Ghostscript The ‘35 standard PostScript fonts’ are also available in a .gsf format. This format was introduced by Ghostscript. In order to distribute Ghostscript as a useful program, the 35 fonts had to be supplied, without infringing Adobe’s copyrights. This was done by creating them again: the .gsf files. However, the quality of these .gsf fonts is very poor. Ghostscript is able to use real PostScript fonts, when they are available.

HP softfonts Again, a large amount of fonts is distributed in a format suitable for downloading into HP Laserjet printers. They can be converted for use by T_EX, with utilities like `sfptopk`, `hptfm2pl`. How this is done is not discussed here.

Windows TrueType This font format is found on MS-DOS computers running MS Windows, or Macintosh computers. There are currently no tools to convert these for use by T_EX. However, most of the fonts in TrueType format are also available in PostScript format.

Most PostScript fonts are commercial (like the ‘standard 35 PostScript fonts’), and .pfa/.pfb files of them are not to be found on public file servers like CTAN. Some font suppliers have put one of their creations in the public domain, like Bitstream Charter and Adobe Utopia. CD-ROM versions of Corel Draw contain several PostScript fonts. Public domain PostScript fonts, of varying quality, can be found at `ftp.cica.indiana.edu` or its mirror `ftp.nl.net.nl`.

After the choice is made, and the font files are obtained, they must be installed on the system.

- Install the font such that T_EX recognizes it: create the .tfm files.
- Create a style file to use the font in L^AT_EX: create the .sty and .fd files.
- Set up the previewer to display the font: create the .pk files.
- Implement automatic font generation.
- Instruct the printer driver how to process the font.

2 Previewing

Previewing is an important step in creating T_EX documents, and a lot of effort has been put in creating comfortable software to preview .dvi files. Previewers of choice are `xdvi` on Unix platforms, and `dviscr` (from emT_EX) on MS-DOS platforms. `dviscr/xdvi` use .pk font files when previewing a document: there must be .pk files available in different sizes of each font. Usually, they are stored using filenames like `cmr10.300pk` or `300dpi/cmr10.pk`. They may also be stored in a *font library*, a file format (.fli) introduced by emT_EX.

2.1 Automatic font generation

An important option of the previewers is *automatic font generation*. When the previewer can not find a particular

.pk file, it can spawn a subprocess to create it. On Unix, this usually is a shell script called `MakeTeXPK`. On MS-DOS, there is a program `mfjob.exe` which performs this task. The subprocess investigates which size of the missing font is to be generated, and then calls `METAFONT` with the appropriate parameters. In order to get this scheme working, there must be a `.tfm` and a `.mf` file available for each font.

Using automatic font generation has advantages above the use of a fixed set of fonts or font libraries: there are no problems anymore when some odd size of a rare font is needed. No more ugly substitutions! Another bonus is less use of disk space: It is not necessary to have a full set of all possible *magsteps* of Computer Modern ‘online’. Fonts are created when they are needed, and from time to time the directory tree containing the `.pk` files can be deleted to free disk space.

2.2 Previewing PostScript fonts

When PostScript fonts are to be previewed, there are four possibilities to get them on the screen.

- `dvidrv`, `xdvi` is used. There is no way of converting a PostScript font to a `.pk` file, and a substitution is used. This solution is clearly not satisfactory.
- The PostScript font is converted to `METAFONT`. There is a program `ps2mf` by Erik-Jan Vens [4], which converts a PostScript font in `.pfa` form to a `METAFONT` file. The `.tfm` file necessary for T_EX and automatic font generation can be created by running `METAFONT`. The resulting `.mf` files are rather large: in the order of 300 kb per font. A `METAFONT` with a high capacity (`bigMETAFONT`) must be used to process them. The advantage is that the favorite previewer still can be used.
- The use of `xdvi/dviscr` is abandoned. The `.dvi` file is converted to a Postscript `.ps` file by `dvips`. The PostScript file is then previewed with `Ghostscript`. The advantage of this scheme is that there is no extra setup required for previewing. Yes, `dvips` must be installed (and this may cause some problems), but the documents are to be printed on a PostScript printer anyway¹. Almost all versions of `Ghostscript` have the ability to show the page on the screen (using X11 or VGA graphics), but the user interface of `Ghostscript` is not very friendly. This problem is solved by `ghostview` for X11 and `gsview` for MS Windows. However, these two previewers are not as easy to use as `xdvi/dviscr`, an extra conversion step by `dvips` is needed to preview, and the previewing is slower.
- The last option (and IMHO the best) is the use of `ps2pk` by Piet Tutelaars. `ps2pk` can convert a PostScript form directly into `.pk` format. It needs an `.afm` and a `.pfa/.pfb` file to do this. There are also options for magnification, slanting and expanding/condensing the font. Above all, it is FAST. Now it is possible to preview PostScript fonts, while us-

ing `xdvi/dviscr`. The newest version of `xdvi` (v1.18) is even able to preview `.eps` pictures, by calling `Ghostscript`.

Before we discuss how to set up automatic font generation using `ps2pk`, and how to install the fonts for use by `dvips`, first something about font names.

3 Font names and encodings

As T_EX runs on virtually every platform, a naming scheme for filenames must be used which runs on every platform. Since every platform has different conventions, the least common denominator must be used: this means there are 8 characters available for a file name, without an extension. The file name is case insensitive, and only letters and numerals may be used: this adds up to 36 possibilities per character position.

3.1 The Berry names

In [1], Karl Berry proposes a naming scheme for font files matching the restrictions above. The eight characters are divided as follows:

S TT W V E DD

- S** represents the source of the font, and is omitted if the source is unknown or irrelevant. Usually, the source is a company selling fonts, called a foundry. Different sources can supply the same typeface.
- TT** represents the typeface name. There is space for $36 * 36 = 1296$ different typefaces in this naming scheme. When the font naming scheme was first presented, this was not judged such a problem. However, there are many more typefaces in the world. See, for instance, [3]² which contains samples of 700 fonts.
- W** represents the weight, or ‘boldness’.
- V** represents the variant, and is omitted if both it and the width are ‘normal’. Many fonts have more than one variant. In this case, Berry proposes to give the variant letters in alphabetical order. Some fonts have so many variants that they exhaust the 8 character name space. The variant representation is the weak point of the naming scheme.
- E** represents the width (‘expansion’), and is omitted if it is ‘normal’.
- DD** represents the design size. One or two numerals are used, so fonts of design sizes between 1 and 99pt can be named. Very big fonts with design sizes above 100pt do exist.... The design size is omitted if the font is linearly scaled from a single `.tfm` file, which is the case when using PostScript fonts, and gives us 2 extra positions to put other font characteristics in.

Table 2.2 shows a ‘quick reference card’ for the Berry names. The weight, variant, and width are probably best

¹ Of course, `Ghostscript` may be used to convert the PostScript file for Laserjet or matrix printers

² Available at ‘De Slegte’

Berry names quick reference chart		
Format of a Berry name: S TT W V E DD		
Source (S)	Variant/Appearance (V)	Variant/Encoding (V)
9 unknown	1 semi sans	3 fractions
a Autologic	4 fax	9 oldstyle digits
b Bitstream	6 semi serif	c small caps
c Compugraphic	b bright	z Cyrillic
d DTC	d display, titling, caption	k Greek
f freely distributable	e engraved, copperplate	5 phonetic (IPA)
g GNU / FSF	f Fraktur, gothic, blackletter	m math italic
h Bigelow & Holmes	g grooved	v math extension
i ITC	h shadow	y symbol
l Linotype	i text italic, kursiv	0 Adobe standard encoding
m Monotype	j invisible	2 changed chars, (Adobe's Dfr)
n IBM	l outline, open face	81 ISO Latin 1 (8859/1)
o Corel (?)	n informal	82 ISO Latin 2 (8859/2)
p Adobe	o oblique (i.e., slanted)	85 ISO Latin 5 (8859/5)
r 'raw' [obsolete]	p ornament	8m Macintosh standard
s Sun	r normal (roman or sans)	8w Windows ANSI
u URW	s sans serif	7t old 7-bit T _E X(OT1)
x AMS (math)	t typewriter	a Adobe alternate
y Y&Y	u unslanted italic	q TeX extended (Cork, DC)
z bizarre	w script, handwritten, swash	x Adobe expert
Weight (W)	Width (E)	Typeface (TT) (extract)
a hairline, thin	o ultra condensed	ag AvantGarde
i extra light	u ultra compressed	bk Bookman
l light	t thin	cr Courier
k book	q extra compressed	hv Helvetica
r regular	p compressed	nc NewCenturyS
m medium	c condensed (hand)	pl Palatino
d demibold	n narrow (auto)	tm Times
s semibold	r regular (omitted)	zc ZapfChancery
b bold	x extended (hand)	ch Charter
x extra bold	e expanded (auto)	ut Utopia
h heavy	w wide	nm Nimbus
c black		lc Lucida
u ultra		aq Antiqua
p poster		gs GillSans
	Design size (DD)	
	Two decimal digits	

Table 1: A quick reference chart for Berry Names

taken from the original source of the typeface, instead of trying to relate them to some external standard. Examples of Berry names for the 35 standard Postscript fonts are also given in table 2.2

3.2 Problems using Berry names

The Berry naming scheme is not perfect. A drawback is the small amount of possible typeface codes (almost always a lookup table is necessary to find the correct typeface code). The table with typeface codes is updated regularly. Get the newest version from CTAN: /docs/ fontname.

A bigger problem is the representation of font variants. The variants include codes for appearance (like 'grooved', 'italic'), different character sets (Cyrillic, small caps), and different encodings. Especially the large amount of encod-

ings imposes problems. Also, the 'alphabet' rule is broken in a lot of cases (see the examples of the Lucida Bright names: both names are used!). Combined with the fact that the position for 'width' is usually omitted, this may give rise to anomalies like one name being used for two fonts, or one font being given two different names.

The fact that weight and variant are sometimes omitted makes it very hard to 'decode' a Berry name. In some cases, the 'slanted' version of a font can be generated from the 'regular' or 'roman' version. In this case, the Berry name must be decomposed to find out whether slanting is needed.

pagk	pagko	pagd	pagdo	AvantGarde	pzdr	Zapf-Dingbats
pbkl	pbkli	pbkd	pbkdi	Bookman	psyr	Symbol
pcrr	pcrro	pcrb	pcrbo	Courier	pzcmri	Zapf-Chancery
phvr	phvro	phvb	phvbo	Helvetica		
		phvrrn	phvron	Helvetica-Narrow		
pncr	pncri	pncb	pncbi	NewCenturySchoolbook	mtmi	MathTimes MathItalic
pplr	pplrri	pplb	pplbi	Palatino	mtex	MathTimes Extension
ptmr	ptmri	ptmb	ptmbi	Times	mtsy	MathTimes Symbols
bchr	bchri	bchb	bchbi	Charter	unmr	Nimbus Roman
bcrr	bcrrro	bcrb	bcrrbo	Bitstream Courier	unmrs	Nimbus Sans
ncrr	ncrrro	ncrb	ncrrbo	IBM Courier	uaqrcc	AntiquaT
putr	putri	putb	putbi	Utopia	ugqb	GroteskT
hlcrb	hlcrbi	hlcdb	hlcdbi	LucidaBright	hlcrf	Lucida-Blackletter
hlcr4	hlcr4i	hlcd4	hlcd4i	LucidaFax	hlcriw	Lucida-Calligraphic
	hlcri4		hlcdi4	*	hlcrh	Lucida-Handwriting
hlcrs	hlcris	hlcds	hlcdis	LucidaSans	hlcrbm	LucMath Mathitalic
	hlcrsi		hlcdsi	*	hlcrbv	LucMath MathExtensions
hlcrst	hlcrost	hlcbst	hlcbsto	LucidaSansTypewriter	hlcrby	LucMath Symbols
	hlcrsto		hlcbsto	*	hlcrba	LucMath Arrows

Table 2: Examples of Berry Names

3.3 Font encodings

A lot of the confusion about installing PostScript fonts is caused by encodings. An encoding is the way in which the characters are ordered in a font. For instance, the encoding defines the position ‘65’ to be the letter ‘A’. If there was only one encoding, life would be easy: the ‘A’ would always be found on position 65. The ASCII table is an example of an encoding. However, ASCII, being a 7-bit encoding, did not specify which symbols should be encoded on the positions above 127. When the use of computers grew larger and larger, the need for special (language specific) characters also became greater. Since there was no standard, everyone defined the positions above 128 in his own way (trying to push his encoding as the new ‘standard’, like IBM-ASCII on PC’s). Also, ASCII defined positions 0-31 as ‘control characters’, used to send commands to terminals. These positions were also misused to put all kinds of symbols on. The result: a big mess, hundreds of encodings and a lot of tedious programming to provide mappings between encodings.

In case of T_EX, the situation is not different: T_EX uses his own encodings, derived from the standard ASCII. In fact, there are about 8 different T_EX specific font encodings, the most important are *T_EX text* (also called *OT1*, *Old 7-bit T_EX* encoding), and the *Cork/DC* encoding (also called *T1*). When PostScript fonts are to be used, a mapping must be created, since PostScript fonts use different encodings. The *Adobe Standard* encoding is the most important one. The three encodings mentioned above are shown in table 5.

Virtual fonts are used to map the encoding of PostScript and other fonts to T_EX encoding. The main application of virtual fonts is to incorporate PostScript fonts in T_EX. Two .tfm files are used, a ‘cooked’ file and a ‘raw’ file.

The ‘cooked’ file is used by T_EX and has a T_EX encoding. The ‘raw’ .tfm file is generated from the .afm file of the PostScript font and still has the same encoding as the original font. A virtual font file .vf with the same name as the ‘cooked’ .tfm file performs the mapping.

In earlier versions of the naming scheme, the ‘raw’ font was recognizable by an ‘r’ prefix. This was a mistake, since the ‘raw’ font is just another encoding. This is admitted in later versions of the naming scheme: the ‘raw’ Adobe-encoded fonts now get the ‘variant’ letter 0 to indicate Adobe encoding. The default encoding is the old 7-bit T_EX encoding (the ‘cooked’ encoding), and this one does not get a variant letter. When the Cork encoding was introduced, the ‘variant’ letter ‘q’ was used.

To make things worse, the latest versions of the naming scheme introduce the ‘7t’ variant letter to indicate the old T_EX encoding. This last step is unnecessary in my opinion: the old 7-bit T_EX encoding is the default encoding of a font in the Berry name scheme. Introducing yet another set of names only increases confusion. To summarize the confusion, using Charter Roman as an example:

- Adobe encoding: rbchr (OBSOLETE!) → bchr0.
- 7-bit OT1 T_EX encoding: bchr → (?) bchr7t.
- 8-bit T1 Cork encoding: bchrq.

The latest releases of the major software packages dealing with PostScript fonts, like dvips and psnfss2e, use the ‘new’ names. The old names with ‘r’ prefix are still widespread, and can be found at sites running older versions of the software.

	00	01	02	03	04	05	06	07	08	09	0A	0B	0C	0D	0E	0F	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	1A	1B	1C	1D	1E	1F
00																																
20	!	"	#	\$	%	&	'	(	)	*	+	,	-	.	/	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	:	;	<	=	>	?	
40	@	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z	[	\	]	^	_
60	`	a	b	c	d	e	f	g	h	i	j	k	l	m	n	o	p	q	r	s	t	u	v	w	x	y	z	{		}	~	
80																																
A0	ı	ç	£	/	¥	f	§	¤	'	"	<	>	fi	fl	-	†	‡	•	¶	•	,	"	»	...	%	¿						
C0	`	^	~	-	˘	˙	˚	˛	˜	˝	˜	˘	˙	˚	˛	˜	˝	˜	˘	˙	˚	˛	˜	˝	˜	˘	˙	˚	˛	˜		
E0	Æ	ª						Ł	Ø	Œ	°					æ																

Table 3: bchr0 Adobe font encoding

	00	01	02	03	04	05	06	07	08	09	0A	0B	0C	0D	0E	0F	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	1A	1B	1C	1D	1E	1F	
00	Γ	Δ	Θ	Λ	Ξ	Π	Σ	Υ	Φ	Ψ	Ω	ff	fi	fl	ffi	ffl	ı	■	`	^	~	-	˘	˙	˚	˛	˜	˝	˜	˘	˙	˚	˛
20	■	!	"	#	\$	%	&	'	(	)	*	+	,	-	.	/	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	:	;	ı	=	¿	?	
40	@	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z	[	"	]	^	˘	
60	`	a	b	c	d	e	f	g	h	i	j	k	l	m	n	o	p	q	r	s	t	u	v	w	x	y	z	-	-	˘	˙	˚	˛

Table 4: bchr, bchr7t Old 7 bit T_EX encoding (L^AT_EX2.09)

	00	01	02	03	04	05	06	07	08	09	0A	0B	0C	0D	0E	0F	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	1A	1B	1C	1D	1E	1F	
00	`	^	~	˘	˙	˚	˛	˜	˝	˜	˘	˙	˚	˛	˜	˝	˜	˘	˙	˚	˛	˜	˝	˜	˘	˙	˚	˛	˜	˝	˜		
20	ı	■	!	"	#	\$	%	&	'	(	)	*	+	,	-	.	/	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	:	;	<	=	>	?
40	@	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z	[	\	]	^	_	
60	`	a	b	c	d	e	f	g	h	i	j	k	l	m	n	o	p	q	r	s	t	u	v	w	x	y	z	{		}	~	-	
80	Ǻ	Ą	Ć	Č	Ď	Ě	Ę	Ĝ	Í	Ĺ	Ł	Ń	Ň	■	Ŏ	Ŕ	Ř	Ś	Ŝ	Ş	Ţ	Ť	Ů	Ű	Ÿ	Ž	ž	ı	đ	š			
A0	ǻ	ą	ć	č	ď	ě	ę	ğ	í	ĺ	ł	ń	ň	■	ŏ	ŕ	ř	ś	ŝ	ş	ţ	ţ	ů	ű	ÿ	ž	ı	đ	š				
C0	À	Á	Â	Ã	Ä	Å	Æ	Ç	È	É	Ê	Ë	Ì	Í	Î	Ï	■	Ñ	Ò	Ó	Ô	Õ	Ö	Ø	Ù	Ú	Û	Ü	Ý	■	ŠŠ		
E0	à	á	â	ã	ä	å	æ	ç	è	é	ê	ë	ì	í	î	ï	■	ñ	ò	ó	ô	õ	ö	ø	ù	ú	û	ü	ý	■	š		

Table 5: bchrq New 8 bit T_EX Cork/DC encoding (L^AT_EX2_ε)

4 Installation of new fonts

In this section, the process of installing new fonts for T_EX is discussed. We will use the Bitstream Charter font as an example, when the installation of PostScript fonts is discussed.

4.1 Setting up the system

In the rest of this article, it is assumed that automatic font generation is used. Here is a short description of how to set this up. First, METAFONT must be available on the system.

On Unix systems, the MakeT_EXPK shell script must be installed. This script is included in the dvips and xdvi distributions. It must be edited to reflect the local T_EX setup (pathnames of directories containing .mf, .tfm, .pk files). Once the script is installed, it will be recognized by xdvi and dvips and used.

For emT_EX, the mfjob.exe program must be installed. The dvidrv previewers must be instructed to use automatic font generation with the commands +metafont-mode, +mfjob-file, +batch-mode. See the dvidrv manuals for more information.

4.2 New Metafont fonts

The installation of a new METAFONT font is not too difficult. The main problem is how to get a .tfm file. Suppose we have a font klinz, which is in METAFONT format.

- Put the file klinz.mf (and the files which are read when it is processed by METAFONT) in a directory which can be found by METAFONT. The most recent versions of METAFONT are able to search subdirectories (Unix versions compiled with the 'kpathsea' library, emMETAFONT version β5 or higher). Use this

feature to keep some order in your METAFONT fonts, and create a subdirectory for klinz.

- Create the .tfm file by calling METAFONT: `mf 'mode=laserjet; mag=1; input klinz'` It will generate `klinz.tfm` and `klinz.300gf`.³
- Put the .tfm file in the directory with other .tfm files (`/usr/local/tex/tfm`, `\emtex\tfm`). The .gf file may be deleted. The font is now ready to use.

4.3 New PostScript fonts

Installing a PostScript font is more complicated. We will use Bitstream Charter (a public domain font, donated by Bitstream) as an example.

4.4 Get the correct filenames

First of all, make sure you have the proper files, and that they have the correct names, according to the Berry naming scheme: `bchr0.afm`, `bchri0.afm`, `bchb0.afm`, `bchbi0.afm`, and the corresponding .pfa/.pfb files. Please rename the fonts if they do not have the trailing '0': this indicates Adobe encoding.

The .afm files can be found on public file servers (if they were not supplied with the font files .pfa/pfb themselves). Look in CTAN:/fonts/postscript/afm for .afm files for the standard PostScript fonts. They are already converted to Berry names. More .afm files are in CTAN:/fonts/postscript/adobe/AFMfiles.

The installation procedure will create the corresponding T_EX encoded fonts `bchr7t/bchr` and `bchrq` from `bchr0`. The 7t suffix (indicates old T_EX (OT1) encoding), is omitted. *If you decide to omit it, this decision refers to all occurrences of '7t'*. The new L^AT_EX_{2 ϵ} packages use the '7t' suffix, so these also must be adapted when you omit the suffix. Install the font files in the directory containing all PostScript fonts (`/usr/local/tex/ps/fonts`, `\emtex\ps\fonts`).

4.5 Create .pl .vpl with fontinst

Use the `fontinst` [2] package to create .pl and .vpl files. This package consists of a set of special T_EX files. We will use T_EX to scan the .afm file of the PostScript font, and to create the .pl, .vpl files. The `fontinst` package is best installed in a separate directory, searched by T_EX. It is easy to use: create a file containing

```
\input fontinst.sty
\latinfamily{bch}{}
\bye
```

and run plain T_EX on it.⁴ It takes some time (about 5 minutes on a 486/50) to process the complete Charter family (4 fonts). After processing, T_EX has created a set of .pl files and .vpl files, which are human-readable versions of the .tfm and .vf files. Small-caps and slanted versions of

the font in all 3 encodings are also available: *Adobe, OT1, T1*.

The `fontinst` package may be slow, it will give the best results, with almost complete T1 encodings of the font. It also contains a bag of tricks for special things like creating new math fonts, and combining two different fonts. See [2] for more details.

4.6 Quick and dirty afm2tfm

A different approach is the use of `afm2tfm`. This method is a little faster, but less precise. The `afm2tfm` program is included in `dvips` distribution. The simplest form is

```
afm2tfm bchr0.afm -v bchr.vpl bchr0.tfm
```

This creates `bchr0.tfm`, which is still Adobe-encoded, and `bchr.vpl`, which has the old T_EX(OT1) encoding. If you are only using L^AT_EX_{2.09} (with NFSS1 and PSNFSS2.4), this is enough.

There are also some tricks, to create small-caps and slanted versions of fonts. The second and third argument of `vp-tovf` may be omitted.

```
afm2tfm bchr0.afm -V bchrc.vpl bchr0.tfm
afm2tfm bchr0.afm -s .167
                    -v bchro.vpl bchr0.tfm
```

When a different encoding is needed, like the T1 encoding used by L^AT_EX_{2 ϵ} , things get complicated:

```
afm2tfm bchr0.afm -t ec.enc
                    -v bchrq.vpl bchr0.tfm
vpltovpl bchrq.vpl bchr0.afm
```

Here `ec.enc` contains the *encoding vector* of the T1/Cork encoding. Various other .enc files are distributed with `afm2tfm`, more information about the use of encoding files is in the `afm2tfm` manual. The `vpltovpl` program is used to construct combined characters (such as accented characters), and to put them in the new font. The result, however, is not as complete as the results obtained by using `fontinst`.

4.7 Convert .vp .vpl files

Use `pltotf` on every .pl file to create a .tfm file, for example, `bchr0.pl`:

```
pltotf bchr0.pl bchr0.tfm
```

Use `vpovf` on every .vpl file, to create a .tfm and .vf file (same base filename for every argument).

```
vpovf bchr.vpl bchr.vf bchr.tfm
```

The two programs convert the human-readable 'property list' files in T_EX readable 'font metric' files. They are distributed together with METAFONT. The versions of `vp-tovf` and `pltotf` distributed with emT_EX derive the file names from the first argument. The .pl and .vpl files may be discarded after the conversion.

Now we have a bunch of newly created .tfm files. Put them in the directory where the other .tfm files reside. The same applies to the .vf files. The fonts can now be used by T_EX, but further steps are necessary to preview them.

³When entering this command you may want to use shell escape characters, in order to prevent the Unix shell or MSDOS command.com from 'interpreting' the options

⁴emT_EX users may have problems running `fontinst`. Add the parameter `-ms 6000` to increase stack size

4.8 Alternative: pre-installed files

For those who do not want to run into trouble when creating the `.tfm` files themselves, there are packages which contain ‘pre-compiled’ `.tfm` and `.vf` files for PostScript fonts. For the 35 standard PostScript fonts, they are grouped together in the `psnfss2e` package. This package also contains style files and `.fd` files for use with L^AT_EX_{2 ϵ} . The metric files in this package (CTAN: `/macros/latex/packages/psnfss`) were created using `fontinst`. Simply extract the `.tfm` and `.vf` files and put them in the correct directories. These metric files also work for L^AT_EX_{2.09} with NSFSSv1 and the PSNFSS 2.4 package of S. Rahtz.

The directory CTAN: `/fonts/metrics` contains metric files and font description files for PostScript fonts, (`.tfm`, `.vf`, `.fd`), grouped together per font family.

Metric files are also supplied in the `dvips` package. However, they still use the obsolete ‘r’ prefix for the raw fonts (even in version 5.58).

4.9 Caution with math symbol fonts!

When installing a PostScript math font like MathTime or LucidaMath, be very careful. Do not try to create the `.tfm` file for the math extension or math symbol font using `afm2tfm`, or weird errors from L^AT_EX will occur. These are caused by the fact that math extension fonts have additional metric information, which is not generated by `afm2tfm`. For MathTimes, take the `.tfm` files from the `mathtime` (CTAN: `/fonts/mathtime`) package. This package also contains L^AT_EX style files to use the news math fonts in T_EX. Metric files for LucidaMath are found in (CTAN: `/fonts/metrics/bigholm`). Style files to use LucidaBright in L^AT_EX_{2 ϵ} are found in the `psnfss2e` package.

4.10 Inform dvips

The newly installed fonts must be made known to `dvips`. The PostScript font files (`.pfa/pfb`) go into a directory specified in `DVIPSHEADERS`, together with the other header files used by `dvips`. There is a file `psfonts.map`, which is used by `dvips` to determine what to do when it encounters a particular font.⁵ For our newly installed Charter font family, the following lines must be added to `psfonts.map`:

```
bchr0 CharterBT-Roman <bchr0.pfb
bchro0 CharterBT-Roman ".167 SlantFont" <bchr0.pfb
bchri0 CharterBT-Italic <bchri0.pfb
bchb0 CharterBT-Bold <bchrb0.pfb
bchbo0 CharterBT-Bold ".167 SlantFont" <bchbo0.pfb
bchbi0 CharterBT-BoldItalic <bchbi0.pfb
```

The `psfonts.map` file is used to determine which file to send to the printer as a header file, when a font is requested.

As can be seen from the example, only the ‘raw’ Berry font names have to be included in the `psfonts.map` file. The second field of each line contains the font name itself. It can be found at the top of the `.afm` file of the font. Transformations like ‘slant’ or ‘enlarge’ are also mentioned. The

generation of ‘small caps’ is not: this is done via the virtual font mapping.

When fonts are resident in the PostScript printer, omit the field `<bchr0.pfb` in the corresponding lines. When Ghostscript is used for further processing of the print jobs, all available fonts are ‘resident’ (at least, if Ghostscript has access to the `.pfa/.pfb` files).

If `afm2tfm` was used to create the `.tfm` files, you may have noticed that `afm2tfm` prints a line on the standard output when it is processing. This line has the exact format for use in `psfonts.map`. It may be captured using output redirection.

4.11 Inform Ghostscript

Ghostscript has also a file `fontmap` which it uses to determine how to handle a font. It has a different format than `psfonts.map`. Ghostscript uses the ‘real’, long font name as an index. It will only encounter this type of names in PostScript files generated by `dvips`, and it does not use any other metric file like `.tfm`, `.vf`. In the case of the new Charter family, following lines must be added:

```
/CharterBT-Roman      (bchr0.pfb) ;
/CharterBT-Italic     (bchri0.pfb);
/CharterBT-Bold       (bchb0.pfb) ;
/CharterBT-BoldItalic (bchbi0.pfb);
```

The `.pfb` fonts files must also be installed in a directory listed in the `GS_LIB` environment variable, otherwise Ghostscript substitutes them with the really ugly *Ugly* font.

The new version 3 of Ghostscript does not need this anymore. It builds the `fontmap` table itself: put all fonts (`.pfb` files) in a directory listed in `GS_FONTPATH`. It only needs `fontmap` to list the `.gsf` fonts in (the public domain surrogates of the 35 standard PostScript fonts). Users of Ghostscript version 3 only need to edit the `fontmap` file if they obtain the ‘real’ standard PostScript fonts, to replace the `.gsf` files. This feature alone is worth the upgrade.

4.12 Using .gsf fonts with T_EX

If you want to use the Ghostscript fonts for previewing, act like the surrogate `.gsf` fonts are the real PostScript fonts. Get the corresponding `.afm` files from a file server like CTAN, or the 4allT_EX CDROM, and execute the procedure described above.

5 Setting up ps2pk and automatic font generation

In order to keep out beloved previewers `xdvi` and `dvips`, some way must be found to convert PostScript font into bitmapped `.pk` files. The package `ps2pk` by Piet Tute-laars will perform this task: it is fast, and the output is of high quality (when good quality `.pfa/.pfb` files are used). The problem is how to incorporate `ps2pk` into an automatic font generation scheme.

⁵The `.map` file is set in the `dvips` configuration file `config.ps`. Additional (local) `.map` files may also be specified

5.1 Only ‘raw’ fonts are needed

If the installation of `.tfm` and `.vfm` files for a PostScript font was done correctly, only ‘raw’ (Adobe encoded) fonts must be generated. When a previewer search for a font, it first looks at the name of the `.tfm` file given in the `.dvi` file. This `.tfm` file was used by T_EX to base its typesetting on. The previewer will now try to find a `.pk` file in the appropriate magnification. If it is not found, it searches for a `.vfm` file for the requested font. In a `.vfm` file, it may get new pointers to other `.tfm` files. If a `.vfm` file is not found either, the automatic font generation mechanism is called, with the name of the ‘not found’ font and the desired sizes as parameters.

In case of a PostScript font, the `.vfm` file maps the T_EX encoding vector onto the Adobe encoding vector, so the `.tfm` files pointed to are ‘raw’ `.tfm` files in Adobe format. The fontnames discussed here are in the Berry format.

Example: `bchrq` or `bchr7t/bchr` is used in a document. There are no `.pk` files with these name, but there are `.vfm` files. They all point to `bchr0.tfm`. For the ‘raw’ fonts, there are no `.vpl` files, so the names of ‘raw’ fonts are passed to the automatic font generator, if the `.pk` files are not there already.

5.2 Mixing Metafont and ps2pk

The automatic font generator is the `MakeTeXPK` script on Unix, and the `dvidrv.exe` program on MSDOS (which calls `mfjob.exe`). The `mfjob.exe` program on DOS is only able to ‘drive’ METAFONT. The `dvidrv.exe` program is very simple, and can easily be replaced by a batch file, which looks like `MakeTeXPK`. The use of 4DOS as command processor on a MSDOS system is recommended, since some arithmetic takes place when calculating the desired sizes.

The `MakeTeXPK` script can be adapted in the following way. Before it passes control to METAFONT it first checks if there is a METAFONT file available to generate the font with. This may be done by a file search operation on the METAFONT font directory. If no `.mf` file is found, ‘it must be a PostScript font’. Then, `ps2pk` enters the arena to generate the `.pk` file. Search the directory containing the `.afm` `.pfa` `.pfb` files to find the correct font file (if nothing is found, give an error message). Run `ps2pk`, and place the `.pk` file in the appropriate directory.

An adapted `MakeTeXPK` script is distributed with `ps2pk`. Examples of how to set this up are also given in [5], both for Unix and MS-DOS. Of course, the mixed use of `ps2pk` and METAFONT is incorporated in 4T_EX.

5.3 Generating the correct font. . .

To create a `.pk` file from a PostScript font at 300dpi, issue:

```
ps2pk -v -X300 -Y300 -P10 -abchr0.afm
      bchr0.pfb bchr0.300pk
```

It is also able to slant PostScript fonts, or to expand them. Note the change in the Berry name of the resulting `.pk` file.

```
ps2pk -v -X300 -Y300 -P10 -abchr0.afm
```

```
-S 0.167 bchr0.pfb bchro0.300pk
ps2pk -v -X300 -Y300 -P10 -abchr0.afm
      -E 0.8 bchr0.pfb bchrn0.300pk
```

However, problems arise when PostScript fonts are created by slanting or expanding other fonts. The Berry name must be decomposed, in order to extract the ‘base’ font used for the ‘slanting’ operation. And decomposing Berry names is not easy, see section 3.2.

The following is a simple scheme for decomposing Berry names, which can be implemented in scripts or batch files.

- No *design size* is used.
- Check last position in Berry name. If it is a *width* modifier, use this to set the ‘E’ option, and remove it from the name. The *width* modifier always comes last in a Berry name.
- Again, check the last position. If it is the ‘0’ of Adobe-encoding, strip it from the name.
- Check the last position for other font variants, like ‘slanted’ to set the ‘S’ parameter.
- Bear in mind that the first 4 positions of a Berry name do not contain *variant* symbols.
- The *variant* letters should be in alphabetical order. However, this rule is often broken.

Now, if you still understand how to decompose Berry names, you must admit that it causes many problems. (if you don’t understand it anymore, you know it is problematic, and you wish for another, simpler scheme).

5.4 Use psfonts.map to find the font

A nice solution to the problem of decomposing a Berry name, is to borrow the `psfonts.map` file from `dvips`. This file is modified such that all fonts are considered ‘non-resident’: a field like `<bchr0.pfb` appears on every line. We can now ‘decode’ the lines in `psfonts.map` to construct the command line for `ps2pk`: it list all possible ‘raw’ font names (in Berry format) in the first field on every line (the ‘index’ field), gimmicks like slanting and expanding are clearly documented for use by `dvips`, and the ‘base’ file is also given: the `<bchr0.pfb` like field. See section 4.10 for an example of the `psfonts.map` lines used for the Charter family.

The drawback is that `dvips` will now consider every font being ‘non-resident’ in the printer, and prepend all fonts used in the print job to the PostScript file sent to the printer. Unfortunately, there is no way to instruct `dvips` never to download fonts.

5.5 You only have .gsf files

If you use `.gsf` fonts instead of `.pfa/pfb` fonts, there are two options to preview them without ugly substitutions. However, do not expect top quality, since the `.gsf` fonts are poor.

First, there is a utility `gsftopk` which converts the `.gsf` font into `.pk` format. It is used in the same way as `ps2pk`. It works by internally spawning Ghostscript for rendering the character glyphs. Due to the fact that it calls Ghostscript

with more than 100 parameters, it does not work on MS-DOS machines (even if they have enough memory to accommodate Ghostscript, `gsftopk` and the previewer). On Unix systems it works fine. An adapted version of the MakeT_EXPK script is enclosed in the `gsftopk` package.

Since `gsftopk` does not work on MSDOS systems, some friendly guys created all the necessary `.pk` files, in a reasonable number of magnifications on a Unix system, and put them into emT_EX font libraries. These are on the 4allT_EX CDROM (also on the diskette distribution), they can also be found on CTAN:/fonts/postscript/pk-files in a rather large archive-file. These `.pk` files have the Adobe encoding, so please add a '0' to the font name (and remove the 'r' prefix!). Otherwise, the previewer can not find them: it must have 'raw' font names ending with a '0' which indicates the Adobe encoding. Unfortunately, the font libraries on the CDROM still contain files with old names....

Solving this may require some tedious renaming work: the font libraries (`.fli`) must be extracted into single `.pk` files, the files themselves renamed, and the libraries created again using `fontlib.exe`. After this operation, everything works fine, and previewing can be done using `dvipsr` without touching Ghostscript.

6 Creating style files for L^AT_EX

To facilitate the use of our new font family in L^AT_EX style files and font description files must be created. Examples of how such files look like are given below.

The two examples, `charter.sty` and `ot1bch.fd` are computer-generated. I use a batch file or shell script to perform all steps needed to install a PostScript font, as discussed in the article. In the final stage, the batch file creates a style file and `.fd` files, such that the font is ready to use after installing. The `fontinst` package also creates a `.fd` when it processes a font family. With minor adaptations, it is also possible to let it create a `.sty` file as shown in the examples.

6.1 charter.sty

This is an example of a L^AT_EX style file which sets up a PostScript font. This style file can be used by both L^AT_EX2.09 and L^AT_EX2_ε. The L^AT_EX2_ε branch will read the `.fd` files corresponding to the Charter font: an example of such an `.fd` file is given in the next section. The L^AT_EX2.09 branch uses `PSNFSS` to get the appropriate `.tfm` files, in L^AT_EX2_ε, this task is performed by the `.fd` files.

The last part of the style file contains code to make the Charter font the default. The default sans-serif font will be `NimbusSans`, and `BitstreamCourier` will do the typewriter. The latter two fonts are set up by calling the appropriate style file (which look like the one given for Charter).

The style file can be used as an option for `documentstyle` in L^AT_EX2.09, or loaded with `usepackage` in L^AT_EX2_ε. The final effect is the whole document being

typeset in Charter (except the math symbols, which are not supplied in Charter).

6.2 ot1bch.fd, t1bch.fd

L^AT_EX2_ε uses `.fd` files to find the names of the `.tfm` files it has to load when a specific font is requested. The file displayed is `ot1bch.fd`. The file `t1bch.fd` can be created by 'search and destroy': $\{\text{OT1}\} \rightarrow \{\text{T1}\}$ and $7t \rightarrow q$. The `7t` suffix may be omitted.

7 Summary of the results

After successfully installing the PostScript font 'CharterBT Roman' on your system, the following files will be available, ready to use by L^AT_EX2.09 and L^AT_EX2_ε:

<code>bchr0.pfb</code>	character glyphs in Adobe encoding
<code>bchr0.afm</code>	font metrics (character sizes) in Adobe format and Adobe encoding
<code>bchr0.tfm</code>	font metrics, T _E X format, Adobe encoding
<code>bchr.vf</code>	maps Old T _E X encoding into Adobe encoding
<code>bchr.tfm</code>	font metrics in old T _E X encoding
<code>bchrq.vf</code>	maps Cork encoding into Adobe encoding
<code>bchrq.tfm</code>	contains font metrics in Adobe encoding
<code>bchr0.pk</code>	bitmapped character (in several sizes)
<code>t1bchr.fd</code>	font description file for Cork encoding
<code>ot1bchr.fd</code>	ditto, for old T _E X encoding
<code>charter.sty</code>	style file to use the font in L ^A T _E X
<code>psfonts.map</code>	contains line how to create <code>bchr</code> .

8 Automating this hassle

The procedure for installing PostScript fonts as it is described above can be automated by using batch files or shell scripts. Such a batch file is also incorporated in 4T_EX. In 4T_EX, a new [Makefont] utility menu is created. It automatically installs PostScript font families, and offers a 'sneak preview' for quick font viewing.

You may also take a look on a 'pre-installed T_EX installation', in which all necessary software is already installed. No more difficult installation procedures! Unfortunately, there are only two such installations available at this moment. One of them is the ready to run 4T_EX system on the 4allT_EX CDROM. The other is NT_EX, which is available for Linux systems. NT_EX is part of the Slackware Linux distribution, and comes on 10 HD floppys. It features a complete ready to run T_EX installation, including L^AT_EX2_ε, PostScript font support, and automatic font generation. Unfortunately for non-x86 users, the programs are delivered in binary form. The source code (`web2c` and so on) is not included.

References

- [1] Karl Berry. *Filenames for T_EX fonts*, volume v1.6. TeXINFO document, `karl@cs.umb.edu`, 1993.

```

%%Filename: charter.sty [4allTeX postscript font setup]
%%Created by: tex bch
%%Created using fontinst v1.332
%%This fontinst was hacked by Phons Bloemen
%%Based on PSNFSS 2.4.1 and 3 by S. Rahtz
%%Can be processed by LaTeX209/NFSS1 and LaTeX2e
%%Berry name composition {bch}{r}{b}{i}{}
%%Can be processed by both PSNFSS1 and LaTeX2e
%%Put this file in a TEXINPUT directory
\def\fileversion{3p}
\def\filedate{94/07/28}
\ifx\ProvidesPackage\undefined
\immediate\write\sixt@@n{File: charter.sty NFSS1 4allTeX fontinst (PhB)}
\ifx\selectfont\undefined
\@latexerr{No NFSS1 detected...}\@eha\endinput\fi
\ifx\declare@font\undefined\input{psnfss.sup}\fi
\def\load@charter%
{\postscript@fontdef{charter}{charter}{bchr}{bchri}{bchb}{bchbi}{bchrc}{bchro}}
\ifx\load@nimbussans\undefined\input{nimbussans.sty}\fi
\ifx\load@couribm\undefined\input{couribm.sty}\fi
\romanfont{charter}\sansfont{nimbussans}\typewriterfont{couribm}
\late@extra@def{bch}{}{}
\endinput\fi

\immediate\write\sixt@@n{File: charter.sty LaTeX2e 4allTeX fontinst (PhB)}
\ProvidesPackage{charter}[\filedate\space\fileversion\space
LaTeX2e 4allTeX fontinst (PhB)]
\RequirePackage{couribm}\let\ttdefault=\rmdefault
\let\sfddefault=\rmdefault
\RequirePackage{nimbussans}\let\sfddefault=\rmdefault
\def\rmdefault{bch}
\endinput

```

Figure 1: Example of a L^AT_EX font selection style file

```

%Filename: OT1bch.fd
%Created by: tex bch
%Created using fontinst v1.332
%THIS FILE SHOULD BE PUT IN A TEX INPUTS DIRECTORY
\DeclareFontFamily{OT1}{bch}{}
\DeclareFontShape{OT1}{bch}{b}{n}{<->bchb}{}
\DeclareFontShape{OT1}{bch}{b}{sc}{<->bchbc}{}
\DeclareFontShape{OT1}{bch}{b}{sl}{<->bchbo}{}
\DeclareFontShape{OT1}{bch}{b}{it}{<->bchbit}{}
\DeclareFontShape{OT1}{bch}{m}{n}{<->bchr}{}
\DeclareFontShape{OT1}{bch}{m}{sc}{<->bchrc}{}
\DeclareFontShape{OT1}{bch}{m}{sl}{<->bchro}{}
\DeclareFontShape{OT1}{bch}{m}{it}{<->bchri}{}
\DeclareFontShape{OT1}{bch}{bx}{n}{<->ssub * bch/b/n}{}
\DeclareFontShape{OT1}{bch}{bx}{sc}{<->ssub * bch/b/sc}{}
\DeclareFontShape{OT1}{bch}{bx}{sl}{<->ssub * bch/b/sl}{}
\DeclareFontShape{OT1}{bch}{bx}{it}{<->ssub * bch/b/it}{}
\DeclareFontShape{OT1}{bch}{b}{ui}{<->sub * bch/b/it}{}
\DeclareFontShape{OT1}{bch}{bx}{ui}{<->ssub * bch/b/ui}{}
\DeclareFontShape{OT1}{bch}{m}{ui}{<->sub * bch/m/it}{}
\endinput

```

Figure 2: Example of a NFSS2 font description file

[2] Alan Jeffrey. <i>The fontinst package</i> , volume 187075803X. alanje@cogs.susx.ac.uk, 1994.	[4] Erik-Jan Vens. Incorporating ps fonts in T _E X. <i>MaPS</i> , 9:81, 1992.
[3] Gordon Rookledge and Christopher Perfect. <i>Rookledge's International Typefinder</i> . Sarema Press, Carshalton Beeches, Surrey, GB, 1983. ISBN	[5] Norman Walsh. <i>Making T_EX work</i> . O'Reilly, Sebastopol, CA, USA, 1994.

(Al)DraTeX*

A package for doing (portable) graphics in TeX

Jos Winnink

jos.winnink@cpb.nl

1 Introduction

Aren't there enough graphic systems that you can use in combination with (L^A)TeX? You may ask. It depends on what you need and prefer. Some systems use picture formats (e.g. different type of bitmap formats) that are generated outside of TeX¹. This mechanism is inherent not portable². The same argument can be given to the use of PostScript. That leaves two ways to implement graphics in TeX in a portable way.

One solution is to implement the graphic system in TeX (like PCTeX³, and (Al)DraTeX). The other route that can be taken is to use METAFONT in combination with TeX. In this article I will concentrate on the (Al)DraTeX-package. This package is a representative of the TeX approach.

Because (Al)DraTeX only depends on TeX, it can be used on any system on which you want to process your TeX documents. It is possible to use (Al)DraTeX in a non portable fashion. Gurari describes in his book how to use PostScript, but that is not the subject of this article.

In the rest of this article I will give a rough overview of the system and present some examples with the corresponding the source code. The examples are taken from Gurari's book.

2 Structure of (Al)DraTeX

Gurari used a two level design when creating (Al)DraTeX. There is a lower level which consists off so called *low-level drawing facilities*. The file `dratex.sty` implements this level.

The file `aldratex.sty` implements the high-level facilities, which are modular designed. This means that it is possible to only load the module(s) you need.

The (Al)DraTeX package can be used without modifications with *plain* TeX, L^ATeX2_ε and L^ATeX.

2.1 The low-level facilities (DraTeX)

Of course there are the basic drawing facilities:

- lines
- moving from one location to another
- marked locations

- rectangles
- circles and ovals
- bézier curves

Then there are *add-on* features like:

- painting
- clipping
- putting text into pictures
- dimensions
- backtracking features
- the placement of figures

DraTeX offers different coordinate systems:

- two dimensional
- three dimensional
- polar coordinates

The axes can be rotated during the drawing process.

Furthermore DraTeX has knowledge of intersection points of lines and circles. You can do repetitions on simple variables (Do-loops), on paths and with data. It is possible and usefull to define your own objects and commands. It speaks for itself that doing calculations is also possible.

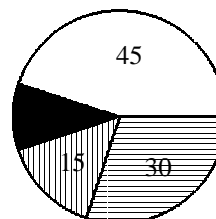
2.2 The high-level facilities (AlDraTeX)

Based on the low-level facilities offered by DraTeX, charts and diagrams are implemented in AlDraTeX.

Chart types

The following types of charts are offered.

- pie charts

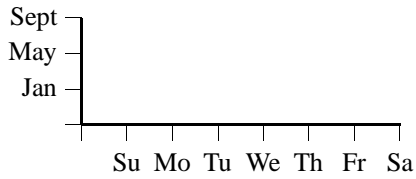
*Eitan M. Gurari, *TeX & L^ATeX, Drawing & Literate Programming*, McGraw Hill, 1994.

¹TeX means any system like L^ATeX, L^ATeX2_ε and *plain*-TeX.

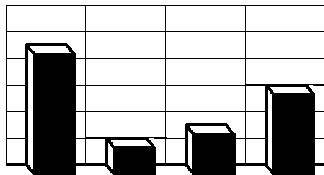
²Portable to me means in this case only depending on *standard* TeX tools.

³Michael J. Wichura, *The PCTeX manual*.

- xy charts

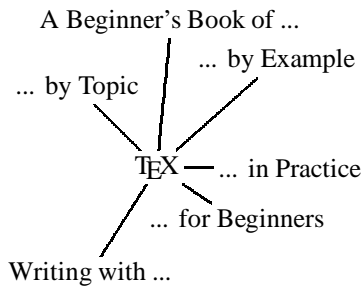
- bar charts

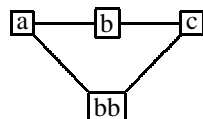
Diagram types

The following diagram types are implemented.

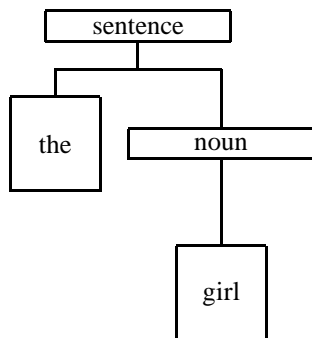
- spead diagrams, like e.g.

- grid diagrams

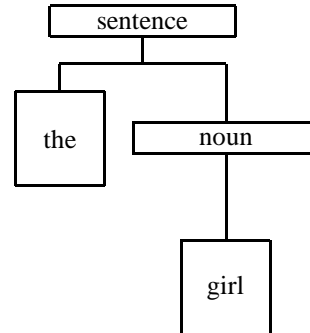
- tree diagrams

3 Examples made with (Al)DraTeX

Example 1

This picture

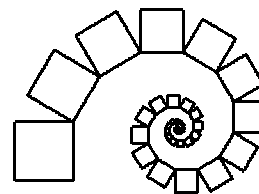

was produced by the following code

```
\Draw
\TreeSpec(\NodeA)(\NodeB)(
\SaveDrawSize(a){\RectNode(x){--XXXXXXXX--}}
\SaveDrawSize(b){\RectNode(x){--XXXX~X~X--}}
\Define\NodeA{\MinNodeSize(a)\RectNode}
\Define\NodeB{\MinNodeSize(b)\RectNode}
\Tree()(2,sentence//
0,the & 1,noun//
0,girl// )
\EndDraw
```

Example 2

Making art like:

is done by executing:

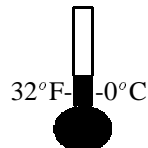
```
\Draw
\RotateTo(90)
\Do(1,50){
\Do(1,4){
\LineF(22)
\Rotate(90)
}
\MoveF(22)\Rotate(-30)
\Scale(0.9,0.9)
}
\EndDraw
```


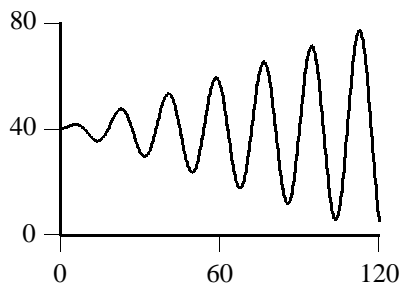
Example 3

To illustrate your own weather forecast column in the newspaper you could use the following program fragment.

```
\Draw(0.05in,1mm)
\DrawRectAt(-1,7,1,16)
\PaintRectAt(-1,3,1,7)
\PaintCircle(3) \Move(-0.04,5)
\Text(--32$^o$F- - -0$^o$C --)
\EndDraw
```

Example 4

It is even possible to compute mathematical functions like the *sine*. Do some computation with them and plot the results.

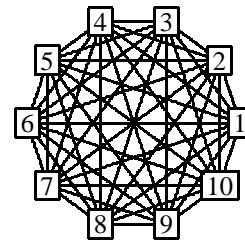

Is created bij the following piece of code

```
\Draw
\MarkLoc(a) \MoveTo(120,80) \MarkLoc(b)
\Axis(a,b) (S-1,0&60&120)
\Axis(a,b) (W-1,0&40&80)
\Define\Sin(1){
  \SaveUnits
  \Units(1pt,1pt) \MarkLoc(t)
  \MoveTo(0,0) \MarkLoc(o)
  \RotateTo(#1) \MoveF(1)
  \MarkLoc(p) \CSeg\Y(o,p)
  \MoveToLoc(t) \RecallUnits
}
\Define\Y(2){\Q=#2;}
\MoveTo(0,40)
\Do(0,120){
  \I=\DoReg; \I*20;
  \Sin(\Val\I) \Q*\DoReg;
  \Q/3; \Q+40;
  \LineTo(\DoReg,\Val\Q)
}
\EndDraw
```

Example 5

Drawing a fully connected network with 10 nodes

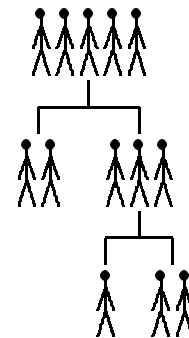

needs the following instructions:

```
\Draw
\Do(1,10){
  \MoveF(40)
  \RectNode(\DoReg) (--\DoReg--)
  \MoveTo(0,0)
  \Rotate(36)
}
\Do(1,9){
  \I=\DoReg; \K=\I; \K+1;
  \Do(\Val\K,10){
    \Edge(\Val\I,\DoReg)
  }
}
\EndDraw
```

Example 6

An example tree

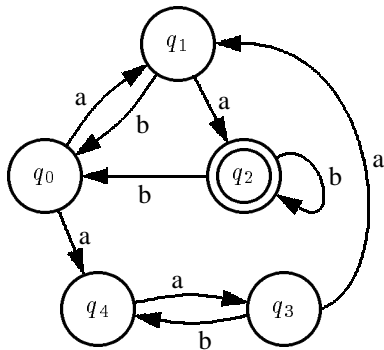
is produced by

```
\Draw
\PictNode(1){
  \Do(1,#1){
    {\Line(3,10) {\Line(3,-10)}
     {\Move(0,9){\Line(-3,-9)} {\Line(3,-9)}}
    \Line(0,13)
    \Text(--$\bullet$--)
  }
  \Move(9,0)
}
\Tree()( 2,5 //
         0,2 & 2,3 //
         0,1 & 0,2 //
)
\EndDraw
```

Example 7

A transition diagram describing a *finite state automata* is quite easy generated using the following program.

```
\Draw
\NewCIRCNode(\StateNode,106,)
\NewCIRCNode(\AStateNode,106,103)
\Define\StateAt(3)%
  {\MoveTo(#2,#3) \StateNode(#1)(--$q_{#1}$--)}
\Define\AStateAt(3)%
  {\MoveTo(#2,#3) \AStateNode(#1)(--$q_{#1}$--)}
\DiagramSpec(\StateAt & \AStateAt & \TransEdge)
\ArrowHeads(1)
\Diagram(0,0,0 & 1,50,50 & 3,90,-50 & 4,20,-
50)%
  (2,75,0)%
  (0,1,a,b & 1,2,a, & 0,2, ,b & 2,2,0,b & 0,4,a,
& 4,3,a,b)
\CurvedEdgeAt(3,1,0,1,1,0)(20,0.3,0,0.5)
\EdgeLabel[+](--a--)
\EndDraw
```

4 Conclusions

In my opinion Gurari succeeded in implementing a powerful graphics facility for T_EX with T_EX. The drawback of his approach is the time it takes to process the graphics. An advantage is that you get a system that has a one-pass approach and can be used on any platform for which there exists a T_EX implementation.

The system itself is much more versatile than e.g. the *picture* environment that comes with L^AT_EX₂_ε.

I myself experienced a problem with the software that was included in the book. This was version 1.0 that gave some problems with L^AT_EX. On the *FTP-site*⁴ mentioned in the book I found version 1.1 and this version has not shown any problems up to now.

I like to suggest to the people involved in the L^AT_EX₃ project to look at this package before implementing a graphics subsystem.

⁴ftp-address: ftp.cis.ohio-state.edu in /pub/tex/osu/gurari.

Plaatjes in een tekst

Jeroen Fokker & Piet van Oostrum

Dept. of Computer Science
Utrecht University
jeroen@cs.ruu.nl   piet@cs.ruu.nl

Abstract

In deze artikel wordt eerst aandacht besteed aan de (beperkte) mogelijkheden die $\LaTeX$ zelf biedt voor het maken van plaatjes. Soms zijn die voldoende, en dan is het wel zo gemakkelijk om die te gebruiken. Daarna wordt de rol van PostScript besproken bij het gebruik van plaatjes, al of niet in combinatie met $\LaTeX$. Vervolgens wordt een vijftal tekenprogramma's besproken waarmee interactief ingewikkeldere figuren gemaakt kunnen worden. Tenslotte wordt aangegeven hoe 'bitmaps' (letterlijke afbeeldingen van het scherm van een computer) als plaatje behandeld kunnen worden. Dit laatste is vooral van belang bij het schrijven van handleidingen voor programma's.

Inleiding

Steeds meer uitgevers gebruiken $\LaTeX$ voor de opmaak van wetenschappelijke teksten in tijdschriften en boeken. $\LaTeX$ is dan ook een uitstekend pakket, vooral voor de opmaak van teksten over wiskunde en informatica. Dat het daarbuiten nog weinig toepassing vindt, is vooral te wijten aan het feit dat er een soort 'programmeurs-denken' voor nodig is om de tekst in te voeren. Voor de doorsneeschrijver van informatica-teksten is dat echter geen probleem, integendeel.

Een zwak punt van $\LaTeX$ is echter de mogelijkheid om plaatjes in een tekst op te nemen. Deze is zo beperkt, dat zelfs de meest doorgewinterde $\LaTeX$ -gebruiker in zwakere momenten denkt aan de aanschaf van een Apple of PC met 'desktop-publishing' software. Dat is echter helemaal niet nodig; $\LaTeX$ biedt genoeg mogelijkheden om plaatjes in de tekst op te nemen die met andere programma's zijn gemaakt.

In dit artikel wordt eerst aandacht besteed aan de (beperkte) mogelijkheden die $\LaTeX$ zelf biedt voor het maken van plaatjes. Soms zijn die voldoende, en dan is het wel zo gemakkelijk om die te gebruiken. Daarna wordt de rol van PostScript besproken bij het gebruik van plaatjes, al of niet in combinatie met $\LaTeX$. Vervolgens wordt een vijftal tekenprogramma's besproken waarmee interactief ingewikkeldere figuren gemaakt kunnen worden. Tenslotte wordt aangegeven hoe 'bitmaps' (letterlijke afbeeldingen van het scherm van een computer) als plaatje behandeld kunnen worden. Dit laatste is vooral van belang bij het schrijven van handleidingen voor programma's. Deze versie van het artikel is aangepast voor $\LaTeX 2_{\epsilon}$. N.B. Een aantal van de behandelde programma's en technieken is specifiek voor Unix.

1 $\LaTeX$

1.1 Figuren in $\LaTeX$

Onder een figuur (*figure*) wordt in $\LaTeX$ een stuk van een tekst verstaan die niet op een vaste plaats hoeft te staan. Dat kan een plaatje zijn, maar ook bijvoorbeeld een listing van een programma, of een speciaal stuk tekst. Zo'n figuur kan een onderschrijf hebben, en wordt door $\LaTeX$ automatisch genummerd. De figuur wordt door $\LaTeX$ op een plek gezet waar voldoende ruimte over is. Als een figuur meer ruimte kost dan de resterende ruimte op een pagina, dan wordt de figuur op de volgende pagina gezet.

Een figuur kan gemaakt worden met een *figure*-environment. Alle tekst die tussen $\backslash\text{begin}\{figure\}$ en $\backslash\text{end}\{figure\}$ staat behoort tot de figuur. In die tekst kan met een aanroep van $\backslash\text{caption}$ worden aangegeven wat het onderschrijf (of bovenschrijf) van de figuur is. De makkelijkste manier om een plaatje te maken is wel, om in een *figure*-environment simpelweg ruimte te reserveren door middel van een aanroep van $\backslash\text{vspace}$. Een voorbeeld daarvan is (eerst de source-tekst, daaronder het resultaat):

```
\begin{figure}
\vspace{15mm}
\caption{Functioneel wit}
\end{figure}
```

Figure 1: *Functioneel wit*

De tekst 'Figure 1:' wordt door $\LaTeX$ zelf toegevoegd. In een Nederlandse tekst is het natuurlijk niet mooi om figuren aan te duiden met Engelse woorden. Een oplossing daarvoor is het *babel* package met de *dutch* optie op te nemen, bijvoorbeeld:

```
\usepackage[dutch]{babel}
```

Ook woorden als 'Contents' worden dan vervangen door 'Inhoudsopgave'. Bovendien worden bij gebruik van deze

optie de Nederlandse afbreekregels gebruikt in plaats van de Engelse en krijgt het " teken een andere betekenis.

Zoals gezegd wordt de nummering van de figuren door L^AT_EX zelf uitgevoerd. Als je vanuit de tekst daarnaar wilt verwijzen, kun je het figuur een symbolische naam geven met `\label` (na het `\caption` commando). Later kun je dan naar de figuur verwijzen met een aanroep van `\ref`.

Bijvoorbeeld:

```
\begin{figure}
\vspace{15mm}
\caption{Mooi plaatje}
\label{fig.mooi}
\end{figure}
In figuur~\ref{fig.mooi} staat
een mooi plaatje.
```

Figuur 3: *Mooi plaatje* In figuur 3 staat een mooi plaatje.

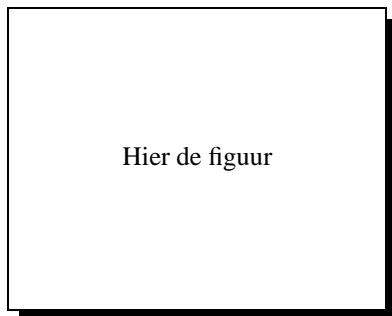
In plaats van met `\vspace` gegenereerde witruimte mag er in de figuur natuurlijk ook iets anders staan. Een figuur kan bijvoorbeeld goed gebruikt worden om een listing weer te geven die niet op een specifieke plaats in de tekst hoeft te staan:

```
\begin{figure}
\small
\begin{verbatim}
int fac(int n)
{
return (n==0?1:fac(n-1))
}
\end{verbatim}
\caption{De faculteit-functie}
\end{figure}

int fac(int n)
{
return (n==0?1:fac(n-1))
}
```

Figuur 7: *De faculteit-functie*

Met het `\parpic` commando uit het `picins` package is het mogelijk om plaatjes op te nemen die niet de hele breedte van het papier beslaan. Er zijn wel enige beperkingen aan dit commando: zo gaat bijv. het

Figuur 1: *Een picins figuur*

gebruik van een `verbatim` omgeving rechts naast de figuur niet goed, en moet je ook zelf opletten dat de figuur niet op een pagina-overgang terecht komt.

Het `picins` package gebruik je door vooraan in je document op te nemen:

```
\usepackage{picins}
```

Je kunt dan een plaatje invoegen in een alinea door bijvoorbeeld:

```
\piccaption{Een { picins} figuur}
\parpic(5cm,4cm)[s]{Hier de figuur}
```

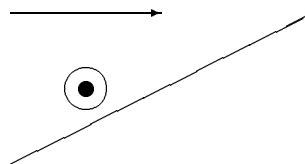
1.2 Plaatjes in L^AT_EX

Voor het maken van eenvoudige plaatjes, die bestaan uit lijnen, pijlen, cirkels en tekst is in L^AT_EX het environment `picture` beschikbaar. Een `picture` zal vaak optreden als de inhoud van een `figure`. Verplicht is dat echter niet; een `picture` kan bijvoorbeeld ook los in de tekst staan, bijvoorbeeld in een `quote` of een `center` environment. Zelfs kan een `picture` midden in een zin worden opgenomen (het is dan wel verstandig om de afmetingen klein te houden, zoals hier: ↙↘).

Een `picture` environment begint met de tekst `\begin{picture}`. Direct daarachter moet, tussen ronde haakjes, worden aangegeven wat de breedte en de hoogte van het plaatje is. Alle afmetingen worden gegeven in veelvouden van `\unitlength`. Default is dat 1 punt (ongeveer $\frac{1}{3}$ mm), maar met `setlength` kun je de lengte-eenheid veranderen.

In een `picture` environment staan gewoonlijk alleen aanroepen van de macro `\put`. Direct achter `\put` staan de coördinaten waar iets neergezet moet worden, daarachter staat tussen accolades wát er neergezet moet worden. Dat kan bijvoorbeeld een lijn of een cirkel zijn. Een voorbeeld van de opbouw van een `picture` volgt hieronder.

```
\setlength{\unitlength}{1mm}
\begin{picture}(40,20)
\put(10,10){\circle{6}}
\put(10,10){\circle*{2}}
\put(0,0){\line(1,2){40}}
\put(0,20){\vector(1,0){20}}
\end{picture}
```


De volgende objecten kunnen optreden als parameter van `\put`:

- `circle{diam}` — een cirkel met gegeven diameter wordt neergezet met het middelpunt op de plaats die achter `\put` is gespecificeerd (maximum diameter is 40 punt).
- `circle*{diam}` — de cirkel wordt zwart opgevuld (maximum diameter is 15 punt).
- `line(x,y){breedte}` — een lijn met (x,y) als richtingsvector met een gegeven breedte (als de lijn verticaal staat wordt niet de breedte maar de hoogte opgegeven).
- `vector(x,y){breedte}` — een pijl in de gegeven richting met de gegeven breedte.

- `oval(x,y)[deel]` — een ovaal dat past in een rechthoek met gegeven afmetingen. De parameter *deel* bepaalt (indien aanwezig) welk deel van het ovaal getekend moet worden: zet hier één (voor een half ovaal) of twee (voor een kwart ovaal) van de letters *t* (top), *b* (bottom), *l* (left) of *r* (right).
- `makebox(x,y)[positie]{tekst}` — de gegeven tekst wordt in een onzichtbare rechthoek met gegeven afmetingen gezet, waarbij de *positie* aangeeft waar de tekst wordt gezet: *l* (tegen de linkerkant), *r* (tegen de rechterkant), *t* (tegen de bovenkant), *b* (tegen de onderkant), *rb* (tegen de rechteronderhoek), enz.
- `framebox(x,y)[positie]{tekst}` — als `makebox`, alleen is het rechthoekige kader nu ook zichtbaar.

Er zijn nogal wat beperkingen aan het `picture`-environment¹. De schuif van lijnen is bijvoorbeeld aan voorwaarden gebonden: de *x* en *y* waarmee de richtingsvector van een lijn wordt gespecificeerd moeten tussen $-\delta$ en δ liggen. Voor pijlen (vectors) is dit zelf tussen -4 en 4 . Bovendien zijn, behalve de kwartcirkels die door `oval` worden geproduceerd, ronde lijnen niet mogelijk. Tenslotte zijn alle tekeningen *lijntekeningen*; het is niet mogelijk om arceringen aan te brengen.

Een belangrijk voordeel van het `picture`-environment is dat het plaatje in de tekst kan worden opgenomen, en gegarandeerd overal kan worden uitgeprint waar men $\text{\LaTeX}$ verstaat. Ook zijn alle teksten in het plaatje netjes in hetzelfde lettertype als de rest van de tekst, en kunnen bijvoorbeeld formules worden opgenomen in het plaatje.

1.3 Macropakketten voor $\text{\LaTeX}$

Om het maken van $\text{\LaTeX}$ -pictures wat eenvoudiger te maken zijn er macropakketten beschikbaar die extra commando's bieden om plaatjes te maken. De naam van zo'n macropakket moet worden opgenomen tussen de accolades in het `\usepackage` commando.

De volgende macro-pakketten kunnen handig zijn:

- **epic** (een afkorting van 'extended picture'): hiermee kunnen eenvoudig allerlei soorten stippellijnen worden gemaakt. Bovendien kan een lijnfiguur worden gespecificeerd door de achtereenvolgende hoekpunten op te sommen, zonder voor ieder lijnstuk apart de richtingsvector te hoeven berekenen. De beperking dat de richtingscoëfficiënt van een lijn een simpele breuk moet zijn blijft; specificeer je een lijn die dat niet heeft, dan wordt deze benaderd met korte lijntjes die dat wel hebben.
- **eepic** Dit is uitbreiding van `epic` waarbij de beperkingen opgeheven zijn.
- **bezier** dit ($\text{\LaTeX}2.09$) macropakket biedt een macro `\bezier` waarmee kromme lijnen getekend kunnen worden (Bézier-curves, om precies te zijn). Deze curves worden benaderd door een heleboel punten naast elkaar te zetten, dus echt mooi wordt het niet. Bovendien mogen de lijnen niet te lang zijn, want bij meer dan 1000 punten gaat $\text{\TeX}$ out of memory.

Voor een enkel krom lijntje is het pakket echter wel bruikbaar. In $\text{\LaTeX}2_{\epsilon}$ is standaard het commando `\qbezier` beschikbaar.

xypic met dit pakket kunnen relatief eenvoudig het soort diagrammen getekend worden waar wiskundigen dol op zijn: formules met pijlen ertussen waarbij bijschriften staan.

Het voert te ver om deze pakketten hier uitgebreid te behandelen; er is meer over te lezen in de bijbehorende documentatiefiles.

1.4 Gebruik van dvi-files

De uitvoer van $\text{\LaTeX}$ is een `.dvi`-file. Zo'n file is 'device independent'; hij kan bijvoorbeeld bekeken worden op het scherm, of afgedrukt op de printer. Bovendien kan een `dvi`-file worden getransformeerd in een andere `dvi`-file.

De volgende programma's zijn beschikbaar om `dvi`-files te verwerken:

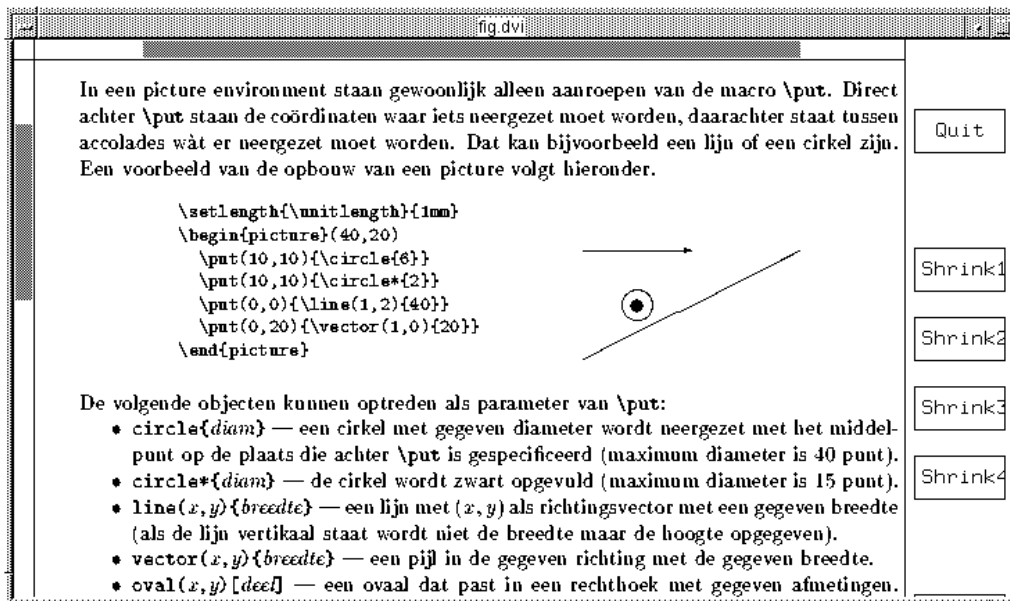
xdvi Hiermee kan een `dvi`-file op het scherm bekeken worden. Na het geven van de opdracht `xdvi aap.dvi` verschijnt een window waarin de eerste pagina van de file `aap.dvi` te zien is (zie figuur 2). Als de pagina te groot is om in het window te passen, kan er met scrollbars door gebladerd worden. Naast de pagina zijn een aantal buttons te zien waarmee door de tekst gebladerd kan worden. Blader-commando's kunnen ook via het toetsenbord gegeven worden:

<code>d</code>	scroll down
<code>u</code>	scroll up
<code>n</code>	next page
<code>p</code>	previous page
<code>getal g</code>	go to page <i>getal</i>
<code>q</code>	quit

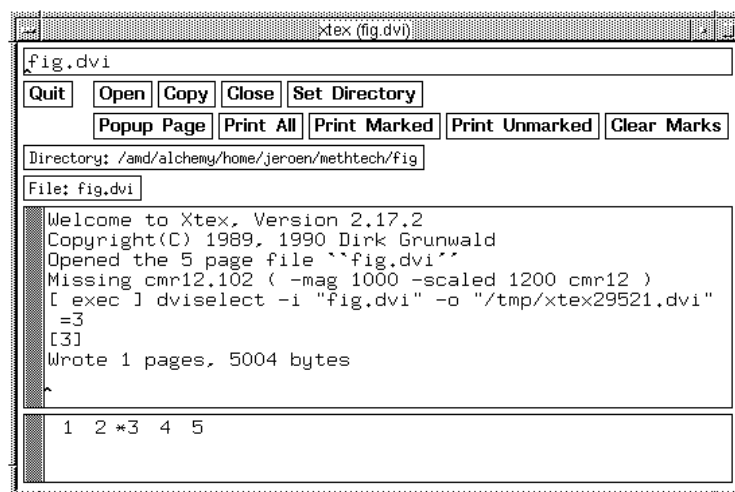
xtex Dit is een andere previewer voor `dvi`-files. Het programma maakt twee nieuwe windows: een window waarin de pagina verschijnt, en een apart controlewindow (zie figuur 3). Handig van deze previewer is vooral de mogelijkheid om pagina's te markeren. Dat kan door op het betreffende paginanummer (onderin het controlewindow) te klikken, of door naar de pagina te bladeren en op `m` te drukken. In de lijst met paginanummers verschijnt een sterretje voor de geselecteerde pagina(s). De geselecteerde pagina's kunnen geprint worden door op de button 'print marked' te drukken. Er zijn geen buttons om te bladeren, maar het programma kent dezelfde toetsenbord-commando's als `xdvi`.

dvips Hiermee kan een `dvi`-file worden omgezet in PostScript (zie hoofdstuk 2). PostScript-files kunnen op een groot aantal (laser)printers geprint worden. Deze conversie kan handig zijn als een file opgestuurd moet worden naar een plaats waar $\text{\LaTeX}$ niet is ingeburgerd, en waar men dus geen `dvi`-files kan verwerken.

¹ In de toekomst zal er een $\text{\LaTeX}2_{\epsilon}$ package `pict2e` beschikbaar komen waarmee deze beperkingen opgeheven kunnen worden.

Figuur 2: *xdvi*, een previewer voor *dvi*-files

Figuur 3: *xtex*, controlewindow van een alternatieve *dvi*-previewer

dvisselect Met dit programma kunnen pagina's uit een *dvi*-file worden geselecteerd en in een andere *dvi*-file opgeslagen.

dvidvi Hiermee kunnen pagina's worden geselecteerd, in een andere volgorde gezet, of worden samengevoegd tot grotere pagina's. Dit commando kan bijvoorbeeld worden gebruikt om zonder knippen en plakken een A5-boekje te genereren. Zie de manual.

2 PostScript

2.1 Eigenschappen van PostScript

PostScript is een taal waarmee de opmaak van een pagina beschreven kan worden. PostScript wordt veel gebruikt om printers te besturen, en is daarom ook een geliefd formaat

voor tekenprogramma's. Behalve afbeeldingen kan in een PostScript-plaatje ook tekst worden opgenomen.

PostScript is veel flexibeler dan $\text{\LaTeX}$ voor het maken van plaatjes. Zo zijn er bijvoorbeeld de volgende dingen mogelijk:

- lijnen in alle richtingen
- gebogen lijnen
- geroteerde tekst
- gearceerde oppervlaktes
- *bitmaps* (1-op-1-afbeelding van een grafisch scherm)

PostScript heeft echter minder kennis van tekstopmaak dan $\text{\LaTeX}$. Het is bijvoorbeeld niet mogelijk om automatisch woorden over regels te verdelen, en regels over pagina's. Voor lange stukken tekst is $\text{\LaTeX}$ dus geschikter, voor ingewikkelde figuren is PostScript geschikter.

Een PostScript-file is een gewone tekstfile, en kan dus worden aangemaakt en bekeken met de tekstverwerker. Hoewel dit in principe mogelijk is, is het meer gebruikelijk om PostScript-files te laten *genereren* door andere programma's.

PostScript is in feite een programmeertaal, waarbij het executeren van een programma tot gevolg heeft dat de layout van een pagina wordt bepaald. Het is niet nodig om te weten hoe deze taal is opgebouwd om PostScript-verwerkende programma's te kunnen gebruiken. Kennis van de taal is alleen nodig als je met de hand (of liever gezegd: met de editor) PostScript-programma's wilt schrijven. Ook is deze kennis natuurlijk nodig als je zelf programma's wilt schrijven die PostScript genereren. Een inleiding in de taal volgt in paragraaf 2.4.

2.2 Inclusie in L^AT_EX

PostScript-plaatjes kunnen in een L^AT_EX-document worden opgenomen. Het nadeel daarvan is dat de resulterende dvi-file niet echt device-independent meer is: hij kan alleen nog maar worden gebruikt op devices die ook PostScript kennen. Dit hoeft geen groot bezwaar te zijn, omdat dvi-files vaak worden afgedrukt op een PostScript-laserprinter. De dvi-file wordt daartoe met het programma `dvips` omgezet in PostScript, en de toe te voegen PostScript-illustratie kan daarbij naadloos worden ingelast. De zogenaamde eps (zie beneden) plaatjes kunnen met `xdvi` gepreviewd worden, voor andere pscript plaatjes kan dit wel eens een probleem zijn.

Een probleem is dat ten tijde van de conversie T_EX → dvi bekend moet zijn hoeveel ruimte er opengelaten moet worden. Je moet in het algemeen een PostScript-tekst geheel interpreteren om te weten hoe groot een tekening is. Zo veel kennis van PostScript heeft L^AT_EX niet, dus moet hier iets anders op gevonden worden.

Net als in veel andere talen kan in een PostScript-programma commentaar worden opgenomen. Een regel commentaar begint met een procent-teken en loopt tot het einde van de regel. Een veelgebruikte conventie is om een speciale commentaar-regel in een PostScript-tekst op te nemen:

```
%%BoundingBox: 75 435 523 743
```

Hiermee wordt gespecificeerd wat de 'begrenzende rechtehoek' van de tekening is. De eerste twee getallen zijn de coördinaten van de linker-onderhoek de andere twee getallen de coördinaten van de rechter-bovenhoek (in de eenheid *point*, dit is ongeveer $\frac{1}{72}$ mm). Veel programma's die PostScript genereren nemen daarin een bounding-box commentaarregel in op. Zelf kan je natuurlijk ook zo'n regel toevoegen aan een PostScript-tekst.

PostScript-plaatjes waarin een bounding box wordt gespecificeerd heten *encapsulated PostScript*, afgekort *eps*. Aan een L^AT_EX-tekst kun je encapsulated-PostScript plaatjes toevoegen. Om de afmeting te bepalen, hoeft L^AT_EX alleen de regel waarin `%%BoundingBox` staat op te zoeken.

Het toevoegen van een PostScript-plaatje aan een L^AT_EX-tekst gebeurt als volgt. In het L^AT_EX-document moet je

het package `epsf` ('encapsulated PostScript figure') `epsf` gebruiken, dus bijvoorbeeld

```
\usepackage{epsf}
```

Het plaatje kan dan in een L^AT_EX-box geplaatst worden met de macro-aanroep `\epsfbox{filenaam}`. dit kan (voor hele kleine plaatjes) midden in de regel gebeuren, maar meestal zal deze aanroep in een `center` of `quote` environment staan. In dat geval moet er ook nog `\leavevmode` voor staan, om T_EXnische redenen. Dus:

```
\begin{quote}
\leavevmode\epsfbox{plaatje.ps}
\end{quote}
```

Als in de PostScript-file onverhoopt geen Bounding box staat gedefinieerd, kun je die als optionele parameter meegeven aan `\epsfbox`, bijvoorbeeld

```
\epsfbox[0 0 480 220]{file.ps}
```

Het plaatje krijgt z'n 'natuurlijke grootte'. Je kunt de grootte beïnvloeden door de macro `\epsfsize` te herdefiniëren. Deze macro heeft twee parameters: de natuurlijke *x*-afmeting en de natuurlijke *y*-afmeting. Hij moet opleveren wat de gewenste *x*-afmeting in het eindresultaat is. De *y*-afmeting wordt vanzelf meegehaald. Bijvoorbeeld om een plaatje te halveren:

```
\renewcommand{\epsfsize}[2]{0.5#1}
```

Of om een plaatje kleiner te maken als het te breed is:

```
\renewcommand{\epsfsize}[2]{%
\ifnum#1>\hsize\hsize\else#1\fi}
```

In L^AT_EX_{2_ε} kan je het standaard package `graphics` nemen en dan `\includegraphics{filenaam}` gebruiken. Als optionele argumenten kunnen opgegeven worden $[x_1, y_1]$ en $[x_2, y_2]$ voor resp. de coördinaten van de linkeronderhoek en de rechterbovenhoek (of alleen de rechterbovenhoek als de linkeronderhoek $[0, 0]$ is).

2.3 PostScript-verwerkende programma's

De volgende programma's hebben PostScript als invoer en/of als uitvoer:

ghostview dit is een programma waarmee PostScript-programma's op het scherm kunnen worden bekeken. Als het een document met meerdere pagina's betreft, kun je daardoorheen bladeren door in het window waar je het programma aanroept op return te drukken. Dit programma is ideaal om PostScript-programma's te debuggen zonder al te veel papier te gebruiken. Het programma kan ook gebruikt worden om te controleren of PostScript-plaatjes op de goede plaats in L^AT_EX-files terecht zijn gekomen als de previewer niet in staat is dit te laten zien. Daartoe moet je de dvi-file eerst met `dvips` converteren naar een ps-file, die je vervolgens met `ghostview` kunt bekijken.

a2ps dit programma maakt van een gewone tekstfile een PostScript-file, waarbij de tekst in twee kolommen is ingedeeld, de pagina's van een header en een nummering worden voorzien, enzovoort. Je hebt dit programma meestal niet nodig omdat het standaard

door `laser` wordt gebruikt, maar het kan expliciet worden aangeroepen om extra opties mee te geven (bijvoorbeeld om de header-regel weg te laten, de regels te nummeren, of om hele lange regels weer te geven).

dvips dit programma converteert een dvi-file naar PostScript. Het wordt automatisch gebruikt bij het laseren van een dvi-file.

pstops met dit programma kan een PostScript-programma worden geconverteerd in een ander PostScript-programma. Er kunnen bijvoorbeeld pagina's mee worden geselecteerd of worden samengevoegd. Een veel gebruikte optie is om twee PostScript-pagina's naast elkaar op één vel te zetten. De wat kryptische commandoregel hiervoor is

```
pstops '2:0L@.7(21cm,0)+1L@.7
(21cm,14.85cm)' input.ps output.ps
```

Om de output van `dvips` te verwerken moeten de 0 en de 14.85 worden omgewisseld.

idraw dit is een programma om interactief PostScript-tekeningen te maken. Het programma kan zijn eigen uitvoer opnieuw inlezen, maar kan niet gebruikt worden om willekeurige PostScript-plaatjes aan te passen (zie paragraaf 3.1).

xgrabsc met dit programma kan een 'snapshot' van (een deel van) het scherm gemaakt worden, o.a. in PostScript-formaat (zie paragraaf 4.3).

2.4 PostScript als taal

Een PostScript-programma is opgebouwd uit operatoren die worden toegepast op parameters. Er is een groot aantal operatoren standaard aanwezig, en het is ook mogelijk om zelf nieuwe operatoren te definiëren. Omdat ook keuze en herhaling/recursie mogelijk zijn, is PostScript een echte programmeertaal.

Het voeden van parameters aan operatoren gebeurt via een stack. Bij het executeren van een PostScript-programma wordt elk ding dat geen operator is op de stack gezet. Een operator plukt de parameters die hij nodig heeft van de stack. Daardoor moeten alle expressies in *postfix*-notatie

worden geschreven: eerst de parameters (die op de stack worden gezet), en dan de operator (die ze er weer af haalt).

Naast de stack wordt een belangrijke rol gespeeld door de *current page*, waarop de tekening wordt opgebouwd, het *current path*, bestaande uit een aantal lijnstukken (die niet noodzakelijkerwijs aan elkaar vast hoeven te zitten), en het *current point*. Het gebruik al deze zaken wordt gedemonstreerd in het volgende eenvoudige, doch complete PostScript-programma:

```
100 200 moveto
150 230 lineto
150 250 lineto
stroke
showpage
```

De operator `moveto` pakt twee parameters van de stack, en zorgt ervoor dat het *current point* hier komt te staan. De operator `lineto` voegt een lijnstuk van het huidige punt naar het nieuwe gespecificeerde punt toe aan het *path*. Bovendien wordt dit nieuwe punt het huidige punt. De operator `stroke` zorgt ervoor dat het *path* als lijn-tekening op de huidige pagina wordt gezet. De operator `showpage` tenslotte laat de huidige pagina zien (op papier of scherm), en begint met een schone lei.

Behalve de genoemde operatoren die een grafische actie uitvoeren, zijn er ook operatoren voor het meer conventionele rekenwerk. Ook deze operatoren worden in postfix-notatie opgeschreven. De expressie $1 + 2 * 3 + 4$ ziet er daarom als volgt uit:

```
1 2 3 mul add 4 add
```

Het leren van PostScript bestaat voor een deel uit het handig worden in het gebruik van deze stack-gebaseerde notatie. Verder is het natuurlijk belangrijk om te weten welke operatoren er beschikbaar zijn.

Hieronder volgt een overzicht van een aantal operatoren. De lijst is niet compleet, maar geeft wel een idee van wat er zoal mogelijk is. In de tabellen wordt voor de operator aangegeven wat de parameters zijn, en erachter wat de operator op de stack achterlaat (of – als de parameter 'verbruikt' wordt).

- Operatoren om de stack te manipuleren

x	<code>pop</code>	–	verwijder bovenste element
$x y$	<code>exch</code>	$y x$	verwissel bovenste twee elementen
x	<code>dup</code>	$x x$	verdubbel bovenste element
$x_1 \dots x_n n$	<code>copy</code>	$x_1 \dots x_n x_1 \dots x_n$	kopieer elementen

- Rekenkundige operatoren

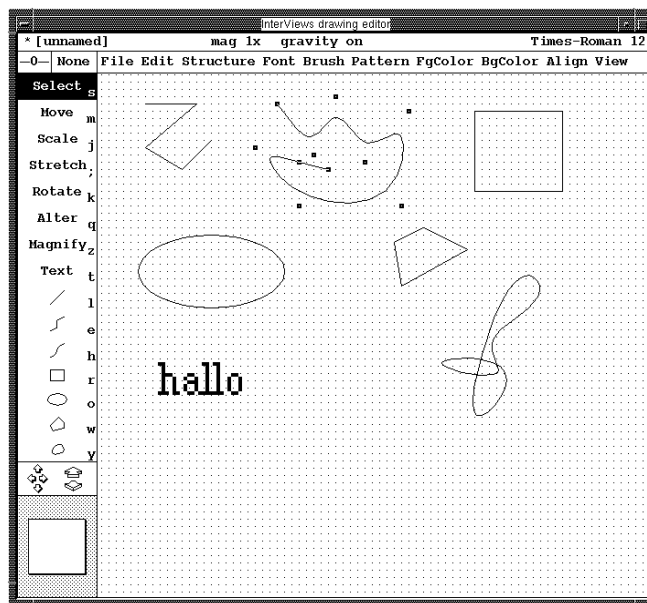
$x y$	<code>add</code>	z	optellen	$x y$	<code>mod</code>	z	rest bij deling
$x y$	<code>sub</code>	z	af trekken	x	<code>abs</code>	z	absolute waarde
$x y$	<code>mul</code>	z	vermenigvuldigen	x	<code>neg</code>	z	omgekeerde
$x y$	<code>div</code>	z	delen	x	<code>sqrt</code>	z	wortel
$x y$	<code>idiv</code>	z	integer delen	x	<code>sin</code>	z	sinus (x in graden)
					...		

- Operatoren om een pad op te bouwen

– newpath	– begin een nieuw pad
– currentpoint $x y$	zet coördinaten huidige punt op stack
$x y$ moveto	– verplaats ‘huidige punt’
$dx dy$ rmoveto	– verplaats ‘huidige punt’ relatief
$x y$ lineto	– trek lijn
$dx dy$ rlineto	– trek lijn relatief
– closepath	– maak pad gesloten
$x y r a b$ arc	– cirkelboog naar (x, y) , straal r tussen hoek a en b
$x_1 y_1 x_2 y_2 x_3 y_3$ curveto	– Bézier curve naar p_3 met p_1 en p_2 als controlepunt

- Operatoren om een pad te gebruiken

– stroke	– trek lijnen langs het pad
– fill	– kleur het pad in
x setlinewidth	– verander de dikte van de lijnen
x setgray	– verander de grijstint van lijnen en vlakken

Figuur 4: *idraw*, een interactief tekenprogramma

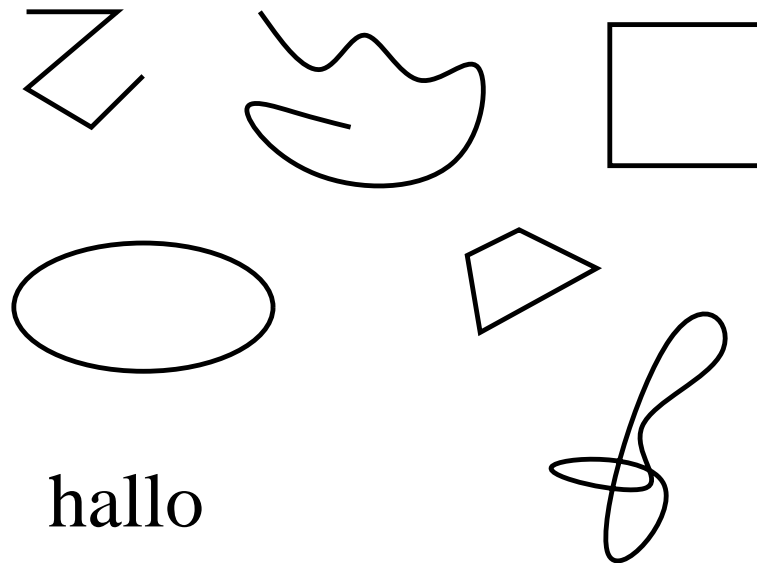
3 Tekenprogramma's

3.1 idraw: Een tekenprogramma

De makkelijkste manier om een plaatje te maken is om hiervoor een interactief tekenprogramma te gebruiken. Een van de mogelijkheden is het programma *idraw*. Na een tijdje gebruik kan het scherm er uitzien als in figuur 4. Het grootste deel van het window wordt gebruikt om het plaatje weer te geven. Erboven staat een menubalk, links een 'itembox'. Linksonder staat een situatie-diagram, dat aangeeft welk deel van het plaatje 'in beeld' is. Door het witte vlak hierop te schuiven, wordt een ander deel van het plaatje zichtbaar. Met de vier pijltjes boven het situatiediagram kan ook worden geschoven. De twee grote pijltjes worden gebruikt om in- en uit te zoomen op een detail van de tekening.

Door op een item in de itembox te klikken (of door een letter op het toetsenbord te tikken) kunnen verschillende soorten objecten getekend worden: rechte lijn, stuksgewijs rechte lijnen, curve, rechthoek, ovaal, gesloten polygon, gesloten curve, of tekst. Bij de figuren die uit meerdere delen bestaan (zoals curves) wordt het laatste punt gespecificeerd door op de rechter muisknop te klikken.

Aan het laatst getekende object zitten zwarte vierkantjes. Een object kan verschoven worden door 'move' te selecteren, en hem met de muis bij zo'n vierkantje op te pakken. Met 'scale' kan een figuur groter of kleiner gemaakt worden, met 'stretch' worden uitgerekt in één richting. 'Rotate' draait een figuur, en met 'alter' kunnen (bijvoorbeeld in een curve) nog hoekpunten worden verplaatst. Transformaties kunnen op meerdere objecten tegelijk werken (bijvoorbeeld om ze allemaal evenveel te vergroten) door ze

Figuur 5: uitvoer van *idraw* op de printer

aan te klikken terwijl de shift-toets is ingedrukt. Nog handiger is het om meerdere geselecteerde objecten te groeperen met het commando ‘group’ in het ‘structure’ menu, en ze daarna als één geheel te behandelen. Daarna kunnen ze desgewenst weer worden losgemaakt met ‘ungroup’.

De tekening is een vector-tekening, dat wil zeggen dat alle objecten opgeslagen worden in de vorm van hoekpunten en dergelijke. Objecten die elkaar overlappen kunnen daarom ook weer worden gescheiden. De afbeelding op het scherm is een ruwe benadering van het uiteindelijke resultaat: dit kan veel mooier zijn (vooral wat betreft teksten en curves). Het resultaat, zoals dat op de printer wordt afgedrukt, is te zien in figuur 5.

Het stippenpatroon op de achtergrond wordt niet afgedrukt. Het is bedoeld als hulpmiddel bij het tekenen. Met het ‘align’-menu kan worden ingesteld dat alle hoekpunten moeten samenvallen met een rasterpunt (‘align to grid’). Daarmee kun je nette tekeningen maken. Met de andere menu’s kunnen dingen worden ingesteld als lijndikte, invulkleur van gesloten objecten, lettertype van teksten, en pijlkoppen aan lijnuiteinden

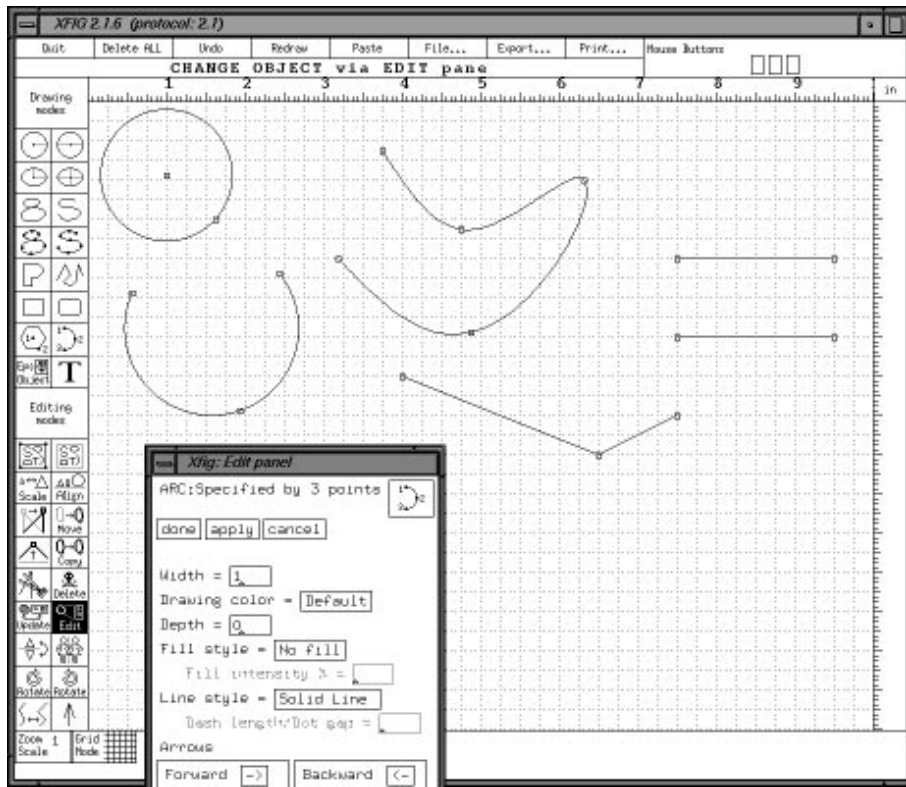
3.2 xfig: nog een tekenprogramma

Een ander tekenprogramma is *xfig*. Zoals blijkt uit de ikoontjes in figuur 6 heeft dit programma ongeveer dezelfde mogelijkheden als *idraw*.

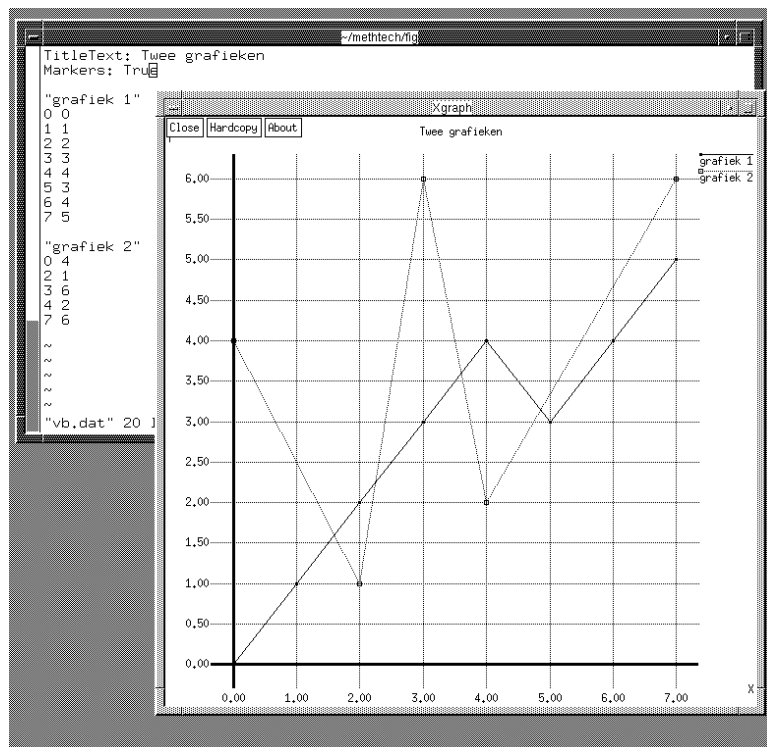
Een extra eigenschap van *xfig* is dat het programma een $\text{\LaTeX}$ picture environment kan genereren. Er mogen dan natuurlijk geen dingen gebruikt worden die in zo’n environment onmogelijk zijn, zoals gebogen lijnen. Er zijn aparte ikoontjes beschikbaar om je te helpen om alleen maar lijnen te tekenen met door $\text{\LaTeX}$ toegestane richtingscoëfficiënt. Bovendien heeft *xfig* de mogelijkheid om de tekst in een plaatje in een $\text{\LaTeX}$ lettertype af te drukken i.p.v. een PostScript lettertype. Dit geeft een betere uniformiteit in je document en ook de mogelijkheid om formules e.d. in de tekst op te nemen.

De plaatjes worden door het programma opgeslagen in een privé-formaat. Deze files kunnen worden geconverteerd naar PostScript en, binnen de genoemde beperkingen, naar $\text{\LaTeX}$ met de `export` optie.

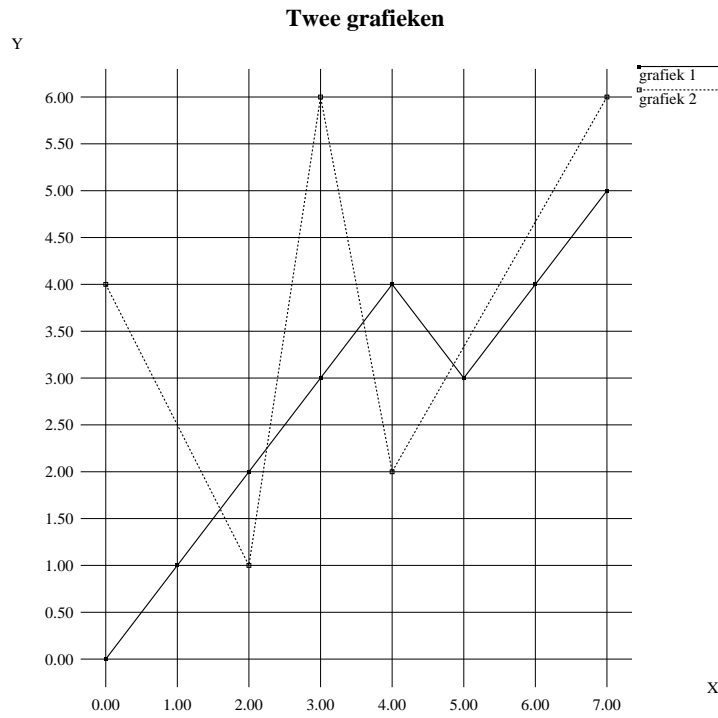
xfig kan ook eps plaatjes opnemen maar deze niet meer wijzigen. Wel kunnen elementen aan een tekening toegevoegd worden, waardoor eps plaatjes uit een andere bron geannoteerd kunnen worden.

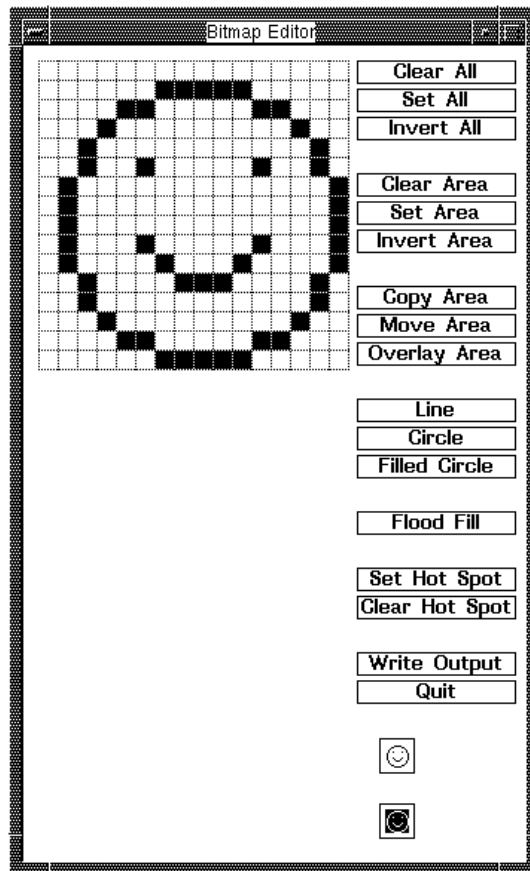
Figuur 6: *xfig*, een tweede interactief tekenprogramma

Figuur 7: *xgraph*, grafieken maken van meetgegevens

Figuur 8: PostScript-uitvoer van *xgraph*

Figuur 9: bitmap, ontwerpen van kleine bitmaps

3.3 Ipe: Integrated Picture Environment

Ipe is een recent tekenprogramma dat de opmerkelijke eigenschap heeft dat het interne formaat waarin tekeningen opgeslagen worden zowel een geldige PostScript file als een geldig stuk L^AT_EX is. De ipe-files kunnen zonder meer in een L^AT_EX document worden opgenomen. Ipe splitst het tekstgedeelte van het plaatje van het grafische deel. Voor de tekst worden gewone L^AT_EX-commando's gebruikt, voor het grafische deel PostScript. Verder heeft ipe de mogelijkheid om bestaande PostScript files in te lezen en te bewerken.

3.4 xgraph: Grafieken maken

Voor het maken van grafieken, bijvoorbeeld voor de weergave van meetresultaten, zijn de interactieve tekenprogramma's niet altijd even handig. Hiervoor is een apart programma beschikbaar: `xgraph`. Invoer van dit programma is een tekstfile waarin de coördinaten van de te plotten punten staan, en enkele andere parameters. Schaalverdeling en bijschriften bij de assen worden automatisch verzorgd (zie figuur 7). Met de muis kun je nog inzoomen op een interessant detail.

Door op de knop 'hardcopy' te drukken kan een plaatje worden bewaard. Het uitvoer-formaat kan geschikt worden gemaakt voor `idraw`, bijvoorbeeld om daarmee nog wat details te veranderen. Ook kan direct PostScript worden gegenereerd. Om 'encapsulated' PostScript te krijgen, bijvoorbeeld om het plaatje op te nemen in een L^AT_EX-tekst, moet de optie 'include in document' gekozen worden (zie figuur 8).

3.5 Gnuplot

Gnuplot is ook een pakket om grafieken te maken. Als invoer van gnuplot wordt een file van coördinaten gebruikt, maar gnuplot kan ook de grafiek van een formule tekenen. Gnuplot is verkrijgbaar voor vele systemen en kan ook uitvoer genereren in verschillende formaten, o.a. L^AT_EX picture formaat en PostScript.

4 Bitmaps

4.1 Bitmap-formaten

De tot nu toe besproken tekenprogramma's zijn bedoeld om vector-tekeningen te maken. Het voordeel van dit soort tekeningen is dat ze later eenvoudig kunnen worden aangepast, en dat ze onafhankelijk zijn van de resolutie van het gebruikte apparaat. Zo blijken tekeningen op de printer vaak mooier te zijn dan ze op het scherm leken.

Als je een afbeelding wilt maken van het beeldscherm, is de meer aangewezen weg een *bitmap*. Elk puntje op het scherm verschijnt dan als één puntje in de afbeelding. In zo'n bitmap kunnen geen losse objecten meer worden onderscheiden: dingendie over elkaar heen getekend worden, zijn nooit meer te scheiden.

Er is een groot aantal formaten in gebruik om een bitmap te beschrijven. Sommige zijn alleen voor zwart-wit plaatjes, andere kunnen ook voor kleurenplaatjes gebruikt worden. Sommige slaan elke acht pixels op in één byte, andere

passen slimme compressietechnieken toe om grote egale vlakken efficiënter op te slaan.

Het standaardformaat voor X-windows is het *xbm*-formaat ('X-bitmap'). Voordeel hiervan is dat het met een editor te bekijken is, nadeel is dat het erg veel geheugen kost: bijna 1 byte per pixel. Voor kleine plaatjes is dat echter niet zo erg.

Een compacter formaat om bitmaps op te slaan is *gif* ('graphics interchange format'). Op pc's is worden de formaten *pcx*, *bmp* en *img* veel gebruikt. Dit zijn alledrie gecomprimeerde formaten.

4.2 Bitmaps maken en gebruiken

Met het programma `bitmap` kunnen kleine bitmaps in *xbm*-formaat worden gemaakt en veranderd. Het gebruik van het programma wijst zichzelf; een impressie is te zien in figuur 9.

Als je probeert een grote bitmap met dit programma te editten, worden de vierkantjes zo klein dat je ze niet goed meer kunt aanklikken. Het programma is dan ook in eerste instantie bedoeld voor het ontwerpen van cursors en kleine patroontjes.

Een programma dat gebruik kan maken van zo'n bitmap is `xsetroot`. Hiermee wordt de achtergrond van het X-scherm veranderd. Dit wordt gedemonstreerd in figuur 10.

De neutrale toestand krijg je weer terug met

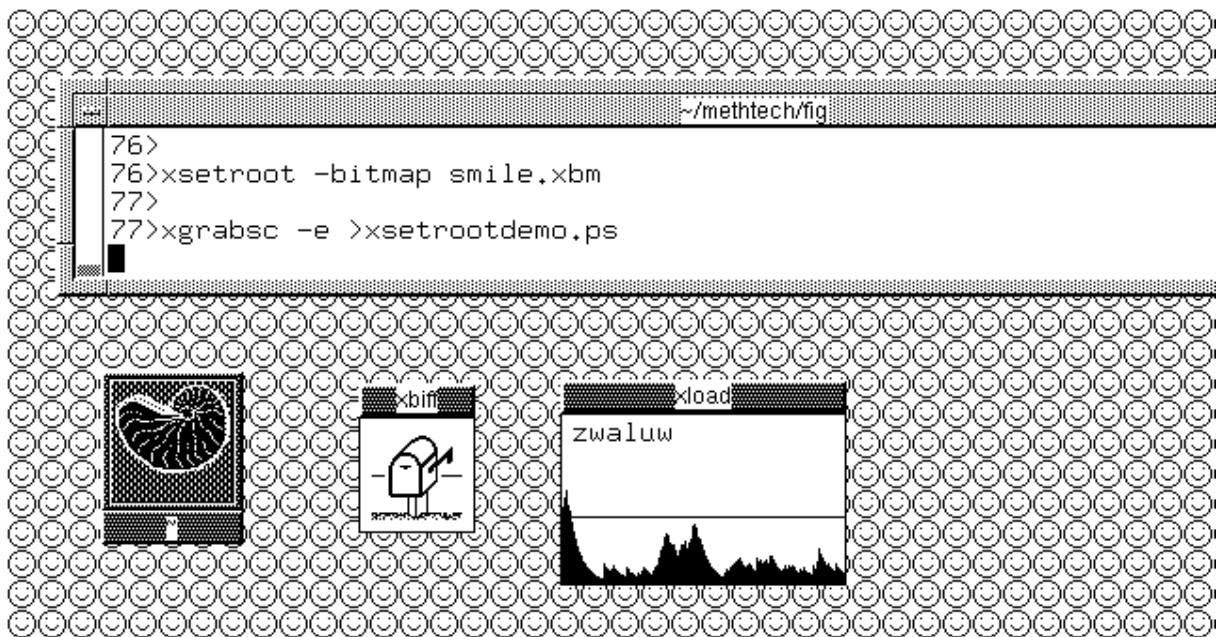
```
xsetroot -grey
```

Er is een conversieprogramma om van een *xbm*-file een tekstfile te maken waarin elk pixel met een sterretje of een spatie wordt weergegeven. Dit programma heet `bmt oa`. De omgekeerde transformatie wordt uitgevoerd door `at o b m`.

Bitmaps in alle genoemde formaten kunnen worden bekeken met de programma's `xloadimage` of `xv`. Het programma probeert (meestal met succes) zelf te raden wat het type is van de bitmap. Zwartwit plaatjes worden direct afgebeeld; kleurenplaatjes worden zonnodig naar zwartwit geconverteerd. Daarbij zijn er twee mogelijkheden: 'dithering', waarbij het plaatje even groot blijft, en 'halftoning', waarbij het plaatje 4×4 keer zo groot wordt. Beide worden getoond in figuur 11.

4.3 Scherm-snapshots

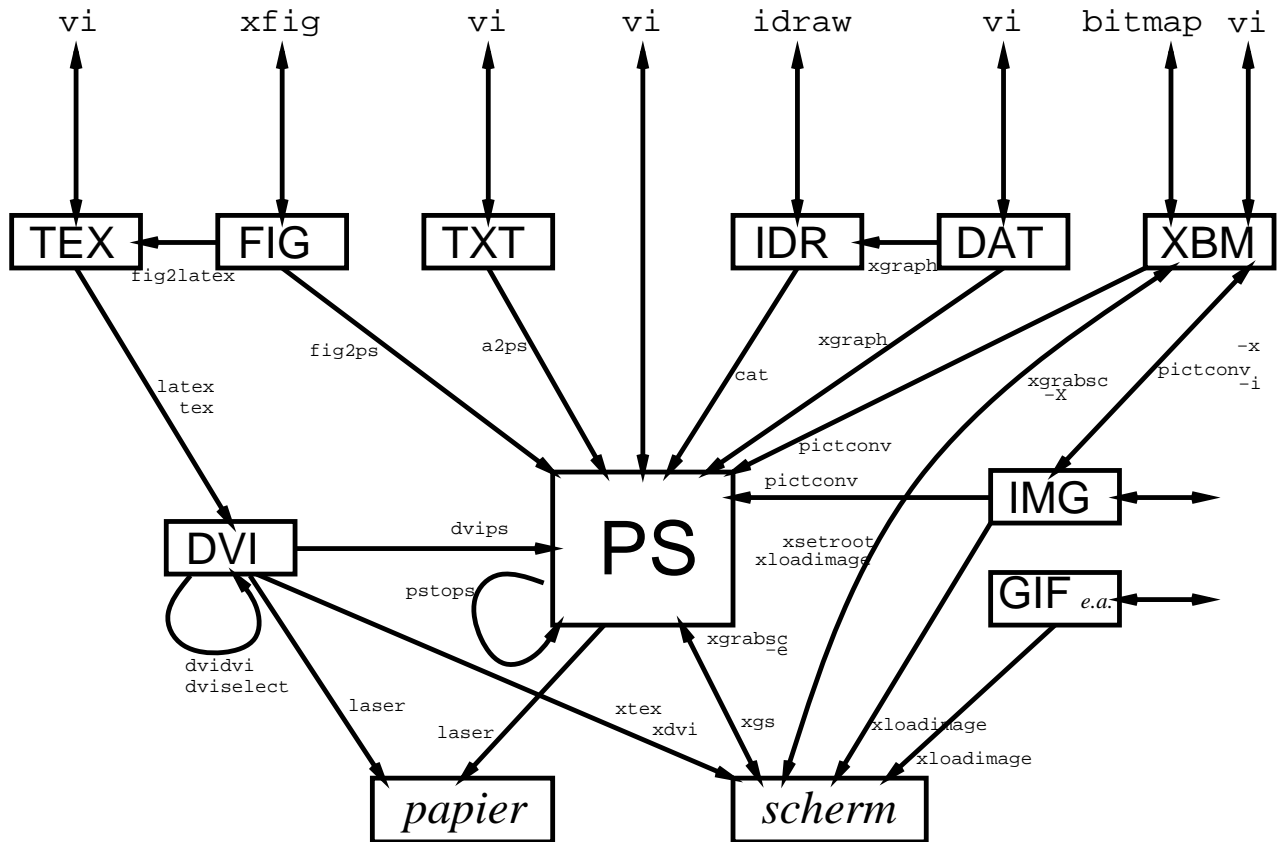
Vaak wil je in een handleiding van een programma een 'snapshot' van het scherm neerzetten. Met het programma `xgrabsc` kun je daartoe een bitmap maken van een deel van het scherm. Bijna alle afbeeldingen in deze tekst zijn met `xgrabsc` gemaakt. Dit commando kun je in een ander window geven. Met de muis kun je daarna een deel van het scherm uitknippen. Het programma kent opties voor de vorm van de output: `-eps` voor encapsulated PostScript, `-bm` voor *xbm*-formaat. Dat laatste wordt al snel erg groot.

Figuur 10: *xsetroot*, instellen van de window-achtergrond

Figuur 11: *xloadimage*, met twee manieren om kleurenplaatjes ZW weer te geven

Figuur 12: Overzicht van conversieprogramma's

Normaliter wordt het gewenste deel van het scherm aangegeven door met de muis een rechthoek te trekken. Het is ook mogelijk om een compleet window te tonen. Hiervoor is de optie `-click`. Vaak wil je voordat het snapshot genomen wordt nog iets prepareren aan het window, bijvoorbeeld het window activeren. Je kunt dan de `-s` optie geven:

```
xgrabsc -eps -click -s 5> scherm.ps
```

Voor afbeeldingen van kleurschermen zijn er ook opties om de kleuren naar zwartwit te converteren.

In combinatie met `xloadimage` kan `xgrabsc` gebruikt worden om files uit allerlei grafische formaten om te zetten naar PostScript, om ze te kunnen opnemen in een $\text{\LaTeX}$ -tekst.

Een ander programma voor snapshots is `xwpick`. Dit kan verschillende uitvoerformaten leveren en geeft i.h.a. kleinere files als output.

5 Samenvatting

In figuur 12 wordt van (bijna) alle besproken conversieprogramma's aangegeven tussen welke filetypen ze werken.

PPCH_{TEX}: Chemische Structuurformules in T_EX

J. Hagen & A.F. Otten

PRAGMA, Onderwijskundig Bureau voor Advies- en Ontwikkelwerk,
Postbus 125, 8000 AC Zwolle

Abstract

In dit artikel wordt een macropakket beschreven waarmee chemische (structuur)formules kunnen worden gezet. Dit pakket is te gebruiken bovenop Plain-T_EX, L^AT_EX en andere pakketten. Het pakket is in eerste instantie ontwikkeld bovenop CON_TE_XT

This article is about a package for typesetting chemical formulas. The package has a multi-lingual interface. This means that all all commands and keywords can be toggled to english. Some day, this article and the manual will be translated in english too.

1 Inleiding

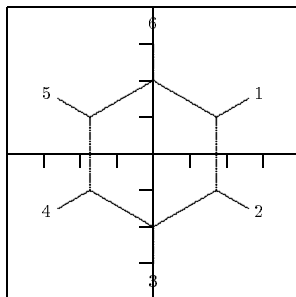
PPCH_{TEX} is een samenhangende serie macro's waarmee chemische formules kunnen worden gezet. De macro's vallen terug op P_CT_EX, een in een door M.J. Wichura in public domain gebracht macropakket, waarmee grafieken en andere lijnafbeeldingen kunnen worden getekend.

De macro's zijn te gebruiken binnen verschillende T_EX-omgevingen en vallen verder alleen terug op plain T_EX van D.E. Knuth. Wel wordt gebruik gemaakt van enkele algemene macro's uit de CON_TE_XT-bibliotheek. Daarnaast zijn de macro's zodanig opgezet dat uitbreiden (relatief) eenvoudig is. De interactie sluit aan op de binnen CON_TE_XT gebruikte interactie.

De macro's zijn in eerste instantie bedoeld om chemische structuurformules, zoals zesringen, te zetten. Bovendien kunnen reactiemechanismen worden weergegeven. De chemische structuren kunnen in verschillende formaten worden gezet, waarbij vergelijkbare formules optisch op elkaar aansluiten. Veel voorkomende structuren kunnen worden voorgedefinieerd en opgeroepen.

2 Structuren

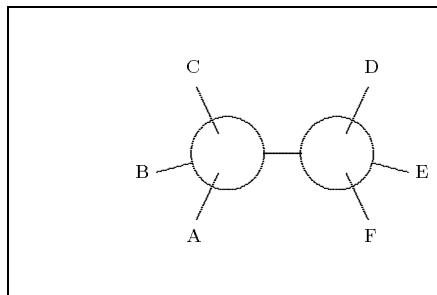
Het aantal commando's dat wordt gebruikt om chemische structuurformules te zetten is beperkt tot 4. In het volgende voorbeeld zijn al deze commando's gebruikt:

Voorbeeld 1

```
\stelchemiein[assenstelsel=aan,kader=aan]
\startchemie
  \chemie[SIX,B,R,RZ][1,2,3,4,5,6]
\stopchemie
```

Met `\stelchemiein` kunnen verschillende kenmerken van het zetje worden ingesteld. Als een en ander op deze manier wordt ingesteld, dan gelden de instellingen voor alle volgende formules.

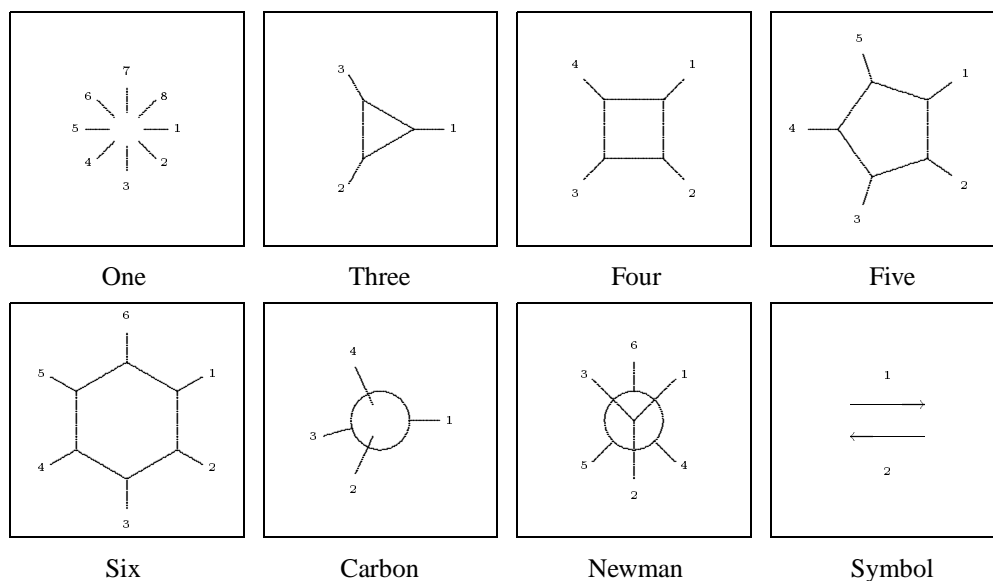
Voorbeeld 2

```
\startchemie[kader=aan,breedte=6000]
  \chemie[CARBON,CB1][A,B,C,D,E,F]
\stopchemie
```

Zoals uit beide voorbeelden blijkt, is `\chemie` het centrale commando. Dit commando, dat meerdere malen binnen een `\start`-`\stop`-paar kan worden opgegeven, krijgt een of twee argumenten mee. Deze worden tussen `[ ]` opgegeven. Het eerste argument heeft betrekking op de te tekenen bindingen, het tweede bevat de weer te geven atomen of moleculen. Tekst wordt in de wiskundige mode gezet, dat wil zeggen dat alles wat normaal gesproken tussen `$ $` is toegestaan, mag worden opgegeven.

We werken hier het eerste voorbeeld uit. Allereerst is het trefwoord `SIX` meegegeven. Hiermee geven we aan dat we een zesring tekenen. Analoog kennen we `ONE`, `THREE`, `FOUR` en `FIVE`, `NEWMAN` en `CARBON`.

⁰Hoe bij PRAGMA T_EX wordt gebruikt is beschreven in MAPS #12, pp. 100-102 (mei 1994).

Figuur 1: Een overzicht van de verschillende structuren.

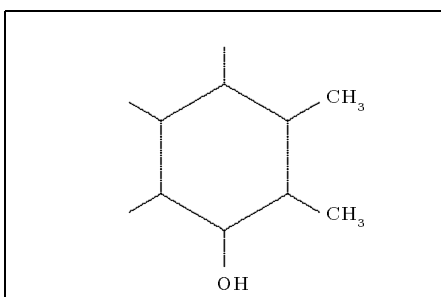
Binnen deze structuren worden de chemische bindingen tussen de C-atomen op een vergelijkbare wijze aangegeven. Zo gebruiken we in het voorbeeld B en R. Bindingen zijn genummerd en kunnen op verschillende manieren worden opgegeven:

```
\chemie[SIX,B1,B2,B3,B4,B5,B6]
\chemie[SIX,B135]
\chemie[SIX,B1..5]
```

Deze commando's tekenen delen van een zesring. Met R hebben we de mogelijkheid om substituenten aan de zesring te plaatsen. Het commando R tekent vanuit een hoekpunt van de zesring de aanzet tot een binding met een substituent ($\angle 120^\circ$). Het betreffende hoekpunt wordt aangegeven met een getal.

```
\chemie[SIX,B1..6,R1..6]
```

De bovenstaande aanroep plaatst alleen de binding naar de substituenten. De substituent zelf wordt met RZ aangegeven. Ook hier worden getallen gebruikt om de positie te markeren. De substituenten worden in het tweede, optionele argument als tekst meegegeven.

Voorbeeld 3

```
\startchemie[kader=aan,breedte=6000]
\chemie[SIX,B1..6,R1..6,RZ1..3][CH_3,CH_3,OH]
\stopchemie
```

Als het tweede argument wordt weggelaten, worden geen teksten geplaatst en heeft het commando RZ1..3 geen gevolg.

3 Definities

Het is mogelijk een bibliotheek van structuren op te bouwen. Deze structuren kunnen we, al naar gelang de behoefte, later oproepen en voorzien van extra componenten. Ook kunnen ze dienen als bouwstenen voor ingewikkelder structuren. Het voor-definiëren van structuren kan plaatsvinden met behulp van de T_EX-primitieve `\def`.

Als we een structuur, bijvoorbeeld [SIX,B,R,RZ], vaak gebruiken, dan kunnen we deze vooraf definiëren.

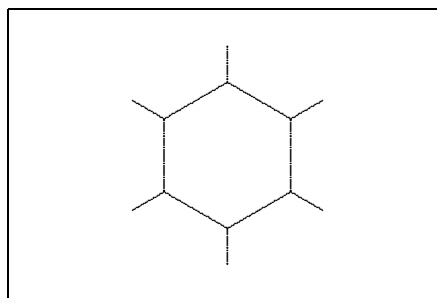
```
\def\zesring{\chemie[SIX,B,R,RZ]}
```

In plaats van `\def` kan ook het onderstaande commando worden gebruikt. In dat geval wordt een melding gegeven als de definitie reeds bestaat.

```
\definieerchemie[zesring]
{\chemie[SIX,B,R,RZ]}
```

Hoewel beide manieren van definiëren zijn toegestaan is de tweede manier robuuster, omdat achter de schermen beschermende maatregelen worden genomen om conflicten met bestaande commando's te voorkomen.

De aanroep `\chemie[zesring]` levert een zesring op zonder substituenten. Er is immers geen tweede argument gegeven.

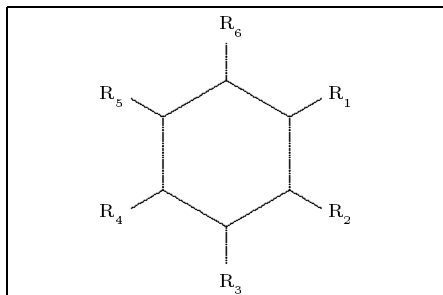

Voorbeeld 4

```
\definieerchemie[zesring]
  {\chemie[SIX,B,R,RZ]}

\startchemie[kader=aan,breedte=6000]
  \chemie[zesring]
\stopchemie
```

Als we zes substituenten willen plaatsen, dan kan dat als volgt:

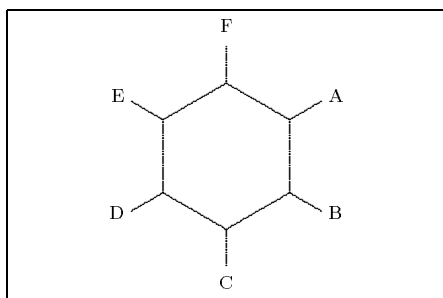

Voorbeeld 5

```
\definieerchemie[zesring]
  {\chemie[SIX,B,R,RZ]}

\startchemie[kader=aan,breedte=6000]
  \chemie[zesring][R_1,R_2,R_3,R_4,R_5,R_6]
\stopchemie
```

De structuur `zesring` kan ook zonder substituenten worden gedefinieerd. In dat geval worden bij de aanroep `\chemie[zesring]` geen substituenten verwacht. Wilen we deze toch plaatsen, dan kan dat bijvoorbeeld als volgt:

Voorbeeld 6

```
\definieerchemie[zesring]
  {\chemie[SIX,B,R]}

\startchemie[kader=aan,breedte=6000]
  \chemie[zesring,RZ][A,B,C,D,E,F]
\stopchemie
```

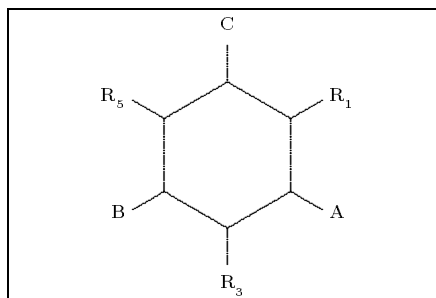
In principe is het aantal mogelijkheden onbegrensd. Men dient zich echter steeds te realiseren dat de atomen en moleculen uit het tweede argument worden opgehaald in de volgorde van het eerste argument.

In een definitie mogen ook atomen en moleculen (teksten) worden geplaatst.

```
\definieerchemie[zesring]
  {\chemie[SIX,B,R,RZ135][R_1,R_3,R_5]}
```

Hier worden dus altijd drie substituenten geplaatst. Als we bij het oproepen meer substituenten willen plaatsen, dan

dienen we expliciet aan te geven dat we doorgaan met de zesring (SIX).

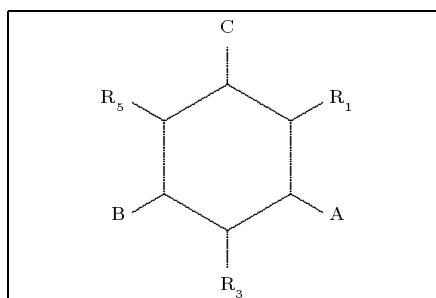
Voorbeeld 7

```
\definieerchemie[zesring]
  {\chemie[SIX,B,R,RZ135][R_1,R_3,R_5]}

\startchemie[kader=aan,breedte=6000]
  \chemie[zesring,SIX,RZ246][A,B,C]
\stopchemie
```

In definities werkt `\chemie[]` dus globaal en `\chemie[][]` lokaal. De idee hierachter is dat in het eerste geval een reeks commando's wordt tussengevoegd en in het tweede geval een complete, zelfstandige structuur.

In een definitie kan dus meerdere malen `\chemie` voorkomen. Het vorige voorbeeld had daarom ook kunnen worden opgeroepen met:

Voorbeeld 8

```
\definieerchemie[zesring]
  {\chemie[SIX,B,R,RZ135][R_1,R_3,R_5]
  \chemie[SIX,RZ246]}

\startchemie[kader=aan,breedte=6000]
  \chemie[zesring][A,B,C]
\stopchemie
```

Als T_EX met de melding komt dat er sprake is van een onbekend commando, dan is men waarschijnlijk vergeten SIX, FIVE of een vergelijkbaar structuur-commando mee te geven.

4 Bindingen

Hieronder is een overzicht opgenomen van de bindingen die men kan aantreffen bij de verschillende structuren. Uit de overzichten verderop in deze handleiding zal blijken waar de commando's voor staan.

In de linker kolom staan steeds de volledige bindingen weergegeven, in de rechter kolom de ingekorte bindingen. Deze laatste maken het mogelijk atomen en moleculen in

de binding op te nemen. Bindingen kunnen aan beiden kanten, links (-) of rechts (+) worden ingekort.

B	Bond	SB	Single Bond
		-SB	Left Single Bond
		+SB	Right Single Bond

Tabel 1: Enkelvoudige bindingen.

Een binding kan worden gevolgd door een of meer getallen of een range, bijvoorbeeld: B1, B135 en B1..5. Als alle bindingen nodig zijn, kan worden volstaan met B.

Binnen een ring kan een extra binding worden aangegeven en tussen atomen en moleculen dubbele of drievoudige bindingen.

EB	Extra Bond	DB	Double Bond
		TB	Triple Bond

Tabel 2: Meervoudige bindingen.

Een binding kan worden kortgesloten. Dit komt voor bij bijvoorbeeld zesringen. In dat geval wordt het atoom dat moet worden overgeslagen opgegeven. Daarnaast kan binnen een zesring een cirkel worden getekend.

S	Shortcut	C	Circle

Tabel 3: Bijzondere bindingen.

Aan de hoekpunten kunnen substituenten worden verbonden. Het begrip substituent mag hier overigens ruim worden opgevat. Afhankelijk van de aanwezigheid van atomen en moleculen, kunnen de bindingen kort of lang zijn.

R	Radical	SR	Single Radical
-R	Left Radical	-SR	Single Left Radical
+R	Right Radical	+SR	Single Right Radical

Tabel 4: Bindingen naar substituenten.

Natuurlijk kunnen substituenten ook door dubbele bindingen aan de structuur worden verbonden.

ER	Extra Radical	DR	Double Radical

Tabel 5: Dubbele bindingen naar substituenten.

Aan bindingen kunnen teksten worden gekoppeld. Deze teksten worden in de opgegeven volgorde uit de tweede set achter `\chemie` gehaald.

Z	Atom	RZ	Radical Atom
		-RZ	Left Radical Atom
		+RZ	Right Radical Atom

Tabel 6: Atomen en moleculen (radikalen).

De atomen/moleculen worden met de klok mee genummerd. Ook hier mogen combinaties worden opgegeven. Met Z0 (z nul) kan een tekst in het midden van de structuur worden gezet.

Bij het plaatsen wordt zo goed mogelijk rekening gehouden met de (mogelijke) afmetingen van atomen en moleculen.

De breedte van de C en de hoogte van C_mⁿ spelen daarbij een rol. Dit mechanisme kan nog worden verfijnd.

5 Combinaties

Structuren kunnen worden gecombineerd tot complexe verbindingen. Het verplaatsen van de ene structuur ten opzichte van de andere structuur gebeurt met MOV, ROT, ADJ en SUB.

MOV	Move	het verplaatsen van eenzelfde structuur in de richting van een binding
ADJ	Adjace	het verplaatsen van een andere structuur in de richting van de x- of y-as, aanliggend aan een binding
SUB	Substitute	het verplaatsen van de ene structuur ten opzichte van een andere in de richting van de x- of y-as
ROT	Rotate	het roteren van een structuur

Tabel 7: Verplaatsingen en rotaties.

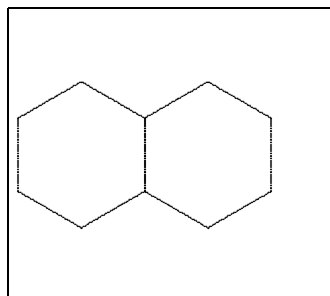
De bovenstaande vier commando's hebben binnen de verschillende structuren een ander effect. Zo is de hoek waarover wordt geroteerd bij `\chemie[FIVE,ROT1,B]` anders dan die bij `\chemie[SIX,ROT1,B]`.

Binnen CARBON is het bovendien mogelijk een structuur te spiegelen. Dit gebeurt met MIR.

MIR	Mirror	het spiegelen van de structuur

Tabel 8: Spiegelen.

Met een cijfer geven we de richting van een verplaatsing of de mate van de rotatie aan. Omdat deze commando's nauw verbonden zijn met de actuele structuur, dienen deze commando's te worden gegeven voordat bindingen en teksten worden getekend. Het maakt dus uit of `\chemie[FIVE,B,ROT1,R]` wordt gegeven of `\chemie[FIVE,ROT1,B,R]`. De eerste aanroep levert een ongewenst resultaat.

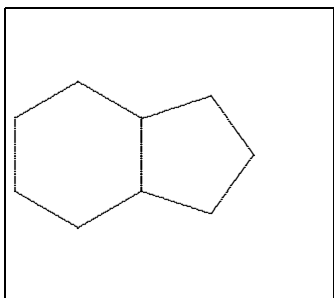
Voorbeeld 9

`\startchemie[kader=aan,breedte=4500,rechts=3500]`

```
\chemie[SIX,B,MOV1,B]
\stopchemie
```

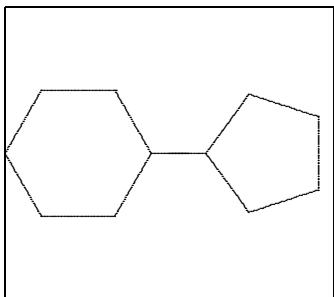
Achtereenvolgens wordt hier een zesring getekend: SIX,B, een verplaatsing in de richting van binding 1 van de als eerste geplaatste zesring gerealiseerd: MOV1 en een tweede zesring getekend: B. Een verplaatsing met MOV kan bij een zesring in zes richtingen plaatsvinden. Dit in tegenstelling tot een verplaatsing met ADJ, die in de vier as-richtingen plaatsvindt (x , $-x$, y , $-y$). Bij een zesring vallen enkele van deze verplaatsingen samen: het bovenstaande voorbeeld had ook kunnen worden gerealiseerd met: [SIX,B,ADJ1,B].

Ook verschillende structuren kunnen worden gecombineerd. Aan een structuur FIVE kan bijvoorbeeld SIX worden gekoppeld. Het mechanisme dat voor de koppeling zorgt is voor de gebruiker grotendeels verborgen. In het volgende voorbeeld wordt achtereenvolgens een zesring getekend: SIX,B, een verplaatsing langs de positieve x -as gerealiseerd: ADJ1, en een geroteerde vijfring getekend: FIVE,ROT3,B.

Voorbeeld 10

```
\startchemie[kader=aan,breedte=4500,rechts=3500]
\chemie[SIX,B,ADJ1,FIVE,ROT3,B]
\stopchemie
```


Voorbeeld 11

```
\startchemie[kader=aan,breedte=4500,rechts=3500]
\chemie[SIX,ROT2,B,R6,SUB1,FIVE,B,R4]
\stopchemie
```

Een overgang naar een aansluitende structuur vindt dus plaats met ADJ. Vaak zal, om een goede aansluiting te krijgen, een van de twee structuren moeten worden geroteerd met ROT. Als een structuur niet direct maar via een binding wordt gekoppeld, gebruikt men SUB. Rotaties vinden plaats in stappen van 90°, met de klok mee. Verplaatsingen met ADJ en SUB vinden plaats in de vier as-richtingen.

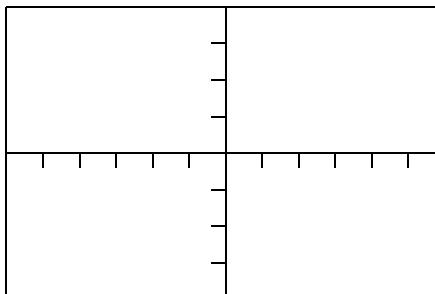
We zien dus dat de volgorde van de opgegeven commando's uitmaakt. Een voor de hand liggende volgorde van commando's is de volgende:

```
\chemie
[structuur, % SIX, FIVE, ...
 bindingen binnen de structuur, % B, C, EB, ...
 bindingen buiten de structuur, % R, DR, ...
 te plaatsen atomen, % Z
 te plaatsen substituenten] % RZ, -RZ, ...
[atomen,
 substituenten]
```

Het aaneenschakelen van structuren komt in de regel neer op enkele translaties en rotaties. Hoewel dit misschien niet direct zo lijkt, zit hierin een zekere systematiek. Het proces zou dan ook kunnen worden vereenvoudigd. De in eerdere versies reeds gerealiseerde automatisering is weer ongedaan gemaakt, omdat gebleken is dat 'verborgen' rotaties leiden tot misverstanden met betrekking tot de plaats van bindingen. Bovendien is het eenvoudiger een niet geroteerde structuur van bindingen, atomen en moleculen te voorzien dan een geroteerde. Een samengestelde structuur kan beter eerst per onderdeel worden gedefinieerd, eventueel met translaties, en pas als laatste stap worden geroteerd.

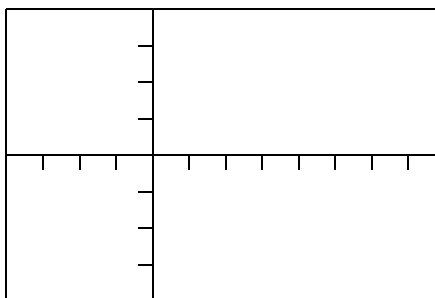
6 Assenstelsel

Structuren worden gezet in een afgeperkte ruimte, gemakshalve aangeduid als assenstelsel. De afmetingen van dit stelsel en de plaats van het nulpunt zijn in te stellen. Bovendien kan het assenstelsel, ten behoeve van het positioneren in de tekst, zichtbaar worden gemaakt en kan een kader worden getrokken.

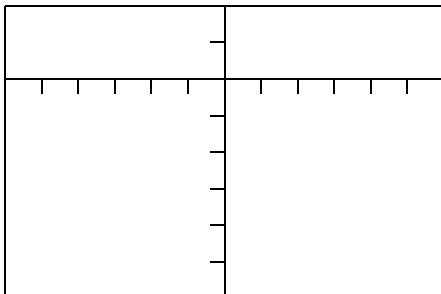
Voorbeeld 12

```
\startchemie
[assenstelsel=aan,
 breedte=6000,hoogte=4000]
...
\stopchemie
```


Voorbeeld 13

```
\startchemie
[assenstelsel=aan,
 breedte=6000, rechts=4000]
...
...
\stopchemie
```

Voorbeeld 14

```
\startchemie
[assenstelsel=aan,
 breedte=6000, boven=1000, onder=3000]
...
...
\stopchemie
```

De afmetingen van het assenstelsel bepalen de afmeting van de totale structuur. Als aan breedte en/of hoogte de instelling passend wordt meegegeven, dan worden de afmetingen van de totale structuur bepaald door de werkelijke afmetingen. Waar voor gekozen wordt, hangt mede af van de manier waarop structuren in de tekst worden geplaatst: los van elkaar, naast elkaar, onder elkaar enz. Voorbeeld 12 toont de standaardinstellingen.

Binnen een `\start`–`\stop`–paar kunnen P_{CT}E_X–macro's worden gebruikt. Enige voorzichtigheid is daarbij natuurlijk wel geboden.

7 Instellingen

Achter `\startchemie` en `\stelchemie` in kunnen verschillende instellingen worden meegegeven.

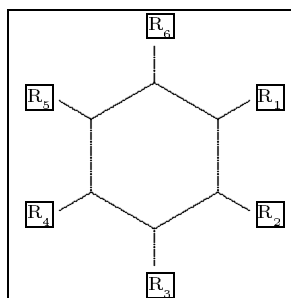
variabele	instellingen	default
breedte	getal	4000
hoogte	getal	4000
links	getal	
rechts	getal	
boven	getal	
onder	getal	
korps	8pt 9pt 10pt 11pt 12pt	<code>\systeemkorps</code>
resolutie	<getal>	<code>\systeemresolutie</code>
schaal	<getal> klein middel groot	middel
formaat	klein middel groot	middel
status	start stop	start
optie	test	
assenstelsel	aan uit	uit
kader	aan uit	uit
variant	1 2	1

Tabel 9: Instellingen bij structuurformules.

Standaard loopt het assenstelsel van –2000 tot +2000, zowel in de hoogte als in de breedte. Het punt z0 ligt daarbij op (0,0). Andere verdelingen kunnen worden ingesteld met behulp van `links`, `rechts`, `boven` en/of `onder` in combinatie met `breedte` en `hoogte`.

Met `formaat` kan de afmeting van de karakters worden ingesteld. Er wordt daarbij achter de schermen gebruik gemaakt van de T_EX–primitieven `\textsize`, `\scriptsize` en `\scriptscriptsize`. Met `schaal` stelt men de afmetingen van de structuur zelf in (1..1000). De schaal wordt mede bepaald door `korps`. De trefwoorden `klein`, `middel` en `groot` zijn op elkaar afgestemd.

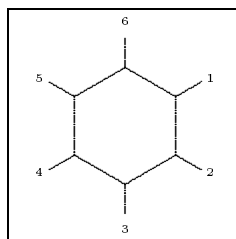
Met `status` kan het tijdrovende rekenwerk worden kortgesloten. De variabelen `kader` en `assenstelsel` spreken voor zich. Met `optie=test` wordt om de tekst een kader getekend, zodat men kan zien hoe wordt uitgelijnd. Met `variant` stellen we de kwaliteit van de lijnen in. Standaard gebruikt P_{CT}E_X een 5 punts . om lijnen te tekenen. Als variant 2 wordt gekozen, worden kleinere punten gebruikt en dus dunnere lijnen getekend.

Voorbeeld 15

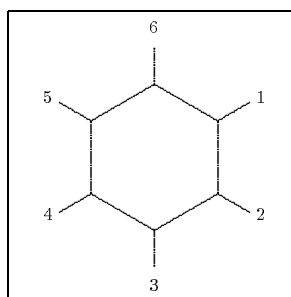
```
\startchemie[kader=aan, optie=test, variant=2pt]
\chemie[SIX, B, R, RZ][R_1, R_2, R_3, R_4, R_5, R_6]
\stopchemie
```

8 Afmetingen

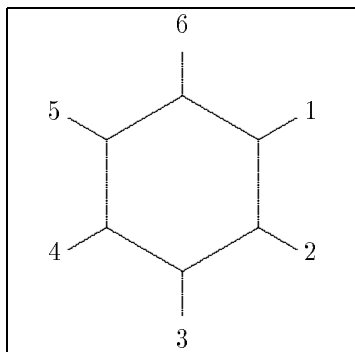
Een structuur kan in verschillende formaten worden weergegeven. Het instellen gebeurt met `formaat` en `schaal`.

Voorbeeld 16

```
\startchemie[schaal=klein, formaat=klein]
\chemie[SIX, B, R, RZ][1, 2, 3, 4, 5, 6]
\stopchemie
```

Voorbeeld 17

```
\startchemie[schaal=middel,formaat=middel]
\chemie[SIX,B,R,RZ][1,2,3,4,5,6]
\stopchemie
```


Voorbeeld 18

```
\startchemie[schaal=groot,formaat=groot]
\chemie[SIX,B,R,RZ][1,2,3,4,5,6]
\stopchemie
```

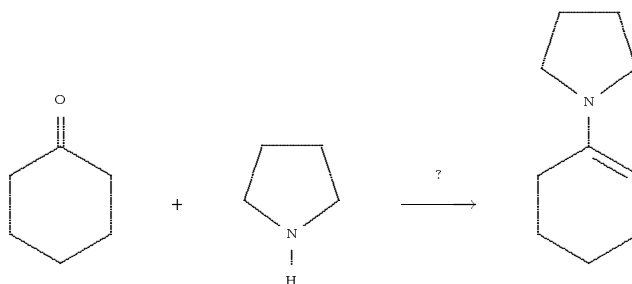
Eventueel kan bij `schaal` een getal tussen 1 en 1000 worden ingevuld. De waarden die bij de trefwoorden `klein`, `middel` of `groot` horen zijn op elkaar afgestemd.

9 Symbolen

Er zijn enkele symbolen beschikbaar ten behoeve van het zetten van reactievergelijkingen. In de onderstaande figuur wordt een vergelijking getoond. Deze vergelijking is als volgt gedefinieerd:

```
\stelchemiein
[breedte=passend,hoogte=5500,onder=1500,
formaat=klein,schaal=klein]
\hbox
{\startchemie
\chemie[SIX,B,ER6,RZ6][O]
\stopchemie
\startchemie
\chemie[SPACE,PLUS,SPACE]
\stopchemie
\startchemie
\chemie[FIVE,ROT4,B125,+SB3,-SB4,Z4,SR4,
RZ4][N,H]
\stopchemie
\startchemie
\chemie[SPACE,GIVES,SPACE][?]
\stopchemie
\startchemie
\chemie[SIX,B,EB6,R6,SUB4,FIVE,ROT4,B125,
+SB3,-SB4,Z4][N]
\stopchemie}
```

De `\hbox` is nodig om de structuren achter elkaar te zetten. De symbolen `GIVES` en `PLUS` spreken voor zich. Met `SPACE` kan extra ruimte worden afgedwongen.

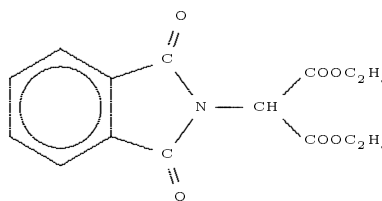
Een evenwicht kan worden weergegeven met `EQUILIBRIUM`. Boven `GIVES` en `EQUILIBRIUM` kan een tekst worden gezet. In het voorbeeld is dat een ‘?’.

10 Bijzonderheden

Bij `ONE` kan `Z0` uit meer dan een atoom bestaan. In dat geval is de gereserveerde ruimte ontoereikend. Als voor `Z0` meer ruimte nodig is, dan kunnen de bindingen 1, 2 en 8 worden opgeschoven met het commando `OFF`, wat staat voor ‘offset’. Hieronder is een voorbeeld gegeven van het gebruik van dit commando.

```
\startchemie[breedte=passend]
\chemie
[SIX,B,C,ADJ1,
FIVE,ROT3,SB34,+SB2,-SB5,Z345,DR35,SR4,RZ35,
SUB1,ONE,OFF1,SB258,Z0,Z28]
[C,N,C,O,O,
CH,COOC_2H_5,COOC_2H_5]
\stopchemie
```

De `offset` is hier 1, wat wil zeggen dat we een karakter extra gebruiken. Dergelijke, op het eerste oog vrij ingewikkelde, definities kunnen worden gedefinieerd door eerst de afzonderlijke delen te definiëren. Het roteren kan daarbij voor het laatst worden bewaard.

Er duikt hier nog een nieuw commando op: `CRZ`. Dit commando kan worden gebruikt om een atoom of molecuul in het verlengde van de binding te plaatsen, wat in dit geval gewenst is. Hetzelfde had kunnen worden bereikt met het commando `RZ`, omdat men via de tweede set de spatiering kan beïnvloeden: `{\,o}` in plaats van `o`.

OFF	Offset	CRZ	Centered Atom	Radical

Tabel 10: Bijzondere commando's.

11 Lopende tekst

Naast het zetten van structuurformules wordt ook het zetten van reactievergelijkingen ondersteund. Het hiervoor beschreven commando `\chemie` heeft daarom nog twee uitvoeringen:

```
\chemie{formule}
\chemie{formule}{tekst}
```

Dit commando past zich aan de plaats in de tekst aan. Dat wil zeggen dat onderscheid wordt gemaakt tussen:

- tekst-mode
- wiskundige tekst-mode
- wiskundige display-mode

Als het commando in de lopende tekst wordt gegeven, dan worden automatisch $\$ \$$ om het commando geplaatst. Zo levert `\chemie{NH_4^+}` de formule NH_4^+ op. Sub- en superscripts worden, zoals door Knuth in het T_EXBook wordt aanbevolen, wat lager geplaatst. Zo is het in het T_EXBook op pagina 179 gegeven, chemisch gezien wat vreemde, voorbeeld te zetten door in de tekst `\chemie{Fe_2^{+2}Cr_2O_4}` op te nemen. Dit levert: $\text{Fe}_2^{+2}\text{Cr}_2\text{O}_4$. Zonder correctie zou dit zijn geweest: $\text{Fe}_2^{+2}\text{Cr}_2\text{O}_4$.

Hetzelfde resultaat wordt bereikt als het commando tussen $\$ \$$ wordt geplaatst. In beide gevallen wordt het tweede argument dus weggelaten. Als we het commando tussen $\$ \$ \$ \$$ plaatsen, dan is het tweede argument wel verplicht. Dit tweede argument mag leeg zijn:

```
$$
\chemie{2H_2}{} \chemie{PLUS}{} \chemie{O_2}{}
\chemie{GIVES}{} \chemie{2H_2O}{}
$$
```

levert:

Dit kan ook korter worden gedefinieerd:

```
$$\chemie{2H_2, PLUS, O_2, GIVES, 2H_2O}{}$$
```

of zelfs:

```
$$\chemie{2H_2, +, O_2, ->, 2H_2O}{}$$
```

Het zal de T_EX-kenner opvallen dat zowel het plus-teken als de pijl op de baseline staan. Vergelijk + maar eens met +. Er is voor gezorgd dat, onafhankelijk van het formaat van weergeven, de + en de $\longrightarrow$ in elkaars verlengde liggen.

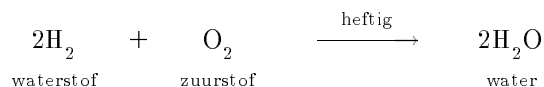
Naast PLUS en GIVES kan EQUILIBRIUM ($\rightleftharpoons$) worden opgegeven, wat de dubbele pijlen $\rightleftharpoons$ oplevert.

Deze formule kan ook in de lopende tekst worden opgenomen. In dat geval wordt een wat minder ruime layout gekozen: $2\text{H}_2 + \text{O}_2 \longrightarrow 2\text{H}_2\text{O}$. Het is ook mogelijk bindingen weer te geven. Zo resulteert `\chemie{H, SINGLE, CH, DOUBLE, HC, SINGLE, H}` in de chemische formule $\text{H}-\text{CH}=\text{HC}-\text{H}$. Ook dit kan korter: `\chemie{H, -, CH, --, HC, -, H}`. Een drievoudige binding is op te roepen met TRIPLE of ---: $\text{HC}\equiv\text{CH}$.

We keren nog even terug naar de display-mode. Het tweede argument kan worden gebruikt om een toelichting op de formule te geven:

```
$$
\chemie{2H_2}{waterstof} \chemie{PLUS}{}
\chemie{O_2}{zuurstof}
\chemie{GIVES}{heftig} \chemie{2H_2O}{water}
$$
```

levert:

Het formaat van de in de tekst opgenomen formules kan worden met het setup-commando:

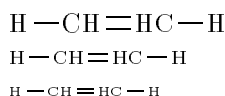
variabele	instellingen	default
tekstformaat	klein middel groot	groot

Tabel 11: Instellingen bij tekstformules.

Het commando

```
\chemie{H, SINGLE, CH, DOUBLE, HC, SINGLE, H}
```

levert bij achtereenvolgens de instellingen groot, middel en klein de formules:

12 Installatie

De macro's staan in de file `m-chemie.tex`, waarbij de `m` staat voor module. Omdat gebruik wordt gemaakt van de module `cont-00a.tex`, is een stylefile opgezet die voor de aansluiting zorgt bij andere pakketten dan CON_TE_XT.

Het activeren van PPCH_{TEX} vindt binnen L^AT_EX plaats door middel van het commando `\documentstyle`:

```
\documentstyle[m-chemie]{}

```

Naast de eerder beschreven Nederlandstalige interface is ook een Engelstalige interface beschikbaar. De Engelstalige versie wordt geladen met

```
\documentstyle[m-chemie]{}

```

13 Some english

PPCH_{TEX} has an english interface too. This interface is switched on by:

```
\setinterface[english]

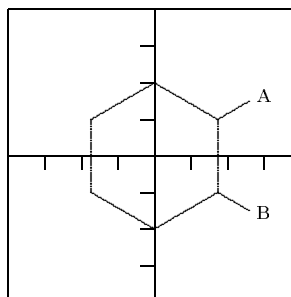
```

Switching back to dutch can be done with:

```
\resetinterface

```

Although more interfaces are possible, only the english one is implemented. The file `m-chemie.sty` shows how an interface is defined.

Voorbeeld 20


```
\setinterface[english]
\startchemical[axis=on,border=on]
  \chemical[SIX,B,R12,RZ12][A,B]
\stopchemical
\resetinterface
```

14 Uitbreidbaarheid

Het staat de gebruikers van PPCH_{TEX} natuurlijk vrij de macro's die er aan ten grondslag liggen ook op een andere, niet commerciële, wijze in te zetten. Enige voorzichtigheid is echter geboden omdat de macro's nog steeds worden uitgebreid, worden geoptimaliseerd en meer robuust worden gemaakt. Sommige macro's lijken misschien nodeloos ingewikkeld, maar schijn bedriegt. Commando's met de vorm `\stel...in` maken bijvoorbeeld gebruik van macro's die nesting en verschillende ASCII-layouts ondersteunen.

Vergelijk bijvoorbeeld:

```
\stelchemiein[formaat=klein]
```

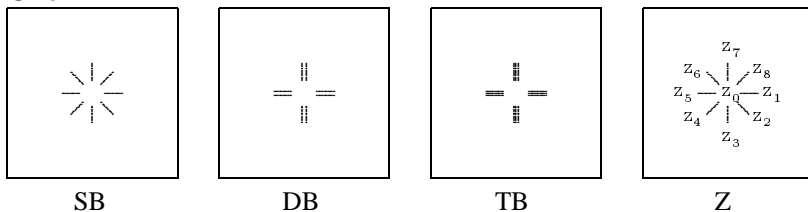
met:

```
\stelchemiein
  [formaat=klein,
   schaal=500,
   tekstformaat=groot]
```

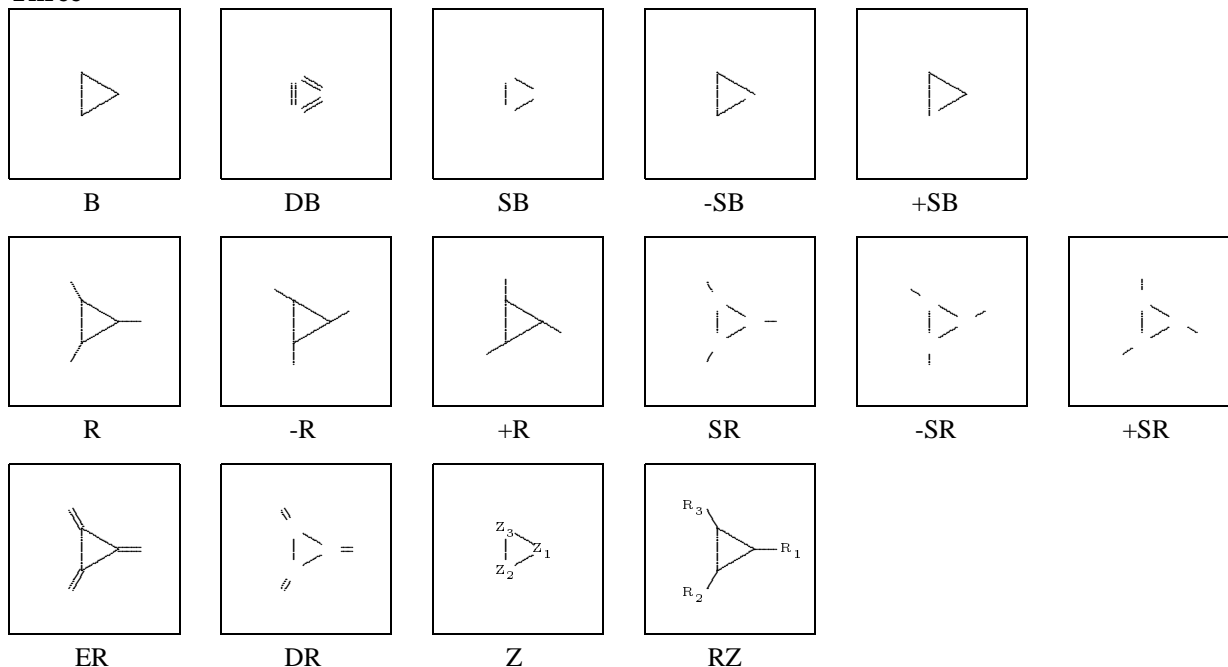
De instellingen mogen in een willekeurige volgorde worden opgegeven. Waar mogelijk worden spaties en regelovergangen onderdrukt en worden meldingen gegenereerd met betrekking tot fouten.

Hieronder is een (beperkt) overzicht gegeven van de verschillende structuren. In de handleiding zijn ook de gerooteerde en verplaatste varianten opgenomen. Om ruimte te besparen is gebruik gemaakt van een wat kleiner korps dan wellicht wenselijk is.

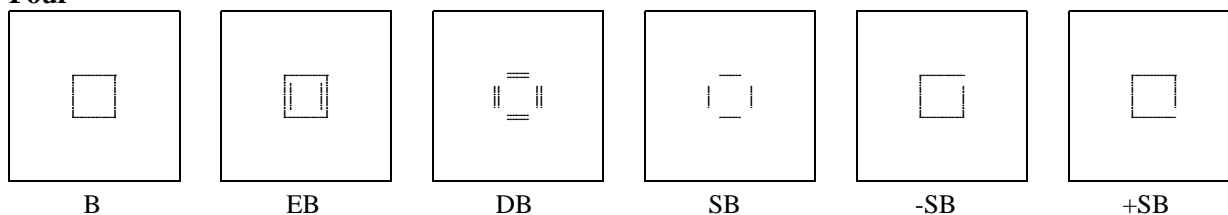
One

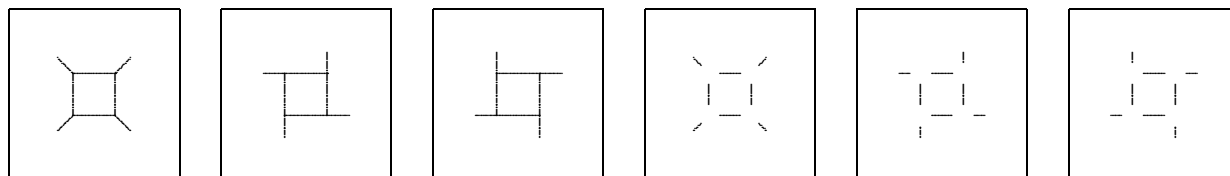

Three

Four

R

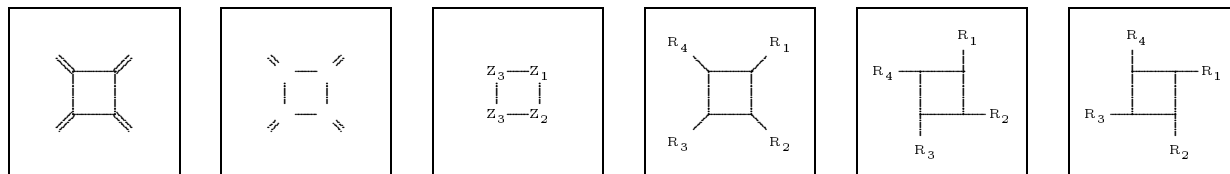
-R

+R

SR

-SR

+SR

ER

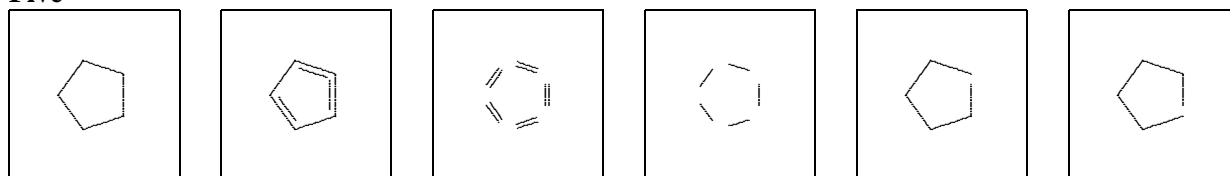
DR

Z

RZ

-RZ

+RZ

Five

B

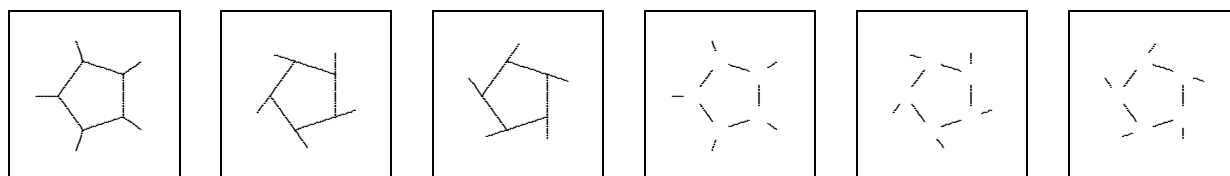
EB

DB

SB

-SB

+SB

R

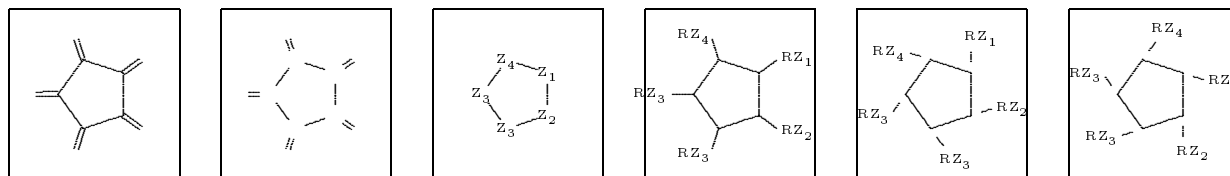
-R

+R

SR

-SR

+SR

ER

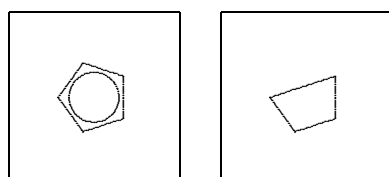
DR

Z

RZ

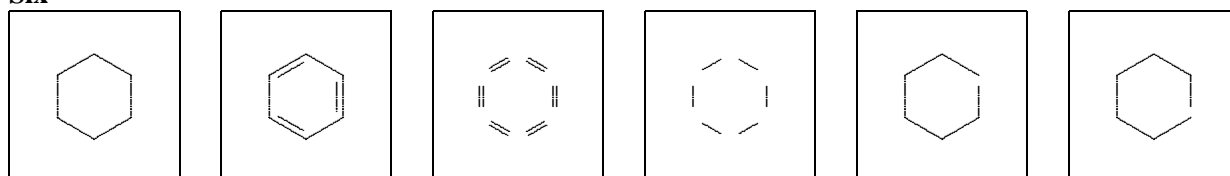
-RZ

+RZ

C

S

Six

B

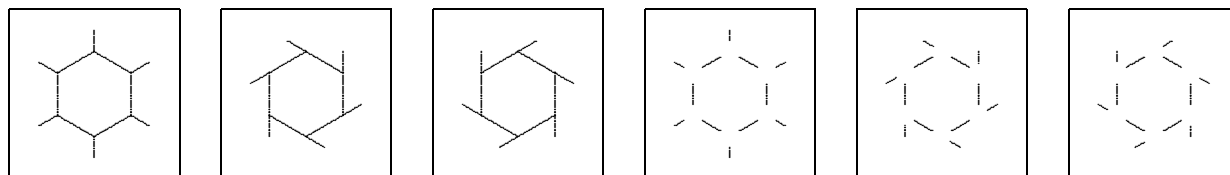
EB

DB

SB

-SB

+SB

R

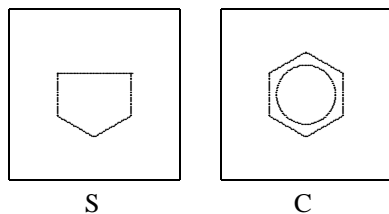
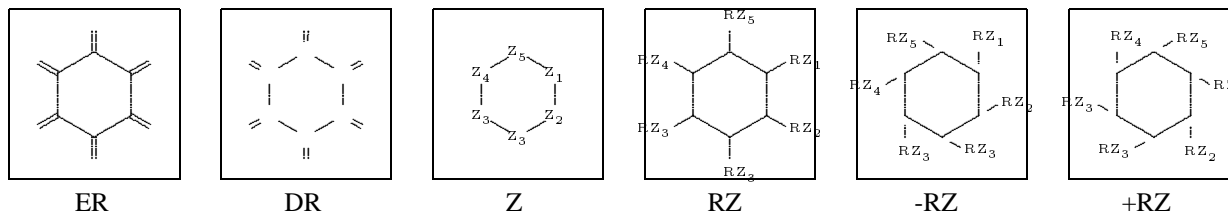
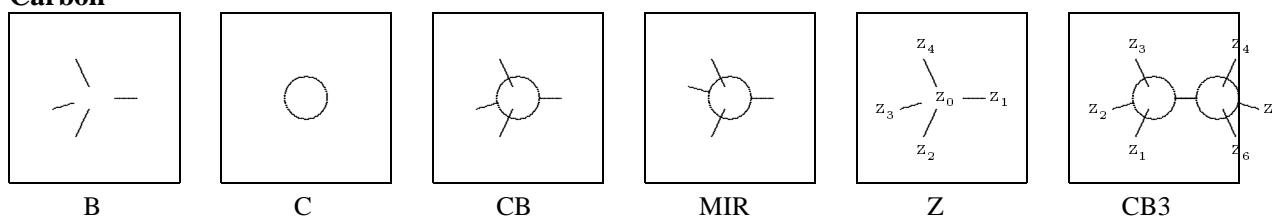
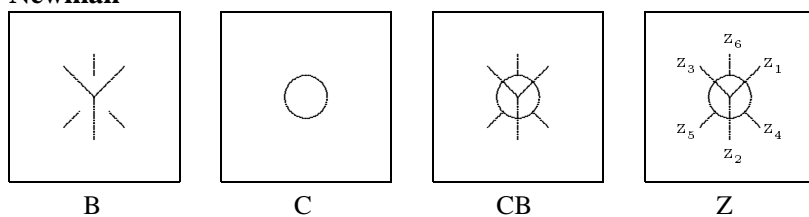
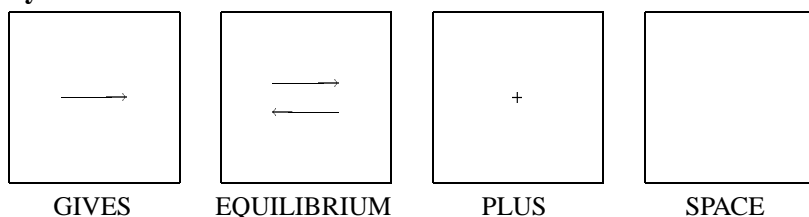
-R

+R

SR

-SR

+SR

Carbon**Newman****Symbol****15 Tot slot**

De bovenstaande tekst komt in grote lijnen overeen met de handleiding bij PPCH_{TEX}. In aanvulling op het bovenstaande wordt in de handleiding ook aandacht besteed aan:

- de mogelijkheid om (in CON_TE_XT) delen van een structuur in kleur weer te geven
- de aansluiting met het in CON_TE_XT geïntegreerde mechanisme ten behoeve van interactieve teksten
- de mogelijkheid het formaat van structuurformules te koppelen aan de korpsgrootte in een omhullend pakket

- de mogelijkheid de resolutie van structuurformules te koppelen aan de resolutie in een omhullend pakket
- de wijze waarop de Engelstalige interface is gedefinieerd
- de wijze waarop hoogte van de super- en subscripts wordt gemanipuleerd

Bovendien zijn in de handleiding wat uitgebreider overzichten opgenomen, met name met betrekking tot rotaties en verplaatsingen.

Een meertalige interface naar T_EX

J. Hagen

PRAGMA, Onderwijskundig Bureau voor Advies- en Ontwikkelwerk,
Postbus 125, 8000 AC Zwolle

Abstract

Macropakketten voor T_EX zijn vrijwel altijd Engelstalig. In dit artikel wordt een meertalige interface beschreven, zoals die is toegepast in PPCH_{T_EX}, een pakket dat kan worden gebruikt om chemische structuurformules te zetten.

1 Inleiding

Kenmerkend voor de meeste macropakketten is dat ze Engelstalig zijn. Engels heeft bij het schrijven van macro's en programma's als grote voordeel dat de woorden korter zijn dan in het Nederlands. Bovendien bevordert een Engelstalige interface het gebruik van een pakket in het public domain.

Bij het ontwikkelen van macropakketten met een brede inzetbaarheid en flexibiliteit, ontkomt men niet aan een grote hoeveelheid macro's. Zeker een leek zal juist door deze hoeveelheid worden afgeschrikt in het gebruik ervan. Als een gebruiker al eenmaal zover is gekomen dat hij weet wat hij nodig heeft, dan wordt hij vervolgens geconfronteerd met de vraag of iets kan en welke macro's moeten worden aangeroepen. Mogelijk komt hier voor een beginnend gebruiker het taalprobleem nog eens bij.

2 Een interface

De auteur van dit artikel heeft de afgelopen jaren een macropakket ontwikkeld dat zo langzamerhand aardig compleet en veelzijdig mag worden genoemd. Omdat dit pakket, dat als werktitel CON_{T_EX}T heeft, in eerste instantie is ontwikkeld voor gebruik in de eigen organisatie, is de interactie Nederlandstalig. De macro's — soms ligt het meer voor de hand om over commando's te spreken — hebben daarbij verschillende, maar herkenbare vormen.

Zo vinden instellingen altijd plaats door middel van commando's met de vorm:

```
\stelietsin[variabele=waarde,variabele=waarde,...]
```

of

```
\stelietsin[optie,optie,...]
```

In beide gevallen staan de instellingen tussen [ ]. Er kunnen meerdere instellingen tegelijk, gescheiden door een comma, worden opgegeven. Enkele voorbeelden van instellingen zijn:

```
\stelwitruimtein[groot]
\stelopsommingin[opelkaar,kolommen]
\stelzetspiegelin[rugwit=4cm,kopwit=2.5cm]
```

Daarnaast kennen we definities. Deze hebben als vorm:

```
\definieeriets[naam]
```

of, als instellingen voor de hand liggen:

```
\definieeriets[naam][variabele=waarde,...]
```

Vrijwel altijd kunnen de instellingen ook in een later stadium plaatsvinden met:

```
\stelietsin[naam][variabele=waarde,...]
```

Een voorbeeld van zo'n, aan een 'naam' gekoppelde instelling is:

```
\stelkopin[hoofdstuk][letter=vet]
```

Hoewel hiermee de belangrijkste varianten van de interface gegeven zijn, gebied de eerlijkheid te zeggen dat er op deze regels uitzonderingen zijn. Bijvoorbeeld:

```
\doornummeren[vraag][plaats=inmarge]
\gebruikexternfiguur[logo][file001a]
[breedte=4em,kader=aan]
\definieerkop[rubriek][paragraaf]
\stelkopin[rubriek][letter=schuin]
```

Na het eerste commando is (onder andere) het commando `\vraag` beschikbaar waarmee vragen kunnen worden genummerd, waarbij het nummer in de marge wordt geplaatst. Met het tweede commando wordt een buiten T_EX aangemaakt figuur gedefinieerd, waarbij `breedte` betrekking heeft op de breedte in de tekst (de figuur wordt automatisch geschaald). Om de figuur wordt een kader geplaatst. Na het derde commando is het commando `\rubriek` beschikbaar, dat zijn eigenschappen erft van het commando `\paragraaf`. Met het laatste commando wordt een van de eigenschappen van de zojuist gedefinieerde kop veranderd.

Veel typografische wensen zijn alleen te realiseren als gebruik wordt gemaakt van `\start`–`\stop`–constructies:

```
\startiets
.....
\stopiets
```

Vaak kunnen ook hier instellingen worden meegegeven:

```
\startsmaller[2*links,rechts]
.....
\stopsmaller
```

of

```
\startopsomming[n,ruim,opelkaar]
\som .....
\som .....
\stopopsomming
```

Daarnaast is er een `\begin–\eind`-constructie, die wordt gebruikt voor het markeren van tekstblokken. Gemarkeerde tekstblokken kunnen worden gezet, verborgen, gezet maar verborgen, verplaatst en/of elders worden opgeroepen.

```
\beginvaniets
.....
\eindvaniets
```

Dergelijke blokken dient men eerst te definiëren:

```
\definieerblok[antwoord]
\stelblokin[antwoord][korps=klein]
\verbergblokken[antwoord]
.....
\hoofdstuk{.....}
.....
\beginvanantwoord
.....
\eindvanantwoord
.....
```

Commando's als de bovenstaande maken het mogelijk antwoorden in de ruwe tekst op te nemen en op de gewenste plaats op te roepen. Zo kunnen de antwoorden aan het eind van het hoofdstuk worden opgeroepen met:

```
\selecteerblokken[antwoord][criterium=hoofdstuk]
```

Er zijn nog vele andere vormen waarin commando's kunnen worden (en ook zijn) gegoten. Neem bijvoorbeeld:

```
\plaatsfiguur
[links]
[fig:logo]
{Dit is een voorbeeld van logo.}
{\naam{logo}}
```

Dit commando plaatst een figuur links naast de tekst, waarbij de tekst rond de figuur loopt. Deze figuur heeft als referentie `fig:logo`. Het derde argument is de titel. Als hier geen wordt gegeven, blijft de titel achterwege. Het laatste argument is de figuur zelf, in dit geval het eerder gedefinieerde `logo`.

In het laatstgenoemde commando zijn argumenten tussen `[ ]` optioneel. Dit is het geval bij meer commando's. Zo kan overal waar dat relevant is een referentie tussen `[ ]` worden meegegeven. Bovendien is een ruime layout van de commando's toegestaan.

3 Constanten en variabelen

Het zal inmiddels duidelijk zijn dat veelvuldig gebruik wordt gemaakt van keywords, zoals `links` of `letter`. Naarmate `CONTEXT` in omvang toenam, nam het beschikbare geheugen af. Dit was enerzijds een gevolg van het beslag dat referenties op dit geheugen leggen, anderzijds lag er een duidelijke relatie met het gebruik van keywords. Er dient immers veelvuldig te worden getest welke instelling actueel is. Plaatsen we de figuur bijvoorbeeld `links`, `rechts`, `hier`, `boven`, `onder`, op de pagina naast de

huidige of op een aparte pagina. Bepaalde keywords kwamen dan ook tientallen malen voor in de source.

Een oplossing voor dit probleem is gevonden in het gebruik van constanten. Enig experimenteren leerde namelijk al snel dat het gebruik van constanten niet alleen een aanzienlijke besparing in geheugen opleverde, maar ook snelheidswinst. In de source van `CONTEXT` komen we dan ook erg veel constanten tegen. Deze zijn in de source te herkennen aan de vorm:

```
\!!links \!!rechts \!!hier \!!boven \!!onder
\!!naast \!!pagina
```

Hierbij is bijvoorbeeld de constante `\!!links` gedefinieerd als:

```
\def\!!links {links}
```

Naast constanten kennen we ook variabelen. Een variabele wordt gevormd uit een constante en een label. Het mechanisme dat de instellingen afhandelt, genereert de variabele. Zo is het commando:

```
\stelzetspiegelin[hoogte=20cm]
```

verantwoordelijk voor de declaratie:

```
\def\@zshoogte{20cm}
```

Ieder `setup`-commando heeft een karakteristiek label, in dit geval `??zs`. Het label `??zs` expandeert tot `@zs` en vormt samen met de constante `\!!hoogte` de variabele `\@zshoogte` met, in dit geval, de waarde `20cm`.

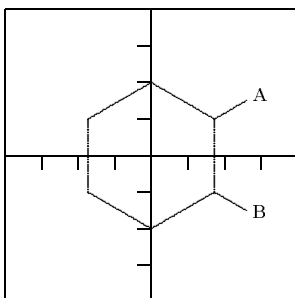
Gebruik van dit mechanisme heeft in de loop der tijd een aantal positieve neveneffecten gehad. Zo resulteert het gebruik van constanten in een consistente interface en een goed leesbare source. Overigens is het mechanisme voor de gebruiker verborgen.

4 Tweetalige macro's

In aanvulling op `CONTEXT` is een macropakket ontwikkeld voor het zetten van chemische formules: `PPCHTEX`. Omdat dit pakket nauwelijks terugvalt op specifieke `CONTEXT`-commando's is het ook met andere pakketten te combineren. Een van de 'problemen' die zich daarbij aandient is dat, wil aansluiting bij andere macropakketten mogelijk zijn, de interface bij voorkeur Engelstalig moet zijn, terwijl hij in ons geval juist Nederlandstalig is.

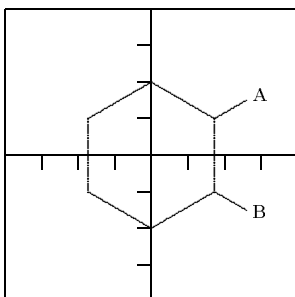
Omdat eenzelfde interface wordt gebruikt als binnen `CONTEXT`, wordt ook binnen `PPCHTEX` gebruik gemaakt van constanten en variabelen. Geconfronteerd met de noodzakelijke aansluiting op bijvoorbeeld `LATEX`, is daarom onderzocht in hoeverre een tweetalige implementatie mogelijk was, zonder dat daartoe ingrijpende wijzigingen in de source nodig zijn. Gebleken is dat inderdaad vrij eenvoudig een meertalige implementatie mogelijk is.

Afhankelijk van de voorliefde van de gebruiker, kunnen we daarom met `PPCHTEX` een structuurformule zetten met Nederlandse commando's:


```
\startchemie[assenstelsel=aan,kader=aan]
  \chemie[SIX,B,R12,RZ12][A,B]
\stopchemie
```

of, mits daartoe de juiste voorbereidingen zijn getroffen, met Engelstalige commando's:


```
\startchemical[axis=on,border=on]
  \chemical[SIX,B,R12,RZ12][A,B]
\stopchemical
```

We zien dat zowel de commando's als de instellingen in het Engels worden opgegeven.

5 Een oplossing

Een van de problemen die zich voordoet bij omschakeling van de brontaal naar een nieuwe taal, volgt uit het gegeven dat de macro's geschreven zijn in de brontaal en dat aansluitend daarop reeds instellingen in de brontaal hebben plaatsgevonden.

Een nadere analyse van de eerder gegeven commando's ten behoeve van instellingen leert dat links van de = altijd constanten voorkomen.

```
\stelchemiein [assenstelsel=aan, kader=aan]
\setupchemical [      axis=on, border=on]
```

Beide aanroepen moeten resulteren in de onderstaande variabelen:

```
\@@chemieassenstelsel
\@@chemiekader
```

Bij het samenstellen van deze variabelen is het label `\??chemie` gebruikt. Omdat links van de = altijd constanten staan, is conversie eenvoudig te realiseren: `axis` moet `assenstelsel` worden en `border` moet worden omgezet in `kader`. Dit kan met behulp van de hulp-constanten:

```
\def\!!axis {assenstelsel}
\def\!!border {kader}
```

Lastiger is het als we rechts van de = kijken. Hier staat namelijk niet altijd een constante. Beide onderstaande instellingen zijn namelijk toegestaan.

```
\stelchemiein [schaal=1000]
\stelchemiein [schaal=klein]
```

of in het Engels:

```
\setupchemical [scale=1000]
\setupchemical [scale=small]
```

Er kan rechts zelfs een `\macro` staan of een `\teller`. Vertalen is hier dan ook ongewenst en bovendien technisch vrijwel onmogelijk. Gelukkig is het ook niet nodig.

Kijkend naar deze instelling zal duidelijk zijn dat bij het afhandelen van de schaalinstelling gekeken moet worden of het een standaard instelling betreft of niet. Er kan hier namelijk een van de opties `klein`, `middel` en `groot` of een getal worden opgegeven. In PPCH_TE_X wordt de variabele `\@@chemieschaal` daartoe vergeleken met de constanten `\!!klein`, `\!!middel` en `\!!groot`. In een Engelstalige interface moeten deze constanten dan ook een andere betekenis krijgen:

```
\def\!!klein {small}
\def\!!middel {medium}
\def\!!groot {big}
```

Immers, `\@@chemieschaal` is in het geval van een Engelstalige interface `small`, `medium`, `big` of een getal.

We moeten dus dat wat de gebruiker links van de = opgeeft wel, en dat wat hij rechts opgeeft niet vertalen. Met andere woorden:

```
\stelchemiein [assenstelsel=aan, kader=aan]
\setupchemical [      axis=on, border=on]
```

moet opleveren:

```
\def\@@chemieassenstelsel{aan}
      \def\@@chemiekader{aan}
\def\@@chemieassenstelsel{on}
      \def\@@chemiekader{on}
```

6 Een implementatie

In de L^AT_EX-stylefile bij PPCH_TE_X vinden we onder andere de volgende commando's:

```
\defineconstant {assenstelsel}
\defineconstant {kader}
\defineconstant {schaal}
```

Hiermee wordt een deel van de constanten gedefinieerd die worden gebruikt in PPCH_TE_X. Deze definitie is niet nodig bij gebruik van PPCH_TE_X met CON_TE_XT, omdat daar deze constanten reeds zijn gedefinieerd.

Een Engelstalige interface in `m-chemie.sty` gedefinieerd met behulp van (onder andere) de onderstaande commando's.

```
\defineinterface [english]

\redefinecommand {stelchemiein} {setupchemical}

\redefineconstant {assenstelsel} {axis}
\redefineconstant {kader} {border}
\redefineconstant {schaal} {scale}
```

Na deze definities zijn beide interfaces beschikbaar. Meer interfaces zijn mogelijk, maar op dit moment in PPCH_TE_X nog niet gedefinieerd. Een wisseling van interface vindt plaats met:

```
\setinterface[english]
```

Terugkeer naar de oorspronkelijke (Nederlandstalige) interface vindt plaats met het commando `\resetinterface`. Als de omschakeling binnen een groep (`{ }`) heeft plaatsgevonden, dan is dit laatste commando niet nodig.

Het commando `\redefinecommand` voegt synoniemen toe aan een lijst. Voor iedere extra taal wordt zo'n lijst bijgehouden:

```
{...,axis=>assenstelsel,border=>kader,
                               scale=>schaal,...}
```

Als we in de brontaal (Nederlands) werken dan geldt:

```
\def\!!kader {kader}
```

Als we echter in een andere taal werken, bijvoorbeeld Engels, dan geldt:

```
\def\!!kader {border}
\def\!!border {kader}
```

Het commando `\setinterface` draagt zorg voor het herdefiniëren van de constanten en maakt daarbij gebruik van de lijst. Hoewel een implementatie zonder lijst mogelijk is, heeft het werken met een lijst als voordeel dat naar hartelust kan worden gewisseld van taal. Bovendien maakt het werken met lijsten implementatie in meer dan twee talen mogelijk.

Hieronder zijn voor de liefhebbers enkele macro's opgenomen die achter de schermen het werk doen. Voor meer tekst en uitleg van deze (en aangeroepen) macro's verwijzen we naar de documentatie van de CONTEXT-module `cont-00a.tex`.

We beginnen met het declareren van een switch waarmee we bijhouden of we in een andere taal werken.

```
\newif\ifsomeinterface
```

Het commando `\defineinterface` activeert de lijst waarin de nog te definiëren synoniemen worden opgeslagen.

```
\def\defineinterface[#1]%
  {\def\currentdefineinterface%
   {!!interface!!#1}}
```

Met `\redefinecommand` laten we het nieuwe commando het in de brontaal geschreven commando aanroepen.

```
\def\redefinecommand#1#2%
  {\doifnot{#1}{#2}%
   {\setvalue{#2}{\getvalue{#1}}}}
```

Bij `\redefinecommand` wordt de nieuwe naam van de constante aan de lijst met synoniemen toegevoegd.

```
\def\redefineconstant#1#2%
  {\doifundefined{!!#2}%
   {\doifundefined{\currentdefineinterface}%
    {\setvalue{\currentdefineinterface}%
     {!!dummy=>!!dummy}}%
   \setvalue{\currentdefineinterface}%
    {\getvalue{
     \currentdefineinterface},#2=>#1}}}
```

De onderstaande hulpmacro doorloopt de lijst en roept voor ieder paar synoniemen de macro `\dodoswapinterface` aan, die de nodige toekenningen doet.

```
\def\dodosetinterface%
  {\def\doswapinterface##1%
   {\doifnot{##1}{\dodoswapinterface##1\}}%
   \processcommaccommand[\currentinterface]%
   \doswapinterface}
```

De volgende twee commando's zijn verantwoordelijk voor het wisselen van interface. Hier wordt de hulpmacro `\dodoswapinterface` gedefinieerd.

```
\def\resetinterface%
  {\ifsomeinterface
   \def\dodoswapinterface##1=>##2\%
   {\setvalue{!!#1}{##1}%
    \setvalue{!!#2}{##2}}%
   \dodosetinterface
   \someinterfacefalse
  \fi}
```

```
\def\setinterface[#1]%
  {\resetinterface
   \def\currentinterface%
   {!!interface!!#1}%
   \def\dodoswapinterface##1=>##2\%
   {\setvalue{!!#1}{##2}%
    \setvalue{!!#2}{##1}}%
   \dodosetinterface
   \someinterfacetrue}
```

De macro `\getparameters` speelt de sleutelrol bij het definiëren van en toekennen aan variabelen:

```
\def\dosetvalue#1#2#3%
  {\doifdefinedelse{!!#2}%
   {\setvalue{#1\getvalue{!!#2}}{#3}}%
   {\setvalue{#1#2}{#3}}}
```

```
\def\doassign[#1][#2=#3]%
  {\dosetvalue{#1}{#2}{#3}}%
```

```
\def\getparameters[#1]#2[#3]%
  {\def\!dogetparameter##1%
   {\doassign[#1][##1]}%
   \processcommalist[#3]\!dogetparameter}
```

Het onderstaande voorbeeld toont hoe deze macro kan worden ingezet (`\??chemie` staat voor `@@chemie`).

```
\def\stelchemiein[#1]%
  {\getparameters[\??chemie][#1]}
```

In het onderstaande fragment van de PPCH_TE_X-macro `\startchemie` zien we op welke wijze de waarden van instellingen worden geïnspecteerd:

```
\def\startchemie[#1]%
  {.....
   \doif{\@@chemiebreedte}{\!passend}
   {.....}
   .....
   \doifinset{\!aan}{%
    \@@chemiekader,\@@chemieassenstelsel}
   {.....}
   .....
```

Omdat we bij de vergelijking gebruik maken van constanten, die zich aanpassen aan de interactie-taal, hoeven we in `m-chemie.tex` deze macro's dus niet aan te passen.

7 Een complicatie

Tijdens het zoeken naar de meest geschikte oplossing voor een meertalige interface, zijn verschillende varianten van de bovenstaande macro's de revue gepasseerd. De bovenstaande oplossing legt relatief weinig beslag op het geheugen. Bovendien neemt de executietijd nauwelijks toe.

Een van de grootste problemen bij het vinden van een oplossing lag in het feit dat er ook 'variabele' variabelen voorkomen. Zo is binnen CONTEX_T het volgende commando beschikbaar (in werkelijkheid is deze macro iets anders gedefinieerd):

```
\def\stelkopin[#1][#2]%
  {\getparameters[\??kop#1][#2]} % \??kop = @@kop
```

Dit betekent dat na de aanroep

```
\stelkopin[hoofdstuk][letter=vet]
```

de variabele `\@@kophoofdstukletter` de waarde `vet` heeft.

Het kan voorkomen dat we in de source gebruik willen maken van de algemene vorm, bijvoorbeeld omdat we een hulp-macro hebben die op alle soorten koppen werkt. In dat geval wordt in de source een wat andere vorm gebruikt voor de variabele: `\@@kop#1\!!letter` met `#1=letter`.

```
\def\dosomething#1%
  {.....
  \doif{\getvalue{\@@kop#1\!!letter}}{\!!vet}
  {.....}
  .....
```

Eerder zagen we echter dat, bij gebruik van een andere interactie-taal, constanten als `\!!letter` een Engelstalige betekenis hebben gekregen. Na implementatie van het tweetalig mechanisme bleek dat daarom aanroepen als de bovenstaande moeten worden vervangen door:

```
\doif{\dogetvalue{\@@kop#1}\!!letter}}{\!!vet}
```

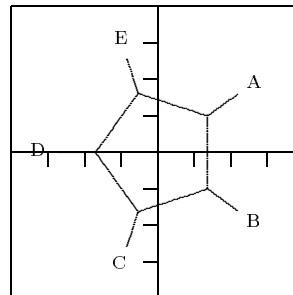
waarbij `\dogetvalue` er voor zorgt dat met de Nederlandse betekenis van `\!!letter` wordt gewerkt.

```
\def\dogetvalue#1#2%
  {\getvalue{#1\getvalue{!!#2}}}
```

Hoewel het bovenstaande verhaal op het eerste gezicht misschien wat ingewikkeld lijkt, valt het in de praktijk gelukkig mee. De source van PPCH_{TEX} hoefde namelijk op slechts op drie plaatsen te worden aangepast.

8 Tot slot

Het geschetste mechanisme werkt naar behoren. Als daar behoefte aan is en als de tijd het toestaat, zal CONTEX_T te zijner tijd in meer talen beschikbaar komen in het public domain. De tweetalige implementatie van PPCH_{TEX} wordt in dat kader gezien als een experiment, evenals het onderstaande voorbeeld in `hsilgne`.


```
\setinterface[hsilgne]
```

```
\lacimehctrats[sixa=no,redrob=no]
\lacimehc[FIVE,B,R,CRZ][A,B,C,D,E,F]
\lacimehcpots
```

Een logisch vervolg op het meertalig maken van de interactie is het genereren van meertalige meldingen. Dit staat dan ook op de agneda.

Sub- en Superscripts in Chemische Formules

J. Hagen

PRAGMA, Onderwijskundig Bureau voor Advies- en Ontwikkelwerk,
Postbus 125, 8000 AC Zwolle

Abstract

In dit (korte) artikel wordt een mechanisme beschreven om subscript op een lijn te krijgen. Dit is nodig omdat de positie van een subscript mede bepaald wordt door de hoogte en diepte van een eventueel aanwezig superscript.

Bij het zetten van chemische formules kan men in superscripts de tekens + en – tegen komen. Omdat de plus vrij fors is uitgevallen, wordt in dat geval het subscript omlaag gedrukt. Knuth besteedt in ‘The T_EXBook’ op bladzijde 179 aandacht aan dit probleem. Zijn oplossing bestaat uit het aanpassen van enkele `\fontdimen`'s. Deze oplossing vinden we ook terug bij Eijkhout in ‘T_EX by Topic’. Elders in hun boeken vermelden zij dat dergelijke aanpassingen een globaal karakter hebben. Bij het schrijven van macro's voor het zetten van chemische formules (PPCH_TE_X) dient met dus dit gegeven rekening te worden gehouden.

Bij het aanpassen van `\fontdimen`'s dient men rekening te houden met de korpsgrootte, om precies te zijn met `\textfont`, `\scriptfont` en `\scriptscriptfont`. Bij een 10 punts korps hoeven we immers minder ver omlaag dan bij een 12 punt korps en bij een `\scriptfont` minder dan bij een `\textfont`.

Een relatief eenvoudige oplossing is die, waarbij we gebruik maken van `\fontdimen5`, de *x*-hoogte.

In de macro hieronder worden een drietal `\fontdimen`'s opgehoogd die betrekking hebben op super- en subscripts. De eerste macro laat zich samenvatten als:

```
\fontdimen14\textfont2      =
      .95\fontdimen5\textfont2
\fontdimen16\scriptfont2    =
      .95\fontdimen5\scriptfont2
\fontdimen17\scriptscriptfont2 =
      .95\fontdimen5\scriptscriptfont2
```

De factor 0.95 is experimenteel vastgesteld. Als we wat meer zekerheid willen, kunnen we als factor 1.0 gebruiken. Omdat we na afloop de `\fontdimen`'s 14, 16 en 17 weer moeten resetten, slaan we de oude waarden op.

```
\def\setevalue#1%           % zie cont-00a
  {\expandafter\edef\csname #1\endcsname}

\def\setsubscripts%
  {\def\dosetsubscript##1##2%
```

```
{\dimen0=.95\fontdimen5##2%
  \setevalue{@@\string##1\string##2}{%
    \the##1##2\relax}%
  ##1##2=\dimen0\relax}%
\def\dodosetsubscript##1%
  {\dosetsubscript{##1}{\textfont2}%
  \dosetsubscript{##1}{\scriptfont2}%
  \dosetsubscript{##1}{\scriptscriptfont2}}%
\dodosetsubscript{\fontdimen14}%
\dodosetsubscript{\fontdimen16}%
\dodosetsubscript{\fontdimen17}}
```

Bij het resetten kunnen we volstaan met het toekennen van de opgeslagen waarden:

```
\def\getvalue#1%           % zie cont-00a
  {\csname #1\endcsname}

\def\resetsubscripts%
  {\def\doresetsubscript##1##2%
    {\dimen0=\getvalue{@@\string##1\string##2}\relax%
    ##1##2=\dimen0}%
  \def\dodoresetsubscript##1%
    {\doresetsubscript{##1}{\textfont2}%
    \doresetsubscript{##1}{\scriptfont2}%
    \doresetsubscript{##1}{\scriptscriptfont2}}%
  \dodoresetsubscript{\fontdimen14}%
  \dodoresetsubscript{\fontdimen16}%
  \dodoresetsubscript{\fontdimen17}}
```

Met behulp van deze commando's kunnen we in plaats van $A_2^{+1}B_3C_4D_5$ het (chemisch) beter ogende $A_2^{+1}B_3C_4D_5$ krijgen:

```
\setsubscripts$\mathrm{A}^{+1}_2B_3C_4D_5$
  \resetsubscripts
```

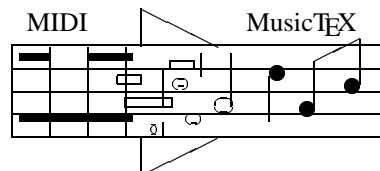
Zowel `\setsubscripts` als `\resetsubscript` staan dus *buiten* de \$ \$. Het mechanisme werkt natuurlijk ook als `\rm` achterwege wordt gelaten.

Het ophogen van de genoemde `\fontdimen`'s kan als gevolg hebben dat de volgende regel wat omlaag schuift als in een subscript karakters voorkomen met een *depth* > 0. Bij chemische formules is dit echter zelden het geval omdat cijfers boven de baseline blijven.

MIDI2TEX, een MusicTEX tool

Hans J.P. Kuykens

kuykens@dds.dds.nl

1 Introductie

Ik zal zo'n acht, negen jaar zijn geweest. Het NINT museum voor techniek in Amsterdam was m'n favoriet omdat je overal met je vingers aan mocht zitten. Prachtig was de besturingsconsole van een tram die dat rommelende geluid maakte als je aan het 'gas'-wiel draaide. Er waren wielen om aan te draaien en knoppen om in te drukken. Aan de hand van mijn opa bracht ik er vele uren door. Tijdens een van deze bezoeken werd een rondleiding gegeven in de computerafdeling. In een aparte ruimte stond een enorm, zoemend, grommend monster. Het beest werd nog met ponskaarten geprogrammeerd. Ter illustratie en algeheel vermaak draaide er onder andere een programma waarmee een lijnprinter werd aangestuurd. Door de snelheid van aanslagen te variëren, konden ze uit het apparaat zowaar een deuntje tevoorschijn toveren. Prehistorisch natuurlijk maar op mij, als klein jongetje, heeft dat toen zo'n enorme indruk achtergelaten: een computer die kon zingen....

Dit staaltje computermuziek verbleekt natuurlijk volkomen bij de mogelijkheden die computers vandaag te bieden hebben aan de muzikant. De computer wordt in de muziek momenteel op verschillende wijzen ingezet. Allereerst wordt hij gebruikt voor het opnemen en afspelen van deuntjes; *sequencing*. Hierbij fungeert de computer als een soort draaiorgel waarbij het orgelboek is vervangen door een file waarin de muziekinformatie is gecodeerd. De computer is daarbij gewoonlijk niet de geluidsbron.

Een stap verder is de computer wèl verantwoordelijk voor de generatie van de geluidsgolven. In dat geval wordt wel gesproken van *sampling*. Geluid wordt gedigitaliseerd opgenomen en afgespeeld via de computer. Als de gedigitaliseerde geluiden bovendien worden gemengd om zodoende nieuwe klanken te maken wordt gesproken van (*klank*)*synthese*. In de wat meer academische sfeer worden computers gebruikt voor het *analyseren* van de structuur van muziek, veelal klassieke. Hoe doet Bach dat nou toch? Zijn er soms foefjes of typische kenmerken te ontdekken? Kunnen we die foefjes dan ook na-apen zodat we de computer automatisch kunnen laten *componeren*?

De huidige hard- en software kunnen de musicus in belangrijke mate ondersteunen bij het componeren of uitvoeren van zijn muzikale ideeën.

De computer is ook bijzonder geschikt voor het genereren van grafische output. Op dat punt heeft in de grafische industrie al een kleine revolutie plaats gevonden. Het produceren van bladmuziek kan tegenwoordig ook uitstekend met de computer worden verricht. Er zijn kant en klare software pakketten op de markt, al dan niet in combinatie met sequencer software, waarmee bladmuziek kan worden aangemaakt. TEX heeft voor het lay-outen van *tekst* reeds zijn diensten bewezen. Maar dit pakket heeft meer in zijn mars en blijkt ook geschikt te zijn om de lay-out van muziek te verzorgen.

2 MusicTEX

Al vlot na de introductie van TEX bleek dat het pakket mogelijkheden bezat om ook andere dingen dan gewone tekst op het papier te ordenen. Andrea Steinbach en Angelika Schofer [3] waren de eersten die zich verdiepten in de combinatie muziek en TEX. Zij genereerden de benodigde font files en ontwierpen de eerste macrofiles voor het produceren van muziekschrift in TEX: MTEX. De beperking van hun systeem lag in het feit dat het aantal parallelle notenbalken (het aantal instrumenten) dat kon worden gegenereerd beperkt was. Dit is waarschijnlijk de hoofdreden geweest voor Daniel Taupin, een fysicus in Frankrijk, om het systeem te verbeteren. Zich baserend op het werk van Steinbach en Schofer ontwierp hij een set macro files waarmee de beperkingen van MTEX doorbroken werden. Hij gaf het pakket de naam MusicTEX[4]. Overigens hebben Steinbach en Schofer hun werk aan MTEX voortgezet en ook dit systeem heeft zijn weg naar vele gebruikers gevonden. De grotere flexibiliteit die MusicTEX biedt, heeft echter geleid tot een grotere bekendheid van dit systeem. Het systeem is inmiddels geëvolueerd tot een zeer uitgebreid muzieknotatie pakket waarmee niet alleen het traditionele notenschrift maar ook meer bijzondere vormen van muziek notatie kunnen worden vormgegeven.

3 Wat er mis mee is . . .

Toen ik voor het eerst een MusicTEXfile door TEX 'haalde', stond ik perplex van de uitstekende kwaliteit van de output. Zonder meer geschikt voor publicatie doeleinden. Net als TEX maakt MusicTEX gebruik van een ASCII input file. Hierin staan de codes die het muziekschrift representeren en daar bevindt zich naar mijn smaak dan meteen ook de bottleneck.

Voor het genereren van een source tekst file voor TEX is een computer toetsenbord uitermate geschikt. Als je een 'K' intoetst in de input file zal deze keurig op de TEX output verschijnen. Met muziekschrift ligt dat natuurlijk nogal anders. Er zitten immers geen noten op dat toetsenbord. In MusicTEX is dit probleem opgelost door noten te coderen met TEX commando's. Nu wordt een noot gekarakteriseerd door twee parameters : toonhoogte en lengte. Toonhoogte wordt in notenschrift weergegeven door de verticale positie van een noot op de notenbalk. Lengte van de noot wordt aangegeven door het type symbool. Een hele noot wordt bijvoorbeeld weergegeven met een open, ovale circl zonder stok. Om één noot weer te geven in MusicTEX moeten dus twee kentallen worden gebruikt. Dit wordt bereikt met een commando dat de lengte van de noot (en dus het symbool) weergeeft en een extra parameter die de toonhoogte (de verticale positie op de balk) weergeeft. Als voorbeeld een stukje toonladder in C waarvan iedere volgende noot half zo lang is als zijn voorganger. We beginnen met een hele noot met toonhoogte c :

```
\wh c \hu d \qu e \cu f \ccu g \cccu h
                                     \cccu i
```

dit leidt tot de volgende output:

Maar voor het produceren van een muziekstuk is meer nodig: meerdere muziekbalken boven elkaar, andere muzieksleutels, verhogingen, verlagingen, ornamenten, etc. Als bewijs dat met MusicTEX ook complexere muziekstukken zijn te maken is hier een voorbeeld uit de MusicTEX handleiding overgenomen (Brahms's Intermezzo op. 117,1 door Miguel Filgueiras)

De code hiervan:

```
\begin{music}
\def\nbinstruments{1}\relax
\def\freqbarno{9999}% no bar numbers
\nbporteesi=2\relax
\cleftoksi={6000}\generalsignature{-3}% 3 flats
\debutextrait
\normal
```

```
\off{lem}\temps\Notes\larpeggio{E}5\zq{EI}\qu{N}%
\charnote0{\smallclefdesol}\relax
\nextstaff\qsk\ib10e{-1}\zq{eg}\qb01\zq{d}%
\qb0k\enotes
\cleftoksi={0000}\saveclefs\Notes\tbu0\zq{ce}%
\qh0j\relax
\nextstaff\zq{sn}\cl{1}\enotes
\Notes\zq{be}\qu{i}\nextstaff\zq{sn}\ql{1}\enotes
\cleftoksi={6000}\changeplefs\Notes\zq{E}%
\cu{I}\relax
\nextstaff\ibbulh{-1}\zq{ae}\qhlh\tbul\zq{N}%
\qhlg\enotes
\finextrait
\end{music}
```

Het coderen van een stuk bladmuziek bestaat dus uit het aanmaken van een ASCII file met dergelijke macros. Het zal duidelijk zijn dat de overzichtelijkheid die karakteristiek is voor muzieknotatie ver te zoeken is bij een dergelijke brei van TEX commandos. Dat maakt het coderen van bladmuziek met MusicTEX een moeizaam en arbeidsintensief karwei en dat is er dus mis mee.

4 Andere formaten van muziek bestanden, MIDI

Met name op het gebied van sequencing hebben computers een grote vlucht genomen. In eerste instantie maakte programmeurs zich niet druk om standaardisatie van muziekbestanden. Je moest gewoon maar *hun* produkt gebruiken. De vele verschillende fileformaten waren onderling niet uitwisselbaar.

Parallel met de ontwikkeling van de computers ontstond er ook een opmars van elektronische muziekinstrumenten. Een vloedgolf van keyboards en synthesizers werd over de markt uitgestort. Er ontstond een behoefte om de instrumenten aan elkaar en aan computers te koppelen zodat volledige orkesten uit enkele dozen electronica konden klinken. Een probleem was echter dat de instrumenten van verschillende fabrikanten elkaar niet 'verstonden' zodat het aansturen van geluidsmodules van verschillende fabrikanten niet mogelijk was.

Dit probleem onderkend, is toen zo'n tien jaar geleden een groep fabrikanten van elektronische muziekinstrumenten en musici om de tafel gaan zitten om een aantal afspraken te maken. Het begrip MIDI werd geboren: Musical Instrument Digital Interface. In eerste instantie werd een communicatie protocol ontworpen waarmee elektronische instrumenten in staat waren met elkaar te communiceren. Het concept werd door alle fabrikanten omarmd en heden ten dage is dan ook vrijwel iedere synthesizer en keyboard uitgevoerd met een MIDI interface.

Toen ze toch bezig waren met afspraken maken, hebben ze het probleem van de wildgroei in fileformaten ook maar meteen aangepakt. Een standaard formaat voor muziek files werd gedefinieerd; de MIDI file. De definitie van deze MIDI files maakte het mogelijk om muziekstukken van verschillende programma's op eenvoudige manier uit te wisselen. Een beetje fabrikant van muzieksoftware zal dan ook dit fileformaat ondersteunen. De huidige sequencers zijn er vrijwel allemaal mee uitgerust.

5 De ontwikkeling van MIDI2TEX

Daar zat ik nu. Een prachtig muziek notatie programma, MusicTEX, met een verschrikkelijk lastige ASCII input en MIDI files die je op eenvoudige manier via een keyboard en sequencer kon opnemen maar waarvan je geen bladmuziek kon afdrukken. De link was snel gelegd. Er moest software zijn om het ene bestand in het andere te vertalen. Een zoektocht op de internationale netwerken leverde niets op. Er zat niets anders op dan achter het toetsenbord plaats te nemen en de software zelf te gaan schrijven.

De eerste actie was de aanschaf van een goed boek over MIDI. Ik kwam thuis met 'MIDI programmer's handbook' van Steven De Furia en John Scacciaferro [1]. Een uitstekend boek dat de opbouw van MIDI in detail uitlegt, doorspekt met vele programma voorbeelden. In eerste instantie was ik van plan om een klein programma te maken dat alleen maar alle noten in een MIDI file zou vertalen naar hun MusicTEX equivalent. Ik startte het programmeren op m'n Atari ST in de programmeertaal Pascal. Maar, al werkende aan het programma, werd het pakket aan eisen steeds uitgebreider. Uiteindelijk evolueerde het tot een programma dat van een standaard MIDI file een kant en klare MusicTEX file aanmaakt. Via de commando regel kunnen daarbij verschillende opties worden gewijzigd.

Ik begreep dat ik uiteindelijk een waardevol stuk software had ontwikkeld waar ik een hoop mensen een plezier mee kon doen. Zonde om dat in mijn computer een eenzame dood te laten sterven. Ik besloot dus om het programma als shareware vrij te geven in netwerk-land. In augustus 1992 bracht ik versie P 1.0 uit. In eerste instantie zond ik het pakket via e-mail naar geïnteresseerden maar toen de stroom aanvragen over de honderd liep besloot ik om het pakket maar op een FTP-server te zetten. Uiteraard volgden daarop bug-reports die verdere ontwikkeling hebben gestuurd en ondersteund.

6 Portabiliteit

De eerste versies van het programma waren slechts beschikbaar voor de Atari ST en de PC. Vele verzoeken stroomden binnen of het programma ook op andere systemen kon worden geïmplementeerd. Pascal bleek echter nauwelijks ondersteund te worden op andere computer systemen. Als er al een compiler voorhanden was, dan bleek de source code niet compatibel te zijn. De programmeertaal C is door standaardisering (ANSI-C) beter geschikt voor portabiliteit naar andere computers. Vele verzoeken dus om C-source code. Die was er niet. Op dat moment was de code al uitgegroeid tot enkele duizenden regels. Daarbij kwam dat mijn kennis van C marginaal was. Zelf vertalen van de hele zwik was daarmee een ondoenlijke taak. Uiteindelijk kreeg ik lucht van het bestaan van programma's die de vertaalslag grotendeels automatisch konden verrichten. Steve Chamberlain in de VS heeft toen alle source files door het programma P2C (Pascal to C) geperst. Het resultaat heeft toen enkele maanden op een stoffige plank op de hard-disk van mijn computer gestaan tot ik een berichtje binnen kreeg van Ad Verbruggen, een medewerker van DIMES, Univer-

siteit Delft. Hij had een Mac, kon goed overweg met C en het meest belangrijke: hij had energie en tijd om de kreuple C code te leren lopen. In enkele weken tijd hebben we in nauw overleg toen de C-source uitgewerkt totdat deze op zowel de Mac als de PC correct compileerde en draaide. Deze versie C 1.0 hebben we in de winter '93-'94 vrijgegeven. Onmiddellijk stroomden er reacties binnen van mensen die de software op andere systemen hadden gecompileerd. Het doel was bereikt: MIDI2TEX was voortaan op bijna alle computers beschikbaar.

7 De mogelijkheden

Momenteel zijn er twee versies beschikbaar: de C-versie C 1.3 waarvan alleen de source beschikbaar is en P 1.3; een Pascal versie. Voordat de versie C 1.0 uitkwam kon ik het niet laten om enkele nieuwe ideeën in de Pascal versie in te bouwen. In Pascal programmeer ik circa twee keer zo snel als in C, vandaar dat de Pascal versie nog niet de kast in ging.

Versie C 1.0 biedt momenteel onder andere de volgende opties :

Skip tracks Onderdrukken output van een te specificeren track in de MIDI file.

combIne tracks Twee of meerdere notenblaken (bijvoorbeeld linker en rechter hand van een piano partij) worden in gecombineerde notenbalken weergegeven. samengevoegd

Bass clef Een te specificeren notenbalk wordt gecodeerd in de bas sleutel

A1..4 Een te specificeren notenbalk wordt gecodeerd in alt sleutel (1..4).

Order Hergroeperen van de tracks in de MIDI file naar de notenbalken.

Quantize Kwantisering van de starttijd en lengte van noten.

Key sign Specificeren met hoeveel kruizen of mollen het stuk gecodeerd moet worden.

Hiernaast zijn er enkele lay-out parameters die beïnvloed kunnen worden. Bovendien biedt versie P 1.3 nog de mogelijkheid om automatisch teksten in de gegenereerde code in te laten voegen vanuit een separaat bestand. MIDI2TEX is geen tovermiddel. Het programma is ontworpen met het idee dat het enkel en alleen maar de vele noten in een MIDI file zou moeten omzetten naar MusicTEX. Het blijft in vele gevallen noodzakelijk om de source code met de hand te fine-tunen. Voor een meer uitgebreidere beschrijving van het pakket wordt verwezen naar de manual die bij het programma is gevoegd [2].

8 Beschikbaarheid

MusicTEX is vrij beschikbaar op Internet via *anonymous* FTP onder andere op ftp.gmd.de in de directory \music\musictex. MIDI2TEX, zowel executables als C source code, is beschikbaar op dezelfde FTP site in de directory \music\musictex\software\midi2tex. De programmatuur wordt op korte termijn en tot nu toe in 3

Shareware CD-ROM uitgegeven, waaronder de 4allTEX CD-ROM van het NTG. MusicTEX kent ook een discussie groep op Internet waarin informatie, problemen en suggesties (via e-mail) worden uitgewisseld. Lid worden van deze discussiegroep kan door je aan te melden via e-mail op mutex-request.stolaf.edu.

9 De toekomst

De ontwikkeling is to nu toe schoksgewijs verlopen en het laat zich aanzien dat deze trend zich zal voortzetten. Om de portabiliteit naar andere systemen verder te versoepelen zullen nog enkele bugs worden verwijderd. Door de gematigde ontwerpisen is het pakket op een aantal punten niet optimaal. De verticale uitlijning van de noten is niet correct. Dit blijkt een moeilijk probleem te zijn en samen met Ad Verbruggen en Dave Benson, een hoogleraar wiskunde in de VS, trachten we de algorithmes om dit probleem op te lossen te verfijnen.

In de eerste versies van MusicTEX werden triolen niet ondersteund zodat daar in MIDI2TEX ook geen rekening mee is gehouden. Dit manko is inmiddels verholpen in MusicTEX maar moet nog worden verwerkt in MIDI2TEX. De mogelijkheid van tekst invoegen (van versie P 1.3) moet worden gekopieerd naar de C-versie.

Er valt dus nog een hoop te doen. En met de voortschrijdende ontwikkeling van MusicTEX ontstaan er steeds nieuwe mogelijkheden: coderen van percussie, gitaar akkoorden, etc.

10 Een voorbeeld

Uiteraard een voorbeeldje van de output van MIDI2TEX en MusicTEX. Uit ruimtebesparing is slechts één pagina MusicTEX source hiernaast afgebeeld.

Referenties

- [1] S. De Furia and J. Scacciaferro. *MIDI programmer's handbook*. M & T Publishing, Inc., 1989.
- [2] H.J.P. Kuykens. *MIDI2TEX, a MIDI to MusicTEX translation program*. Dapperstraat 273^c, 1093 BS Amsterdam, 1993. e-mail : kuykens@amc.uva.nl.
- [3] A. Steinbach and A. Schofer. *MT_{EX}*. Master's thesis, Rheinische Friedrich-Wilhelms Universität, Bonn, Germany, 1987,1988.
- [4] Daniel Taupin. *MusicTEX, Using TEX to write polyphonic or instrumental music*. Laboratoire de Physique ds Solides, Orsay, France, june 1992. (Version 4.52, (last version 5.02).

```

%%
%   MIDI2TeX C-version V 1.3 translation
%   of MIDI file :
%   VIVALDI.MID
%
%   Written by Hans Kuykens, Ad Verbruggen
%%
%\input musicnft
%\input musictex
%\input musicadd
%\input musictrp
\normal
\hspace 160mm \vspace 240mm
\musicsize=16
\elemskip=6pt%
\def\nbinstruments{3}
\generalsignature{0}\relax
\def\thename{Vivaldi}
%\centerline{\enorme PUT A NAME HERE and re-
move }
\medskip\centerline{\moyen \thename}
\rightline{translation by MIDI2TeX}
\rightline{by H.J.P. Kuykens}
%\def\date{\number\day -\number\month -\number\year}
%\headline={\ifnum\pageno>1 \otherpage
%\else\frontpage\fi}
%\def\frontpage{\hfil \tenrm\date}
%\def\otherpage{\tenrm \thename \hfil \tenrm\date}
\generalmeter{\meterfrac{4}{4}}%
\cleftoksi{{6}{0}{0}{0}}%
%\raggedlinestrue % uncomment for ragged right lines
%\relativeaccidentals
\debutmorceau
%measure 1
\Notes\qu [_I]&\zqp d\zqp f&\ibb1lh{0}\qbl[_i]%
\qblh\enotes\relax
\Notes&&\qbl1\tbl1\qblj\enotes\relax
\Notes\ibu0H{0}\qh0H&&\ibb1k{0}\qb2k\enotes\relax
\Notes\tbu0\qh0G&\zq g\cu [_i]&\tbl2\qb2{^k}%
\enotes\relax
\tamps\Notes\qu F&\zq h\ql j&\ql m\enotes\relax
\Notes\ds &\ds &\qs \ibb13m{0}\qb3m\enotes\relax
\Notes\cl M&\zq h\cl j&\qb3n\tbl3\qb3o\enotes\relax
%measure 2
\barre
\Notes\ql [_b]&\zq k\ql [_i]&\ibb13m{0}\qb3[_p]%
\qb3o\enotes\relax
\Notes&&\qb3n\tbl3\qb3m\enotes\relax
\Notes\qu I&\zq f\ibu2i{-1}\qh2i&\ibb14i{0}\qb4{^k}%
\qb4{=k}\enotes\relax
\Notes&\zq d\tbu2\qh2f&\qb4j\tbl4\qb4i\enotes\relax
\Notes\ib10{^K}{0}\qb0M&\zh c\hu f&\ibu5h{0}\qh5h%
\enotes\relax
\Notes\tbl0\qb0{^K}&&\tbu5\qh5g\enotes\relax
\Notes\ibu1{=K}{0}\qhl{=K}&&\qu f\enotes\relax
\Notes\tbu1\qhl1J&&\enotes\relax
%measure 3
\alaligne

```

Vivaldi

translation by MIDI2TeX
by H.J.P. Kuykens

The musical score consists of 14 measures, organized into five systems of three staves each. The notation includes treble, middle, and bass clefs. Measure numbers 1 through 14 are placed above the first staff of each system. The score shows a variety of rhythmic patterns, including eighth and sixteenth notes, as well as rests and chords.

BLUe's Format

— The best of both worlds —

Kees van der Laan

Hunzeweg 57,
9893 PB Garnwerd, The Netherlands
cgl@rc.service.rug.nl

Abstract

An independent format—blue.fmt—is proposed to assist authors with creating, formatting, exchanging and maintaining compuscripts during the lifephases of publications. The format builds upon manmac.tex and the functionalities provided by tugboat.sty. Experience gained by publishers has been picked up too, because of my in-depth study of the activities of AMS with respect to T_EX formatting. More recent work of Knuth and co-authors has been borrowed from gkpmac.tex.

The design goal was to provide a format which suits me, which is easy to customize—to the world outside, and in general to changing circumstances—and which complies with the adages of software engineering. Another aim of blue.fmt is that it can be used throughout the lifecycle of publications on modest equipment to format articles, transparencies and you name it. The hoped for lifety is a lifetime. En-passant the design process is accounted for.

New is the handling of a database of references—with cross-referencing—or pictures all in one-pass job.

Keywords: Active documents, design, documentation, education, error handling, floats, format, inner versus outer world, inserts, lifephases formats, macro writing, markup language, plain T_EX, scripts, software engineering, (reusable) software parts, style, transparencies.

1 Introduction

After having studied manmac,¹ the TUGboat and AMS styles, I decided to combine the best of both worlds. The goodies given by Knuth to the world are merged with the achievements of the members of the various T_EX users groups.

I decided to separate outer level markup from inner level markup. By splitting off as much as possible to the inner level the outer level will shrink. The outer level markup is suitable to account for articles, transparencies, and you name it. The amount of work to adapt a script for other environments is lessened by this approach.

We have to deal with the specifications for

- look-and-feel in print—typographical design
- markup language—syntax and semantics
- coding style—data types, control sequences.

The paper is an abridged version—let us say an appetizer—of the one available from the CTAN and NTG's fileservers.

1.1 Why?

At GUST '94 when presenting Manmac's BLUes, I was urged to provide a user's guide for manmac. BLUe's Format is my answer to that request. Whatever the value of blue.fmt it definitely serves an educational purpose, with a wink to active documents.

2 Design

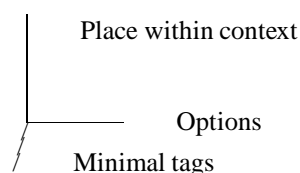
This comprises three aspects: typography, markup language, and coding conventions.

2.1 Typography

For the look-and-feel of BLUe's two-column in print I was inspired by TUGboat's layout, and started from their OTR. No switching from two-column into 1-column on a page. In one-column format pseudo two-column document parts² can be integrated.

2.2 Markup language

I like the orthogonal approach, for example to treat

¹Knuth's macros for formatting his Computers and Typesetting series.

²See Knuth's mathdemos. This is a different approach to 1 ↔ 2-column mixing, and an efficient one. The 1-column format as basis and markup for two-column document parts now and then. Another example is his formatting of the index. The latter output routine is similar to tugproc.sty, which starts with a 1-column opening, with the rest in two-column. Footnotes, and inserts in general, are not supported by the index OTR.

independent from each other. This approach has been on my mind throughout blue.fmt, but not applied unduly. Tags can be distinguished in

- `\begin<tag>`, `\end<tag>` pairs, which take global options via `\every<tag>` and local options via `\this<tag>`
- `<tag>`, minimal markup
- token variables `\this-<tag>` and `\every-<tag>` for user guidance
- `\pre<tag>` and `\post<tag>` token variables
- token variables to convey information, like the title
- `\pasteup<tag>-s`, which position the formatted script element within context.

In a nutshell this comes down to the outer markup structures

```
<tag>{...}      or      \begin<tag>
                    ...
                    \end<tag>
```

optionally preceded by

```
\every<tag>{...} and/or \this<tag>{...}
```

When the place within context should differ from the default supply³

```
\pre<tag>{...} and/or \post<tag>{...}
```

I did not bother about the size of the tags, because with nowadays (L^A)T_EX intelligent editors these tags don't have to be typed in anymore. Moreover, for T_EX each tag represents one token independent of its length.

The bad news

is that minimal markup for `\head` and the like can be felt as an anachronism. With (L^A)T_EX intelligent editors we don't need minimal markup anymore. The reason to process headtitles and the like on the fly is that catcodes are assigned in phase while processing, meaning for example we can use verbatims as part of the title.

The good news

is that via this mechanism we can abstract at the *user level* from token variables and definitions. The user can supply the information as if it was a token variable.

2.3 What to start with?

The script should start with what I call information elements, preliminary matter such as title, keywords and the like. Provide the information via assignments to the token variables `\title`, `\subtitle`, `\issue`, next to providing the information for keywords, abstract and references, all in arbitrary order, as long as done before `\beginscript`.

Token variables have defaults. For example your blue.fmt has the token variables `\author`, `\address`, and `\netaddress` already filled in with defaults. If you wish to assign values to these token variables at the start

of your compuscript, feel free to do so. That is the way of substituting actual values for the defaults. Handy isn't it?

The contents proper should start with `\beginscript`—to handle the paste up of the title matter—and end with `\endscript`—to finish the script. —Optionally preceded by `\everyscript` or `\thisscript`. When a script is formatted on its own the use of `\thisscript`, and especially `\everyscript` can be omitted.

For processing more than one script provide `\notlastscript` in `\everyscript`, and provide the last script with `\lastscript` in `\thisscript`.

2.4 Active documents

The revolution of computer-assisted typography has introduced the concept of active documents. For me this activity is all about

the discrepancy of the ordering of elements as marked up in the compuscript, and the positioning and representation of the document elements in the result.

The hierarchy in which the document elements have been supplied does no longer imply a similar sequence in print. The ordering can be altered due to writing to and reading from the computer's memory, be it RAM (random access memory) or be it external memory with sequential access.

Actually, this happens with the title and the like. The keywords, abstract and contents are set in boxes and pasted up in the replacement text of `\beginscript`. Similarly, references have to be specified in the preliminary part.⁴

The references can be paste up by `\pasteupreferences`.

New is that pictures can be selectively loaded in the preliminary part from the picture base. In order not to lose ground I will start from an informal template and formalise from there.

2.5 Template

The outer level markup is as follows.

```
%Template script---outer level markup
%Info part: elements in arbitrary order
\issue{MAPS 94.2}
\title{BLUe's Cross-Referencing}
\subtitle{---A one-pass approach}
\keywords{...}
\abstract{...}
\contents{Introduction
  \quad Why?
  ...
  Conclusion, References}

\references{\<name_1>...<name_n>}
\pictures{\<name_1>pic...<name_n>pic}

\beginscript           %Copy proper
\head{Introduction}
%various parts with inner markup
```

³This does not hold for the title part elements. Too much nitty-gritty. Not only the positioning within context is relevant but also the ordering.

⁴Numbers are assigned to the names to serve cross-referencing.


```
%Back matter
\pasteupreferences
\endscript
```

2.6 Outer markup

Generally I use an empty article as fill-in form.

The information part

consists of title,⁵ author (address information), keywords, abstract, contents, references, pictures and the like, independent from whether these issues appear at the beginning in print or not.⁶ The idea is to supply this information early in the script—and in fact author and address information are suited for defaults—such that it can be used anywhere.⁷ By supplying the references also at the beginning we don't need a multi-pass job for cross-referencing.⁸

The `\beginscript` control sequence marks the beginning of the compuscript proper. Whether it concerns an article, report, book or a set of transparencies, `\beginscript` is a generic control sequence which has been defined appropriately within the context. It starts formatting the title part and processing the script elements which follow. The compuscript is ended by `\endscript` to abstract from `\end`.⁹

Note that the contents requires the table of 'contents' to be supplied in a *near natural* way: line by line. For indentation simply supply `\quad` or `\qquad`.¹⁰

Chapters and the like

are marked up by `\head` and subelements, with the title as argument.

Running headers and footers

make use of the token variables `\headline` and `\footline`, with the information automatically distilled from the title token variables, like `\title` and `\issue`.

Bibliography

handling is a much overstressed aspect IMHO. I like to keep it simple. First of all I like that the database of formatted entries to be already with the publisher, and that we only have to refer to the entries. But that seems wishful thinking still, although my approach comes close.

I use the macros and database which emerged from 'BLUe's Bibliography,' because it facilitates the selec-

tion from the database and the formatting all in one-pass job. The typographical design has been inspired by `ams.ppt` style. It is customizable. Since 'BLUe's Bibliography' has been distributed in MAPS, I extended the macros with a simpler user interface.

Supply the names for the references as argument to `\references`, and paste up via `\pasteupreferences`.

`\references` not only formats the references but also redefines the names by their sequence numbers for cross-referencing.

Index

preparation can be done via `manmac`'s writing of index reminders (IRs) to a file, and formatting the sorted, compressed and in general enriched IRs via `manmac`'s doublecolumn environment.

2.7 Inner markup

Examples are borrowed from special papers on the issue.

(Special) Paragraphs

are for example provided by `\item`, and derivatives.

Example (*Bulleted items*)

I love Knuth's `\item`. It is so general and can easily be adapted to automatically format bulleted items—and others as well—via the use of¹¹

```
\def\bitem{\item{${\bullet}$}}
```

Example (*AN items*)

A lettered list can be obtained via¹²

```
\aitem first\\next line
\itemitem{} nested\\next line
\aitem second\\next line
\smallbreak
```

with results

- a. first
  - next line
    - nested
      - next line
- b. second
  - next line

⁵I favour a short title, optionally extended by a subtitle. Because of this I can use the title in the running head too, and there is no need for a separate specification of a running title.

⁶In regular issues of TUGboat the address information is printed at the end, while in the proceedings issues the address information is printed as part of the front matter.

⁷This is reminiscent of providing it at the beginning and typesetting it immediately. Nowadays the provision of the information is no longer tied up with formatting it immediately.

⁸The references are set and the names get their numbers as replacement text. Later in the script the markup command `\pasteupreferences` pastes up the earlier set references.

⁹Via this idea of scripts an editor can happily run `\onecol` and `\twocol` submissions in one job.

¹⁰No automatisms have been provided for automatically collecting the table of contents information while formatting. No multi-pass job!

¹¹*The T_EXbook*, exercise 14.20

¹²The numbered list is also part of `blue.fmt`.

For footnotes with automatic numbering I use `\ftn`, based upon *The T_EXbook* exercise 15.12, which processes the footnote on the fly.

Quotations

start with `\beginquote` and end with `\endquote`. The effect is that the left and right margin are indented with `\smallskip` before and after.

Exercise and answer

markup macros are part of `manmac`. As known the answers are set at the end in Appendix A. Actice documents avant là lettre.

Math

from plain can be enriched by automatic numbering and cross-referencing.

Cross-referencing is a compatible extension. Provide the `\ref`, optionally followed by `\<name>`, at the place after the `\eqno` instead of an explicit number.

Example (*From Math into BLUes*)

- Labeled 1-line

$$\sin 2x = 2 \sin x \cos x \quad (1)$$

- Two lines aligned, with labeling per line

$$\begin{aligned} \cosh 2x &= 2 \cosh^2 x - 1 \\ &= \cosh^2 x + \sinh^2 x \end{aligned} \quad (2)$$

and citations (1), (2).

via

```
\bitem Labeled 1-line
$$\sin2x=2\sin x\, \cos x
\eqno\ref\cglas$$
\bitem Two lines aligned, with
labeling per line
$$\eqalignno{
\cosh2x&=2\cosh^2x-1&\ref\cglid\cr
&=\cosh^2x+\sinh^2x\cr}$$
```

```
and citations \crsref\cglas,
\crsref\cglid.
```

When I worked on 'Math into BLUes,' I considered it handy to extend `\eqalign` with a repetitive template such that more than one alignment point is accounted for. This extension has been incorporated in `blue.fmt`.

Tables

can be marked up by `\halign`,¹³ or the alignment display. In `manmac` the alignment display is used within `\begindisplay`.

Example (*Table of markup tags*)

¹³Or its transpose `\valign`.

```
\begindisplay\displayindent\parindent
Tags &Reg script\quad&Tansparencies\cr
\noalign{\vskip.5ex\hrule\vskiplex}
\multispan3{Token variables\hfil}\cr
\cs{title} &+ &\cr
%et cetera
\enddisplay
```

At a higher level I use a bordered table model, where the first row and column are marked up separately from the data proper. Moreover, I abstracted from row and column separators, with the effect that rules or a frame can be obtained via the attributes `\ruled`, respectively `\framed`.

Example (*From 'What is T_EX etc.'*)

- just framed data

11	12
21	22

- add header and rowstubs

	Header
1 st row	11 12
2 nd row	21 22

- vary with ruled and framed, add header and footer

Caption

	Header	
1 st row	11	12
2 nd row	21	22

Footer

via

```
\def\data{11\cs12\rs21\cs22}
\bitem just framed data
$$\vcenter{\framed
\beginbtable\data\endbtable}$$
\bitem add header and rowstubs
\def\header{\logms2\hfill
Header\hfill}
\def\rowstblst{{1st row}%
{{2nd row}}}
$$\vcenter{\beginbtable\data\
endbtable}$$
\bitem vary with ruled and framed
$$\def\btablecaption{Caption}
\def\footer{Footer}
\vcenter{\ruled\framed
\beginbtable\data\endbtable}$$
```

Pictures

gkpmac provides L^AT_EX's picture environment in essence for plain. My added value to this collection is that I provided options via `\thispicture` and `\everypicture`, and created a database of pictures.

The new `\beginpicture` with uncoupled coordinates and offsets allows an interesting possibility to store a picture. An invocation comes down to

```
\<name>pic
%or with user guidance
\thispicture{\unitlength<dimen value>
  \xoffset{<number>}\yoffset{<number>}
}
\<name>pic
```

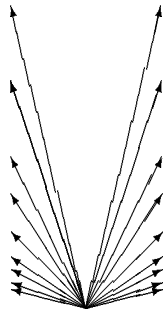
The database should contain the picture

```
\def\<name>pic
{\bgroup\unitlength<dimen value>
  \xdim{<number>}\ydim{<number>}
\beginpicture
...%picture descriptions
\endpicture
\egroup}
```

with `\beginpicture` defined in the format to handle the `\thispicture` and the `\everypicture` among others.

Example (*Vectorbundle via gkpmac*)

```
\vectorbundlepict
yields
```


I assumed that the picture was loaded from the pic.dat file via

```
\pictures{\vectorbundlepict}
```

For an elaborate discussion consult 'BLUe's Graphs.'

Verbatim

macros are provided for in-line and display verbatim.

Example (*From BLUe's Verbatim*)

Important functionalities are shown below

```
%1. To handle via
% default ! escape char
% -- other fonts
% -- footnotes
% -- emc (enable metacode)
\thisverbatim={\emc
```

```
\def\footnotetxt{{\rm Footnote text
  typed in on more than one line.}}}
\beginverbatim
Some <meta code> and
blah, blah, ... !it
Now text in italics!tt
and back again in tt
footnote!ftn!ftntxt
!endverbatim
%
%2. To handle numbering and
% verbatim file inclusion
\everyverbatim={\numvrb}
\thisverbatim={%
  \catcode'\!=12
  \catcode'\|=12
  \input vrb.tex
  \catcode'\*=0 }
\beginverbatim
Extras after file
*endverbatim
%
%3. To restart (line)numbers
\thisverbatim={\vrb|in0 }
\beginverbatim
Just some text with
ligatures such as '?' switched
off (TB 381).
line numbers restarted via
\vrb|in0 (in general \numvrb).
```

After two blank lines.

```
!endverbatim
%
%4. Inline verbatim
%Minimal | tag
\makeactive|
\def|{\bgroup\setupverbatim
  \the\everyverbatim
  \the\thisverbatim
  \def|{\egroup\thisverbatim{}}
\thisverbatim{\emc}
Before \verb|<inline verbatim>| after.
```

Remark. The `|`-definition for the minimal tag has also been included in blue.fmt. Beware, don't use `|` as such for the symbol, but mark up with `\vrt` when just the symbol is needed.

The escape character in verbatim is very convenient. I use this for subscripting in verbatims, and for selective numbering of the macros in verbatim listings, meaning that code parts can start with a nice number, like 100, 200 and so on. This can be done by including

```
%<escape char>vrb|in= 100
%<escape char>vrb|in= 200.
```

Special texts

are for example programs. Manmac's syntax macros can be used to format the syntax rules.

Example (*The T_EXbook p. 268*)

```
\beginsyntax
<unit of measure>\is%
  <optional spaces><internal unit>
\alt<optional {\tt true}>%
  <physical unit>
\endsyntax
```

The user must be aware that the end of line has been made active and apart from starting a new line looks for an opening `<`. Then it assumes that a new syntax rule has started. To continue the line provide a `%` at the end of the line in the script. Continuation via alternatives on the next line goes via `\alt`. See the syntax diagram later.

Handy

is manmac's possibility for shipping out selected pages. All what has to be done is to supply the page numbers in the file `pages.tex`, each number on a separate line, and in increasing order. Also handy are `tugboat.cmn`'s abbreviations and macros for logs, to enhance consistency.

Syntax for outer markup

The template given earlier can more formally be described via the following syntax diagrams,¹⁴ in the spirit of chapter 24 of the `TEXbook`. IM copy denotes script parts marked up with lower level `TEX` markup.

```

<blue script> → \input blue.fmt <scripts>
<scripts> → <script> | <script> <scripts>
<script> → \transparencies<reg script>
           | \<yours> <reg script>
           | <reg script>
<reg script> → <preliminaries>
              <script options>
              \beginscript
              <sections>
              \endscript

```

with refinements

```

<preliminaries> → \title
                 | <preliminaries> <preliminary>
<preliminary> → \subtitle
                | \input | <TEX code> | \issue
                | \author\address\netaddress15
                | \keywords | \abstract
                | \contents | \references
                | \pictures
<script options> → <empty>
                 | \everyscript | \thisscript
                 | \everyscript\thisscript

```

The sections consist of the tree of head structures with IM copy, inner marked up copy proper.

```

<sections> → <empty> | <section> <sections>
<section> → \head<paragraphs>

```

¹⁴I refrained from more elaborated notational schemes, for example those used in the SGML world. The reason is simply that they are not needed to convey the idea. The basics of Backus-Naur notation with some comments will do, similar to the way the syntax diagrams are used in the `TEXbook`.

¹⁵Defaults.

¹⁶The subhead variants are similar but different in detail. Especially in undoing glue when heads follow-up each other without intervening text. Beware!

```

<paragraphs> → <empty>
              | <paragraph> <paragraphs>
<paragraph> → <ssections> | (IM copy)

```

The above is repeated for sub(sub)sections.

The markup for the top level reads

```

\beginsyntax
<blue script>\is|\input|\thinspace%
              blue.fmt\thinspace<scripts>
<scripts>\is<script>\alt<script>%
          <scripts>
<script>\is|\transparencies|%
        <reg script>%
\alt|\<yours>|<reg script>
\alt<reg script>
<reg script>\is<preliminaries>
\quad<script options>
\quad|\beginscript|
\quad<sections>
\quad|\endscript|
\endsyntax

```

3 Coding

I assumed as little `TEX` knowledge as possible for the outer level markup.

3.1 Conventions

Names are important. In pursuit of Knuth I favour `\begin<tag>` and `\end<tag>` pairs.

I like to program in paradigms and code these systematically given the language at hand.

For language dependent names I introduced token variables with names `\<tag>name`, for example for use within the environments keywords, abstract and references.

When I built upon available macros I added an extra level to comply with my markup conventions. When the original name of the macro had to be maintained at the outer level I changed the name with a prefix denoting the source.

Below I provide, and explain in detail, code for an outer level suite of macros—head—and code for an inner level suite of macros—AN-items. Because of the relevancy I also explained `\beginscript` with its `\pasteup<name>-s` and the one-pass handling of references.

3.2 Head and the like

I will design `\beginhead` and `\endhead`, next to the minimal markup variant `\head{...}`.¹⁶

Design goals

are

- discourage to set the title alone at the end of a page
- typeset (flexible) vertical space before (big) and after (med) the title
- gobble spaces at the beginning of the title
- set the title in bold face (and the current size) unindented
- don't indent the first line of the text after.

What are the problems?

The language constructs to be adopted are a problem. In macro expansion the two-part macro `\TeXnique` should be the basis. In blue's format I adopted therefore the pairs `\begin<tag>` and `\end<tag>`.

In order to set the title loose from the context we have to determine values for the amount of glue, and be sure that it disappears at the top of a page. Another problem is to prevent the head text alone to be printed at the bottom of the page. The latter is related to the 'orphan-widow' phenomenon.

The coding solution below has different values for the parameters as supplied in `\beginsection`. From experiments it turned out that those supplied by Knuth did not give nice results together with 'BLUe's Format.' Too much glue was inserted for my taste.

The idea of a `\pre<tag>` and `\post<tag>` is general. It parameterizes the placement of a document element within context. Important! Whether you talk about titles, displays, tables, graphs, or you name it.

The code below is inspired by `\beginsection`, *The T_EXbook*, p355.

```
\def\beginhead{\prehead\bgroup\headfont}
\def\endhead{\egroup\posthead}
%and auxiliaries
\def\prehead{\vskip0pt plus5ex
  \penalty-250\vskip0pt plus1ex
  \bigskip\noindent}
\def\posthead{\medskip\nobreak
  \noindent}
```

When deprived from a (L^A)T_EX intelligent editor use the following minimal variant, which has the same functionalities, especially the processing on the fly of the 'argument.'¹⁷

```
\def\head#{\beginhead\bgroup
  \aftergroup\endhead
  \afterassignment\ignorespaces
  \let\dummy=}
\end\head}
```

Explanation. The # as last character of the parameter text makes that the opening brace and what follows is placed after the replacement text of `\head`, *The T_EXbook*, p204. The replacement text starts a group via `\bgroup` and reads away the opening brace. The latter T_EXnique has been borrowed from plain's `\footnote`, *The T_EXbook*, p.363, as

used at the end of the replacement text of `\foot`. Spaces which precede the title are ignored via the invoke of `\ignorespaces` at the right time. Sigh, quite something isn't it?

Paradigm

From the above variant the following template can be distilled, to be used with *similar* two-part macros for a minimal markup variant

```
\def<tag>#{\begin<tag>\bgroup
  \aftergroup\end<tag>
  \afterassignment\ignorespaces
  \let\dummy=}
\end<tag>}
```

Although nice it has its limitations.

Some remarks

Note that I did not gobble spaces at the end of the title argument. In the headtitle they won't harm because the title is set on a line of its own.¹⁸

In the unabridged version the template is automated too via partial expansion.

3.3 Items with AN

With automatic numbering and lettering we have to stop the automatism of increasing the counter and to reset the counter for subsequent use at the end of the list.

In `\item` nothing special had to be done. Ending the paragraph via a blank line (or `\par`) was enough. We cannot modify `\par` locally because `\par` starts the replacement text of `\item` (and `\itemitem` as well). So the natural markup to let a blank line (or `\par`) end the AN-list is not possible.

I could not work along the remark made in *The T_EXbook* exercise 14.29 either, because this goes wrong with nesting, read with the use of `\itemitem`.

My solution is a mixture of coding borrowed from `\item` p355, `\beginchapter` p418, `\d@nger` p419 of *The T_EXbook*.¹⁹

```
\newcount\itemno
%item with automatic numbering
\def\nititem{\bgroup
  \def\nititem{\advance\itemno1
    \item{\number\itemno.}}
  \def\smallbreak{\endgraf\egroup
    \smallbreak}
  \let\smallskip\smallbreak
  \nititem}
%item with automatic lettering,
%that is with a. b. etc
\def\aitem{\bgroup\itemno96
  \def\aitem{\advance\itemno1
    \item{\char\itemno.}}
  \def\smallbreak{\endgraf\egroup
    \smallbreak}
  \let\smallskip\smallbreak
  \aitem}
%end with \smallbreak or
%with \endlist
\def\endlist{\endgraf\egroup}
```

¹⁷And if you don't use it as such peruse it, because of the macro writing T_EXniques.

¹⁸In the other heads the space at the end of the argument can be there on purpose. Watch out!

¹⁹The more I come to think of it the more ways of doing boil up. How to decide which one is best?

We not only have to end the paragraph(s) but also end the scope.

The paradigm

is the redefinition of a control sequence when this control sequence is used repetitively but with a different function the first time. The undoing of the redefinitions via closing the group is also a general macro writing feature.

3.4 Beginning of the script

This is included because it shows the paste-up of the various title elements.

```
\def\beginscript{\lastscript
  \the\everyscript\beginngroup
  \the\thisscript
  \hrule\kern2ex\noindent
  {\titlefont\the\title
  {\subtitlefont\the\subtitle}}
  \medskip\the\author
  \medskip\pasteupkeywords
  \medskip\pasteupabstract
  \medbreak\pasteupcontents
  \smallbreak}
\def\endscript{\makesignature
  \xcol=\maxcols
  \vfil\eject\endgroup\tracingstats1
  \stop\thisscript{}}
%with auxiliaries
\def\pasteupkeywords{\box\keywordsbox}
\def\pasteupabstract{\box\abstractbox}
\def\pasteupcontents{\unvbox
  \contentsbox}
\def\notlastscript{\global
  \let\stop\relax}
\def\lastscript{\global\let\stop\end}
```

3.5 One-pass handling of references

Various mental steps are integrated.

- maintain an independent database of references
- provide a references macro to perform the tasks of selecting and formatting
- the list of names has to be supplied as argument to the macro, and is used twice, for selecting and formatting
- load selectively from the database
- format the selected entries
- redefine the names of the selected entries by their number
- provide a paste-up tag.

In the code I made use of the fifo paradigm.

```
\def\beginreferences#1\endreferences{%
  \bgroup\def\process##1{\gdef##1{%
Reference {\tt\string##1}
not in database (Sorry!)
\loadererror{Reference}}}\fifo#1\ofif
\loadselectivefrom{lit.dat}
%formatting
\ifstore\global\setbox\referencesbox=
  \vbox\bgroup\fi
\bcnt0 \lsams%Default ls
\the\thisreferences
\def\process##1{\ls{##1}
  \xdef##1{\the\bcnt}}
\fifo#1\ofif
\endgraf\endreferences
}
```

```
\ifstore\egroup\fi
\thisreferences{}}

\def\pasteupreferences{%
  \the\prereferences
  \unvbox\referencesbox
  \the\postreferences}

\prereferences{\head{\the
  \referencesname}}
\postreferences{}

\def\references#1{\beginreferences#1
  \endreferences}
```

with the auxiliaries

```
\def\loadselective{#1}
{\let\x\def%or any name for x
  \x\def##1{\ifx##1\undefined\ea\gobble
    \else \ea\x\ea##1\fi}
  \input #1
  \let\def\x}
%and
\def\gobble#1{}
```

Explanation. The selective loading is hinted at in *The T_EXbook*, p382, Selective loading of macros. The idea is to consider `\def` as the name of a macro with as argument the name of the entry to be considered. Remind that `lit.dat` contains entries of the form

```
\def<name>{...}
```

Then if the name is not yet known the replacement text is gobbled otherwise it is stored under its name. Neat isn't it?

3.6 Selective loading of pictures

This is done similarly.

```
\def\beginpictures#1\endpictures{%
  \bgroup\let\commonforpic=x
  \def\process##1{\gdef##1{Picture
  {\tt\string##1} not in database,
  Sorry!\loadererror{Picture}}}%
  \fifo#1\ofif
  \loadselectivefrom{pic.dat}
  \endpictures\commonforpic}
%
\def\endpictures{\egroup}
\def\pictures#1{\beginpictures#1%
  \endpictures}
%
\def\loadallpictures{\input pic.dat
  \commonforpic}
%
\def\loadererror#1{\write16{#1 not in
  database}}
```

Explanation. `\commonforpic` is a definition which contains common elements for all pictures. I did not want the user to bother about this, and also invoked it at the end. The rest is similar to the handling of references.

4 Software Engineering

Not much of this of yet, except for the explicit design goals and the nice error message with `\references` and `\pictures` when a name contains typos.

5 Customization

As example I treat the adaptation of a blue script into a MAPS script, which is L^AT_EX biased.

```
%Template for MAPS submissions
\documentstyle[twocolumn]{maps}
\begin{document}
\title{...} \subtitle{...}
\author{...} \date{}
\maketitle

\begin{abstract}...\end{abstract}
\begin{keywords}...\end{keywords}
%Contents table
%Copy proper
\section{...}%et cetera
%back matter, LaTeX's
\begin{thebibliography}{abcde}
...
\end{thebibliography}
\end{document}
```

5.1 Conversion

The title block is filled in or simply reused from maps.tem. Globals and running-in heads need special attention. I fell back upon L^AT_EX's bibliography handling. Laborous is to 'translate' the various `\this<tag>` and `\every<tag>` directives. Some transformations are shown in the accompanying table.

BLUe fmt	→ MAPS sty
<code>\begin abstract</code> <code>\end</code>	→ <code>\begin{abstract}</code> <code>\end{abstract}</code>
<code>\beginscript</code>	→ <code>\begin{bijlage}</code>
<code>\head</code>	→ <code>\let\head\section</code>
<code>\bitem</code> ... <code>\bitem</code>	<code>\begin{itemize}</code> → <code>\item...</code> <code>\item...</code> <code>\end{itemize}</code>
<code>\begin</code> verbatim <code><esc char>end</code>	→ <code>\begin{verbatim}</code> <code>\end{verbatim}</code>
<code>\endscript</code>	→ <code>\end{bijlage}</code> <code>\end{document}</code>

6 Related work

First a disclaimer. It is not possible to really compare blue.fmt with other formats because of different goals. What follows below has to be read as a rough indication of how blue.fmt relates to the works mentioned.

In a sense L^AT_EX provides the functionalities I'm after. However, L^AT_EX is complex and customization is too time-consuming. More important is however that L^AT_EX lacks the two-part macro T_EXnique as basis. The simple and innovative approach of Knuth via two-part macros has not been appreciated appropriately.

Doob's macros for typesetting his 'Gentle introduction to T_EX' is too limited, especially when we consider the life-cycle of documents.

Berry builds upon plain alone and neglects other achievements.

Spivak provides much of L^AT_EX's functionalities in L^AM_S-T_EX but he refrains from plain's math markup.

The T_EXinfo.tex macros look as if designed bottom-up.²⁰ No attempt for simplicity, nor a set of common markup tags as a foundation to build upon.

TUGboat's OTR functionality lies at the heart of the page makeup of blue.fmt. However blue.fmt goes much further than tugboat.sty in for example the markup for pictures, references, (bordered) tables, verbatims, and math cross-referencing, all designed for use with (L^A)T_EX, that is it is not tied up with L^AT_EX or plain, exclusively. Add to that the way how references and pictures are selected from a database and you will agree that blue.fmt is a leap forward. The coding of 'options' is less monolithic, and the setup via modules with thin interfaces is more flexible. blue.fmt is not a goal per se. It has an open eye for change in general, and adaptation towards other contexts in particular.

7 Transparencies

Start with `\transparencies` after `\input blue.fmt`.

7.1 Typography

Only recently I realized that transparencies are completely different in look-and-feel from pages in a book. Each transparency is more or less on its own, and has a strong centered flavour.

My running heads bear contextual information, a functionality similar to the running heads of a book. From each transparency the audience can see at a glance what the context is. The running foot takes the date, a number and the copyright.

In 'BLUe's Transparencies' I have included pictures showing the layout of the title transparency and the regular transparencies.

7.2 Markup

As extras I needed token variables for the head titles, because I like to suppress the headers on the transparency proper now and then. Also needed are things like 'continue on the next transparency,' or just ship out the current transparency.

Template for transparencies

The accompanying template shows that the outer markup is nearly the same as for articles. It is a blue script.

```
\transparencies %Template script
\title{Manmac BLUes}
\subtitle{---how to ...---}
\contents{User's guide
Coding
```

²⁰What is the use of a meta-parsing macro—very clever there is no question about that—if we can do without this functionality in ordinary formats?

```

Modifications
Conclusions}

\beginscript
\head{Why?}
To return to the roots...

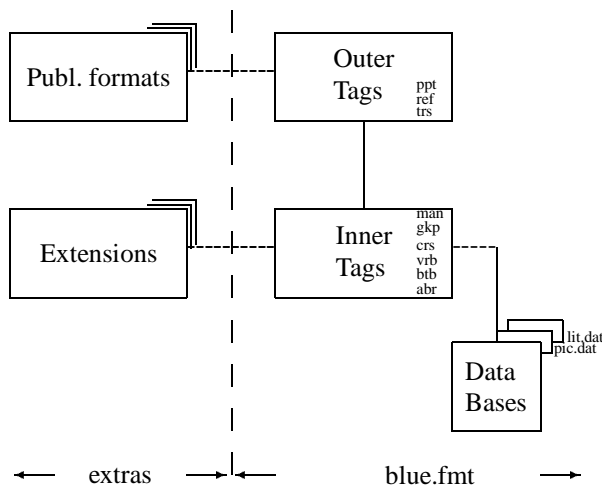
\head{User's Guide}
%Relative page numbering
\pagenumber{U\folio}\pageno=1
...
\nxttrs %Next transparency
\subsubhead{Markup paragraphs}
...
\continue%Continuation on next slide
...
\endscript

```

Remarks. I allowed for the possibility to number transparencies by parts. For example User's guide and Coding can take their own page numbers. I find that convenient when I modify transparencies.²¹

8 What?

The file `blue.fmt` starts with an enumeration of the parts included. Each part starts and ends with a `%`-line denoting which part started or ended. At the end of each part a table of contents is supplied.

8.1 Where?

`blue.fmt`, `lit.dat`, `pic.dat` and the article `fmt.art` are available at the CTAN sites in directory . . . , and NTG's fileservers in directory . . .

9 Acknowledgements

There are too many people to be named whom I owe much while working on both the BLUes and BLUE's series. They all have helped me a lot. One exception though is for NTG, in allowing me to bring out early versions of the papers in MAPS. Thank you!

²¹In 'BLUe's Transparencies' I have paid attention to the maintenance aspects. How to modify just a few transparencies, or how to add a couple to the collection, without the need to rerun the total collection.

²²Don't believe the argument that plain and `manmac` don't support structured markup. That is not true. Peruse the `TEX`book script and you will know better.

10 Conclusions

Macro writing with respect to format or style development is a special way of programming and to embed this within the realm of software engineering is a real challenge, and much needed.

`blue.fmt` is beyond `manmac` because it

- distinguishes two markup levels
- allows for transparencies and your format to be added
- automatically numbers or 'letters' items
- has awareness of databases to be coupled
- automatically numbers and cross-references
- allows two and one column layout
- contains generic verbatims, bordered tables and `gkp`'s picture environment, and
- automatically selects and formats references supplied in the literature database.

My added value to `manmac` and `gkppic` is

- integration of these within a two-column and one-column environment, especially articles and transparencies
- separation of specification and paste up
- `\this<tag>{...}` and `\every<tag>{...}` extensions
- `\pre<tag>{...}` and `\post<tag>{...}` parameterizations
- literature and (new) graphics database
- one-pass bibliography handling
- formatting references in the AMS spirit
- cross-referencing
- outer and inner markup separation
- a verbatim suite
- a bordered table macro
- transparency macros
- customization outer markup.

With respect to coding I added the paradigm—a real pearl to paraphrase Bentley—to add systematically and automatically a one-part macro with the same functionalities on top of a two-part macro.

My thesis is that users can benefit from `blue.fmt` in typesetting like a craftsman, to achieve the quality of Knuth.

The extra bonus is stability, and simplicity as well. The disadvantage is investment in learning, which by trial-and-error takes a substantial amount of time. It has all to do with your attitude, whether you believe that `TEX` proper will serve a lifetime, and whether you like to invest in learning plain and `manmac` as basis. The reward is freedom. You are no longer dependent upon the gurus for what-and-when.²²

Remind De Vinne's adage

Regular scripts

'The last thing to learn is simplicity'

Look at the results as provided in the T_EXbook and peruse the markup in the compuscript,²³ and then simply practise Knuth's way of markup.

11 References

The unabridged version of the paper contains the references to the works I have built upon.

12 Appendix: Control sequences

The header denotes the minimal one-part macro, the prefixes pre-, post-, this-, every-, and the postfixes -name and -box.

	min	pre	post	this	every	name	box
abstract	+	⊃	⊃	⊃	⊃	+	+
btable	□	+	+	+	+	⊃	+
center	+	⊃	⊃	⊃	⊃	⊃	⊃
contents	+	⊃	⊃	⊃	⊃	+	+
head	+	+	+	⊃	⊃	⊃	⊃
keywords	+	⊃	⊃	⊃	⊃	+	+
picture	⊃	⊃	⊃	+	+	⊃	⊃
pictures	□	⊃	⊃	⊃	⊃	⊃	⊃
quote	+	⊃	⊃	⊃	⊃	⊃	⊃
references	□	+	+	+	+	+	+
script	+	⊃	⊃	+	+	⊃	⊃
subhead	+	+	+	⊃	⊃	⊃	⊃
subsubhead	+	+	+	⊃	⊃	⊃	⊃
subtitle	□	⊃	⊃	⊃	⊃	⊃	⊃
syntax	+	⊃	⊃	⊃	⊃	⊃	⊃
title	□	⊃	⊃	⊃	⊃	⊃	⊃
verbatim	⊃	+	+	+	+	⊃	⊃

⊃ not implemented

+

□ implemented without processing on the fly.

²³ Available in the public domain, also on NTG's 4AllT_EX CD-ROM, and undoubtedly on others.

BLUe's Graphs

— Simplicity, aha! —

Kees van der Laan

Hunzeweg 57,
9893 PB Garnwerd, The Netherlands
cgl@rc.service.rug.nl

Abstract

Graphics facilities for plain $\text{\TeX}$ have been collected from *The $\text{\TeX}$ book*, *manmac* and *gkpmac*, as part of *blue.fmt*. The *gkpmac* picture macros are handy and provide a subset of $\text{\LaTeX}$'s functionality. A database of pictures is proposed.

No interaction with *METAfont* (or *METApost*) nor the incorporation of encapsulated PostScript have been treated.

Keywords: Circles, curves, database, disks, education, graphics, format, lines, macro writing, pictures, plain $\text{\TeX}$, reusable software parts, selective loading, software engineering, splines, vectors.

1 Introduction

This paper is about graphics as part of BLUe's format. I'll discuss $\text{\TeX}$ book's graphics, *manmac*'s drawing figures, and *gkpmac*'s picture environment with quadratic splines for arbitrary curves.¹

Most of my diagrams, set earlier via $\text{\LaTeX}$'s picture environment, are included as test examples. BLUe started to think about a picture database similar to the database of references, et voilà.

Why?

I made use of $\text{\LaTeX}$ in the past mainly because of the picture environment facilities. Because of *gkpmac*'s subset of the $\text{\LaTeX}$'s picture environment in plain, I can get rid of $\text{\LaTeX}$'s general overhead. The audience in mind consists of those authors who

- practise (self-)publishing
- choose for English and ASCII
- adhere to $\text{\TeX}$ formatting
- like stability, consistency, simplicity, portability, generality, flexibility, in short a lifetime tool
- favour an open, well-documented system
- prefer an extensible (formatting) language
- and support the PD software adage.

Notations and definitions

manmac.tex stands for the macros used by Knuth for formatting his Computers and Typsetting series of books. *gkpmac.tex* stands for the macros used by Knuth and his co-authors to format *Concrete Mathematics*.

2 $\text{\TeX}$ book's graphics

In *The $\text{\TeX}$ book* Appendix D Knuth states

' $\text{\TeX}$ is designed to put boxes together either horizontally or vertically, not diagonally. But that is not a serious limitation, because the use of negative spacing makes it possible to put things anywhere on the page.'

The following example from *The $\text{\TeX}$ book* is IMHO the basis for $\text{\LaTeX}$'s picture environment.² A little further Knuth states

'If you enjoy fooling around making pictures instead of typesetting ordinary text, $\text{\TeX}$ will be a source of endless frustration/amusement for you, because anything is possible, if you have suitable fonts.'

This was well-taken by Lamport when he created his line fonts to be used in $\text{\LaTeX}$'s picture environment. It is said that Knuth uses nowadays *METApost* next to Adobe's *photoshop*. $\text{\TeX}$ is good at placing 'elements' within context. The other half of the twins—*METAfont*—is good at creating the graphical elements, don't forget that!

The examples with quarter circles, *The $\text{\TeX}$ book* 389–390, the dragon figures, remind me of Papert's 'Turtle' graphics.

¹No *METAfont* nor *METApost*, or the use of encapsulated PostScript.

²It is just a pity that the `—` as separator has been abandoned in $\text{\LaTeX}$ and that parentheses and commas have been introduced as parameter separators. Of course it is tempting to adhere the coordinate notation from mathematics, but it assumes too much knowledge from the user about parameter separators.

3 Manmac's drawing figures

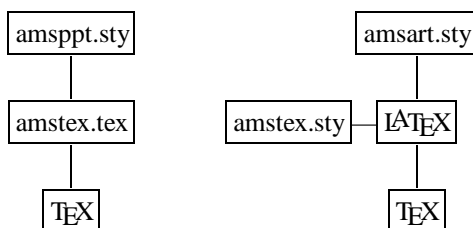
Basically macros for drawing hidden lines and a blank box are provided. The latter is handy in formatting a framed box.

```
\def\hidehrule#1#2{%Purpose:
%hrule height#1 depth#2
...}
\def\hidevrule#1#2{%Purpose:
%\vrule width#1+#2
...}
\def\makeblankbox#1#2{%Purpose:
%puts rules at the edge of a blank box
%whose dimensions are those of \box0
%(assuming nonnegative wd, ht, dp)
%#1 rule thickness outside
%#2 rule thickness inside
...}
%and special cases
\def\maketypebox{\makeblankbox{0pt}{1pt}}
\def\makelightbox{\makeblankbox{.2pt}{.2pt}}
```

Example (From Manmac BLUes)

```
$$\hbox{\vbox{%
\element{\fbox{amsppt.sty}}
\vconnector
\element{\fbox{amstex.tex}}
\vconnector
\element{\fbox{\TeX}}
}\qqquad\qqquad\qqquad\vbox{%
\element{\fbox{amsart.sty}}
\vconnector
\element{\llap{\fbox{amstex.sty}---}
\fbox{\LaTeX}}
\vconnector
\element{\fbox{\TeX}}
}}$$
```

I obtained

with the auxiliaries³

```
\def\strut{\vrule height2.5ex depth1ex
width0pt}
\def\fbox#1{\setbox0\hbox{\strut
$; $#1$, $}\leavevmode\rlap{\copy0}%
\makelightbox}%See appendix
\def\element#1{\hbox to15ex{\hss#1\hss}}
\def\vconnector{\element{\strut\vrule}} .
```

4 gkpmac's picture environment

It has been called in the file as 'Pictures (a subset of $\text{\LaTeX}$'s conventions).' $\text{\LaTeX}$'s line fonts have been used. Macros are provided for lines, vectors, curves, disks, circles, and

ovals. The lines and vectors have discrete orientations and can vary in thickness (2 states). The implementation is simpler than $\text{\LaTeX}$'s because of the omission of options, and comprises some 180 lines of code. Dimensionless units get their value via `\unitlength` to be initialized by the user. The documentation of the picture-environment in pseudo code comes with $\text{\LaTeX}$, and applies to this set too.

4.1 As-is

To start it use `\gkpbeginpicture` and for closing use `\gkpendpicture`. The original definition reads⁴

```
\def\gkpbeginpicture(#1,#2)(#3,#4){%
%#1 x dimension
%#2 y dimension
%#3 x-offset
%#4 y-offset
...}
```

Line thickness

Default is `\thinlines` which can be toggled via the use of `\thicklines`. This does not apply to curves. Flexibility there is obtained via `\squineelem`,⁵ the atomic element to be plotted repeatedly.

(multi)put

These are used to control the positioning of picture objects.

```
\def\put(#1,#2)#3{%
%#1 x-coordinate
%#2 y-coordinate
%#3 picture object
...}
\def\multiput(#1,#2)(#3,#4)#5#6{%
%#1 x-coordinate
%#2 y-coordinate
%#3 x-increase
%#4 y-increase
%#5 number of times
%#6 picture object
...}
```

Picture objects

Provided are: (h)box, line, vector, disk, circle, oval.

```
\def\makebox(#1,#2)#3{%
%#1 x-dimension
%#2 y-dimension
%#3 is put in hbox to#1\unitlength
% {\hss#3\hss}
...}
\def\line(#1,#2)#3{%abs(#1,#2)<=6
%#1 horizontal slope
%#2 vertical slope
%#3 horizontal size
...}
\def\vector(#1,#2)#3{%abs(#1,#2)<=4
%#1 horizontal slope
%#2 vertical slope
%#3 horizontal size
...}
```

³`\makeblankbox` is used in *The TeXbook* in exercise 11.5, for the skyline of words.

⁴Not conform $\text{\LaTeX}$ because the offset parameters are obligatory. These two outer level names have been prefixed by `gkp`, to free the names `\beginpicture` and `\endpicture` while the original macros can still be accessed. The next best to a compatible extension.

⁵Introduced by me.

```
%
\def\disk#1{%
%#1 diameter <=.2inch
...}
%
\def\circle#1{%
%#1 diameter <=.5inch
...}
%
\def\oval(#1,#2){%
%#1 x-dimension
%#2 y-dimension
%centre set at reference point
...}
```

Curves. The method has been explained in the METAfont book p. 13. The functionality provided is similar to Lamport's Bezier.sty, although here a quadratic spline is used.

```
\def\squine(#1,#2,#3,#4,#5,#6){%
%#1, #2, #3 x-coordinates of consecutive points
%#4, #5, #6 y-coordinates of consecutive points
%To plot f(x) between x0 and x1
%\put(0, 0){\squine(x0,xm,x1,y0,ym,y1)}, with
%y0=f(x0), y1=f(x1)
%xm=(y0-y1+s1x1-s0x0)/(s1-s0)
%ym=(s0(s1x1-y1)-s1(s0x0-y0))/(s1-s0)
%s0=f'(x0), s1=f'(x1)
```

`\beginpic` `\endpic` can be used to obtain a vertically centered picture.⁶

Example (*Simplest use*)

```
\unitlengthlex
\gkpbeginpicture(2, 2)(0, 0)
\put(0,0){\markorigin}
\gkpendpicture
```

4.2 Mods

The `\gkpbeginpicture` macro has been adapted for

- the offsets as options with default the origin
- consistency with blue.fmt⁷
- allowing a database of pictures to be set up.

```
\newtoks\xdim \newtoks\ydim
\newtoks\xoffset \newtoks\yoffset
\newtoks\everypicture
\newtoks\thispicture
\xoffset{0}\yoffset{0}%defaults
%
\def\beginpicture{\bgroup
\the\everypicture\the\thispicture
\gkpbeginpicture(\the\xdim,\the\ydim)%
(\the\xoffset,\the\yoffset)}
%
\def\endpicture{\gkpendpicture\egroup
\global\thispicture{}}
```

Remark. I introduced an extra level of grouping to shield `\line`.

Picturebase

To allow a picture database with dimensionless sizes included, provide as entries

```
\def<name>pic
{\bgroup%defaults
\unitlength=<dimen number>
\xdim{number}\ydim{number}
\beginpicture
...
\endpicture
\egroup}
```

Selecting and loading

Imagine you have built up a number of pictures each consisting of a reasonable amount of picture instructions. Then you can either input the whole file and use only those entries needed (via `\loadallpictures`, because the common aspects have to be activated) or load selectively only those needed. I have used this selective loading before in 'BLUE's Bibliography,' and it can easily be used for this application of selective loading of pictures from a picturebase. The basic observation is that specified control sequences are redefined. This in contrast with the application of a format or style file where the file is not loaded when some names are already available, to prevent redefinition. My use is the opposite. I specify the names I like to be selected.

The use with blue.fmt is to supply the following in the preliminary part

```
\pictures{\<name-1>pic...<name-n>pic}
```

and to invoke the picture at the appropriate place in the script via

```
<name>pic
eventually preceded with \thispicture....
```

5 Examples

In the following examples I assume that the loading of the picture has already taken place in the preliminary part of the script. The origin has been printed via a + now and then.

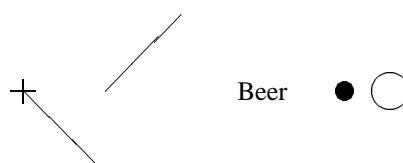
Example (*Some simple graphs.*)

```
\thispicture{\markorigintrue}
\simplepic
with result
```


Example (*Lines, text, circle and disk*)

```
\thispicture{\markorigintrue}
\linespic
with result
```


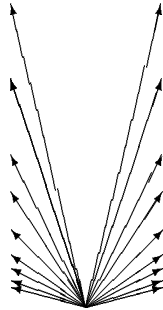
⁶The `\beginpic` name has been added to the original `\cpic`, for consistency reasons.

⁷To remind you: a two-part macro does not take arguments, but all is provided via `\everypicture`, respectively `\thispicture`.

Example (*Vectorbundle via gkp.mac*)

```
\thispicture{\markorigintrue}
\vectorbundlepic
```

with result

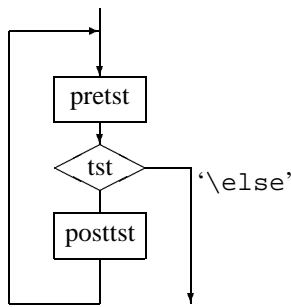

+

Example (*Flow chart loop*)

```
\flowchartlooppic
```

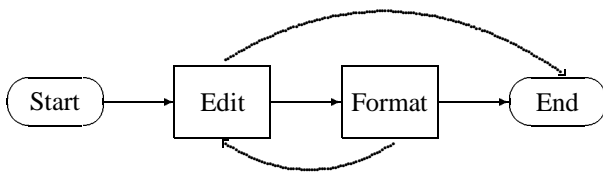
with result

Example (*Flow chart due to Furuta*)

```
\furutapic
```

with result

Note the use of PMA—poor man's arrowheads.

In the same spirit the following pictures have been realized.

- Salomon's Overview of $\text{\TeX}$ etc.
- SGML- $\text{\TeX}$ relation
- NTG's Pie-chart

These have been displayed earlier in MAPS. The pictures could easily be transcribed with $\backslash\text{bezier}$ replaced by $\backslash\text{sqvine}$.

6 Related work

$\text{\PCTeX}$ is definitely more complete. I have not studied that in detail of yet. It is not in the PD. For most of my needs at the moment gkpic is sufficient and small.

7 Acknowledgements

Włodek Bzyl made me aware of gkpic , although for a different purpose. Jos Winnink is kindly acknowledged for proofing the article and coercing it into MAPS style. Erik Frambach suggested to mark the origin in the examples. Thank you!

8 Conclusions

Manmac's $\backslash\text{makeblankbox}$ is handy.

For line diagrams gkpic 's picture macros are needed. Diagrams set earlier via $\text{\LaTeX}$'s picture environment could be adapted easily.

The placement of arrowheads—vectors of zero length—is tricky and can't be done easily.

A problem still is how to add these arrowheads to curves. In want for more general arrowheads PMA—poor man's arrowheads—have been introduced.

A database of pictures, in analogy with a bibliographical database, has been proposed.

9 References

The references are of course the $\text{\TeX}$ book, the $\text{\LaTeX}$ manual and the macro file gkpic used to typeset Concrete Mathematics.

The complete article is available—in blue.fmt —on request.

10 Appendix: gkpic 's graphics

```
% Pictures (a subset of \LaTeX's conventions)
1
2 \catcode'\@=11 % borrow the private macros
3 % of PLAIN (with care)
4 \newskip\hsssglue
5 \hsssglue=0pt plus 1fill minus 1fill
6 \def\hsss{\hskip\hsssglue}
7
8 \newdimen\unitlength \newdimen\linethickness
9 \newdimen\@picheight \newdimen\@xdim
10 \newdimen\@ydim \newdimen\@len \newdimen\@save
11 \newcount\@multicount \newcount\@xarg
12 \newcount\@yarg\newbox\@picbox \newbox\@mpbox
13
14 \font\tenln=line10 \font\tenlnw=line10
15 \font\tencirc=lcircle10
16 \font\tencircw=lcirclew10
17 \font\smallln=line10 scaled 483 % magstep-4
18
19 \def\thinlines{\let\linefont=\tenln
20 \let\circlefont=\tencirc
21 \linethickness=\fontdimen8\linefont}
22 \def\thicklines{\let\linefont=\tenlnw
23 \let\circlefont=\tencircw
24 \linethickness=\fontdimen8\linefont}
25 \thinlines
26
27 \def\gkpbeginpicture(#1,#2)(#3,#4){\begingroup
28 \@picheight=#2\unitlength \let\line=\@line
29 \setbox\@picbox=\hbox to#1\unitlength
30 \bgroup\kern-#3\unitlength
```

```

31 \lower#4\unitlength\hbox\bgroup
32 \ignorespaces}\let\picture\beginpicture
33 \def\gkpendpicture{\egroup\hss\egroup
34 \ht\@picbox=\@picheight \dp\@picbox=\z@
35 \leavevmode\box\@picbox\endgroup}
36
37 \def\put(#1,#2)#3{\raise#2\unitlength
38 \rlap{\kern#1\unitlength #3}\ignorespaces}
39
40 \def\multiput(#1,#2)(#3,#4)#5#6{\@multicount
41 =#5\@xdim=#1\unitlength \@ydim=#2\unitlength
42 \setbox\@mpbox=\hbox{#6}%
43 \loop\ifnum\@multicount>0
44 \raise\@ydim\rlap{\kern\@xdim
45 \unhcopy\@mpbox}%
46 \advance\@xdim#3\unitlength
47 \advance\@ydim#4\unitlength
48 \advance\@multicount\m@ne
49 \repeat\ignorespaces}
50
51 %makebox is replaced because its reference
52 %point does not coincide with LaTeX's
53 \def\makebox(#1,#2)#3{\setbox\@picbox=
54 % \hbox to#1\unitlength{\hss#3\hss}%
55 % \advance\@ydim-\@dp\@picbox
56 % \ht\@picbox=#2\unitlength
57 % \dp\@picbox=\z@
58 % \leavevmode\lower.5\@ydim\box\@picbox}
59 \def\makebox(#1,#2)#3{%
60 \hbox to#1\unitlength{\hss
61 \vbox to#2\unitlength{\vss
62 \hbox{#3}\vss}\hss}}
63 %LaTeX's framebox is added
64 \def\framebox(#1,#2)#3{\setbox0=
65 \hbox to#1\unitlength{\hss
66 \vbox to#2\unitlength{\vss
67 \hbox{#3}\vss}\hss}%
68 \makelightbox\kern-\wd0\box0}
69
70 \newif\ifneg
71 \def\@line(#1,#2)#3{\@xarg=#1 \@yarg=#2
72 \@len=#3\unitlength \leavevmode
73 \ifnum\@xarg<0 \reverseline \else
74 \negfalse \@ydim=\z@\fi
75 \ifnum\@xarg=0 \vline
76 \else\ifnum\@yarg=0 \hline
77 \else\@sline\fi\fi
78 \ifneg\kern-\@len\else\@save=\@ydim\fi}
79 \def\reverseline{\negtrue \kern-\@len
80 \xarg=-\@xarg
81 \@ydim=\@len \multiply\@ydim\@yarg
82 \divide\@ydim\@xarg \@yarg=-\@yarg}
83
84 \def\@hline{\vrule height.5\linethickness
85 depth.5\linethickness width\@len}
86 \def\@vline{\kern-.5\linethickness\vrule
87 width\linethickness
88 \ifnum\@yarg<0 height\z@ depth\else
89 depth\z@ height\fi\@len
90 \kern-.5\linethickness}
91
92 \def\@sline{\setbox\@picbox=\hbox{\linefont
93 \count@=\@xarg \multiply\count@ 8
94 \ifnum\@yarg>0 \advance\count@\@yarg
95 \advance\count@-9
96 \else \advance\count@-\@yarg
97 \advance\count@ 55 \fi
98 \immediate\write0{count@=\the\count@}%
99 \char\count@}%
100 \ifnum\@yarg<0 \@picheight=-\ht\@picbox
101 \advance\@ydim\@picheight
102 \else \@picheight=\ht\@picbox \fi
103 \@xdim=\wd\@picbox \@save=\@ydim
104 %\hbox to0pt{\hss$\bullet$\hss}%
105 \loop\ifdim\@xdim<\@len
106 \raise\@ydim\copy\@picbox
107 \advance\@xdim\wd\@picbox
108 \advance\@ydim\@picheight
109 \repeat
110 \advance\@xdim-\@len \kern-\@xdim
111 \multiply\@xdim\@yarg \divide\@xdim\@xarg
112 \advance\@ydim-\@xdim
113 \ifdim\@len<\ht\@picbox%Mod cgl June 94
114 \kern\wd\@picbox\else
115 \raise\@ydim\box\@picbox\fi}
116
117 \def\vector(#1,#2)#3{\@line(#1,#2){#3}%
118 \ifnum\@xarg=0 \vvector
119 \else\ifnum\@yarg=0 \hvector
120 \else\svector\fi\fi}
121 \def\@hvector{\ifneg\rlap{\linefont\char
122 27}\else\smash{\llap{\linefont\char45}}\fi
123 } % we have to smash because of font bug
124 \def\@vvector{\ifnum\@yarg<0
125 \raise-\@len\rlap{\linefont\char63}%
126 \else\setbox\@picbox=\rlap{\linefont
127 \char54}\advance\@len-\ht\@picbox
128 \raise\@len\box\@picbox\fi}
129
130 \def\@svector{\setbox\@picbox=\hbox
131 to\z@\linefont
132 \ifnum\@yarg<0 \count@=55 \@yarg=-\@yarg
133 \else\count@=-9 \fi
134 \ifneg\multiply\@xarg16 \multiply\@yarg2
135 \else\hss % \llap
136 \ifnum\@xarg>2 \multiply\@xarg9
137 \multiply\@yarg2
138 \advance\count@29
139 \else\ifnum\@yarg>2 \multiply\@xarg16
140 \multiply\@yarg9
141 \advance\count@-20
142 \else\multiply\@xarg24 \multiply\@yarg3
143 \fi\fi\fi
144 \advance\count@\@xarg
145 \advance\count@\@yarg \char\count@
146 \ifneg\hss\fi}% \rlap
147 \raise\@save\box\@picbox}
148
149 \def\disk#1{\@len=#1\unitlength
150 \count@='160 \@diskcirc}
151 \def\circle#1{\@len=#1\unitlength
152 \count@='140 \@diskcirc}
153 \def\@diskcirc{\setbox\@picbox=
154 \hbox{\circlefont\char\count@}%
155 \@xdim=\wd\@picbox \leavevmode
156 \ifdim\@len>15.499\@xdim \@bigdc
157 \else \@smalldc\fi}
158 \def\@bigdc{\ifnum\count@<'160 \@bigcirc
159 \else \@len=15\@xdim \@diskcirc\fi}
160 \def\@smalldc{\advance\@len-.5\@xdim
161 \loop\ifdim\@xdim<\@len
162 \advance\count@\@one
163 \advance\@xdim\wd\@picbox
164 \repeat
165 \hbox{\circlefont\char\count@}}
166 \def\@bigcirc{\circlefont\count@=15
167 \setbox\@picbox=\hbox{\char\count@
168 }\@xdim=\wd\@picbox
169 \ifdim\@len>2.5\@xdim \@len=2.5\@xdim\fi
170 \advance\@len-.125\wd\@picbox
171 \loop\ifdim\@xdim<\@len
172 \advance\count@4
173 \advance\@xdim.25\wd\@picbox
174 \repeat
175 \@ydim=.5\@xdim
176 \advance\@ydim.5\linethickness
177 \setbox\@picbox=\vbox{\hbox{\char
178 \count@\advance\count@-3\char\count@}%

```

```

179 \nointerlineskip
180 \hbox{\advance\count@m@ne\char
181 \count@advance\count@m@ne
182 \char\count@}}%
183 \kern-\@ydim\lower\@ydim\box\@picbox}}
184
185 \newif\ifovalt1 \newif\ifovaltr
186 \newif\ifovalbl \newif\ifovalbr
187 \ovalt1true \ovaltrtrue
188 \ovalbltrue \ovalbrtrue
189 \def\oval(#1,#2){\@xdim=#1\unitlength
190 \@ydim=#2\unitlength
191 {\circlefont
192 \setbox\@picbox=\hbox{\char0}
193 \ifdim\@xdim<\wd\@picbox
194 \@xdim=\wd\@picbox\fi
195 \ifdim\@ydim<\wd\@picbox
196 \@ydim=\wd\@picbox\fi
197 \@save=\@xdim
198 \ifdim\@ydim<\@save \@save=\@ydim \fi
199 \count@=39
200 \loop \setbox\@picbox=\hbox{\char
201 \count@}\ifdim\@save<\wd\@picbox
202 \advance\count@-4
203 \repeat
204 \setbox\strutbox=\hbox{\vrule height\ht
205 \@picbox depth\dp\@picbox width\z@
206 \kern\wd\@picbox}%
207 \@save=.5\wd\@picbox
208 \advance\@save-.5\linethickness
209 \setbox0=\hbox to\@xdim{\ifovalt1
210 \char\count@else\strut\fi
211 \kern-\@save\leaders\hrule height
212 \ifovalt1\linethicknesselse\z@\fi
213 \hfil
214 \leaders\hrule height\ifovaltr
215 \linethicknesselse\z@\fi
216 \hfil\kern\@save
217 \ifovaltr\advance\count@-3
218 \char\count@else\strut\fi
219 \kern-\wd\@picbox}%
220 \advance\count@m@ne
221 \setbox2=\hbox to\@xdim{\ifovalbl
222 \char\count@\else\strut\fi
223 \kern-\@save\leaders\hrule height
224 \ifovalbl\linethicknesselse\z@\fi
225 \hfil
226 \leaders\hrule height
227 \ifovalbr\linethicknesselse
228 \z@\fi\hfil\kern\@save
229 \ifovalbr\advance\count@m@ne
230 \char\count@\else\strut\fi
231 \kern-\wd\@picbox}%
232 \@save=\@ydim
233 \advance\@save-\wd\@picbox
234 \divide\@save 2
235 \setbox\@picbox=\vbox{\box0
236 \nointerlineskip
237 \hbox to\@xdim{\vrule height\@save
238 width\ifovalt1\linethickness
239 \else\z@\fi
240 \hfil\ifovaltr\vrule
241 width\linethickness
242 \kern-\linethickness\fi}%
243 \nointerlineskip
244 \hbox to\@xdim{\vrule height\@save
245 width\ifovalbl\linethickness
246 \else\z@\fi
247 \hfil\ifovalbr\vrule
248 width\linethickness
249 \kern-\linethickness\fi}%
250 \nointerlineskip\box2}%
251 \@save=.5\@ydim
252 \advance\@save.5\linethickness
253 \leavevmode
254 \kern-.5\@xdim
255 \kern-.5\linethickness
256 \lower\@save\box\@picbox}}
257
258 \def\beginpic#1\endpic{\vcenter{\hbox
259 {picture#1\endpicture}}}}
260
261 % Squines (quadratic splines)
262 % example of use: to plot f(x) between
263 % x0 and x1, you can say
264 % \put(0,0){\squine(x0,xm,x1,y0,ym,y1)},
265 % where y0=f(x0), y1=f(x1)
266 % xm=(y0-y1+s1x1-s0x0)/(s1-s0),
267 % ym=(s0(s1x1-y1)-s1(s0x0-y0))/(s1-s0),
268 % s0=f'(x0), and s1=f'(x1).
269
270 \newdimen\@xi \newdimen\@xii
271 \newdimen\@xiii \newdimen\@xiv
272 \newdimen\@xpt \newdimen\@xoldpt
273 \newdimen\@yi \newdimen\@yii
274 \newdimen\@yiii \newdimen\@yiv
275 \newdimen\@ypt \newdimen\@yoldpt
276 \def\squineelem{.}
277 %\def\squineelem{\tencirc q}
278 \def\squine(#1,#2,#3,#4,#5,#6){\setbox
279 \@picbox\hbox{\squineelem}%
280 \global\@xoldpt=#1\unitlength
281 \global\@yoldpt=#4\unitlength
282 \kern\@xoldpt
283 \@xi=\@xoldpt
284 \@xii=#2\unitlength
285 \@xiii=#3\unitlength
286 \@yi=\@yoldpt
287 \@yii=#5\unitlength
288 \@yiii=#6\unitlength
289 \squinerec
290 \@xpt=#3\unitlength
291 \@ypt=#6\unitlength
292 \@addpoint
293 \raise\@ypt\copy\@picbox}
294 \newif\iffar
295 \def\squinerec{\farfalse
296 \testnear\@xi\@xiii \testnear\@yi\@yiii
297 \iffar \decast \fi}
298 \def\testnear#1#2{\@save=#1\advance
299 \@save-#2%
300 \ifdim\@save<\z@ \@save=-\@save\fi
301 \ifdim\@save>\p@ \fartrue \fi}
302 \def\decast{\@xpt=\@xi
303 \advance\@xpt\@xii \divide\@xpt2
304 \advance\@xii\@xiii \divide\@xii2
305 \@xiv=\@xpt
306 \advance\@xiv\@xii \divide\@xiv2
307 \@ypt=\@yi
308 \advance\@ypt\@yii \divide\@ypt2
309 \advance\@yii\@yiii \divide\@yii2
310 \@yiv=\@ypt
311 \advance\@yiv\@yii \divide\@yiv2
312 \begingroup
313 \@xii=\@xpt \@xiii=\@xiv
314 \@yii=\@ypt \@yiii=\@yiv
315 \squinerec
316 \endgroup
317 \@xpt=\@xiv \@ypt=\@yiv \@addpoint
318 \@xi=\@xiv \@yi=\@yiv \squinerec
319 }
320 \def\@addpoint{%
321 %\message{(\the\@xpt,\the\@ypt)}%
322 \global\advance\@xoldpt-\@xpt
323 \wd\@picbox=-\@xoldpt
324 \raise\@yoldpt\copy\@picbox
325 \global\@xoldpt=\@xpt
326 \global\@yoldpt=\@ypt}

```

327 \catcode'\@=12	% (and \line).....27-32
328 \endinput	%\gkpendpicture.....33-35
329 \def\vectorhead(#1,#2){\@xarg=#1 \@yarg=#2	%\beginpic, \endpic.....258-259
330 \setbox\@picbox=\hbox{\linefont	%\put.....37-38
331 \count@=\@xarg \multiply\count@ 8	%\multiput.....40-49
332 \ifnum\@yarg>0 \advance\count@\@yarg	%Picture elements
333 \advance\count@-9	%\makebox.....59-62
334 \else \advance\count@-\@yarg	%\framebox.....64-68
335 \advance\count@ 55 \fi	%\@line.....71-78
336 %\immediate\write0{count@=\the\count@}%	%\reverseline.....79-82
337 \char\count@}	%\hline.....84-85
338 %Additions%\vrblin399	%\@vline.....86-90
400 \newtoks\xdim \newtoks\ydim	%\@sline.....92-115
410 \newtoks\xoffset \newtoks\yoffset	%\vector.....117-120
402 \newtoks\everypicture	%\@hvector.....121-123
403 \newtoks\thispicture	%\@vvector.....124-128
404 \xoffset{0}\yoffset{0}%defaults	%\@svector.....130-147
405 \let\gkpbeginpicture\beginpicture	%\disk.....149-150
406 \def\beginpicture{\bgroup	%\circle.....151-152
407 \the\everypicture\the\thispicture	%\@diskcirc.....153-157
408 \gkpbeginpicture(\the\xdim,\the\ydim)%	%\@bigdc.....158-159
409 (\the\xoffset,\the\yoffset)	%\@smalldc.....160-165
410 }	%\@bigcirc.....166-183
411 \let\gkpendpicture\endpicture	%\oval.....189-256
412 \def\endpicture{\gkpendpicture\egroup	%Curves
413 \global\thispicture{}}	%\squineelem.....276-277
414 %	%\squine.....278-293
%Contents Picture environm. gkpmac	%\squinerec.....295-297
%\unitlength.....8	%\testnear.....298-301
%\linethickness.....8	%\decast.....302-320
%\@picheight.....9	%\@addpoint.....321-328
%\@xdim, \@ydim.....9-10	%Additions, compatible blue.fmt conventions
%\@xarg, \@yarg, \@len.....10-12	%Newtoks
%\@save.....10	%\xdim, \ydim, xoffset, \yoffset..400-401
%\@picbox.....12	%\everypicture, \thispicture.....402-403
%\@mpbox.....12	%\beginpicture.....406-410
%\@xi, \@xii, \@xiii, \@xiv.....270-271	%\endpicture.....411-412
%\@xpt, \@xoldpt.....272	%
%\@yi, \@yii, \@yiii, \@yiv.....273-274	%Modifications
%\@ypt, \@yoldpt.....275	%Jun 94 \makebox adapted to LaTeX.
%Newifs	% \framebox added.
%\ifneg.....70	% \@sline adapted for case
%\ifovaltl, \ifovaltr.....185	% \@len<\ht\@picbox (suppress line
%\ifovalbl, \ifovalbr.....186	% element but kern conditionally.)
%\iffar.....294	% The 'dot' element in \squine has been
%Fonts	% parameterized and initialized
%\tenln, \tenlnw.....14	% differently.
%\tencirc, \tencircw.....15-16	% blue.fmt environment conventions added.
%\smallln.....17	
%Size switching	
%\thinlines, \thinlines.....19-25	
%Picture environment	
%\gkpbeginpicture	

11 Appendix: pic.dat

This file is available from the file servers.

BLUe's Cross-referencing

— A one-pass approach —

Kees van der Laan

Hunzeweg 57,
9893 PB Garnwerd, The Netherlands
cgl@rc.service.rug.nl

Abstract

A one-pass semi-automatic cross-referencing scheme for math is proposed, which requires some hand adjustments when forward references are used. The method is just a little beyond manmac's approach, to assist BLUe.

Keywords: Compatible extension, cross-referencing, education, graph referencing, macro writing, math referencing, optional parameter, plain T_EX, symbolic names, table referencing.

1 Introduction

This is the fourth paper in the series where a basic approach will be demonstrated.¹

In manmac no facilities for cross-referencing have been provided. The symbolic name Sesame was defined with the page number attached. That was all. However, math authors like cross-referencing and with computer-assisted typography symbolic cross-referencing macros are wanted. L^AT_EX, L^AM_S-T_EX, the macros used for the typesetting Concrete Mathematics all provide these.

In the sequel I provide a simple suite, especially for math cross-referencing which can be customized. It makes use of the fact that all documents need proofs, therefore I could circumvent the multi-pass approach. I'll refer for citations to the list of references and touch upon cross-referencing to tables and pictures.

At the end I'll hint at other work.² In general references are written to a file and read in the next run, which is called a two-pass job. Whether authors will use my macros or not, they serve an educational purpose.

No attempt has been made to provide for references by pagnumber.³

Why? is BLUe's first question. He will say that whenever a reference is needed the number can just be inserted and that is all.⁴ Certainly that is true, so in essence there

is no problem. However, we will end up with extra work when last minute changes are made and the numbers have to be retyped.⁵

To circumvent the above mentioned inelegancies automatic symbolic cross-referencing macros are used.

2 Syntax

For the markup of math cross-referencing I only need

- `\ref`, for creation of the number, and `\ref<name>`, for attaching a name to the automatically generated number, and
- `\crsref<name>`, for cross-referencing.

Example (Automatic numbering⁶)

```
$$a+b\eqno\ref$$
```

with result

$$a + b \tag{1}$$

Example (AN and symbolic cross-referencing)

```
$$c*d\eqno\ref\cgl$$
Text, \crsref\cgl.
```

with result

$$c * d \tag{2}$$

Text, (2).

¹Earlier papers are BLUe's Bibliography, Transparencies and Verbatim, respectively.

²These notes are not meant to survey in depth other work. They try to decrease complexity, to simplify.

³A little pondering prompts me that for that a table of formulas, or a table of figures or the like will serve the purpose equally well, if not better.

⁴And I know of authors who know these numbers by heart.

⁵When suffices are added or numbers deleted this looks imperfect.

⁶Called AN hereafter.

3 Forward referencing

This kind of referencing occurs when an author refers to a document element still to come.

A remark will appear in the margin when a name is not defined, like here via `\crsref\cglx`. The idea is that this note will be circumvented (in the final stage) by attaching the number to the name via `\def\cglx{<number>}`, with `\cglx` the symbolic name.

4 Macros

The coding makes use of the assumption that after `\ref` either a \$, `\hfil` or the name will appear. No `\futurelet` was needed for this simple case. In agreement with the T_EXbook p.384, I assumed further that `\undefined` is undefined.

```
\newif\ifadvance \advance true
\newcount\frmcnt
%Default prenum and postnum
\def\prenum{(\}\def\postnum{)}
%Automatic numbering
\def\frmnum{\ifadvance\global\advance\frmcnt1
\fi\prenum\the\frmcnt\postnum}
%Automatic numbering and attaching a name
\def\ref{\frmnum\create}
%Create checks whether a $ or a\hfil follows.
%If so no name has followed. In the other case
%the name is associated with the generated
%number. Note that the $ or the \hfil had to
%be reinserted.
%\def\create#1{\ifx#1$\$else
% \xdef#1{\the\frmcnt}\fi}
%The general version also for displaylines
\def\create#1{\ifx#1$\$else\ifx#1\hfil\hfil
\else\xdef#1{\the\frmcnt}\fi\fi}
%Citation
\newif\ifproof \proof true
%If the argument of \crsref (a name) is undefined
%a note in the margin will appear.
\def\crsref#1{\ifx#1\undefined\ifproof
\ifhmode\else\leavevmode\fi
\vadjust{\rightline{\vbox to0pt{\vss
\rlap{FR: \tt\string#1}}}\fi}
\else\prenum#1\postnum\fi}
```

From the macros it can be read that they are flexible with respect to your representation and what you wish to insert before and after the number.⁷

Note the peculiar test for `\hfil` in `\create`. This is because of the insertion of this token in the template of the `\halign` invoked in `\displaylines`.

5 On second thoughts

In earlier work⁸ I enumerated the following characteristic math constructs

```
\begin{itemize}
\item Labeled 1-line
\displaylines{\sin 2x=2\sin x\cos x \eqno\ref\cglx}
\item Three lines, second flushed right
(relevant for 2-column printing)
\displaylines{F(z)=
a_0+\frac{a_1}{z}+\frac{a_2}{z^2}+\cdots}
```

⁷For example when the math mode must be circumvented for formatting the reference 'numbers.'

⁸Math into BLUes, and What is T_EX and METAFONT all about?

```
+{\a_{n-1}\over z^{n-1}}+R_n(z),\cr
\hfill n=1,2,\dots,\cr
\hfill F(z)\sim\sum_{n=0}^{\infty}a_{nz}^{-n},
\quad z\to\infty\hfill\ref\cglb\cr}
\item Two lines aligned, with middle
labeling
```

```
$$\eqalign{\cos 2x&=2\cos^2x-1\cr
&=\cos^2x-\sin^2x\cr}
\eqno\ref$$
```

\item Two lines aligned, with labeling per line

```
$$\eqalignno{\cosh 2x&=2\cosh^2x-1&\ref\cgl d\cr
&=\cosh^2x+\sinh^2x\cr}
\end{itemize}
```

and citations `\crsref\cgl a`, `\crsref\cgl b`, `\crsref\cgl d`

with result

- Labeled 1-line

$$\sin 2x = 2 \sin x \cos x \quad (3)$$

- Three lines, second flushed right (relevant for 2-column printing)

$$F(z) = a_0 + \frac{a_1}{z} + \frac{a_2}{z^2} + \cdots + \frac{a_{n-1}}{z^{n-1}} + R_n(z),$$

$$n = 1, 2, \dots,$$

$$F(z) \sim \sum_{n=0}^{\infty} a_n z^{-n}, \quad z \rightarrow \infty \quad (4)$$

- Two lines aligned, with middle labeling

$$\begin{aligned} \cos 2x &= 2 \cos^2 x - 1 \\ &= \cos^2 x - \sin^2 x \end{aligned} \quad (5)$$

- Two lines aligned, with labeling per line

$$\begin{aligned} \cosh 2x &= 2 \cosh^2 x - 1 \\ &= \cosh^2 x + \sinh^2 x \end{aligned} \quad (6)$$

and citations (3), (4), (6).

The above representative examples have been modified with markup for automatic numbering and symbolic cross-referencing included.

Note. For an out-of-sequence reference just insert the reference, and forget about `\ref` and `\crsref`. The extras of the automatisms don't hinder. A compatible extension!

6 Related work

First of all an important other class of referencing is to refer to publications in the list of references. This has been dealt with in BLUe's Bibliography, and references to related work has been incorporated in that note.

For tables and graphics I prefer to use terminology like 'in the accompanying table,' or give these document elements a description and refer to the description.

6.1 L^AT_EX's approach

For markup `\ref` (`\pageref`) and `\label` are used for citation and attaching a symbolic name to the automatically generated number.⁹ Multi-pass jobs are required. It is just a pity that plain's inner math macros are not available within L^AT_EX.¹⁰

6.2 Spivak's method

For math he introduced `\tag` to abstract from `\(1)eqno`. It is in the style file whether the numbers appear at the left or at the right. For the representation he used `\style`. Customization can be done via `\newstyle\tag{...}` and `\newfontstyle\tag{...}`. There is the option to provide a string, for example `\tag"A"`, to specify an out of range tag, to overrule the default and provide just the string. The counter can be controlled via `\Reset` and `\Offset`. He was the first to introduce pre- and posttag, as far as I know. Customization goes via `\newpre\tag{...}`, and `\newpost\tag{...}`. The L^AM_S-T_EX manual chapter 9 'Automatically numbering anything' is about cross-referencing. When you need a newcounter, just say `\count\newcount` and all the operators for counters are inherited.

All-in-all his approach is very general and flexible. My only problem is that it is too general and part of L^AM_S-T_EX.¹¹ His L^AM_S-T_EX book is very well written and when people like his approach just buy the book. The software is freely available from the CTANs.

6.3 gkp macros

For the Concrete Mathematics book cross-referencing was used, with a multi-pass job. From the file I borrowed

- `\ref{value}|name|` gives value to |name|
- `\eqref|name|` gives `\eqcount` to |name|
- `\exref|name|` gives `\excount` to |name|
- `\tabref|name|` gives page number to |name|
- `\refin foo` inputs references from job foo (other than this job)
- `\showmissestrue` if you want to see missing references.

Some 40 lines of code. I don't know whether the file of the book is available. If not I'm not aware of examples of use.

6.4 Reference assembler

A preprocessor approach has been treated by Aho and Sethi. Their so-called reference assembler consists just of a few lines of GREP, AWK, and SED code.¹²

7 Acknowledgements

Erik Frambach and Jos Winnink commented the manuscript. The latter moreover adapted the markup into maps.sty. Thank you.

8 Conclusion

Some macros have been provided to assist an author in cross-referencing math as an extension to plain and manmac.

As markup tags have been provided: `\ref` for automatic numbering—and optionally attach a name—and `\crsref` for citation.

At a lower level customizations can be done via redefinitions of for example `\prenum` and `\postnum`.

The proposed codes have been tested on characteristic math examples, that is in display after `\eqno`, within `\displaylines`, and within `\(1)eqalign`.

A very special technique has been applied to allow for an optional parameter.

References

- [1] *The T_EXbook* and the L^AT_EX Manual. (Omnipresent.)
- [2] Aho A.V, R Sethi (1988): Maintaining cross references in manuscripts. *Softw.pract.exp.*, 18, 1, 1–14.
- [3] Barlett F.H (1991): Contra-L^AT_EX, or what really works in the publishing world. TUG '91, *TUGboat* 1, no. 2(3), 367–371. (For forward referencing a note is printed in the margin.)
- [4] Beebe N.H.F (1991): The TUGlib server. MAPS 91.2, 117–123. (Also T_EXline 11.)
- [5] Laan C.G van der (1993): BLUe's Bibliography—a generic approach. MAPS 93.2, 205–210. (Selective loading has been added in MAPS 94.1.)
- [6] Laan C.G van der (1993): What is T_EX and METAFONT all about? MAPS 93.2, 67–87. (Also proceedings 'PD, Shareware, Freeware' meeting NLUUG, November 1993.)
- [7] Spivak M.D (1989): L^AM_S-T_EX—The Synthesis. T_EXplorators Corporation.
- [8] Spivak M.D (1991): L^AM_S-T_EX—The wizards manual. T_EXplorators Corporation. (As far as I know no longer available.)

⁹The `\cite` command is used for bibliography citation.

¹⁰And when these are inserted note the difference between `\centering` in L^AT_EX and in plain.

¹¹For example the out-of-sequence label can be provided just as such after plain's `\(1)eqno`, but mind the math mode. As usual fancy mechanisms introduce problems which were not there before.

¹²These are UNIX tools. GREP is a pattern-matching command that prints all input lines matched by its regular expression argument. AWK is a programming language that is well suited for data processing and string manipulation. SED is a stream editor that uses a script to transform its input.

Paradigms: Plain's \item-s extended

Kees van der Laan

Hunzeweg 57,
9893 PB Garnwerd, The Netherlands
cgl@rc.service.rug.nl

1 A new series

Hi folks. After having given birth to BLUE's Format—yes YAF, yet another format, to paraphrase YACC—I considered it of general interest to spread gems to the world outside via MAPS and hopefully via TTN's 'Hey — It works' column.

The reason for me doing so is that apparently trivial design aspects need careful attention in this macro expansion branch of software engineering. We have to start allover from the basics—slowly and carefully—and end up with paradigms of macro expansion coding.

I intend a series of backside of the envelope contributions.

2 BLUE's design I

When you like plain's \item-s so much as I do then this is for you. Hang on! In practice we all like bulleted \item-s and \item-s with automatic numbering and lettering. It looks like—biased by L^AT_EX—that we need some \begin<tag> and \end<tag> to begin and end. Not so!

It can be done simpler, with nearly the same minimal markup as with \item. The extra is to end the list by \smallbreak, which is nearly natural.¹

Remember *The T_EXbook*, 102, where Knuth states

'It is customary to put \medskip before and after a group of itemized paragraphs, and to say \noindent before any closing remarks that apply to all of the cases.'

I decided not to include \noindent because the list is set apart already.

2.1 Appetizer

The coding of the bulleted item reads²

```
\def\bitem{\item{\$bullet$}}
```

2.2 Coding AN-items

With automatic numbering and lettering we have to stop the automatism of increasing the counter and to reset the counter for subsequent use at the end of the list.

¹I use \smallskip after \item-s for setting the list slightly apart from what follows. When a header follows, or you just like to end the list, say \endlist which T_EXnically ends the group.

²*The T_EXbook*, exercise 14.20.

³The more I come to think of it the more ways of doing boil up. How to decide which one is best?

In \item nothing special had to be done. Ending the paragraph via a blank line (or \par) was enough. We cannot modify \par locally because \par starts the replacement text of \item (and \itemitem as well). So the natural markup to let a blank line (or \par) end the list is not possible.

I could not work along the remark made in *The T_EXbook* exercise 14.29 either, because this goes wrong with nesting, read with the use of \itemitem.

My solution is a mixture of coding borrowed from \item p355, \beginchapter p418, and of \danger p419 of *The T_EXbook*.³

```
\newcount\itemno
\def\nitem{\bgroup
  \def\nitem{\advance\itemno1
    \item{\number\itemno.}}
  \def\smallbreak{\endgraf\egroup
    \smallbreak}
  \let\smallskip\smallbreak
  \nitem}
\def\aitem{\bgroup\itemno96!ftn!ftntxt
  \def\aitem{\advance\itemno1
    \item{\char\itemno.}}
  \def\smallbreak{\endgraf\egroup
    \smallbreak}
  \let\smallskip\smallbreak
  \aitem}
\def\endlist{\endgraf\egroup}
```

We not only have to end the paragraph(s) but also end the scope!

Example of use

```
Text preceding\\next line
\nitem first numbered item\\next line
\itemitem{--} sublist\\next line
\nitem second numbered item\\next line
\itemitem{--} sublist\\next line
\smallbreak
Text in between\\next line
\aitem first lettered item\\next line
\aitem second lettered item\\next line
\smallbreak
Text after\\next line.
```

with result

Text preceding
next line

1. first numbered item
next line

– sublist
next line

2. second numbered item
next line

– sublist
next line

Text in between
next line

a. first lettered item
next line

b. second lettered item
next line

Text after
next line.

Have fun, and all the best.

Paradigms: Headache?

Kees van der Laan

Hunzeweg 57,
9893 PB Garnwerd, The Netherlands
cgl@rc.service.rug.nl

1 BLUE's Design II

Hi folks. When using L^AT_EX I was plagued in the past by the little glob of white space on the first line after a head. It made me clear that 'spaces are harmful,' to paraphrase Dijkstra. When designing blue.fmt I had to look at the problem again among others, and to

- provide a simple suite, with hardly no knowledge of the user assumed about parameter separators
- gobble redundant spaces as much as possible
- allow also processing on the fly of the title
- choose a coding style, and
- choose a 'markup language.'

My starting point was `\beginsection` *The T_EXbook*, p355. I chose head as root name conform to TUGboat.

2 Headers

I will design `\beginhead` and `\endhead`, next to the minimal markup variant `\head{...}`.¹

2.1 Design goals

From a typography point of view I would like to

- discourage to set the title alone at the end of a page
- typeset (flexible) vertical space (big) before and after (med) the title
- gobble spaces at the beginning of the title
- set the title in bold face (and the current size) unindented
- don't indent the first line of the text after.

2.2 What are the problems?

The markup language constructs have to be chosen. In macro expansion the two-part macro T_EXnique should be the basis. In blue's format I adopted the pairs `\begin<tag>` and `\end<tag>`.

In order to set the title loose from the context we have to determine values for the glue, and be sure that it disappears at the top of a page. The coding solution below has different values for the parameters as supplied in `\beginsection`. From experiments it turned out that the values supplied by Knuth don't give nice results with 'BLUE's Format.' Too much glue was inserted for my taste.

¹The subhead variants are similar but different in detail. Especially in undoing glue when heads follow-up each other without intervening text. Beware!

Another problem is to prevent the headtitle to be printed at the bottom of a page on its own. The latter is related to the 'widow-orphan' phenomenon.

The coding of the minimal markup variant without parsing but with processing on the fly of 'the argument' has to be resolved in some elegant way.

The idea of a `\pre<tag>` and `\post<tag>` is general. It parameterizes the placement of a document element within context. Important! Whether you talk about titles, displays, tables, graphs, or you name it. Perhaps this should be generalized in something like `\pasteup<tag>`.

```
\def\beginhead{\prehead\bgroup\headfont}
\def\endhead{\egroup\posthead}
%with auxiliaries
\def\prehead{\vskip0pt plus2ex
\penalty-250\vskip0pt plus1ex
\bigskip\noindent}
\def\posthead{\nobreak\medskip
\noindent\ignorespaces}
```

2.3 Take a deep breath

The minimal markup form, *with the same functionality*, reads

```
\def\head#{\beginhead\bgroup
\aftergroup\endhead
\afterassignment\ignorespaces
\let\dummy=}
```

Explanation. The # as last character of the parameter text makes that the opening brace and what follows is placed after the replacement text of `\head`, *The T_EXbook*, p204. The replacement text starts a group via `\bgroup` and reads away the opening brace. The latter T_EXnique has been borrowed from plain's `\footnote`, *The T_EXbook*, p.363, as used at the end of the replacement text of `\fo@t`. Spaces which precede the title are ignored via the invoke of `\ignorespaces` at the right time. Quite something isn't it?

2.4 Paradigm

We should build upon two-part macros. In order to add the short variant to *similar* two-part macros the following template can be used.

```
\def<tag>#{\begin<tag>\bgroup
\aftergroup\end<tag>
\afterassignment\ignorespaces
\let\dummy=}
```

2.5 Take a deeper breath

When using the above template in practice it occurred to me that $\TeX$ could handle that too. For $\backslash\text{head}$ the desired functionality is that

```
\onepartmacro{head}
```

will build the macro $\backslash\text{head}$ based upon the two-part macros $\backslash\text{beginhead}$ and $\backslash\text{endhead}$.

The naive coding—which does not work, but makes the purpose quite clear—reads

```
\def\onepartmacro#1{\def\#1##{\begin#1
  \bgroup\aftergroup\end#1
  \afterassignment\ignorespaces
  \let\dummy=}}
```

Several desired functionalities have to be coded in $\TeX$'s peculiar way, with as result

```
\def\onepartmacro#1{{
\ea\let\csname begin#1\endcsname=0
\ea\let\csname end#1\endcsname=0
\toks0={\bgroup\aftergroup}
\toks1={\afterassignment\ignorespaces
  \let\dummy=}
\ea\xdef\csname#1\endcsname##{%
  \csname begin#1\endcsname
  \the\toks0 \csname end#1\endcsname
  \the\toks1 }}}
```

Explanation. A lot of the trickery about partial expansion, *The $\TeX$ book*, p.216, has been applied. First a $\backslash\text{csname}$ is used to compose the names from the root name. Second the one-part macro is defined via an $\backslash\text{xdef}$ with suppression of the expansion of the $\backslash\text{begin}\langle\text{name}\rangle$, $\backslash\text{end}\langle\text{name}\rangle$, and the other tags. It is an $\backslash\text{xdef}$ to keep the auxiliaries used local. The first is handled via the property that a control sequence equal to a character (in general an unexpandable control sequence) is not expanded. The second is handled by the property that a $\backslash\text{the}$ on a token list is a one-step expansion.

2.6 Some remarks

Note that I did not gobble spaces at the end of the title argument. In the headtitle they won't harm because the title is set on a line of its own.²

Processing a title on the fly is needed for verbatims and in general when we don't like the 'eyes' of $\TeX$ to set catcodes differently from those the script expects when digested in the 'stomach.'

The bad news

is that minimal markup for $\backslash\text{head}$ and the like can be felt as an anachronism. With (L $\text{\AA}$) $\TeX$ intelligent editors we don't need minimal markup anymore.

Disclaimer

The above template does not work for all two-part macros, for example not for verbatims and my `btable`.

²In the other heads the space at the end of the argument can be there on purpose. Watch out!

³blue.fmt is available from the CTAN, as is the accompanying article BLUE's Format.

The good news

is that via this mechanism we can abstract at the *user level* from token variables and definitions. The user can supply the information as if it was a token variable. The using of the long form or the minimal form has been reduced to a matter of taste. And that is a good thing.

3 Tests

This note itself contains examples of use in its original form.

```
\beginhead|Head text
      in verbatim|\endhead
Text after\|next line
```

```
\head{Head text, with |this|
      in verbatim}
Text after\|next line
```

with results

Head text in verbatim

Text after
next line

Head text, with this in verbatim

Text after
next line

Run it,³ and have fun. All the best.

4 Note added in proof

In order to allow for a blank line after the heading it is necessary to replace $\backslash\text{ignorespaces}$ by a more general command like $\backslash\text{ignorewhitespace}$ due to Phil Taylor, or TUG's $\backslash\text{ignorespacesandpars}$. A blank line after a heading is natural for a text without explicit markup. Knuth started from natural markup and stayed close to that, in MHO. His markup tags to format the chapter (titles) in the $\TeX$ book file are

```
\beginchapter
\endchapter
```

that is, imagine ASCII text with visual layout and in order to markup the title *and text* insert the above commands, with the natural blank line already there to end the arguments of $\backslash\text{beginchapter}$. Knuth's $\backslash\text{beginchapter}$ not only takes care of the title but also handles the chapter contents on the fly until $\backslash\text{endchapter}$ is encountered. Really much different from L $\text{\AA}$ $\TeX$'s approach to name but one general set of markup tags.

Knuth and natural markup.

Imagine that the ASCII text of a section reads

```
Section 1. Title
```

```
Now starts the section text
proper....
And this is the last line of it.
```

What is the simplest and most natural markup for this?

First the requirements

- Section should be flexible towards language variation
- Title should be processed on the fly

A solution is the following extension heavily inspired by `\beginchapter` of `manmac`

```
\def\beginsection#1 #2#3. {\bgroup
  \def\par{\egroup\the\posthead}%
  \beginhead#1 #2#3. }
\posthead{\nobreak\medskip
  \noindent\ignorewhitespace}
\let\endsection\relax% or forget about it
\def\ignorewhitespace{\begingroup
%Due to Phil Taylor EuroTeX 94
\catcode\ =9
\catcode\^^I=9
\catcode\^^L=9
\catcode\^^M=9
\futurelet\dummy\endgroup}
```

The marked up script is obtained by only inserting `\beginsection!!!`

```
\beginsection Section 1. Title
```

```
Now starts the section text
proper....
And this is the last line of it.
\endsection%for the purists
```

The beauty of the above approach, Knuth's IMHO, is that the total section is handled, the title as well as the contents part, with the title proper processed on the fly, and that it remains as close to natural markup as I can think of. Language problems are absent. One can abstract from 'Section' of course via a toks variable `\sectionname` for example. Automatic numbering can be inserted too, but the question is whether it is really handy, especially in view of subsections and the like.

Acknowledgements.

Phil Taylor is kindly acknowledged for his `\ignorewhitespace` as generalization of `\ignorespaces`, and his suggestion to assign `\relax` to tokens instead of the number 0 to inhibit expansion.